



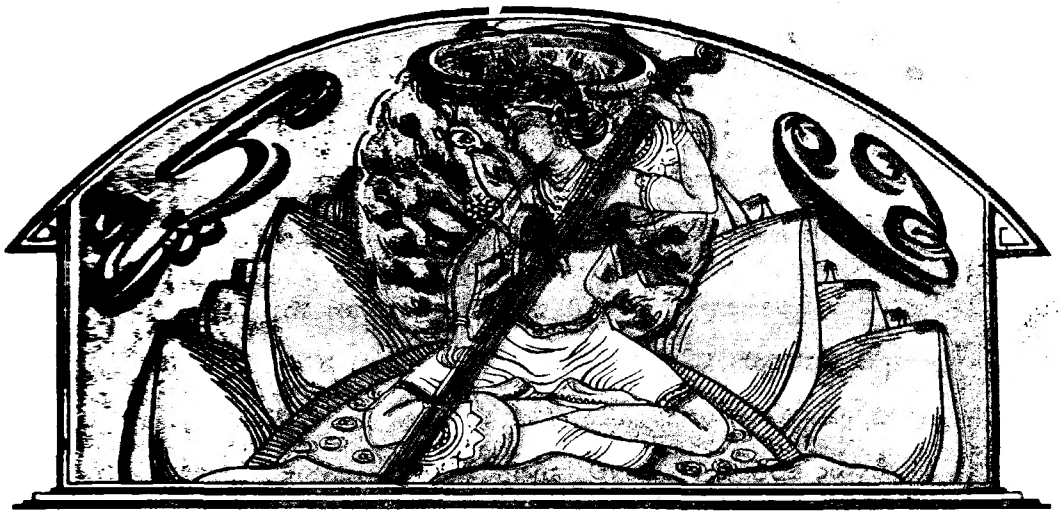
అంధశీ—కొల్లూరు ధర్మారాయకవిగారు	347-348
ఋష్యపాతన—జే. వేం. సత్యనారాయణమూర్తిగారు	349-350
ఆపువ్వే—ఆనవ్వే—కవికొండల వేంకటరావుగారు	351
ఆప్సరవియము : యత్రిప్రాసలు—దువ్వూరి సూర్యనారాయణమూర్తిగారు	352-353
మాతృపూజ—శ్రీ రాజా వత్సవాయ వేంకటసీలాద్రిరాజుగారు	354
కైకసంస్కృతవాఙ్మయము—యస్. శ్రీకంఠ శాస్త్రిగారు	355-356
మామూవిలాసము—కృభులింగలీల—బుడారు తమ్మయ్యగారు	357-358
కవివాతి—పాటిబండ మాధవశర్మగారు	359
సంస్కృతనాటకము—అమరవాది హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	360-361
కేను—బాలాకృష్ణ వేంకటరావుగారు	362
నాటకము—గూడూరు రాజేంద్రరావుగారు	363-364
విద్యనృసింహలికలు—శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు	365
పరిశోధకులు—విశ్వవాధ సత్యనారాయణగారు	366-367
నివేదన—చానలి బాగారమ్మగారు	368
తనవినవేలికే తగులుతుంది (రెండోభాగం)—వేలూల సుబ్బారావుగారు	369-370
పాతపాటలు—నేడూరి గంగాధరంగారు	371-372
కౌత్తపూస—కపిల వెంకటరావుగారు	373-374
వానకారు—శ్రీరాజా విక్రమదేవవర్మగారు	375
పట్టికలు : యథార్థము—'శివమ్'	376
రాబాండు, వడ్డంగిపిట్ట—“పాపాయి”	377
కోడికూత—కౌత్త సూర్యనారాయణ చౌదరిగారు	378-379
పిమగుకు నియ్యముకు ఒకటే మంత్రము—శ్రీ కమలానాథ రాయగారు	380
ఆకాశం—శ్రీ. న. స్వామిగారు	381
వివోదశిచ్చము : దారపుగోలుసులు—కొ. నరసింహాచారిగారు	382-383
మద్దుకత—మంగిపూడి వేంకటశర్మగారు	384-385

ఆనందరంగపిళ్ల - డూప్లేడ్విభాషి - వంగోలు వేంకటరంగయ్యపంతులుగారు	ర౬౦-ర౬౫
కుమారస్వామి విగ్రహము - భావరాజు వేంకటకృష్ణరావుగారు	ర౬౬-ర౬౮
జాతకశాస్త్రము - శ్రీనివాస శిరోమణిగారు; పా. సుబ్బారాయశాస్త్రిగారు	ర౬౯-ర౭౨
నక్షత్రమండలము : (ఫాల్గునమాసము) - గొబ్బూరు వెంకటానందరాఘవ రావుగారు	ర౭౩-ర౭౬
మహామఘము - ...	ర౭౭-ర౮౩
గుంటూరుమండల గ్రంథాలయములు - డా. వే. శ్రేష్ఠిగారు	ర౮౪-ర౮౭
ఆయుర్వేదము - భారతీయదృష్టి - కనగాల లక్ష్మీనరసింహారావుగారు	ర౮౮-౨౯౦
రాయప్రోలు వెంకటరామసోమయాజులుగారు - కు. సీ.	౨౯౧-౨౯౨
కలగూరగంప : - నేటిభారతరమణులు; సోమయ్య రమ్యలోక్త్రీలు; జర్మనీ వ్యవసాయ పరిశితులు; రైతులదీక్ష	౨౯౩-౨౯౬
ఆంధ్రభ్యుదయము : అంకాల వెంకటసుబ్బారావుగారు; కె. రఘురామయ్యగారు; ఎస్. వి. ఎస్. రామారావుగారు; న్యాయపతి శ్రీనివాస రావుగారు	౨౯౭-౨౯౮
నాట్యకళ : - తూములూరి శివకామయ్యగారు	...
భారతీయ మహిళామండలి : - శ్రీమతి రెడ్డి లక్ష్మమ్మగారు, శ్రీమతి ఆచార్య సతిగారు	...
విమర్శనము - ...	౫౦౦
మనవిమాటలు - ...	౫౦౧-౫౦౬
...	౫౦౭-౫౧౨

చిత్రములు

త్రివర్ణ చిత్రములు : - నిశాంతి; సోదె.

సాధారణ చిత్రములు : - అక్షయవటము - గయ; పురాణకేలా - ఉరపు హస్తినాపురము - ఢిల్లీ; 'సూర్య' 'బాణతీర్థ' జలపాతము; అమెరికాపిల్ల శాంఘో; సముద్రపు ఉడుము; సెంటుమారిసులో పేరుడు మంచుపయి జారుచు ఆడు తెన్నిసు ఆట; మోట; పిడివాటు; నూర్పుడు; పూలబేరము; శ్రీ లక్ష్మీనృసింహస్వామి ఆలయ మహాద్వారము, కదిరి; దోసెపోత; రెక్కలు లేని విమానము; పాపనాశన జలపాత చిత్రములు ౪; జలపాతము (కొండలోయలో); తిరువణ్ణామలై పుష్కరిణి; గడగంతు - మదరాసు; చంద్రగిరి త్రోవలోని కొలను; శ్రీ వేంకటేశ్వరాలయము; స్వామి పుష్కరిణియందలి మంటపము; గరుడనేవ; మేరియక్ మార్పు సుందరి; 'నిర్మల' కన్య; బ్రతిబింబము; వ్యంగ్యచిత్రము ౧; చెలిమి కలిమి; దాహము; తిరువమ్మియూరు శిథిలము; ఇతరచిత్రములును.



చెన్న పట్టణము, మార్చి ౧౯౩౩

సంపుటము ౧౦

ఆంగీరస సంవత్సరము, ఫాల్గునమాసము

సంఖ్య ౩.

అంధ గీతి

కొల్లూరు భర్తారాయకవిగారు, బి. ఓ.

(ఆంగ్లగీర్వాణ సాహిత్యపరిషత్తు)

ఈ జువేదిచెంత ప్రణమిల్లెను నా తొలినోము పంట; ని
స్తేజము లీనుమంటు లరచేతి కవుంగిట మోడ్చి, యే రహః
పూజ యొనర్చెనో, నిదుర ముద్దిడనేరని వాలుఁగన్నులన్
నాజవరాలు :—వేదికెలనన్ నిదురింపపు నా తమస్సృతుల్.

ఊరట లేని దే నిడుదయూర్పులకో నినదించు నా నిరా
శారుణజీవగీతి బయలంతటఁ బ్రాణినదేమొ; యీ హిమా
నీరజనీ విహాయనము నీకొఱకై విలపించు మంచు క
న్నీరునఁ దోచు నామెడఁద నించిన శీతల మృత్యుబింబముల్.

ఈ తెలిమల్లెతిన పులకింపదు ప్రేమసుధాశ్రువేని నా
చేతమునందు; కారుమసిచేలముఁ దాల్చి న్వనించు నా నిశా
గీతిక మార్మమోత పలికింపకయే వినుపీఠి నేగ నా
శాతతిఁ జూతు నీయునికిజాడకునై తెలిమబ్బు తున్నలన్.

ప్రేమసుధాంబువుల్ చిలుకరించిన నా తొలునంజ మబ్బు కణ
బ్రామిన యీ నిశీధి నెటు బ్రాకినదో వివరింప నొక్క న
ద్యోమృత విద్యుదంకమును దోచక నిల్చితి నిట్లు తీతమ
స్సీమఁ జిరంతనప్రణయశిల్పి మలంచిన తాముడందక్ష.

తలిరు పెడందలోని కలతక కనుగొల్కులవెంట నా కరాం
గుళులకు డించి నాదు నిసికోయిల మిన్నులలో నశించె! నేఁ
డలనగతిక విపంచిపయి నంగుళి కైచినయంత తీవియల్
పులకిత గాత్రలై గళములోనె నదించును గద్గదాశ్రువుల్.

జాలి యెఱుంగ కీజగతి సాగును భగ్నమనోనుభూతి ముం
గాలను దన్ని!—యీతెరువు గానని తెప్పను వీడి కాలక్షై
వాలము దాటి తీరమున వ్రాలిన నాఁ డిటుచూచి నవ్వుటా
లాడెద, ప్రేమభాగ్య హృదయాంగణ కోమలతల్పశాయినై.

“మ య్యావేశ్య మనో యే మాం నిత్యయుక్తా ఉపాసతే,
శ్రద్ధయా పరయోపేతా స్తే మే యుక్తతమా మతాః.”

—భగవద్గీత.

A great book is born of the brain and heart of its Author. —Hudson.

ఓంకారస్వరూపుడగు నాచరమాత్ముని లీలల
నేవిధమున నైన వర్ణింపజాలిన కవికీర్తియే
చిరస్థాయిని. అట్టికవియే మహాప్రతిభా సంప
న్నుండయి యుండును. అతని హృదయమును
మనశ్చక్తియు నాతని గ్రంథమున తప్పక ప్రతి
బింబితములగును.

“We cannot demand from every
man (poet) that he have unusual depth
of insight or exceptional experience;
but demand of him that he give us of
his best and his best cannot be
another's”.— George Henry Lewes.

ఇటులు భావముల స్పష్టముగా వ్యక్తీక
రింపజాలువారలే ప్రతిభాసంపన్నులు. వీరలే
యొక రైలు. వీరిగ్రంథముల స్వతంత్రత యొక
ప్రభావాశ్చయే యుండును. స్వతంత్రత కావ్య
మున కొక నూతనజీవము నాపాదించును.

ఇది లేని గ్రంథము మృత కళేబరము
మాడ్కి కళావిహీనమై యుండును. కావ్యము
కవిజన్మమున్న వాక్యమునకు, కావ్యము
కవియొక్క స్వతంత్రత ప్రతిఫలించు
చున్నదనియు విచారము.

The throng and succession of ideas,
thoughts, feelings, imaginations his

views of external things, his judgments
upon life the exercises of his depth
of his sagacity, all these innumerable,
and incessant creations, the very pro-
duction and throbbing of his intellect
does he image forth in a corres-
ponding language.....’ (Newman.)—

మఱియు నొకమహామహుని కావ్యము
నందు, కర్తయొక్క అంతశ్శుద్ధి ప్రకటికృత
మగుచుండును. కవి అంతశ్శుద్ధి గలవాడై
ననే యాతని గ్రంథము చిరస్థాయి యగును.
కవి యొకటి తలంచుచు, వేటొక్కవస్తువు
నుద్బోధించిన, నాగ్రంథ మచిరకాలముననే
పతనోన్ముఖ మగును. ‘కవి’ యను నామ
మున కర్హులగువారి గ్రంథములలో వారి
అంతశ్శుద్ధి యనుక్షణమును పొడసూపు
చుండును కావుననే, ‘without sincerity no
vital work in literature is possible’ అని
Hudson పండితుండును, ‘that virtue of
originality that we strive after is not
newness.....it is only genuineness!’
అని Ruskin పండితుండును నుడివిరి.

ఇంతియకాక, ఉత్తమగ్రంథమునం దవ
శ్యముగా ధర్మ మేదో యొకవిధమున

నువ్వునింపబడియుండవలయును. బ్రహ్మవాది యైన గురువుపదేశముద్రం బట్టి, యేశుతివాక్యముల బల్కుచుండునో, తదర్థ మేవిధమున నైనగాని గ్రంథమునం దాపాదింపఁబడి యుండవలయును. మోక్షమార్గము నెఱుక పరచు నీ తత్త్వబోధ మావశ్యకము గావుననే,

‘No poem ever makes me respect its author, which does not in some way convey a truth of philosophy’ అని Lowell పండితుడును, ‘A good book is the precious life-blood of a master spirit enbalméd and treasured up on purpose to a life beyond life’ అని Milton మహాశయుడును నుడివరి.

ఇట్టిగుణముల నన్నింటిని గల్గియున్న గ్రంథమే యుత్తమగ్రంథము. ఇది శాశ్వతముగా నుండుటయేకాక వాఙ్మయమున సగ్రహానము నలంకరించును. ఈదృశగ్రంథకర్తయే మహాప్రతిభాశాలియును ‘కవి’ యను నా మార్హుండును. ఇట్టివారు దేశమున వెలయుట దుర్లభము. వీరలే దేశోద్ధారకులును, మార్గ దర్శకులును.

‘A poet’s greatness must ultimately depend upon the greatness of his subject-matter, the power of thought which he brings to bear upon it, and his moral strength and influence’ అని Hudson అనునతడు చెప్పినట్లుగ, కవియొక్క ఆత్మీయతయు, అంతస్కర్థియు, కథావస్తువును, కావ్యము నున్నతస్థితిని ప్రాపించజేయును. ఆ

ధ్రమున నిట్టి గుణసంకన్న మగు కావ్యములలో భాగవత మొకటి. ఆంధ్రభాగవత కర్తయగు పోతన యంతస్కర్థియు, నిష్కల్మషభక్తియు, గ్రంథస్థమైన విషయగాంభీర్యమును సీగ్రంథమున కాంక్ష వాఙ్మయమన నున్నతస్థాన మొసంగినది.

సంస్కృత భాగవతము వైష్ణవధర్మపర మని నానుడి. పోతనకుమాత్రము శివ కేశవు లిరువురును సమానులే. విష్ణువుమాత్రమే సర్వాంతర్యామియనిగాని, విష్ణువే పరమాత్మ యనిగాని, విష్ణునికన్న శివు డధముడనిగాని, పోతన యభిమత మెంతమాత్రమును గాదు. హరిహరు లిరువురును పోతన దృక్పథమున సమానులే యని యనుట కీక్రింది నిదర్శన మొక్కటియే చాలును. కృతికతినిగ్ధయము జేయుచు :

“చేతులారంగ శివునిఁ బూజింపఁజేసి,
నోరు నొవ్వంగ హరికీర్తి నుడువఁజేసి,
దయయు సత్యంబు లోనుగాఁ దలంపఁజేసి,
కలుగ నేటికిఁ దల్లులకడుపుఁ జేటు”

అని శివకేశవుల కిరువురకు నభేదవృత్తిని గల్పించెను. శివుని బూజింపుచు హరికీర్తి నుడువ వలయునట! ఇంత పరిపక్వ మనస్కుడు తిక్కనగారి వేటొక్కడు గలడే! పోతన యిట్టియోగి గనుకనే రామకృష్ణులకుగూడ నేకవృత్తి నాపాదించెను. శ్రీరామనామాంకితముగా భాగవతము దెనుంగుజేయ నిచ్చి యిందుకొని, “నేను నాచిత్తంబున రామ

చంద్రుని నమ్మి భావించు గల్పించుకొని" అని వ్రాసి, వెంటనే ముద్రాంతముల కుప్పక్రమించి,

"హరికి సంధానోకులవి
హరికి జక్రసమీరదైత్యసం
హరికి,.....
....."

అని నాల్గుపద్యముల జెప్పి, యందు శ్రీకృష్ణుని ప్రతిపాదించెను. శ్రీరామున కంకితముగా వ్రాయ నిశ్చయించి, శ్రీకృష్ణునకు సమర్పించుటలో, పోతనకు పరమాత్మ విషయమై కల భావము తేటపడగలదు. ఇతని వృత్తిలో పరదైవ మొక్కండే. ఇది గజేంద్ర మోక్షగుప్తుమున విస్పష్టముగా గాననగును. "హాహకలంగి జీవనపుటోలమునం బడి పోరు చున్, మహా-మోహలతానిబద్ధపదమున్ విడిచిండుకొనంగ లేక, సం-దేహము బొందు చేపొక్రియ" నున్న యా కరిరాజస్తవమంతయు పరమాత్మపరముగా నున్నదేగాని, యేనాకారుడగు శివుడో, కేశవుడో నిర్దేశింపడు.

ఇది మేల్పొందును, అనాదిమధ్యలయుండును, చిత్తాధిపుడును, 'లోకంబులు, లోకేశులు-లోకస్థులు' కెగిన తుదిన! లోకంబగు వెం-దేవతకన్యా...నేకాకృతివెలుగునట్టి పరమాత్ముడే పోతన భావించెను. ఈశ్వరుడు 'పైకునిచింత' వెక్క-గు-మూర్తులతో' నాడవారువాడు' నుకను. 'అఖిలరూపముల్ దనరూపులై నాడు' నుకను, శివకేశవుల కెట్టి వేదమును లేదనుట పోతన కభిమతము.

ఇట్లులయ్యును, దక్షయూగ సందర్భమున పోతన శివదూషణ జేసెనని కొందఱు ప్రాయశఙ్కల నిక్కువముగా విచారకరమే. ఏలయన మహాకవి పాత్రోచితముగ సంభాషణ నెఱపునేగాని యిచ్చవచ్చినరీతిని సంభాషింపజేయడు. ఇప్పట్లున శ్వాచిత్క-ముగా శివదూషణ యున్నను, నది శివద్వేషియగు దక్షునిచే ననిపించునేకాని వేటొకనిచే ననిపించలేదు. శివద్వేషియగు దక్షుడు శివుని నిందించిన, సం-దేమిమింత గలదు? అటుల జేయకున్న కథాచితి విధ్వంసమగును. ఇంత మాత్రమునకే పోతన శివద్వేషి యనినదక్షమున, హిరణ్యకశిపుచే విష్ణుని నిందింపజేసిన యీతడు విష్ణుద్వేషి యనికూడ ననవలసివచ్చును. రాజసూయయాగ సభాభవనంబున శిశుపాలునిచే శ్రీకృష్ణుని నిందింపజేసిన తిక్క-న శ్రీకృష్ణ ద్వేషియని యనవలసినవచ్చును. ఇంతకును దక్షయూగసందర్భముననే, పోతన హృదయము వ్యక్తము కాకపోలేదు. దక్షుని శివదూషణానంతరము, సతీదేవిముఖమున పోతన యిట్లుగా వ్రాసెను:

"పరంగం జితాస్థిభస్మస్వక
పాలజటాధరుడుం బరేతభూ
చరుడు పిశాచయుక్తుం డని
శర్మ నమంగళుంగాఁ దలంప రె
వ్వరు నొకం డీపుదక్క మఱి
వాక్యప్రిముఖ్యులు సమ్మహాత్ము స
చ్చరణ సరోజరేణువులు
సమ్మతీ దాల్తురు మ స్తకంబులన్."

మఱియు,

“ నెలకొని ధర్మపాలన వి
నిర్మలు భక్తఁ దిరస్కరించు న
క్కలుపుని జహ్నుఁ గోయఁదగుఁ
గా కటునేయఁగ నోపఁడేని దాఁ
బొలియుట యొప్పు రెంటికిఁ బ్ర
భుత్వము సాలమిఁ గర్ణరంధ్రముల్
బలువుగ మూసికొంచుఁ జనఁ
బాడి యటందురు ధర్మవర్తనుల్. ”

ఈ రెండుపద్యములయందను పోతనకు
శివునిపై గల భక్తివిశ్వాసములు సువ్యక్తము
లైనవి. “చేతులారంగ శివునిఁ బూజింపఁడేని,
.....కలుగనేటికి తల్లుల కడుపుచేటు” అని
యనునంతటి శివపూజా తత్పరుడు శివుని
దూషించెననుట, పోతనహృదయము నెఱుంగ
రామిని చెల్పును.

ఈమహాయోగి భక్తిమార్గమే ముక్తి
మార్గమని నమ్మియుండెను. పోతనవంటి మహా
కవి, యట్టిభక్తుడు, మరల బుట్టు టరిది. నిజ
మగు కవి తనస్వభావానుగుణమగు విషయ
మునే వర్ణింపబూనుకొనును. అనగా, కవి
స్వభావమునకు సరిపోవు విషయమునే కవి
వ్రాయ నుద్యుక్తుడగును. కవివ్రాసిన కావ్య
మునుబట్టియే వాని స్వభావాదుల మనము
గ్రహింపగలము. రాజ్యతత్త్వవేత్త గనుకనే,
తిక్కన భారతమును దెనిగించెను. వీరశైవుడు
గనుకనే పాల్కురికి సోమనాథుడు బసవ
పురాణము వ్రాసెను. అటులనే, పోతన

పరమభాగవతశిఖామణి యగుటంజేసియే, భాగ
వతమును దెనిగించెను. ఈతడు భాగవతము
వ్రాయుటకు వేటొక్క కారణముగూడ గలదు.

“ హరినామస్తుతి సేయకావ్యము సువ
జ్ఞాంభోజహంసావళి
సురుచిభ్రాజితమైన మానస సరః
సూన్సిర్నిన్ వెలుంగొందు శ్రీ
హరినామస్తుతి లేనికావ్యము విచి
త్రార్థాన్వితం బయ్యు శ్రీ
కర్మమై యంశ దయోగ్యదుర్మలినవ
త్కాకోల గర్తాకృతిన్. ”

పెండియు :—

“ అవశబ్దంబులఁ గూడియున్ హరిచరి
త్రాలాపముల్ సర్వ పా
ప పరిత్యాగము సేయుఁ గావున హరిం
భావించుచున్ బాడుచున్
జపముల్ సేయుచు వీనులన్ వినుచు న
శ్రాంతంబుఁ గీర్తించుచున్
దపసుల్ సాధులు ధన్యు లొదురుగదా
తత్త్వజ్ఞ చింతింపుమా! ”

అని నారదుడు పరాశరాత్మజునితో జెప్పి
నట్లుగ, తనభావమునే పోతన వ్యక్తపరచెను.
ఇట్టి స్వభావముగలవా డగుటచేతనే భాగ
వతమువంటి యుత్తమ గ్రంథమును వ్రాయ
నుద్యుక్తుడయ్యెను. “It has been often said
that a man of genius sometimes is
such in virtue of combining the tempera-
ment distinctive of his nation with
some gift of his own.”—అనగా, ప్రతిభా

కాళియగు నాతడు, స్వజాతిస్వభావముతో, స్త్రీయశ్చక్షాణముచుగూడ నొకప్పుడు సమన్వయించుచుండును—అని 'Jebb' అను విమర్శకు డవలయుగ పోతనభక్తి, గ్రంథమునుండి యవిభాజ్యమగు నొక మహాశక్తియై, యనుక్షణమును మనమనముల చకితము గావించుచుండును.

ఈ భాగవతశిఖామణికి పరమాత్మునిపై భక్తితోపాటు, పరమాత్ముని మాయయందు గూడ సత్యధికవిశ్వాసము గలదు. గ్రంథము చదువు అచ్చటచ్చట నీ మాయావిషయమై ప్రశ్నేకముగ కవి చెప్పినట్లు, పరికించి చూచిన పుష్కలముగను. ఈజగమంతయు నీమాయచే నిర్మితమైనదని యీతని నిక్కంపు దలంపు. భక్తిపారవశ్యమున కుంతిదేవి శ్రీ కృష్ణుని పరవైషముగా నెంచి, సకలవిధముల నుతియించుచుండగా, నద్దానిం గ్రహించి, “గోవిందుడు: మాయానిరూఢ మందహాస విశేషంబున మోదంబు నొందించి రథాయాధుండై కరిగిరి కరిగె” నని వ్రాసెను. కుంతిదేవి మాధునికపరిస్థితిని మారిచివేయుటకై శ్రీకృష్ణుడు మాయచే నామెను మోహితజేసెను!

ఇట్లులే క్రీడామనుజబాలకుండైన యీ కృష్ణుని ముఖమునందు, “జలధిపర్యతవనభూమికి కిక్కిరిసి, కిక్కిరిక్కాలాది కరండంబైన ప్రాకారములు గాంచి, దిగ్భ్రమంజెంది, దిగ్భ్రమంబుల సురమేశ్వరులగు దలంచుచున్న యింద్రుడు వా కృష్ణుండు వైష్ణవమాయంబునొందించెన :

జడనుపడి యెటుక సెడి యా పడఁతుక సర్వాత్ముడనుచు: బలుకక యత గొడుకని తొడవై నిడుకొని [నింకడువేడుకతోడ మమత గావించె...”

ఇట్లులే యనేకస్థానంబులయందు పరమేశ్వరుండు మాయచే జగంబుల నేలుచుండెనని పోతన వ్యక్తపఱచెను. శ్రీకృష్ణునిశక్తిని బరిశీలించుటకై గోపత్నములను, గోపబాలకులను బ్రహ్మ యంతర్ధానము నొందించిన, శ్రీకృష్ణుండు మాయాగోపత్నగోపబాలకుల సృజయింపం గాంచి, ససంభ్రమంబుగ శౌరికి మ్రొక్కి, బ్రహ్మ స్తుతియించుచు :

“మాయలు గల్లువారలను మాయలు బెట్టెడి ప్రోడ...” అని యనెను. మాయనే మాయాన్వితగా జేయజాలువాడు పరమేశ్వరుడని పోతన యభిమతము.

ఇంక, గోపికావస్తాపహరణసందర్భమున పోతన మూలానుసారముగా వ్రాయక కొన్ని కొన్ని యనుచితవర్ణనలను ‘సంబోధనములను’ జేసెనని కొందఱు అభిప్రాయపడుదురు. ఐనను, ఈఘట్టము వేదాంతము నుద్బోధించుచున్న దనువిషయము నిర్వివాదమును, సర్వమతసమ్మతమును. గోపికలు యోగులూ? లేక “హరి పూజార్థము పుట్టుడు - సురకన్యలు భూమియందు సుందరతనులై” యని భాగవతముననే యున్నయట్టులు సురకన్యలూ యనువాదమును, వస్త్రము లజ్ఞానావరణములూ

యనువిషయమును, శ్రీకృష్ణునిప్రాయ మా కాలమున కెంత యనుచర్చ యటుండనిచ్చినను, గోపికలకు శ్రీకృష్ణుడు తత్త్వబోధ చేసెననియు, మమకారమును త్యజించునటుల నొనర్చెననియు విస్పష్టము. గోపికలకు నైజ దేహములపై గల అభిమానమును విచ్ఛేదము గావించి, యహంభావమును నిర్మూలము చేసి, మమకారము విధ్వంసము గావించుటకు పన్నినపన్నాగమే కాని వేఱొండు కాదు.

“నచ్చెదము నీవు పిలిచిన

నిచ్చెద మేమైనగాని యెటు జూరుమనినం

జొచ్చెదము నేడు వస్త్రము

లిచ్చి మముం గరుణతోడ నేలుముకృష్ణా!”

అని శరీరాభిమానముల నికను త్యజింపక ప్రార్థించుచున్నవారిని, శ్రీ కృష్ణుడు నిర్దేశించి ‘మీయంబరంబు లిచ్చెదఁ - దోయంబులు వెడలి రండు’ అని యనియె. ‘ఎట్ట కేలకు చిత్తంబులఁ గట్టిపఱచుకొని కరసంఘాదితపంచాయుధగేహలగుచు, ప్రౌఢతైన సుందరుల ముందట నిడుకొని, మందగమనలు తోయంబుల వెడలిన’, భగవంతుం డంతటితో జాలింపక, ‘ఇంతు లెల్లఁ జేతు లెత్తి మ్రొక్కి - చేరి పుచ్చుకొనుండు చీరలు సిగ్గు వో - నాడరేల’ యని వారల మందలించెను. మానినుల కింతకన్న నెక్కుడు పరీక్షాసమయముగలదా? విగతవస్త్రులై పురుషుని చెంగట నుండుట కియ్యకొననిమానవతులు దిగంబరలై తోయముల వెడలివచ్చి చివరకు చేతుల నెత్తి

మ్రొక్కిరి. ఇప్పుడుగదా తనువులపై నభిమానము సంపూర్ణముగా బోయినది!

“The naked soul must follow the naked ‘Jesus’” అనగా ‘దిగంబరుడగు జీవుడు, దిగంబరుడగు ఏసును జెందవలయు’ నని యొక క్రైస్తవ వేదాంతి చెప్పినట్టుగ సర్వాంతర్యామియగు భగవంతుని ముంగట, దిగంబరులుగ నుంటకు సిగ్గేల? భగవానుడు సర్వాంతర్యామి యని తెలిసికొనినపిమ్మట నీ సిగ్గునకు తా విసుమంతయు లేదు. అభిమానమున కవకాశ మావంతయు లేదు. కావుననే కృష్ణుడు గోపికలతో :

“శృంగారవతులార సిగ్గేల మిముఁగూడి

పిన్ననాటనుగోలఁ బెరిఁగినాడ

నెఱుంగనే మీలోన నెప్పుడు నున్నాడ

నేను జూడనిమర్మ మెద్ది గలదు?”

అని మమకారకారణముగ సిగ్గును విడనాడు నియె. అపుడు గోపికలు : “ఫాలతటస్యస్థ కరాబ్జలై మ్రొక్కిరి”. అప్పటికిగాని మమకారము సంపూర్ణముగా వినర్జింపబడలేదు. సిగ్గు సంపూర్ణముగా దూరీకృత మయ్యెను. స్వాభిమానము కూకటితోగూడ నిర్మూలింపబడెను. అప్పుడుగదా, “యంబరములు గృపాలుండు హరి యిచ్చె, భక్తపాలకుండు సుటన్!”

ఇట్టి మహాయోగమును బోధించ నిచ్చి తుడై శ్రీకృష్ణుం డటుల నొనర్చినేకాని తుచ్చకామయైకాని, జారు డైకాని, యటుల

ప్రముఖ సాహిత్య లేదనుట యథార్థము. సాహిత్యమును శ్రీకృష్ణుడే వ్యక్తపరచి యుండగా వికారము? గోపకాంతల చెంతకు చుక్కపై బుచ్చుచు, శ్రీకృష్ణుడు :

“తాకిక మొక్క న న్నా
లోకించు ప్రపన్నులకును లోబడి కరుణా
లోకనములు బోపింతును
నా కాశ్రితరక్షణములు వైసర్గికముల్ ”

అని యనెను. గోపకాంతల ‘తాకికమునుండి’ సముదయ గావించుటకును, ‘ప్రపన్నుల’ వికారముటకును, చేసినయపాయమేగాని వేఱు కాదు. భక్తాగ్రేనరుడగుపోతనచే పరమాత్ముడుగా భాగవతమున నిరూపింపబడిన శ్రీకృష్ణున కిట్టి హేయభావముల నాపాదించుట కేవలము ప్రమ. ఈదురూహ ప్రథమమున పరమతస్థుల కుచు, తదనుకరిణమే పరమావధిగాగల స్వమ తస్థులకును గూడ గల్గినది. కాని, యిది బూత్కల్పితమయ్యును పొందకున్నది.

మఃకీయు, భక్తి యనునొక మహాశక్తి పొందుచుండి యంతమువఱకును సీగంధమును ప్రకాశింపజేయుచున్నది. కవి యెప్పుడును గ్రంథమునందలి యొకయుత్తమపాత్రతో వైకృమునొందచుండును. స్వాభిప్రాయముల కై నా వాత్రచే ననిపించుచుండును. కవి స్వభావమునందు నాపాత్రయందు ప్రతిబింబిత మగుచు, ‘The personality of the poet reflects in one of his characters’ (Ruskin) అని. కవియొక్క ఆత్మీయత లేక

అంతరంగికస్వభావము, కవికృతగ్రంథమందలి పాత్రలలో ద్యోతకమగుచుండును. కవిస్వభావమున కనుగుణమగుస్వభావముగల పాత్రతో కవి దేవకీభవించును. మహాభారతమున ధర్మరాజుతో నన్నయ యభేదవృత్తి బొందెను. తిక్కన, శ్రీకృష్ణునితో వైకృముబొందెను. అనగా, తిక్కనస్వభావము శ్రీకృష్ణునియందెక్కువగా దెలియ నగును. కృష్ణపాత్రను పోషింపుచు, తిక్కన, స్వాభిప్రాయములను, నిజ స్వభావమును, కృష్ణున కాపాదించును. ఇతనిస్వభావమునకు శ్రీకృష్ణపాత్రపోషణమన ఉల్లాసకర మగునది. కనుకనే, శ్రీకృష్ణుని తిక్కన యనన్యసామాన్యముగా జిత్రించెను. అటులనే, పోతన భక్తుడగుటంజేసి భాగవతము నందలి భక్తులతో నేకీభవించును. శ్రీకృష్ణ భక్తుల జిత్రించునప్పుడును, పరమేశ్వరుని సంస్తుతించునపుడును, పరంధామునిలీలల గానము నేయునపుడును, పోతనకుగల యుత్సాహము, మహత్త్వము, కవిత్వపటుత్వమును, రసానంద దాయియగు శైలియు నింకొకరికి దుర్లభములు.

భక్తివిషయము వ్రాయునపు డెల్లను, పోతన తనయుడై వాణీప్రసాద లబ్ధకవిత్వముతో పద్యము నిట్టె వ్రాసివేయును. అపు డాయనదృక్పథమున, నాదివ్యమూర్తి తాండవ మాడుచున్నట్లుగ వర్ణించి, మన మనోనయ నములకు గోచరమగునట్లు చిత్రించును. శ్రీకృష్ణునిం గానక, పెదకికొనుచు కృష్ణుడేగిన దిక్కు మొగంబై చనిచని, భూతలంబున

మనోహరంబులగు హరిచరణంబుల చొప్పు
గని గోపకాంతలు :

“ ఈచరణంబులే యిందునిభాసన,
సనకాదిమునియోగసరణి నొప్పు,
నీపాదతలములే యెలనాఁగ, శ్రుతివధూ
నీమంతవీధులఁ జెన్నుమిగులు
నీపదాబ్జంబులే యిభకులోత్తమయాన,
పాలేటిరాచూలి పట్టుకొమ్మ
లీసుందరాంఘ్రులే యిందీవరేక్షణ,
ముక్తికాంతా మనోమోహనమ్ము
లీయడుగులరజమె యింతి! బ్రహ్మశాది
దివిజవరులు హాళిదిశలఁ దాల్తురు...”

అని యనుమాటలు పోతనవే. పోతన మనో
గతములగు భావముల గోపికలచే ననిపించెను.
ఇచ్చట, కవి భక్తలగు గోపకాంతలతో నైక్య
ము బొందెను.

ఇటులనే పోతన యక్రూరునితో తన్మ
యుండగును. వీరిరువురయందును భక్తిసమాన
ధర్మము. కవితో సమానధర్ములగువారిని, కవి
చక్కగా జిత్రింప గలడని యింతకుమున్నే
వ్రాసియుంటిని. కాళిందీహ్రదమునం దక్రూ
రుడు గ్రుంకులిడి, యందు పరమేశ్వరుని గాంచి
‘మ్రొక్కి భక్తి సంభ్రమంబు లగ్గలంబుగ,
గద్గదకంఠుడై దిగ్గనం గరంబులు ముకుళించి,
భక్తిరసపూరితమగు నొక మహాదండకమున
నీశ్వరుని వినుతించెను. హృదయమునందు
భక్తి పొంగి పెల్లివిరియునపుడు, చిన్న చిన్న
పద్యములుగాక, యొక గొప్పదండక మప్రయ

త్నముగ వచ్చెను. ఇట్టి దండకములు భాగ
వతమునం దంతటను రెండుస్థలములమాత్రము
గానవచ్చుచున్నవి. మైత్రేయుడు విదురునకు
సృష్టిక్రమము నెఱిగించునపుడును, అక్రూరు
నకు కాళిందీ హ్రదమున శ్రీ కృష్ణదర్శన
మైనపుడును. ఈ భాగవతశిఖామణి అక్రూరు
నితో నైక్యము నొందియుంటాచే, నీ దండక
మత్యద్భుతముగా నుండి, మనలనుగూడ భక్తి
రసమున ముంచువేయుచున్నది. ఇచట పోత
నకు భక్త్యావేశము గల్గినదనుట నిస్సందే
హము.

పోతనసర్వమును భక్తియే యని చెప్పట
కింకొక్కయుదాహరణము చాలును. భీష్ము
డీ యవతార సమాప్తిని జేందునపుడు, శ్రీ
కృష్ణుని ముంగటగని, చేసిన స్తోత్రము శరీర
మును పులకాంకితము నేయుచున్నది. భీష్ముని
వలెనే పోతనగూడ శరీరత్యాగము నేయు
నపుడు శ్రీకృష్ణునిలీలల నన్నింటి నొక్క
మారుగ స్మరించి :

“మాధవుని యుజ్జ్వలరూపము సూక్ష్మ
తీవలం-జిక్కఁగఁ బట్టి హృదయముఁ జేసి వెలిం
జనకుండ నేత్రముల్-గ్రక్కన మూసి మేనఁ
బులకంబులు గ్రమ్మఁగ.....”

యోగికైవడి నిశ్చలమనస్కుడై :

‘ఒకసూర్యుండు సమస్తజీవులకుఁ దా
నొక్కొక్కడై తోచుపో
లిక నేదేవుండు సర్వకాలము మహా
లీలన్ నిజోత్పన్న స

స్వకమంబుల హృత్స్వరోసహములన్
చాచావిధానూనూ

సకుంజై యొప్పుచునుండు నట్టిహరి నేం
ద్రాక్షింతు శుద్ధుండనై.'

అది పరమాత్ముని ధ్యానించుచు, నుత్తమ
శతులఁ బడసియుండును !

పోతనవలె సహజపాండిత్యమును, ధారా
శక్తియుగల్గి, భక్తుడునయిన మహాకవి మఱి

యవతరించుట దుర్ఘటము. ఈశ్వరప్రకృతి
గ్రంథమునందలి, యేయొక్కవిషయము నెత్తి
ప్రవాయ నుద్యమించినను నది యొకగ్రంథము
కాకమానదు. విషయము విపుల విమర్శా
కాంక్షియైనను, విస్తరభీతిచే కొన్నివిషయముల
మాత్రమే, దశమస్కంధముపై నెక్కువగా
నాధారపడి, నా నేరిచినంతవట్టు ప్రాసి, యీ
యోగీశ్వరుని మనసా యొక్కసారి ధ్యానించి,
దీనిని ముగించుచున్నాను.

ఆపువ్వే-ఆనవ్వే

కవికొండల వేంకటరావుగారు

(గీ త క)

ఆపువ్వే నివ్వెట్టాకుంటే
చూపులో వోదైం లేదు—
ఆనవ్వే నిపు నవ్వకుంటే
అనుకో అనకాశం లేదు.

i. మెడలో నీ కున్నదల్ల
నల్లపూసాల వెలితి
చిల్ల దారాపుబోచ—ఆపువ్వే.

ii. మెడలో నీ కున్నదల్ల
కాచాగానీన వ్రేళ్ల
మాయమట్టెల రవ్వ—ఆపువ్వే.

iii. ఇలలో నిపు కట్టిందల్ల
మూరాతక్కువ ముదుక
గోరంచొ గవ్వంచొ చెల్ల—ఆపువ్వే.

iv. బంగారుపువ్వు కాదు
బంతీ పువ్వేను పచ్చ—ఆపువ్వే.

v. సిగ చుట్టి సిగలో గాదు
అగపడ్డ పాటూగానె—ఆపువ్వే.

vi. నట్టింటా పండక్కి కాదు
వట్టప్ప దుత్తినె దారి—ఆపువ్వే.

నేటికాండమున నాంధ్రచ్చందోగ్రంథములలో నెల్ల
 ాండకానము నలంకరించి ఐన్నెకైక్కినది యప్ప
 కవియ మొక్కటియే. ఇట్టివలి కవు లందఱును సామా
 న్యముగ నిద్దానినే ప్రమాణముగ నంగీకరించుచున్నారు.
 కాని యప్పకవి తాను ఛందోగ్రంథమును రచింపవలె
 నను తలంపున నిద్దానిని వ్రాసినట్లు లగపడదు. ఏమన
 నాంధ్రశబ్దచింతామణి యను నన్నయకృత వ్యాకరణము
 సంస్కృత రూపమున నుండ నద్దానిని భగవదాజ్ఞాను
 సారము తెనిగించి పలువురకు సుబోధముచేయ తలపెట్టె
 నని యాతని గ్రంథమువలన సర్వులకు విదితమే యగు
 చున్నది. అల్లయ్య వ్రాసినంతలో ఛందోవిషయ
 మెక్కుడుగాను, పూర్వలక్షణ కర్తలకంటె విశేషము
 గాను నుంటచే నిద్దానిని ఛందోగ్రంథముగానే పరిగ
 ణించుచున్నారు. దీని తృతీయాశ్వాసమున “ఆర్యో ఐలి
 ర్విత్తీయో వర్ణః ప్రాసాత్ర పాదపాదేషు” అనెడి
 సూత్రమునకు విపులవ్యాఖ్య రచింపబడి యతిప్రాసల
 విషయమై విపులముగఁ జెప్పబడినది. ప్రకృతమున
 వీనిని గుఱించి నా యభిప్రాయములఁ గొన్నింటి నెల్ల
 డింతును.

ఈ యతిప్రాసల విషయమున నప్పకవి పూర్వ
 లాక్షణికుల యతిసంఖ్యలఁ జెప్పుచు “విశ్రమంబు లేను
 విరచింపు నాలుగుపదులమీఁద నొకటి” అని తాను
 రగ యతులఁ జెప్పియున్నాఁడు. బాసగ విచారించిన
 వీనిలో కొన్ని గతార్థములు కాదనియున్నవి. అట్టివాని
 నీక్రిందఁ బొందుపఱతును.

౧. ఈతఁడు మువిభక్తి యతియనియు, ముకార
 యతియనియు రెండు యతులను జెప్పియున్నాఁడు.
 భాషాపరిణతిచే నాయా మువర్గకములు పు, బు లుగా
 మారుచుండుటయే యా యతిని జెప్పటకు వీజము.
 ఈ రెంటిలో మువిభక్తి యతి యనిన పున్నపుంసక

తత్సమానాంధ్రదేశ్యశబ్దముల తుదను కలయు ముకారము
 నకు పు, పు, బు, భు—లు యతి నందునని చెప్పియు
 న్నాఁడు. లక్ష్యసవ్యమును జూడ ఒ ఓ లతోఁ గూడిన
 ప ఫ బ భ లుగూడ నీ ముకారముతో యతిఁ జెంద
 వచ్చునని లేలుచున్నది. ముకార యతి యనఁగా ఉ ఊ
 లతోఁ గూడిన ప ఫ బ భ లు శబ్దనిష్ఠముకారముతో యతి
 నందు నని చెప్పియున్నాఁడు. ఏతద్వ్యతిరేకముగా లక్ష్య
 ములుగూడ లేవు. దీనినిబట్టి చూడ, విభక్తి ముకార
 మతో ఒ ఓ లతోఁ గూడిన ప ఫ బ భ లు గూడఁ
 జేల్లు ననియు, శబ్దస్థ ముకారమున నట్లు చెల్ల వీలు లేన
 ట్లును స్పష్టపడుచున్నది. కాని విభక్తిశబ్దనిష్ఠము లగు
 నెల్ల ముకారములతోను ఉ ఊ ఒ ఓ లతోడఁ గూడిన
 ప ఫ బ భ లు యతి నందుచున్నట్లు కవిప్రయోగముల
 తెలియుచున్నది. ఇట్లుకొన్నను ఏయచ్చులతోఁ గూడి
 నను పవర్గమునకే గాని ముకారమునకుఁ గూడునా?
 అనువిషయ మీతఁడు చెప్పియుండలేదు. చూడుఁడు—

“మొక్కులు ౭ కొను సమస్త-భవనాధీశా!”
 సు. సా.

“పాలుపుగ మితి లేనిమాడ్కి-మొలబంటై—”
 రామ. ధూ.

ఇట్టి ప్రామాణికులప్రయోగము లెన్నో యున్నవి.
 ప్రకృతమున నీ శ్రమ నంతను వీడి ఉత్తోత్సవిశిష్ట
 ముకారమునకు తాదృశ ప ఫ బ భ లు యతి నందు
 నని చెప్పిన సర్వలక్షణ సమన్వయముగ నుండెడిని. ఇట్లు
 చెప్పుకొన మువిభక్తి యతి మాననగును. మఱియు విభక్తి
 ముకారమునకు శబ్దస్థ ముకారమునకు భేద మేమియు
 లేకున్నను నీతఁ డిట్లు భేదము కల్పించినఫల మంతగా
 కానుపింపదు. లక్షణకర్తలలోఁ బ్రథముఁ జైన కవిజనా
 శ్రముఁడుగూడ,

క. "వాల్మీకి పుణ్యక్షేత్రమున

వాల్మీకిశివ మల్ల-మన కెన యనగక"

శివు బాల్మీకి చంద్రగా

వాల్మీకిక బమర లోక-మున కెన యనగక."

అని మకారవారమున పవర్ణ చెల్లునని చెప్పి యున్నాడు. ఆపుకవి స్వప్నప్రతిపత్తిర్థము విశేషించి మాపెను గాని, యీరెండుయతులు నొక్కటియే గాని ముదిర్చియతి యనవసరము.

౨. మఱియు బుజాయతిసందర్భమున హ, య లు పరస్పరము యతిఁ జెందునని చెప్పి యున్నాడు. ఇయ్యది సరసయతియం దంతర్భావ మందును. అసలు యతివిషయమున హ, య ల కచ్ఛేత్వమే గాని హల్ త్వము లేదని బుత్వసంబంధయతిసందర్భమున,

"సారిది కాదులఁ గల వట్టుగుడులకెల్ల
బుత్వమిత్రంబులగు నచ్చు లేనయ నైగుఁ
జెల్లు యహాలును స్వరమైత్రఁ జెందునపుడు
వెలయు నివి....."

అని చెప్పియున్నాడు. అనఁగా హ, య లు తత్సా జాత్యస్వరయుతము లగుతఱి నని యర్థము. అప్పుడు వీని హల్త్వి మవివక్షితము. ఇతరలక్షణకర్తలు గూడ నీరెంటికి నచ్ఛేత్వ మిచ్చి,

"అయహాలు చుభజర్గుశవసలు
నయసంయుతనణలు.....
.....ని
శ్చయముగ వల్లయ్యె....."

అని పరస్పరము అయహాలు యతి సందునని చెప్పి యున్నారు. మఱియు హరిదలమ్=అరదళము, హంసః=అంచ, ఇత్యాదులందు హకార మచ్చగుటచేతను, పది + అలు = పదియాలు, సా + అది = నాయది, ఇత్యాదులం దకారము యకారరూపము నందుటచేతను పైహాయల కచ్ఛేత్వము స్వప్తము. కాన సరసయతి లక్షణపద్యమున "హయ లత్వమునకు" అనుచోట ఇతరలక్షణకర్తల వలె "అయహ"లా పరస్పరము యతిఁ జెందునని చెప్పి కొన్ని వైబుజాయతి గతార్థము కాఁగలదు.

౩. మఱియు ప్రత్యేకయతి సంపర్కమున, ఆ ఇది మొదలగు పదములు మఱియొక పదముతో కలిసి నప్పుడు హల్లునకును, కలయక యడాగమును వచ్చి నపు డప్పునకును యతి నిలుపనగునని చెప్పియున్నాడు. స్వరప్రధానయతి చొప్పున మత్తరపదాద్యచ్చు సంధివశమున లోపించెను గాన నద్దానికే యతి నిలుపవలసిననా్యయ యుండ నట్లు నిలువ వీలు లేదని నిరూముకమునలన కాఁబోలు నిద్దాని నీ నామధేయము పెట్టియుండును. కాని "చేతి + ఇది=చేతిది" అనియున్నపుడు "తి" అనుదానికి యతి నిలుపునపుడు వర్గప్రాణియగులలో నెద్దియో యొకటి యగుటచేతను, "చేతియది" అని యున్నపుడు యకారమునకే యతి నిలిపిన సరసయతియం దంతర్భవించుటచేత నీయతిప్రాముఖ్య మంత గా కను పట్టదు. మఱియు పూర్వకవిప్రయోగముల నప్పకవి చూపించి యుండనందునఁ గూడ నిద్దాని ప్రాశస్త్య మంత గాఁ గానుపింపదు.

౪. మఱియు శేకతరయతి సంపర్కమున సాధు శేఫమును శకటశేఫమును సవర్ణము లయ్యెను యతి చెంద రాదని చెప్పియున్నాడు. అస లీశేఫశకటశేఫలయతిప్రాస లవిషయమున పూర్వకవు లేవ రితంపట్టుదుల నూని చెప్పి నట్లు లగపడదు. కాని యేదోషము నూహించి యీరెంటికిని యతిప్రాసలు చెల్లననెనో తెలియకున్నది. ఈనియమమును బట్టి యనేకు లిట్టిప్రయోగముల సాధ్యమైనంతలో దిద్దివైచి యున్నారు అప్పటికిని కొన్ని మిగిలిన వానికి రత్నాకరాదినిఘంటుకర్తలు వైయోహృష్యముల కల్పించి యున్నారు. కేవల ముచ్చారణలోను, పూర్వవాజ్ఞయము లోను భేదము లేని వీని నిట్లు భేదించిన మహాత్ము లెట్టి ప్రయోజనముల నొడిగట్టిగో తెలియదు. శేఫశకటశేఫములకు యతిప్రాసలలో సంబంధము కూడదని బోధన హలముకేక వేసి చెప్పినయప్పకవియే కొన్నిపట్ల వీనిని వాదినట్లును, వానిలో కొన్నిటికి పాతాంతరములు లేవ నియుఁగూడ సీతికాకారులు ఘంటాపథముగఁ జెప్పియున్నారు. మఱియు ప్రాచీనప్రమాణకవుల గ్రంథములలో ననేకప్రయోగము లున్నవి. చూడుఁడు—

పారిజాతాపహరణము, ద్వితీయాశ్వాసము, ౪౩-వ పద్యమున—కంచము.

నృసింహపురాణము, ద్వితీయాశ్వాసము, ౫౬-వ పద్యము: కేళవ్యయప్రాసయతి.

భాగవతము— (ధ్రువోపాఖ్యానము) ౯౯-వ పేజీ, ౧౧౦-వ పద్యము: కేళవ్యయప్రాసము.

భాగవతము— (ధ్రువోపాఖ్యానము) ౫౯-వ పేజీ, ౭౦-వ పద్యము; ౬౯-వ పద్యమునఁ గూడను.

చంద్రికాపరిణయము, ద్వితీయాశ్వాసము, ౨౬-వ పద్యము: ప్రాసము, వృత్తము.

చంద్రికాపరిణయము, ద్వితీయాశ్వాసము, ౬౮-వ పద్యము: ప్రాసము, కేళవ్యయనకు.

మనుచరిత్ర, ౮౯-వ పే. ౧౨-వ పద్యము; తృతీ. ౧౯-వ పద్యము: యతిప్రాసములు చెందును.

కళ్యాణాష్టోదయము, తృతీ. ౨౪౫-వ పద్యమునఁ గూడఁ గలదు.

శృంగారశామంతలము, ద్వితీ. ౧౧౫-వ పద్యము: కేళవ్యయమైత్రి గలదు.

ఇంక ననేక ప్రబంధములఁ గలవు. ఉన్న నేమి? విమర్శకమహాశయంబు, లక్షణకర్తలుగూడ తామేసిద్ధాంతముల మనమున నిజీకొనినో యామార్గము వీడక నందిన పంది చేయ నెంచిన నారి నెవ రడ్డుదురు? కానినో,

“శబ్దశాసనముఖికవీశ్వరకృతప్రబంధముల లక్ష్యములు కనుపట్టుకతన.”

“క్రమత శబ్దానుశాసన ప్రభృతి పూర్వకవిజనంబులకృతుల లక్ష్యములు కలిమి.”

“...గంభము లెల్లను
వెదకి వెదకి సారమెల్ల వివరింపంగన్.”

అని యాశ్వాసమున కైదేసిసారులు తనయుత్పన్నును కొనియాడుకొన్న యప్పకవి రామరాజు వసుచరితముందలి రలయతివిషయము గాని, కళ్యాణాష్టోదయముందలి ౫౪, ౧౦౪, ౧౧ రలప్రాసమును గూర్చి గాని,

నృసింహపురాణముందలి తృతీ. ౧౫౫వ, ౧౧ రలప్రాసమును గూర్చి గాని యిటుమంత లక్షణమును కల్పింపఁగలిగినా? లేదు. పట్టుదలయే ప్రధానము గాన నవి చెప్పలేదు. ఈతని దృక్పథమున వైవారికృతులు తాను ప్రమాణముగా గ్రహించిన గౌరవ, పుల్లన, ఎల్లన మొదలగువారి చాటుధారలపాటి చేసినవి కావు. ఇది తప్పక యప్పకవి సాహసించె నను దానినే తెలుపుచున్నది. అశ్వనా యాయతిని చెప్పఁ దలకొన్న, లఘులఘురేఖములు పరస్పరము యతి నందరాదని చెప్పిన చాలును. తాను జేసిన ప్రాణియతి రీతి నేయకర్తమున కాయకర్త మే నిలుపుకొనవచ్చును. యతినియతివిషయమున తాను జేసిన నియముమీది నందముగ నుండెడిది. యతి మాడదను నిషేధవాక్యముగూడ నొకయతిగా నంగీకరింప ననవసరము. ఇట్టివి సంఖ్యాబాహుళ్యార్థమే యనఁచును. ఆధునికకవులలో ననేకులుగూడ నీనియమును పాటించుకొనుట తత్త్వార్థముల వివితరులమనే యున్నది. ప్రాచీనుడగు కవిజనాశ్రయుడుగూడ నీయతి మాడునని చెప్పిన ట్లితఁడే యొప్పుకొని,

“వికటకవులు కొన్ని వింతల కల్పించి
కవిజనాశ్రయమున కలిసినారు”

అని చెప్పును నామతమును ఖండించుచున్నాడు. చూడుము:—

“నణ లను పంపకర్తముల
కును వడి ప్రాసంబు పెట్టుకొనవచ్చు గృతికా
విను రణల కిట్లు పెట్టం
జను.....”

ఇయ్యది నేటి పరిమన్నుదితప్రతులలో కనబడుట లేదు. ఆధునికులలోఁ గొందఱు కవిజనాశ్రయమందలి ఏకకీయతినందర్చుమున చెప్పిన లక్షణమును “మరయలన” అనెడినోట “మరణలన” అని దిద్ది యీ కేళవ్యయమైత్రిని వారించి గాని కవిమతము కేళవ్యయమైత్రి యంగీకరించినట్లే తేలుచున్నది.

౫. అభేదయతి సందర్భమున “వబయో రభేదః” అనుటవలన, వబ-లడ-లశే లు తమలో తాము యతిబం

మీరు చెప్పినట్లుగా, వలసకు జెల్లుబడి
 ముచ్చటపడినట్లుగా చెప్పవచ్చును. దానిలక్షణ మేమన,
 ముచ్చటపడే పదములతో యతి నందుట, వీనిలో పై
 ముచ్చటపడే పదములను గాన వీనిని మరల వివరించుట
 ముచ్చటపడదు. ఇక ల ర లకు, ల శ లకు దానిచ్చిన
 అర్థము లన్నియు రూపాంతరములు గలవియే గాని
 ముచ్చటపడవు గావు. చూడుడు :—

“...ఇతఁ, శే కలక జలధి పవ్వ-లించె ననగ...”
 ఇచ్చట పవ్వలించె ననుక్రియకు ‘పవ్వలించె’ నని
 రూపాంతర మున్నది. ఇక ల శ ల కాదిపర్వము
 నందు జెప్పిన లక్ష్యములందలి పదముగూడ “మిలిత”
 అనే అర్థములకారూపముతో నున్నది. ఇంతయే గాక
 అచ్చుతల్లసమామ్నయమందు శకారము గూడ
 కలదు. ఇట్లే యప్పకవి యుదాహరించిన “కాళ”
 ఇత్యాయు లకార విశిష్టములుగా మూడ నున్నవని
 యెఱుఁగుచు. అట్లయిన పై రేఫ శకలరేఫల విషయమున
 రూపాంతరము లంగీకరింపక యిట్టినిట్ల రూపాంతర
 మున్నవని యతిని త్రోసివేయుట మూడునా యని
 చెప్పక లకర గూడదు. కాని దానికి సమాధాన మల్పము.
 ముచ్చట విషయము నడుమంత్రపు కలిమి యగు తెనుగు
 మామంబునమైనది. ల శ డ ల విషయము ప్రాసిన
 ప్రాస సంకృతభాషాసంబంధము. మఱియు నియ్యది
 వేదికాలమునుండియు వచ్చుచున్న జేధమే గాన తత్త
 వ్యుచ్చముల నియ్యది గ్రాహ్యమని నా యభిప్రాయము.
 చూడుడు—

“నున్నామి, లున్నామి; ఇరయఁ, ఇలయఁ; ఇర
 వ్యసఁ, ఇలవ్యసఁ”—ఇట్టి వైదిక ప్రయోగములు ర ల ల
 కలదుననుచున్నవి.

“అన్న మీశే, ఈడే; ఈనుషే, ఈష్టుషే”
 ఇత్యాది ప్రయోగములు డ ల ల క భేదమును చాటు
 చున్నవి. మఱియు ప్రాకృత న్యాయమునగూడ
 “అన్న మిశే, ఈడే; ఈనుషే, ఈష్టుషే” అనే
 మాత్రముచే డలల క భేదాన్వయసాయ
 మున్నవి. కాన పై యప్పకవి యుదా
 హరించినట్లు చదువులు తగ్రూపముల వీడి రూపాంతర

ములుగానే ప్రయోగముల నున్న వనకొన్ని ప్రయో
 తగ్గను. కాన యభేదములి యనవలయును.

౬. మఱియు నూహ్యవిశ్రాంతి సంకీర్ణమున
 “శషస” లశ్యోన్యము యతిఁ జెంపవచ్చు నని చెప్పి
 యున్నాము. ఇయ్యదిగూడ సంసయతివలన గతార్థ
 మగును. ఎట్లన, కవిజనాశ్రయకీర్తిని, “ష ణ జ ణ్ణ శ
 ష స” లశ్యోన్యము యతిసాధర్మ్యము నంపవచ్చు నని
 యే యీతఁడుగూడ జెప్పియున్నాడు. కాన మరల
 శ ష స లను వీనిమండి వివరించి కల్పనాంతరము
 చేయుట యముఖ్యము. అస లీ యతికి వీజ మేమన నా
 వర్ణము లచ్చారణములో కిందిచ్చేముగా పలకఁగ
 చున్నను, “భరిచ వావసానే. ఝుంజుంజు ఝుంజి, ఝు
 లాంజుతోలే; ఆదేశప్రత్యయయోః. వ్రశ్చ భ్రశ్చ...ష”
 ఇత్యాది సూత్రోపనిర్దిష్ట మగు పరిణతి సంబంధము.
 మఱియు, తద్భవరూపమున, ఆశా-అస; ఇచ్చా-ఇచ్చ;
 వేష-వేస; దిశా-దస ఇత్యాదులలోగూడ నానూ
 రూపముల నంగుటయే కారణము. మఱియు ప్రాకృ
 తాదిభాషలలోగూడ, “శషసః”, “శ్చత్సప్సం ఛః”
 ఇత్యాదు లీ నియమమునే తెలుపుచున్నవి. కాన పైఁ
 జెప్పిన యక్షరము లన్నియు సరసయతికీర్తిని పరస్ప
 రము యతిని బొందుచుండ సూక్ష్మవిశ్రాంతి యనునది
 యనవలయును.

౭. అంతోష్ఠ్యసంధిని విషయమున,—
 “.....అని యిట్లు వర్ణపాల్లు
 పొల్లులకు పై హకారము పొందునపుడు
అంతోష్ఠ్యసంధి విరమ
 జాఖ్యచే దాని కెయ్యదియైన చెల్లు”

అని చెప్పియున్నాము. అనగా కచటతప వర్ణియ
 వ్యంజనాక్షరము లన్నియు (అనునాసికముల తక్కు)
 హకారాదిపదములతోఁ గలియునప్పు డా హకారమున
 కును బై కలసి రూపఙీన వర్ణియవ్యంజనమునకును గూడ
 సాజాత్యములు యతిగా నిలువవచ్చు నని యర్థము.
 లక్ష్యము చూడుడు :

“క్షైరవకానుభు-ర్నవాహకవికృంప
మోక్షాగ్రగర్భా-ర్నరీతిబృంపి.”

క్షైరవక్త్యుఁడు “కానుభుక్ + హర” అనియు,
“నాగ్ + హరి” అనియును చేసెను. ఇట్టిపట్టుల
చేత వాటికియంతిరి వికల్పము. “సూయోహగోఽన్యత
వ్యాఖ్యః” అని యుండుటచే హకారమునకు యతి నిలి
పించుట సంధ్యభావమును, సంధియవ్యంజనమునకు యతి
చెడినవలె సంధివివక్షయుఁ జేసిన నీ యతి ప్రత్యా
ఖ్యానమోగ్య మగును. ఇట్టి వివక్షవలన భంజమున గణ
భంగము గారి భంజోభంగము గారి వాటిల్లును. ఉచ్చార
ణలోమాత్రము కొంత కష్టము లేకపోలేదు; అయినను
ప్రక్రియాలాఘవ మూహ్యము. దిద్దినపుడు లిపి లుగీతి
నుండును: “వాగ్గరి” అనెడివోలు “వాగ్హరి”
అని యుండును. మఱియు నిట్టివి పూర్వకవిప్రయోగ
ములలో లేమిఁ గాఁబోలు లక్ష్యముల నిచ్చియుండ లేదు.
కాన నీ యతిగూడ ననవసరము.

౮. మైత్రీశే వికల్పవరమణము గూడ తీసి వేయ
వచ్చును. “గూఢపాన్యదవిహార” ఇత్యాదిస్థలములలో
“యహోసునాసిశనునాసికోహ” అనెడి పాణినియూ
త్రముచే, సంధి వైకల్పికము గాన, సంధిని వివక్ష వివక్ష
భీనము చేసిన, నియ్యది ప్రాణియతియం దంతర్భావ ము
దును. అట్టితఱి,

“నందసుకుమార గూఢపాన్యదవిహార
దతితశిశుపాలగోత్రభేద్యశివినీల”

అని నకారమునకు నకారమును, నకారమునకు నకారమును
ప్రాణియతిహోష్టన సరిపోవును. ఇట్టితఱి భంజమున కేభం
గమును రాదు గాన నియ్యతి గూడ ముఖ్యముగా నుండ
తగినది కాదని నానమ్మకము. మఱియు “మయాటి
నిత్యం వాచ్యమ్” అనెడి నాన్తికమువలన, “చిన్మయమ్”
అని రూప మొక్కటియే యగుచుండ నప్పు డిద్దానికి
యతివిషయ మీయతి దిగువఁ జెప్పవలసిన యగత్యము
లేదు—ఇతర యతిగో నంతర్భావమే గాన.

ఇక సుభయయశుల సంపర్కమున నప్పకలి యన
వసరమయిన వన్నియుఁ జెప్పి నామము లంకించి

యున్నాఁడు. సామాన్యముగ నేకపద్యభ్రాంతిజనకములగు
సమాసస్థలములమాత్రమే యాభ్రాంతినివారణార్థ ముగ
యమునకు యతి నిలుపవచ్చునని, యాయా సమాసముల
పదద్వయ మిమిశియున్నచనియుఁ జెప్పిన యుక్తముగా
నుండెడిది. మఱియు నితర పూర్వలాక్షణికులు చెప్పి
యున్న యఖండయతి సంగీకరించినవో వీనిలో కొన్ని
ప్రత్యాఖ్యాన మోగ్యము లగును. ఆయఖండయతి నీతఁ
డంగీకరింపక పోవుటచే నాని కన్నిటికి వేరువేరు నామ
యములఁ జెట్టి గత్యంతరము కల్పింపవలసి వచ్చినది.
మామంక. యుష్మదెన్మచ్చైబయతి సంధర్భమున నీశబ్ద
ములతోపై నబాదిపదములు కలయునపు డప్పునకును
వాల్లనకును గూడ యతి నిలుపవచ్చునని చెప్పి
యున్నాఁడు.

౯. ఉ :—“అతిహింసన మయ్యో సస్య-దన్వయ
మెల్లె.” ఇచ్చట “అస్యత్ + అన్వయము” అని
యుండ నుత్తరపదార్థాన్ని సంధివశమున కలిసిపోక
నద్దానికే యతి నిలుపఁబడెను గాన నచ్చ నియ్యది
స్వరప్రసానయతియం దంతర్భవించును.

“గర్భతనయ యుష్మ-దాజ్ఞానిగళ విని
బద్ధమగుచుఁ జిక్కు-వడియెఁ గాక.”

ఇటు యతిసాసముల యంపలి హత్సాజాత్య
ముండియొకట యుష్మత్ + ఆజ్ఞా అని వకానోత్తర
పర్తి యకారము విఱుగఁచుండి పదాద్యస్థ గకారముపై
నున్న యచ్చు విఱుగఁచుటచే నియ్యది యన్యలక్షణ
కర్తలు చెప్పిన యఖండ యతియం దంతర్భవించును.
ఇట్లే యఖండ యతి సంగీకరించిన కొన్ని గతార్థము
లగును.

౧౦. మఱియు నేత్య నిత్య సమాస విరతి ససంగ
మున నామా సమాసముల గల అష్టాక్షులు చెందును యతి
నంది వచ్చునని చెప్పి తాను చెప్పిన నేత్యసమాసముల కన్ని
టికి మదాహరణ నిచ్చియున్నాఁడు. అందు నొక
యుదాహరణను చూచుకొందము.

“...ఉ, క్కణ తద్వనమెల్ల నద్రువ-నార్పుచు
కడిమిన్.”

అన్నది “అక్షరములు” అని సమాసాంత
మార్పిడియైనది. “అక్షరములు + అక్షరము” అనేది
విద్యుత్తువలన యతి నిలుపబడెను గాన నియ్యది
వ్యతియతియం సంకరాక్షరము అందును.

“.....ఉ, క్క, కథసంబంధమైన నడర-కవ్యశి.”

అక్షరముల సమాసం కారమునకు యతిగా కకార మే
నిలుపబడినది. ఇది బాల్లవదాహరణము. మఱియు పై
కీతిచే యిచ్చిబంధుడ నొకచో ఖండముగాను మఱి
యొకచో చలంపముగాను నుంటచే నిదిగూడ నఖండ
యతియం సంకరాక్షరమందును. తక్కిన ప్రయోగములు
గూడ నన్నియు నీరీతిచే చూచుకొన్న సరిపడును.
కొంచు “యతి” అను నాకారకధాతువునకు ప్రత్యేక
ప్రయోగము లేదు పదత్యసిద్ధి కలుగదని యనుకొందురు.
ప్రయోగము లంటచే నాసందేహ మనవసరము

౧౧. అట్లే నిత్యయతియు, ౧౨. విభాగయతి
యు, ౧౩. నామాఖండయతియు, ౧౪. రాగమసంధి
యతియు: గూడ గ్రాహ్యములు. ఈ యతు లన్నియుం
ద్రుత్యైక్యావయోగ్యములే యని గ్రహించునది. రాగ
విభాగసంకల్పమున ఆలను పదియు మొదల వచ్చు రాగము
మరికె యతి నిలుపునక్షమన నుభయము చెల్లుననియే గాని
నాకారక యతియమును చెప్పియుండలేదు. కాని “వాలు
— అమృతము = నాలరము” మొదలగు నాచ్చిక సమాస
ముల నిత్యముగా ప్రాప్తించు రాగములమాట తలపెట్ట
లేదు. అట్టివి యాచ్చికానముల వచ్చిన నుభయమున కేల
నిలువరాదు? అతని సమాసములలోను, వైచోళిను
విచ్చిన రాగమును సమమే గాని దానివలన భూతిక మేమి
యు లేక? కాస్త్రుకర్త వీనిని గ్రహింపలేదు గదా
యని విచారుం అంత సమంజసముగా లేదు. మఱియు
కావ్యమున యీగూడ పై రెండు యతులలోను సంకరాక్ష
రములకు సంవియము లేదు.

అప్పకవి తాను చెప్పిన యతులలోఁ బ్రధానము
అక్షరముల సమాసము లైనవి. ఉభయయతులవిషయమై
విభాగయతి సంకీర్ణయతి సంకరాక్షరము తగ్గునో
— ౧౩. సంకరాక్షరము పట్టి పట్టుదలనె ప్రధానముగఁ దీసి

కొని ప్రతిష్ఠాభంగము సంకుంప గ్రహించును పైకింప
నాడు. లేనిచో భాషాసముద్రమున కావ్యభాషా మే
భారతమందును, మఱియు సనేక గ్రంథములందు
దును అఖండయతులు గల ప్రయోగము లనేకము లుండ
వాని కన్యథా కల్పక చేయ నేల? తావన్మాత్రమే గాక
యన్యలక్షణకర్తలు తమ గ్రంథములలో భారతోద్ధృ
తములను నఖండయతుల నుదాహరింప నవన్నియు తిప్ప
లనియ, తాను దివ్యవక్తృస్సులతో శేటిపాటఁజూచిన
అత్యంతప్రాచీన శిశిలీధూత తాళపత్రమాతృకలలో నట్లు
పాఠములు లేననియు, పూర్వలమాంకత్యమున తిలియక
తప్పల నుదాహరించి రనియు దూషణపరముగా తనయా
ధిక్యమును నల్లఁచి వానిని తద్విప్రులుగా దిద్దినాడు.
అట్లు చేసినఁ గాని తనమతప్రకారము కర యతియు సరి
పడదు. సరిపడినఁ గాని పూర్వగ్రంథకర్తల కీర్తి తా
హరింపఁజాలఁదు. ఇంతియే గాని యఖండయతి సంకీక
రించినఁ గల తప్పేమో? దాని యందుఁ గల శ్రుతిక
టుత్వ మేమో? అట్లంగీకరించిననే గణాధిపేతత్రోధో
ద్రిక్తయే మనకొంతుల కొలుకునో? తెలియఁజెప్పనే
లేదు. హాసావాత్య ముంసి యొకచోట స్వరము విడిసి
మఱియొకచోట విఱుగకున్నంత మాత్రముననే ఈ
యతి త్యాజ్యమైనచో నిక తద్భవాదియతులలో వర్త
ములకు పోలికయే లేనప్పుడు, బాహ్యప్రయత్నసాధ్య
శ్యమైన లేనప్పుడు నియ్యదిమాత్ర మెట్లు యతులలో
పరిగణింప తగినో తెలియదు. తనస్వరూపమునే నమ్మ
నితటి తనయపత్యమును మాత్ర మెట్లు నమ్మనగును?
మఱియు నీయతిప్రాస లనునవి మనపూర్వులు బంధించిన
చివురుతాళ్ల బంధనలే గాని పరమేశ్వర ప్రోక్తములు
గావు. పూర్వమున్న యతిసంఖ్యను ఇప్పటియతిసం
ఖ్యను పరిగణించిన వైవిషయము సుబోధమై యెవరిచ్చిన
వారు నుడువుచుండి రనుట స్పష్టమగును. ప్రధానమగు
రసము లేనితటి కావ్యమున ప్రతిపద్యమునందును మైలు
రాళ్ల వలె యతిప్రాసల నిలిసినంత నా ప్రబంధరాజము
చిరస్థాయి యగునా? అప్పకవివంటి మహాశయు లన్న
దాని నేతావా నన్య చేయుదురేమో? మఱి యొకచోట.
“యతి ర్విచ్ఛేదసంజ్ఞకః” అనెడి వాగ్రత్నమును చూచు

వహించి రసము శ్రష్టము కాకుండ సంస్కృతమున గ్రంథముల వ్రాసిన కాలిదాస భవభూత్యాదుల కేమైన కించిత్తు లోటు వాటిల్లెనా? వాటిల్లెనా? మఱి యేభావలొనైన నిట్టినిబంధము లుండియుండెనా? అట్టితటినీ తెనుగు భాషయందే యిట్టినియమము లుండ పని యేమి? మనపండితులయు, పూర్వకవులయు, తదనుసారులయు కలూక్షపీక్షణమే గాని మఱేమియు కాదు. మఱియు విమర్శకాగ్రేసరులగు శ్రీయుత వజ్రుల చినసీతారామస్వామి శాస్త్రులవారుగూడ తమ వసుచరిత్ర విమర్శనమందు యతులవలనఁ గలుగు కవిత్వనప్తములఁ జెప్పియున్నారు మాడుండు :

“ఆంధ్ర పద్యవాఙ్మయమునకుఁ బ్రాసవిశ్రమని యమ మలంకారార్థమే కల్పింపఁబడినను కొన్నియెడల నది శోభావహము గాక శోభాభంజకమే యగుచున్నది.

‘శబ్దాయోగారర్థలిశాయిన సిన్ధ్యశ్శోరా భారసాదీ సుపకుర్వంతోఽలంకారాస్తేఽలంగదాదివత్’

అను విశ్వనాథపంచాననుని సూక్తిసౌప్యన నలంకారము లస్థిరములై యుండఁగా శబ్దాలంకారములకుఁ టివే యైన యీప్రాసవిశ్రమము లేల నియతములై యుండవలెనో తెలియకున్నది. మఱియు నివి దుర్బటము లగుటచే నక్షరముల పరస్పరసంబంధ మివిషయమున నంగీకరింపఁబడుట నివి కల్పించుటలొక గల యుద్దేశము విధ్యస్తమే యగుచున్నది. మఱియు నీ నియమము కవిత్రయమువారి పద్యములందు నైతము అనేకస్థలములందు వ్యర్థపదప్రవేశమునకు నీజమగుచున్నది.”

కాని మహామహు లెందఁ తెంత చెప్పినను నాదరము జనింపలేదు. రావు సాహెబ్ గిడుగు వేంకటసీతాపతిగారు అప్పకవియపీఠికలో నీ యఖండయతిని గుఱించి నిరాటంకముగా వ్రాసియున్నారు. అనేక అఖండయతుల నిచ్చియున్నారు. కాన వైయఖండయతి నంగీకరించిన కొన్ని యుభయయతులు తీసివేయవచ్చును. ఈ యతుల విషయమున నప్పకవి చెప్పిన వానిలోఁ గల నాభేదాభిప్రాయమునే చెప్పితిఁ గాని యన్యము గాదు.

మాతృపూజ

కవిభూషణ, కవిరాజ, శ్రీ రాజా వత్సవాయ వేంకట నీలాద్రిరాజుగారు

వ్రాలక మాతృధారుణికి వ్రాలి వసీరమ చేయు పూజలో
జా లనిపించుకోవు శుకసంచయ చంచుపుటీ సతత్వత
ద్బాలరసాలసాల తదుపాంతలతాంత నితాంతవాంత మా
ధ్వీలహరీ సచేళిమ, భిదేళిమ దాడిమబీజరాజముల్.

శ్రీ వర్ణమాన తీర్థంకర నిర్యాణానంతరము జైన సిద్ధాంతగ్రంథాలనుందు ముఖ్యమును ద్వాదశాంగములు, ద్వాదశోపాంగములు, దశశబ్దములు, ఆరు భేదనూత్రములు, సందినూత్రములు అను యోగద్వార సూత్రములు, నాలుగు మూలనూత్రములు ప్రచారమున నుండె నని శ్వేతాంబరులు చెప్పగురు. దిగంబరమతము ప్రకారముగా ప్రాచీనసిద్ధాంతగ్రంథము లన్నియు నశించినవి. క్రీస్తుపూర్వము 32-వ సంవత్సరమునుందు భద్రబాహు శ్రుతకేవలి యాజమాన్యమున పాటలీపుత్ర మునందు గ్రంథము లన్నియు శ్రోడేకరింపబడె ననియు, ఆసమయమున “దృష్టివాద” మను అంగము నశించెననియు వితిహ్యమున్నది. పిదప ద్వాదశాబ్దమేమును వచ్చి భద్రబాహుపుత్రన శిష్యులగు చంద్రగుప్తాదులతో దక్షిణాపగమనకు వచ్చి కర్ణాటకదేశమున కఱ్ఱపుక్రపావప్ర-శ్రవణ బెళగొళ్ల మునందు బహుకాలము నివసించి యాస్థలము నందే దేహత్యాగము చేసెను. దక్షిణదేశమున జైన మతప్రవేశమునకు ఇదే మొదలు. డా. ప్లీటుగారు ఈ భద్రబాహుపుత్రుకేవలి భద్రబాహుపుత్రాదనియు, చంద్రగుప్తుడు మౌర్యుడు గాక ఆచారాంగధరు డగు రెండవ భద్రబాహు శిష్యుడగు గుప్తిగుప్తుడనియు అభిప్రాయపడిరి. అయితే, జైనేతిహాసములందు శ్రుతకేవలియే దక్షిణాపగమనకు వచ్చినట్లు చెప్పబడె వారి వాదము సమృతము కాదు. చక్రవర్తియగు చంద్రగుప్తుడు జీవితాంతమునందు ఐహికవ్యాపారములు త్యజించి సన్యాసము స్వీకరించుటయందు విశ్వాసవిరుద్ధాంశము లేమియులేవు. దిగంబర శ్వేతాంబరు లిట్లు భిన్నశాఖు లయినది క్రీస్తు పూర్వము నాల్గవ శతాబ్దమునందు.

దక్షిణదేశమునందు మాడ క్రీస్తు శకము చెండు మూడవ శతాబ్దములనాకు జైనాచార్యులు మాగధి, అర్థ మాగధి మొదలగు ప్రాకృతభాషలందే గ్రంథరచనము

చేయుచుండిరి. క్రీస్తుశకము 2-వ వత్సరమునందు అర్హద్బల్యచార్యుడు మూలసంఘమును నాల్గవిభాగములుగా విభజించెను.

“అర్హద్బలి స్సంఘ చతుర్విధం
శ్రీకుండకుండాన్యాయమూలసంఘమ్
కాలస్వభావా దిహ జాయమానం
ద్వేషేతరాల్పీకరణాయ చక్రే.

సితాంబరాదా విపరీతయా శ్వేత
బలే విసంఘే వితనోతి బోధమ్
తస్యేననంది త్రిదినేశసింహ
సంఘేషు యస్తం మనుతే నృపు క్షః.

సంఘేషు గచ్ఛ వళిత్రయోగా
లోకస్య చక్రుషి భిదాజాషి నందిసంఘే
దేశిగణే గృతగుడేఽన్విత పుస్తకాన్య
గచ్ఛేంగుళీశ్వరవళి ర్ణయతి ప్రభూతా.”

అనంతరము జైనాభాసములగు శ్వేతాంబర యాపునీయక ద్రావిడారులగు సంగడములు ప్రసిద్ధి కెక్కినవి.

“కియత్యసి తతోకాలేఽతీనే శ్వేతాంబరోఽభవత్
ద్రావిడో యాపునీయశ్చ కేకీ సంఘశ్చ మానతః.

కేకీపింఛో శ్వేతవాసాః ద్రావిడో యాపునీయకః
నిఃపిచ్ఛశ్వేతి పంచై తే జైనాభాసాః ప్రకీర్తితాః.”
(ఇంద్రనంది నీతిసారము.)

కుండకుండా చార్యుడు (క్రీ. శ. ౯) అనేకాభిధానములు గురించియుండెను.

తతోఽభవత్ పంచకునామధామా
శ్రీపద్మనంది ర్ముని చక్రవర్తి.

అచార్యః కుండకుందాభ్యోః
వక్రగ్రీవో మహామతిః
ఏశాచార్యో గృధ్రసింహః
పద్మనందీతి తస్యతే.

ప్రాభృతసారము, సమయసారము, ప్రవచనసారము, రయణసారము, ద్వాదశానుశ్రేక్ష అను గ్రంథముల నీతడు రచించెను. ప్రాభృతసారమునకు టీక వ్రాసిన బాలచంద్రుడు, ఆ గ్రంథము శివకుమారుడను రాజు కొరకు రచింపబడెనని చెప్పెను. బహుశః ఈరాజు శాతవాహన వంశీయుడగు సుందరప్రీతి, అశవా శివప్రీతి శాతకర్ణి యని యూహింప వచ్చును. ఈ గ్రంథము లన్నియు ప్రాకృతభాషయందే వ్రాయబడెను. ఈ ఏశాచార్యుడే తమిళభాషయందు కురళోనీతిగ్రంథము వ్రాసి తనశిష్యుడగు తిరువళ్లువర్ అనువాని కిచ్చెనని కొందఱు అూహించెదరు. అయితే కురళోగ్రంథము బహుశః వీడవశతాబ్దమందు కామండకి, శుక్ర నీతిగ్రంథము లాధారముగా వ్రాయబడియుండుటచే ఈ ఏశాచార్యుడు కుండకుందుడు కాదు, ద్రావిడ సంఘమునకు చేరిన మరెయొక ఏశాచార్యుడు. వార్హిరాగ్నాటమందు హేమగ్రామము (హన్నూరు) నందు నివసించి, సీలగిరి యందు జ్వాలామాలినీపూజావిధానమును విధించెను. ఇతడే తిరువళ్లువర్ గురువయి యుండును.

కుండకుందుడు ఆకాశగమనము చేయుచుండే ననియు, ఒక తాతినరస్వతి విగ్రహమును మాటలాడు నట్లు చేసినందుకు కుండకుందాస్వయంబులసంఘమునకు సరస్వతి అభవా పుస్తకగచ్ఛముని నామము వచ్చెననియు విలిహ్యమున్నది.

రజోభిరస్పృష్టతమత్వ మంత
ర్బాహ్యేషి సంస్యంజయితుం యతీశః
రజఃపదం భూమితలం విహాయ
చచార మన్యే చతురంగుళం సః.

ఇదివఱకు జైనగ్రంథములన్నియు ప్రాకృతమందే వ్రాయబడెను. క్రైస్తవప్రభుమద్వితీయ శతాబ్దములందు బ్రహ్మనూత్రాది బ్రాహ్మణగ్రంథములు వ్రాయబడు

టయే కాక, అశ్వమోక్ష నాగార్జునవసుబంధ్యాది బౌద్ధభిక్షువులచే మహాయాన గ్రంథములు సంస్కృత మందు రచింపబడెను. ఇట్లు సంస్కృతము ప్రబలింపగా జైనాచార్యులును సంస్కృతమునందే గ్రంథములను వ్రాయ నారంభించిరి. ఉమాస్వామ్యచార్యుడు (అశవా ఉమాస్వామి) బహుశః బ్రహ్మనూత్రముల ననుకరించి తత్త్వార్థాధిగమనూత్రములను వ్రాసెను.

ఉమాస్వామ్యనంతరము ముఖ్యమయినకవి సమంతభద్రాచార్యుడు ఇతడు బహుశః కర్ణాటకదేశమున నాగరఖండమనందు జనించెను. భీరతఖండసమస్త ముఖ్య పట్టణములందు సంచరించి, వాగులను జయించి విఖ్యాతి గాంచెను.

“కాంచ్యాం నగ్నాటకోఽహం మలమలినతను

ర్థాంబునే పాండుపిండః

పుండ్రాండే కాకభోజీ దశపురనగరే

మృష్టభోజీ పరివ్రాజ్,

వారాణస్యా మధూమం.....

రాజస్య స్తాసితక్తి స్స వదకుపురతో

జైన నిర్ద్రంభవాదీ.

పూర్వం పాటలపుత్రమధ్యనగరే

భేరీ మయా తాడితా

పశ్చాన్యాశవ సింధు తక్కువిషయే

కాంచీపురే వైదిశే,

ప్రాప్తోఽహం కరహాటకం బహుభటై

ర్విద్యోత్కటం సంకటం

వాదాగ్ధీ విచరా మ్యహం నరపతే

శ్చార్ధూల విక్రీడితమ్.

అవటుతల మటతి ఝటితి

స్ఫుట పటువాచాల ధూర్జతేరపి జిహ్వ,

వాదిని సమంతభద్రే

స్థితవతి తవ సదసి భూప కాస్థాన్యేషామ్.”

సమంతభద్రుడు గంధహస్తీ మహాభాష్యమును, ఆప్తమీమాంస (అశవా దేవాగమస్తోత్రము)ను, కొన్ని స్తోత్రములను వ్రాసెను. ఆప్తమీమాంసాగ్రంథము

దిగంబర గ్రంథములందు ప్రశస్త మయినది. దీనిమీద వ్యాఖ్యానమును ప్రసిద్ధులగు పూజ్యపాద, ఆకళంక, ప్రభాచంద్ర, మాణిక్యనంద్యాదులచే వ్రాయబడుటయేగాక, మీమాంసకు డగు కుమారిలునిచే సమంతభద్రుని వాదములకు సమాధానము చెప్పనలె నని ఆప్తమీమాంసయందలి ప్రత్యక్షైకాంత, అవినాభావ, నిత్యత్యైకాంత, త్వాణిక్షైకాంత, అద్వైతైకాంత, అంతరంగార్థైకాంత, బహిరంగార్థైకాంతేత్యాది వాదములు నిరసంపబడి, అన్వైకాంతమతము అథవా స్యాద్వాదమతము స్థాపింపబడియున్నది. సమంతభద్రుడు వైద్యశాస్త్రకరణ జ్యోతిషగ్రంథములు వ్రాసెనని ఇతరగ్రంథములవలన తెలియుచున్నది.

ద్రవడిసంధ అరుంగుభావ్యయమున సింహసంద్యాచార్యుడు గంగరాజున మాధవునికి పట్టాభిషేకము జేసెను. ఆతని యనంతరము వక్రగ్రీవుడు అశశబ్దమునకు ఆరుహసములు వ్యాఖ్యానముచేసి పరవాదుల నోడించెను. శంకరాచార్యులు బ్రహ్మసూత్రభాష్యమునందు అశశబ్దమునకు ఆనంతరార్థము చెప్పి ఆధికారార్థము నిరాకరించిరి. బహుళః వృత్తికారు లగు బోధాయన, ద్రమిడాచార్యులు కాలమునందే ఈ వక్రగ్రీవు డుండెను.

“వక్రగ్రీవమహామునే ర్దశశతగ్రీవోఽస్యహింద్రో యథాజాతం సోత్తుమలం వహోబలమసాకింభగ్న వాగ్మి ప్రజమ్, యోఽసౌ శాసనదేవతాబహుమతో హ్రీవక్రవాదిగ్రహగ్రీవోఽస్మిన్నశశబ్దవాచ్యమవన్మాసాస్సమానేనపచ్.”

పూజ్యపాదునికి దేవనరీది, జినేంద్రబుద్ధి యను నామాంతరములుండెను. వనదేవతలచే ఈతని పాదములు పూజింపబడుటచే పూజ్యపాదుడనియు, బహుప్రతిభాశాలి యగుటచే జినేంద్రబుద్ధి యనియు జేర్పొనబడెను.

“యో శీవనంది ప్రశమాభిధానో

బుద్ధ్యా మహత్యా స జినేంద్ర బుద్ధిః,

శ్రీపూజ్యపాదోఽజని దేవతాభిః

యత్పూజితం పాదయుగం యదీయమ్.”

ఇతని గ్రంథములు:—

“జై నేంద్రం నిజశబ్దభాగ మతులం

సర్వాస్థిస్థిః పరా

సిద్ధాంతే నిపుణత్వ ముగ్ధకలితాం

జైనాభిషేకః స్వకః,

ఛంపన్నాక్షుధ్యయం సమాధిశతకం

స్వాస్థ్యం యదీయం విదాం

ఆఖ్యాతీహ స పూజ్యపాదమనిపః

పూజ్యో మునీనాం గజైః.”

జై నేంద్రవ్యాకరణము, శబ్దావతార వ్యాసము, సర్వాస్థిస్థి సమాధిశతకము, జైనాభిషేకము, చికిత్సాశాస్త్రము గాక, సిద్ధప్రియస్తోత్రము, శాంత్యష్టకము, చతుర్వింశతీతీర్థంకరస్తుతి ఇత్యాదిగ్రంథములను వ్రాసెనని తెలియవచ్చుచున్నది. అష్టవ్యాకరణములందు జై నేంద్రము ముఖ్యమయినది. కాశికా కారులుగూడ ఈ వ్యాకరణము నుంచి మాత్రముల నుదాహరించియున్నారు. శబ్దావతారము పాఠినివ్యాకరణమునకు టికారూపముగా నీతని శిష్యుడగు దుర్విసీతు డగు గంగరాజు బోధనార్థముగా వ్రాయబడెను. హేబుబ్బ తామ్రశాసనమునందు దుర్విసీతుడు పూజ్యపాదుని శిష్యుడనియు, దుర్విసీతుడే శబ్దావతారకారు డనియు చెప్పబడినది. పూజ్యపాదుని “లక్షణ” ములు ఇట్లు కీర్తింపబడినవి.

“ప్రమాణ మకళంకస్య పూజ్యపాదస్య లక్షణమ్,
ద్విసంధానకవే కావ్యం రత్నత్రయ మపశ్చిమమ్.”

దేవనందిశిష్యు డగు వజ్రనంది దక్షిణమధురయందు (క్రీ. శ. ౧౬౨) ద్రావిడసంఘమును స్థాపించెను.

“సిరిపుజ్జపాదసీసో దావిడసంఘస్సకారగోవుళ్లో,
ణామేణ వజ్జనందీ సాహుణవేదీ సుఅహాసత్తో.”

“పంచ స ఏ చలీసే విక్రమరాయ స్స మరణపత్తస్స,
దచ్చిణమహురాజాదో దావిడసంఘో మహామహో.”

వజ్రనంది నవస్తోత్ర మనుగ్రంథమును రచించెను.

“నవస్తోత్రం తిత్ర ప్రసరతి కపింద్రాః కథమపి
ప్రమాణంవజ్రాదౌ రచయతరన్నందిని మునః,

నవస్తోత్రం యేన వ్యరచి సకళార్హత్ ప్రవచన
ప్రపంచాంతర్భావప్రవరణవరసంవర్ధసభిగః.”

ఆనంతరము సుమత్యాచార్యుడు సుమతీసప్తకమును రచించెను. ఈ సుమతీసప్తకము తెలుగు సుమతీ శతకముకంటె వేలు, చింతామణియనువాడు చింతామణి కావ్యమును, శ్రీవర్ధదేవుడు చూడామణి కావ్యమును వ్రాసిరి. శ్రీవర్ధదేవుడు దండిసమకాలీనుడై (క్రీ.శ.౬౦౦) ఆకవిచే నిట్లు స్తుతిగాంచెను.—

“య ఏవ ముపశ్నోకితో దండినా—

జహ్నుః కన్యాం జహగ్రేణ బభౌర పరమేశ్వరః,
శ్రీవర్ధదేవ సంభస్నే జహ్వగ్రేణ సరస్వతీమ్.”

సిద్ధనేన దివాకరుడను జై నాచార్యుడు మయూర బాణుల (౬౨౦ క్రీ. శ.) సమకాలీనుడై కల్యాణమందిర స్తోత్రమును రచించెను. జననేనుడు ఆదిపురాణమునం దిట్లు చెప్పుచున్నాడు.—

“ప్రవాదికరియాధానాం కేసరి నయకేశరః,

సిద్ధనేనకవి ర్జ్వియాత్ వికల్ప సఖరాంకురః.”

ఇతడు బహుశః వరాహమిహిరునిచే జేర్చొనబడిన బోధిత్విఘ్న డగు సిద్ధనేను డగునో, కాదో నిర్ధరించుటకు ప్రబల నిదర్శనములు లేవు.

బహుశః ఇదేకాలమునందు శ్రీదత్త, యశోభద్ర, జహచార్య, (కథాంకారకర్తయగు) కాణభిక్షు కాది పండితు లుండిరిని ఆదిపురాణమువలన నూహించవచ్చును. శ్రీదత్తుడు జల్పనిర్ణయమును వ్రాసెనని విద్యానందుని తత్త్వార్థశోకవార్తికము తెలియజేయుచున్నది.

“ద్విప్రకారం జగౌ జల్పం తత్త్వప్రాతిభిగోచరమ్,
త్రిషష్టే ర్వాదినాం జేతా శ్రీదత్తో జల్పనిర్ణయే.”

జైనజ్ఞేయాయుకులందు భిట్టాకలంకుడు ప్రసిద్ధి కెక్కినవాడు. కాంచీయందు హిమశీతలుని యాస్థానమున బాధులను నాదముతో జయించెను. (క్రీ. శ. ౬౪౨) ఇతడు కుమారిల, శంకరాచార్య, ప్రభాకర, మండనమిత్రాదుల సమకాలీనుడు. కుమారిలుడు ఈతని

వాదములను నిరాకరించెనని శాంతరక్షితుని తత్త్వసంగ్రహమువలన దెలియవచ్చును. అకళంకుడు బహుశః రాష్ట్రమాటరాజు సాహసశుంగుని యాస్థానమునందుండియుండును. ఇతని వైదుష్య మిట్లు కీర్తింపబడినది:

“తారా యేన వినిర్జ్జితా ఘటకుటీ

గూఢావతారాసమం

బాదై ర్లోస్థిత పీఠీశిత. కుచ్చ

ద్దేగాత్త నేవాంజలిః,

ప్రాయశ్చిత్తమి వాంఘ్రి వారిజరజః

స్నానంచ యన్యాచరన్

నోమాణాం సుగత స్స కస్య విషయో

దేవాకళంకకృతీ.

య నేయ మాత్యునోఽనన్యసామాన్య నిరవద్య విద్యావిభివోపవర్ణన మాకర్ణ్యతే:

రాజన్ సాహసశుంగ సంతి బహవః

శ్వేతాతపత్రా నృపాః

కింశు త్వత్సదృశా రణే విజయిన

స్యాగోన్నతా దుర్లభాః,

తద్వ త్సంతి బుధా న సంతి కవయో

వాదీశ్వరా వాగ్విశో

నానాశాస్త్రచార చాతురధియః

కాలే కలౌ మద్విధాం.

రాజన్ సర్వారిదర్ప ప్రవిదళనపటుః

శ్వం తథాఽత్ర ప్రసిద్ధః

తద్వత్ ఖ్యాతోఽహ మస్యాం భువి నిభిలమదో

త్పాటనః పండితానాం,

నోచి దేహోఽహ మేతే తవ సదసి తదా

సంతి సంతో మహంతో

వక్త్రం య స్యాన్తి శక్తి స్స వదతు విదిశా

శేషశాస్త్ర యది స్యాత్.

నాపాంకార వశిక్యతేన మనసా

న ద్వేషిణా కేవలం

నై రాత్యుం ప్రతిపద్య నశ్యతి జనే

కారుణ్య బుద్ధ్యా మయా,

రాజ్ఞః శ్రీహిమశీలస్య సదసి
ప్రాచ్యో విదగ్ధాత్మనాం
బౌద్ధౌఘాక్ సకలాక్ విజిత్య సఘటః
పాడేన విస్ఫాటితః.”

ఇట్లకళంకుడు బౌద్ధాదులను వాదములో జయించినను పరమత సహిష్ణుడయి యుండెనని క్రిందిశ్లోకము చెప్పుచున్నది.—

“యో విశ్వం వేదవేద్యం జననజలనిధే
ర్భంగినః పారదృశ్యా
పౌర్వాపౌర్వాయీరుద్ధం వచన మనుపవం
నిష్కళంకం యదీయమ్,
తం చందే సాధుచంద్యం సకలగుణనిధిం
ధ్వస్తవోషం ద్విషంతం
బుద్ధం వా వర్ధమానం శతదశనిలయం
కేశవం వా శివం వా.”

ఇతని గ్రంథములు అష్టశతీ, లక్ష్మీయస్త్రయ, స్వరూప సంబోధన, న్యాయవినిశ్చయ, అకళంకాష్ట కాగులు. ప్రమాణప్రమేయవిచారమందు జైనులకు ఈ గ్రంథములు ముఖ్య మయినవి.

అకళంకుని శిష్యులందు విమలచంద్రుడు ప్రసిద్ధుడు. ఇతనికి పాత్రకేసరి, విద్యానంది (అథవా విద్యానంద) అను నామము లుండెను. అహిచ్ఛత్రమునందు బ్రాహ్మణ మతమును త్యజించి జైన డాయెను. బహుశః రాష్ట్రనూటల రాజధాని యగు మాన్యభేటమునందు పరవాదులను జయించెను.

“విమలచంద్రసరో ద్ధరు
ప్రశమితాఖిల వాదిమదంపదమ్,
యది యథావ ద్వైష్ణవపండితైః
నను తదాన్వవదిమ్యత వాగ్విభోః.

తథాహి—య స్యాయ మాపాదితపరవాదిశోకః పత్రాలంబవశ్లోకః.—

పత్రం శత్రుభయంకరోరు భువన
ద్యౌరే సదా సంచరన్

నానారాజకరింద్రబృంద తురగ
వ్రాతాకుటీ సాపితమ్,
తైవాన్ పాశుపతాన్ తథాగత సుతాన్
కాపాలికాన్ కాపిలాన్

ఉద్దిశ్యోద్ధృతచేతసా విమల చం
ద్రాశాంబరే జాదరాత్.

.....
మహిమా సపాత్రకేసరి
గురోః పరం భవతి యస్య భక్త్యాసీత్,
పద్మావతీసహాయా
త్రిలక్ష్మణకదర్శనం కర్తుమ్.”

ఈ త్రిలక్ష్మణవాదముచే పాత్రకేసరి, ధర్మకీర్తి త్ర్యంశ హేతువాదమును నిరాకరించెను. ఈ త్రిలక్ష్మణ వాదము శ్లోకవారికమందు, శాంతరక్షితుని తత్త్వసంగ్రహమునందు నుక్తమయినది.

“నాన్యథాఽనుపపన్నత్వం యత్ర తత్రత్రయేణ కిం?
అన్యథాఽనుపపన్నత్వం యత్ర తత్ర త్రయేణ కిమ్?”

విమలచంద్రపాత్రకేసరి గ్రంథములు—అష్టసహస్రి, తత్త్వార్థశ్లోక వార్తికాలంకారము, ఆప్తపరీక్ష, పత్రపరీక్ష, ఇత్యాదులు. వీనియందు శబర, ఉపవర్ష, భర్తృహరి, సురేశ్వర, ధర్మకీర్తి, ఉద్వోత్తకర, కుమారిల, ప్రభాకర, వరాహమిహిరాదుల మతములే కాక, పురుషాద్వైతము, జాతివాదము, నిరాలంబవాదము, చృద్ధవైశేషిక, బ్రహ్మాద్వైత, పాశుపత, సాంఖ్య, వైష్ణవ మతములు పరీక్షింపబడినవి. ఇట్లు విద్యానంది, సురేశ్వర రాచార్యులు, సర్వజ్ఞాత్మ, ధర్మకీర్తి, భర్తృహరి వీరి సమకాలీనుడై యుండి బ్రాహ్మసూత్రములందలి జైనమత నిరసన సూత్రములకు ప్రతిగ్రంథములను వ్రాసి స్యాన్వాదము నుద్ధరించెను. (Annals; Bhandarkar Oriental Institute, Vol. xii, p. 1.)

విద్యానంది సహాధ్యాయులగు మాణిక్యనంది (రత్ననంది) పద్మనంద్యాచార్యులు పరీక్షాముఖ సూత్రములను ఏకత్వసప్తతి గ్రంథములను రచించిరి. వీరిశిష్యుడగు ప్రభాచంద్రుడు బాల్యమున అకళంకు నాశ్రయించి యుండెను.

“బోధః కోప్యసముః సమస్తవిషయం

ప్రాప్యాలంకం పదం
జాత స్తేన సమస్తమస్తు విషయం
వ్యాఖ్యానులే తత్పదమ్,

కిం నశ్శిగణభృజ్జినేంద్రపదతః
ప్రాప్తప్రభావస్వయమ్,
వ్యాఖ్యా త్యప్రతిమం వచో జినపలేః
సర్వాత్మ భావాత్మకమ్.”

ఇతడు ధారా నగరమున భోజరాజు నాస్థానమున నుండెనని కొన్ని గ్రంథములు చెప్పుచున్నవి. అయితే అనేక నిదర్శనములచే బహుళః శ్రీ. శ. ౮-వ శతాబ్దముం దుండెనని నిర్ధరింపవచ్చును. ఇతడు తనగురువుల నిట్లు స్తుతించినాడు:

“గురుః శ్రీనందిమాణిక్యో నందితా శేషసజ్జనః,
నందకా ద్దురితై కాంత రజాగమమతాన్దవః.

శ్రీపద్మనంది సిద్ధాంతి శిష్యోఽనేకగుణాలయః,
ప్రభాచంద్ర శ్చిరం జీయాత్ రత్న నందిపదే రతః.

గంభీరం నిఖిలార్థగోచర మలం

◆ శిష్యప్రబోధప్రదమ్

యద్యైక్యం పద ముద్వితీయ మఖిలం

మాణిక్యనంది ప్రభోః,

తద్వ్యాఖ్యాత మథో యథాగమతః

కించి స్మరూ లేశతః

నేహ చ్ఛుద్ధియాం మనోరతియులే

చంద్రార్కతారావధి.

మోహధ్వంతవివాశనో నిఖిలతో

విజ్ఞానశుద్ధిప్రదో

మే మానంతవిభోః విసర్పణపటు

ర్వస్తుక్తిభాభాసురః,

శిష్యాబ్జప్రతిబోధనః సముదితో

యోఽద్రేః పరీక్షాముఖా

జ్ఞేమా తోఽన్త్ర నిబంధ ఏష సుచిరం

మార్తాండతుల్యోఽచులః.”

ప్రభాచంద్రుడు న్యాయకుముదచంద్రోదయము, ప్రమేయకము, మార్తాండము నను గ్రంథములను వ్రాసెను. ఇదిగాక శాకటాయనజైన వ్యాకరణమునకు న్యాయమును రచించెను.

“చిత్రం ప్రభాచంద్ర ఇహ త్కమం యాం
మార్తాండ వృద్ధౌ నితరాం వృద్ధీపాత్.

.....న్యాయకుముద చంద్రోదయ కృతే నమః,
శాకటాయన కృతన్యాయ సూత్రకర్త్రే ప్రతీందవే.”

శాకటాయన డేమోఘవర్ష నృపతుంగుని యాస్థానమున నుండి తన వ్యాకరణమునకు తానే అమోఘవృత్తిని వ్రాసెను. ఆ గ్రంథమునందు నృపతుంగుడు “దేవు” డని సంబోధింపబడినాడు. ఇట్లు యుఖ్యమున జైనేంద్ర శాకటాయన వ్యాకరణములు కర్ణాటకదేశమునందే రచింపబడెను.

రాష్ట్రీమాట చక్రవర్తి యగు అమోఘవర్షుడు స్వయముజైనుడయి జైనపండితులకు ప్రోత్సహమిచ్చెను. కొంచెము పిదప గోవిందుని కాలమున ప్రళమ జినసేనుడు శ్రీ. శ. ౭౮౩-వ సంవత్సరమునందు హరివంశ పురాణమును, వర్ధమానపురమునందలి పార్శ్వనాథ జినాలయమున పూర్తి చేసెను.

“శాక్తే మ్యబ్జశలేఘ సప్తసు దిశం

పంచోత్తరే ష్మాత్తరాం

షాతీంద్రాయుధనామ్ని కృష్ణనృపజే

శ్రీవల్లభే దక్షిణాం,

పూర్వాం శ్రీమదవంతి భూభృతి నృపే

శ్రీవత్సరాజోఽపరామ్

సౌర్యాణా మధిమండలం జయయులే

వీరే వరాహోఽపతి.

కల్యాణైః పరివర్ధమానవిపుల

శ్రీచరమానే పురే

శ్రీపార్శ్వాలయ నన్న రాజవసతో

పర్యుప్త శేషః పురా,

పశ్చాద్దైస్తటికాప్రజాప్రజనిత

ప్రాజ్ఞార్ఘనా వర్చనే

శాంతే శాంతిగృహే జినేశరచితో
వంశో హరీణా మయమ్."

హరివంశ గ్రంథాదియందు వీరసేన గురు, అరిష్ట
సేములను గీర్తించినాడు. బహుశః ఈ వీరసేనుడు
రెండవ జినసేనునిచే గొనియాడబడినవాడే యగును.

"శ్రీవీరసేన ఇత్యాత్త భట్టారక పృథుప్రథః,
స నః పునాతు పూతాత్తా కవిబృందారకో మునిః.
లోకవిత్త్వం కవిత్వంచ సితం భట్టారకే ద్వయమ్,
వాఙ్మితా వాగ్మితా యస్య వాచా వాచస్పతేరపి."

అమోఘవర్ష నృపతుంధు స్వయంజయమకన్న
డమున కవిరాజమార్గమును, సంస్కృతమున ప్రశస్తి
త్తరతమ్మ మాలికను రచించెను. బాల్యమున శాకటాయన
మహావీరులశిష్యుడు. మహావీరాచార్యుడు విద్యానందుని
శిష్యుడు గణితసార సంగ్రహమును రచించెను.

"విష్వస్తైకాంతపక్షస్య స్యాద్వాచన్యాయవేదినః,
దేవస్య నృపతుంగస్య వర్ధతాం తస్య శాసనమ్."

ఇదేకాలమున ఉగ్రాదిత్యుడు కల్యాణకారక
మున వైద్యగ్రంథమును వ్రాసెను. అమోఘవర్షుని గురు
వగు రెండవజినసేనుడు ఆదిపురాణము, పార్శ్వభ్యుద
యము, జయధవళ, జినేంద్రస్తుతి, వర్ధమానపురాణము
అనుగ్రంథములను రచించెను. పార్శ్వభ్యుదయమునందు
కాళిదాసుని మేఘసందేశవాక్యములకు సమస్యాపూర్తి
కముముగా పార్శ్వనాథుని చరిత్రము స్థిరపబడినది.

"యస్య ప్రాంశునఖాంశుజాల విసర
ధారాంత రావిర్భవత్
పాదాంభోజరజః పింగళమకుట
ప్రత్యగ్రతన్నద్యుతిః,
సంస్మర్తా స్వ మమోఘవర్ష నృపతిః
పూతోఽహ మద్యై త్యలం
స శ్రీమా నివసేనపూజ్యభగవ
త్పదో జగన్మంగలమ్."

రాష్ట్రీకూట షివతీయకృష్ణనికాలమున జనసే
నుని శిష్యుడగు గుణభద్రుడు ఉత్తరపురాణము, ఆత్మ

నుశాసనము, జీవంభరచరితము ఇత్యాది గ్రంథములను
బంకాపురమునందు రచించెను.

"ధర్మః కశ్చి దహస్తి నై త దుచితం
వత్తం పురాణం మహత్
త్రావ్యః కింతు కథా స్త్రిషష్టిపురుషా
ణామ్ చరిత్రార్ణవః,
కోఽప్యస్మిన్కవితాగుణోఽస్తి కవయోఽ
శ్చేత ద్వహోఽబ్జాలయః
కోఽసా వత్ర కవిః కవీంద్రగుణభ
ద్రాచార్యచర్యః స్వయమ్."

శ్రీపాలత్త్రైవిద్యుడు, లోకసేనుడు ఈకాలము
ననే యుండిరి.

కృష్ణరాజు సంబంధి యగు గంగబూతుగ, రాచ
మల్లు, మారసింహులు జైములు. వాచిఘంఘుళముంజశార్ద్య
డనువాడు బ్రాహ్మణముతమునువిడిచి జైను డయి చక్ర
వర్తి కలకమునందు రాజునకు, మారసింహునికి గురు
వుగా నుండెను. దండి కావ్యాదర్శమున కొక్కవ్యా
ఖ్యను, జ్యోతిషగ్రంథమును లఘుమానసమును వ్రాసెను.
కృష్ణరాజు నాస్థానమున పరవాది మల్లుడు జయము
గాంచెను.

"ఘటవాది ఘటాకోవిదః కోవిదాం ప్రవాక్,
పరవాది మల్లదేవో దేవవన న సంశయః.

యే నేయ మాత్మనామధేయ నిర్గుక్తి రుక్తా నామ
పృష్టవంతం కృష్ణరాజం ప్రతి.—

గృహీతపక్షాదికరః పరః స్యాః,
త్తద్వాదినః తే పరవాదిన స్సుస్యః,
తేహం హి మల్లః పరవాది మల్లః
తన్నామ మన్నామ వదంతి సంతః."

మారసింహుని నేనాపతీయగు చామండరాయుడు
కన్నడమున చామండరాయ పురాణమును, సంస్కృత
మున చారిత్రసారమును, వీరమార్తాండి అను వ్యాఖ్యను
వ్రాసెను. శ్రవణబెళగుళమున గొమ్మట విగ్రహమును
స్థాపించి గొమ్మటరాయడను బిరుదు వహించెను. ఈతని

గురువులు నేమిచంద్ర, అజితనేన, జననేన భట్టారకులు.
నేమిచంద్రుడు చాముండరాయ బోధనార్థము గొమ్మ
టసారము, కర్మకాండము ఇత్యాదిగ్రంథములను
రచించెను.

“గొమ్మటసంగహస్తు తం
గొమ్మటసిహరువరి గొమ్మటజిణోయ
గొమ్మటరాయవిణిమ్మియ
దబ్బిణ కుక్కుటో జినోజయ ఉ.

గొమ్మటస్తు తల్లిపాణే-గొమ్మటరాయేణ యా కయా దేవీ
సారాన్ విరం కాలం-జామేణ య వీరమత్తంజీ.”

ఇదేకాలమున ఆర్యనేన, అజితనేన, అభయనంది,
ఇంద్రనంద్యాచార్యు లుండిరి. ఇంద్రనంది బాలామాలినీ
కల్పము, సమయభూషణము మొదలగు గ్రంథములు
వ్రాసెను. రాష్ట్రీహట కృష్ణుని సామంతుడగు అరికేసరి
పుత్రుడు నాగరాజు నాస్థానమున సోమదేవుడు యశస్తి
లకచంపూగ్రంథమును క్రీ. శ. ౯౫౩ నందు రచించెను.

రాష్ట్రీహట సామ్రాజ్యపతనానంతరము కల్యా
ణిచాళుక్యులు వై నపండితులను పోషించిరి. శ్రుతబిందు,
కర్మప్రకృతి, శ్రీపాలతైర్విద్యులు గ్రంథములు వ్రాసిరి.
ఆహవమల్ల ఇజివబెడంగునికాలమున వీరనంది చంద్ర
ప్రభుచరిత్రను రచించెను. ఇమ్మడి జయసింహుని యాస్థాన
మునందు హేమనేనవిద్యాధనంజయుడు, వాదిరాజు,
వాదీభసింహ ఒడయదేవులు ప్రఖ్యాతిగాంచిరి.

“తక్కి వ్యాకరణే కృతశ్రమతయా
ధీమత్తయాఽపుష్కథో
మధ్యనేషు మనీషిషు క్షీతిభృతా
మగ్రే మయా స్ఫుర్ధయా,
యః కశ్చి త్ప్రీతివక్త్రే తస్య విదుషో
వాగ్దేయభంగం వరం
కుర్వేఽవశ్యమితి ప్రతీహి నృపతే
హే హైమవైసం మతమ్.”

చయపాలుడు రూపసిద్ధి యను వ్యాకరణ
గ్రంథమును రచించెను. వాదిరాజు ఇట్లు స్తుతింప
బడినాడు:

“త్రైలోక్యదీపికా వాణీ
ద్వాభ్యా మేవోదగా దిహ,
జినరాజత ఏకస్మాత్
ఏకస్మాత్ వాదిరాజతః.

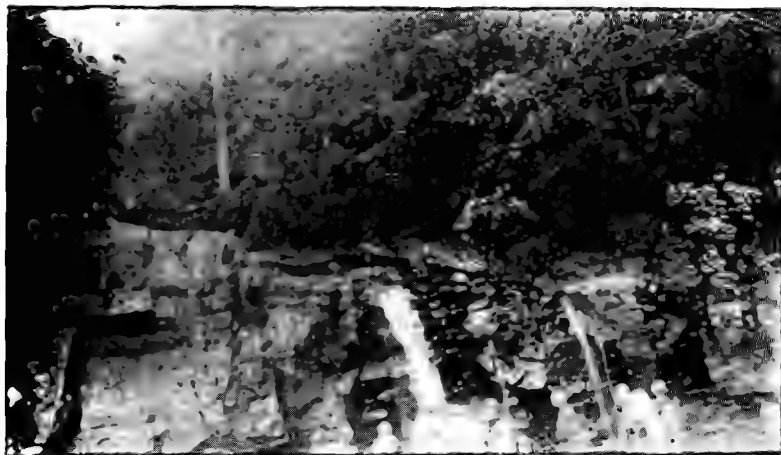
ఆరూఢ్యాంబర మిందుబింబర చితౌ
త్సుక్యం సదా యద్యతః
ఛత్రం వాక్చమరీజరాజరచయోఽ
భ్యర్థం చ మత్కర్ణయోః,
నేవ్యః సింహసమర్చ్యసీతవిభవః
సర్వప్రవాదిప్రజా
దత్తోచ్చై ర్జ్వలకార సారమసామా
శ్రీవాదిరాజో విదామ్.

శ్రీమచ్ఛాళుక్యచక్రేశ్వర జయకటాశే
వాగ్యధూజసృగ్ధూమా,
నిసాగ్రంశం డిండిమః పర్యుతి పటురవో
వాదిరాజస్య జిహ్వోః,
జహ్యుద్యద్వాదదర్శో జహీహి గమకతా
గర్వధూమా జహీహి
వ్యాచోరేక్షోజీ జహీహి స్ఫుట మృగుమగుర
శ్రావ్యకావ్యావలేపః.

పాతాళే వ్యాళరాజో వసతి సువిదితం
యస్య జిహ్వోసహస్రం
నిర్గంతా స్వర్గతోఽసౌ న భవతి ధిషణో
వజ్రభృ ద్యస్య శిష్యః,
శీవేతాం తావదేతౌ నిలయబలవశా
ద్వాదినః కోత్ర నాన్యే
గర్వం నిర్మూల్య సర్వం జయిన మినపథే
వాదిరాజం నమంతి.

వాద్దేసిం సుచిరప్రయోగ సుదృఢ
ప్రేమాణ మన్యాదరాత్
ఆదత్తే మమ పార్శ్వతోఽయ మగునా
శ్రీవాదిరాజోమునిః,
భోభో పశ్యత పశ్యతైష యమినాం
కిం ధర్మ్య ఇత్యుచ్ఛతైః

(శ్రీ యస్. డి. సాంవరరాజన్ తీసిన ఫోటోలు)



౧. పానాశన తీర్థము



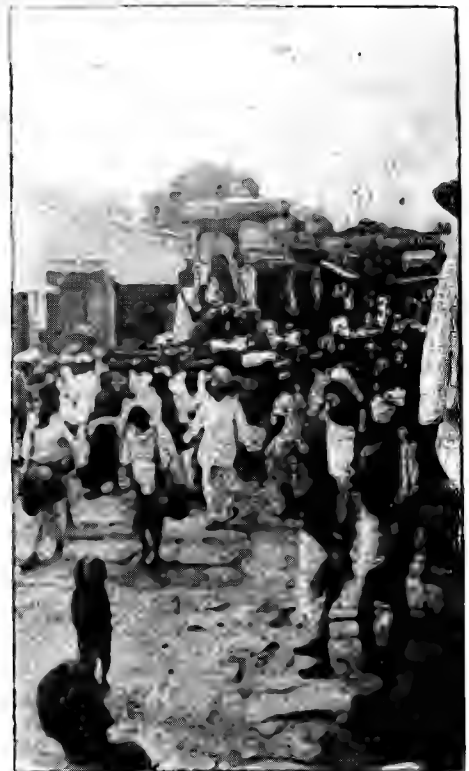
౨. చంద్రగిరిత్రోవలోని కొలను



3. శ్రీ వేంకటేశ్వరాలయము



౪. స్వామి పుష్కరిణియందలి మంటపము



౫. గరుడ వేద

అక్షాన్ద్రామానమునే
వాన్ద్రామానమునః పాంతు వః."

అయితే అక్షాన్ద్రామానమున వాన్ద్రామానమున
వాన్ద్రామానమున, వాన్ద్రామానమున, అభయచంద్రులను జయసిం
హమున చాన్ద్రామానమున వాన్ద్రామానమున చెప్పకొనియున్నాడు.

‘వాన్ద్రామానమున కరణం

వాన్ద్రామానమున నయవాది దిశాపట్టమ్

అక్షాన్ద్రామానమున

ప్రతీతం అభయచంద్రకాలానలమ్.'

(Sk. 126, E. C. VII.)

వాన్ద్రామానమున వాన్ద్రామానమున వివరణము, వాన్ద్రామానమున
వాన్ద్రామానమున, వాన్ద్రామానమున, వాన్ద్రామానమున, వాన్ద్రామానమున
వాన్ద్రామానమున, వాన్ద్రామానమున, వాన్ద్రామానమున, వాన్ద్రామానమున

“శ్రీమత్సామాన్యమునః పరిమది

ప్రఖ్యాత వాన్ద్రామానమునః

తర్కాన్ద్రామానమునః పరిమది

సారస్వత శ్రీమత్సామాన్యమునః

శ్రీమత్సామాన్యమునః పరిమది

పత్తయః తపస్విభృతాం

శ్రీమత్సామాన్యమునః పరిమది

సాన్ద్రామానమునః పరిమది

(వాన్ద్రామానమున వివరణము.)

“అక్షాన్ద్రామానమున కరణం కట్టిగాతీరధూమా

కామానా ప్రి సమదసుభగే సింహచక్రేశ్వరస్య,

నిష్ఠంతోయం నవగససుభాస్యంది సింహప్రబంధో

శ్రీమాన్ద్రామానమున పరిమది ప్రకరణమునః పరిమది

(పాన్ద్రామానమున చరితము.)

వాన్ద్రామానమున గద్యచింతామణిని నక్షత్రమాడా
వాన్ద్రామానమున, ఇతనికి ఒకయదేవుని బిరుదుండెను.

“శ్రీమద్వాన్ద్రామానమున గద్యచింతామణిః కృతః

శ్రీమాన్ద్రామానమున వాన్ద్రామానమున

శ్రీమాన్ద్రామానమున వాన్ద్రామానమున

గద్యచింతామణి గ్లోకే చింతామణిరీవాపరః."

శ్రీవిజయము గంగరాజుచే బూజితం డాయెను.
ఇతనిపాండిత్య మిట్లు వర్ణింపబడినది :

“గంగావనీశ్వర శిరోమణి బద్ధసంధ్యా
రాగోల్లసచ్ఛాయనభేందులక్ష్మీః,
శ్రీశబ్దపూర్వ విజయాంత వినుత్సనామా
ధీమా నమానుషగుణోఽప్రతిమ ప్రమాంకుః.

యద్విద్యాతపసః ప్రశస్త ముభయం

శ్రీహేమనేనే మునా

ప్రాగాసీ త్సచిరాభియోగబలతో

నీతం పరా మున్నతిం,

ప్రాయః శ్రీవిజయే తదేత దృఢం

తత్ప్రీతికాయాం స్థితే

సంక్రాంతం కథ మన్యథా నతిహిం

ద్విద్యాదృగీదృశః."

హూయ్యశవినయాదిత్యుని పోషణయందు అవిద్య
కర్ణ పద్మనంది, రత్ననంది, కమలభద్ర, కనకనేన
వాదిరాజ, దయాపాల పండిత, శాంతిదేవు లుండిరి.
శాంతిదేవు డిట్లు కీర్తింపబడినాడు :

“యస్యోపాస్య పవిత్రపాద కమల

ద్వంద్వం నృపా హూయ్యశో

లక్ష్మీం సన్నిధి మానయ త్స వినయా

దిత్యః కృతాజ్ఞాభవః,

కస్త స్యాన్ద్రామాన శాంతిదేవయమినః

సామర్థ్య మితం తథే

త్యాఖ్యాతుం విరళాః ఖలు స్ఫురదురు

జ్యోతిర్దశాః తాదృశాః.

స్వామితి పాండిత్య పుణిపీఠానా విసృప్త

నామా ప్రదృష్టివిభజన నిజప్రసాదాత్,

ధన్య స్స ఏవ ముని రామావమల్ల భూభృత్

ఆస్థానికా ప్రధితశబ్ద చతుర్ముఖాఖ్యః."

విష్ణువర్ధనునికాలమున గుణసేన, అజితసేన, శాంతి

నాథ, సరస్వతీముఖముకుర, ప్రభాచంద్ర, కుమారసేన,

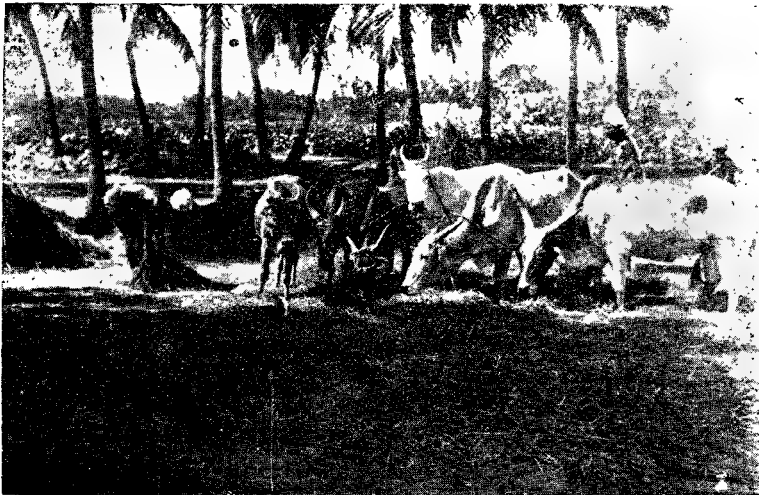
మల్లిమేణిమలధారి, నరేంద్రసేన, నయసేన, జినసేన iii.

ఇత్యాదులు గ్రంథములను రచించిరి. వనశేనుడు అలంకారచింతామణిని, మల్లిశేఖర మలధారి మహాపురాణమును, సాగరకుమారచరిత్రను వ్రాసిరి. ఈ ప్రథమ మల్లిశేఖరుడు శ్రీ. శ. ౧౦౪౭ లో నుండెను. రెండవ మల్లిశేఖరుడు శ్రీ. శ. ౧౧౨౮ నం దుండెను.

హూయ్యశ్రరాజ్యానంతరము విజయనగరసామ్రాజ్యమున కృష్ణదేవరాయల యాస్థానమునందు అభినవ నాధ చివ్వానందుడు పరవాదుల నోడించి, రాయలచే జయపత్రమును గొనెను. శ్రీరంగరాయలకాలమందు భట్టాకలంకుడు ప్రసిద్ధికాంచెను.

ఇట్లు రెండువేలేండ్ల నుంచి యనన్యపాండిత్య విలసితులగు జైనాచార్యులు మతగ్రంథము లనేకముగా

రచించినచే గాక, వ్యాకరణ, జ్యోతిష, వైద్య, ఆలంకారశాస్త్రగ్రంథములను వ్రాసి గీర్వాణవాణిసలంకరించిరి. రామానుజ, వీరశైవ, మాధ్వమతములు పదుమూడవశతాబ్దమునుంచి ప్రబలించి క్రమముగా జైనమతమునకు రాజపోషణమును దప్పించినందున జైనసాహిత్యము క్షీణించెను. మన సంస్కృతపండితులు బ్రాహ్మణ సంస్కృతగ్రంథములకే ప్రాశస్త్య మిచ్చి జైనసాహిత్యమును కన్నెత్తి చూడకయుండుట కేవల విపాదకరము. జైన వివరించినట్లు జైనులునూప సంస్కృతసాహిత్య వ్యవసాయము చేసినందున ప్రతి సంస్కృతపండితుడు తదుత్తమ గ్రంథావలోకనము జేయు టావశ్యక మని నామనవి.



నూర్పుడు

ఛాయాచిత్రకారుడు : శ్రీ వి. యస్. గోపాలదేశికాచారిగారు.

మాయన మాయలఁబెట్టె. గొగ్గయను సన్మానించి, ముక్తాయికిన్
శ్రేయః ప్రాప్తి యొసంగి, రామయఁ గృపకా జీపట్ట నిమగ్నరూప
ర్యాయుక్తిం బసవేశ్వరాదులను లింగైక్యానుసంధానులం
గా యోజించిన యల్లమప్రభుని వేడ్కం గొల్తు నశ్రాంతముకా.

భారతి భాద్రపదమాస సంచికలో బ్రహ్మశ్రీ
విద్యాకా కట్టి సాంబయూరిశాస్త్రిగారు
ఁజూముజిల్లా పర్లాకిమిడి తాలూకా, తులగాము గ్రామ
వాస్తవ్యుడగు తులగాన నీలకంఠకవి రచించిన
“మాయావిలాసము” అను నముద్రిత గ్రంథమును గూర్చి
వ్యాసము వ్రాయుచు నందలి యితీవృత్తమును గుఱించి
యిట్లు లిఖించిరి:—

“మాయావిలాసము నాలుగాశ్వాసముల శృంగార
ప్రబంధము. కథ తైవపురాణములలోని యల్లముచను
శివభక్తుని శృంగారయత్నమును, మహిమను వర్ణించునది.
కథానాయకుడు మాత్రమే ప్రసిద్ధుడు కాని మిగిలిన
పాత్రములన్నియుఁ గవికల్పితములే.”

శాస్త్రిగారు కథానాయకుని ప్రసిద్ధి వారణ
సామంతునిబట్టి వినుచుండేకాని దానినిఁ జూచుచు నుప్ర
సిద్ధి గ్రంథమును నిలకించెట్లు కావరాదు. అల్లమునీలీల
లు వర్ణించు ప్రఖ్యాతాంధ్రగ్రంథ ప్రభులింగలీల.
అదియే నీలకంఠకవి రచించిన మాయావిలాసమునకు
మాతము. అంతటి కత్తెకదేశమును మాత్రము గయికిని
గూడఁ జేసెఁబంధమును రచించినట్లు తోచుచున్నది.
పండితపాత్రములు శాస్త్రిగారు నెలవిచ్చినట్లు కవికల్పి
తములు గావు. అన్నియు మూలగ్రంథములోనివే. మూల
కవికల్పనాశ్చయు లేకయే కవి యనువదించినాఁడు.

* పంతులో మొదటిసారియే మొదలు వలసినది. అది 1918 సంవత్సరములో శ్రీముదిగొండ శంకరాచార్యుల
వారిచే పంతులో ముద్రింపఁబడి ప్రకటింపఁబడినది. పండవది యంతకుముందే 1901 సంవత్సరములో దప్పల
తిడికూరి కెన్నపురిలో వంకాయల కృష్ణస్వామి నెట్టిగారిచే బ్రకటింపఁబడినది. ఈరెండును గూడ మరల
బహిష్కరముఁ బొందవలసినదని నందినట్లు గానరాదు.

వర్ణనావిశేషములు మాత్రమే కవిప్రజ్ఞావిలసితములు.
శాస్త్రిగారి హెచ్చరిక ననుసరించి గ్రంథము నెవరైన
ముద్రించెడినో వారి కుపకరించుటకయి మూలగ్రంథ
మును ప్రభులింగలీల చరిత్ర మించుక వివరించుచు
న్నాఁడ.

ఆంధ్రభాషయం దున్న ప్రభులింగలీలలు రెండు.
ఒకటి సిదిపర్తి బసవకవి పుత్రుఁడు సోమనాథకవి
రచించిన ద్విపదకావ్యము. రెండవది సోమనాథుని
తమ్ముఁడు పాలనాథుని కుమారుఁడు పిడుపర్తి బసవప్ప
రచించిన యైదాశ్వాసముల పద్యకావ్యము. *

గ్రంథమందు వర్ణింపఁబడిన యల్లమప్రభువు
శ్రీ. శ. 1160 ప్రాంతమున బసవేశ్వరుని కాలమున
జలసిన యొక నిర్వికార నిర్గుణమూర్తి. కన్నడములో
“అల్ల” “అల్ల” యనునవి హాస్యార్థవాచకములు.
అట్టి భాషయందలి “అల్లా” శబ్దముగూడ నిట్టిదే.

అల్లమప్రభునకు మాయాకోలాహలం డనుబిరుదు
మున్నది. కన్నడములో నీతఁడు రచించినట్లుగా
హాస్య సంపాదనము, మంత్రముహూర్తకృత్యము, మహాస్థల
వచనములు, మంత్ర గోప్యపదములు, సృష్టివచనములు,
బ్రహ్మగీత వచనములు, కాలజ్ఞాన వచనములు, శ్రీభుదేవర
కందములు మున్నగు కృతులు గానవచ్చుచున్నవని కర్ణా
టకవిచరిత్ర నుజువుచున్నది.

పిడుపత్తి సోమనాథకవి తాన రచించిన ప్రభులింగ
గలీలకు మూలము కన్నడమునా చామరము అను కనిం
గ్రుండు రచించిన ప్రాంతముని తన కావ్యాంతమున నిట్లు
వివరించినాడు:—

“ సవసులపదవేది చామరసాదిఁ
పదములు వెయినూలు పదునొకొండ్లింట్లఁ
బ్రభులింగలీల యిర్వదియైదు గతుల
నభినవంబుగఁ జెప్పె నది తెనుంగునను
పిడుపత్తి సోమనాథిధుండఁ జెప్పితిని
పుడమి భక్తుల కర్థములు తేటపడఁగ. ”

కన్నడ ప్రభులింగలీలకర్తయు చామరము
క్రీ. శ. 1460 ప్రాంతమువాడని Rev. Kittel
దొరగారు తమ కర్ణాట నిఘంటువునందు లిఖించిరి.
పిడుపత్తి సోమనాథకవి క్రీ. శ. 1520 ప్రాంతమువాడని
నా యభిప్రాయము.

ప్రభులింగలీల శివానుభవజ్ఞులకు నమృతప్రాయ
మైనది. వేదాంతగ్రంథములలో దీనిని మించినది లేదని
పలువురు తత్వజ్ఞుల యభిప్రాయము. పిడుపత్తి సోమ
నాథకవి గ్రంథావతారికలోని యీక్రిందిపంక్తుల వలన
గ్రంథప్రాశస్త్యము చదువరుల కిందుక గోచరము
కాఁగలదు:—

“ ప్రభులింగలీలకుఁ బ్రతిఁ జెప్ప నరిది
యభవుభక్తినితి కది యాలవాలఁ
మజ్ఞానతమమున కదియె దీపంబు
విజ్ఞానమున కది విహరణనీమ
అది మత్స్యలజ్జ ప్తి కావాసధూమి
అది శివయోగ విద్యానిధానంబు
సవసులసౌభాగ్య సవనంబు నదియుఁ
జీవదిద్వివేకవిశేషంబు నదియు
* * * *

మఱి యిది యొకకావ్యమాత్రంబు గాదు
వజ్రలెడు సురుగుపేశ్వర లింగమూర్తి
లీలావిహారింబు లెన్నగా భక్తు
లాలింపుఁ డిందు మోక్షవాప్తి యగును

ప్రాదుర్బోధకు విని పోయెడు పట్టి
సుద్దులు గావు విశుద్ధులై విన్నఁ
దనుమతోధనముల తన లూడ్చి శివుని
నైనయ మహోపాయ మిది యని వినుఁడు

అన్నదమ్ములును బోల్లాడిన సద్దు
లెన్నెడుకథలు గా వింతులతోడి
విషయభోగంబుల వెతల వర్ణించు
విషమకావ్యము గాదు వివరించి చూడఁ
గడుపుకక్కర్రికి గర్భకాండంబు

తడయక పెట్టుతంత్రంబును గాదు
రణ మిందు సంతకరణములతోడ

ఘనీకన్యతోడి సంబంధంబు సురత
మల చిదాకాశమయత్వంబు తృప్తి
విలసిల్లు నీకృతి వేడతో వినుఁడు
సచ్చరీతుల సుప్రసంగంబు గాని

నిచ్చ నిచ్చలు జన్మనీరధిం గూలి
పొరలుచు దరిఁ జేరఁబోలేని హీన

సరకిలకముల వర్ణన మిది గాదు
కర్మాంశకార సంఘిక జిక్కి తైన
ధర్మం బెఱుంగక తమ యిచ్చ నడచు
దుర్మదాంధులఁ జెప్పు దుష్కృత గాదు

నిర్మలశివభక్తి నిశ్చేదీ మఱియు
భుక్తిముక్తుల నిచ్చు పుణ్యకన్యంబు
భక్తు లాలింపుఁ డీ ప్రభులింగలీల. ”

ఈ గ్రంథమందలి భాగములకు గతులని పేరు.
మూల గ్రంథమున కన్నడకావ్యమును సోమనాథుని
ద్విపద కృతియుఁ గూడ నిరువదియైదు గతులుగా రచిం
పఁబడినవి. వాని నామముల నిట నుదాహరించెదను.
అందువలన నాయా గతులయందలి విషయములను
స్థూలముగా వెఱుంగ నగును. 1. మృతి, 2. కైలాసవర్గ
నము, 3. మాయపుట్టుక, 4. ప్రభువు విటవేషమున
వచ్చుట, 5. మాయ నాడించుట, 6. వినుల వచ్చుట,
7. ప్రభు కన్యశ్య మగుట, 8. మాయ పాఠ్యతియొద్దకుఁ
బోవుట, 9. ప్రసుభులు వచ్చుట, 10. అక్కమహాదేవి

కవి, 11. గంగమ్మకవి, 12. మక్తాయకవి, 13. సిద్ధరామమ్మకవి, 14. ప్రభువు కళ్యాణపట్టణమునకు వచ్చుట, 15. మరుగొంకకురికి, 16. ఇష్టలింగగతి, 17. అక్కవచాడేడి, 18. ప్రాణలింగగతి, 19. గోరమ్మని గతి, 20. మనులగతి, 21. హస్తసింహాసనగతి, 22. ప్రభువు హస్తసింహాసనం దెక్కుట, 23. ఆరగింపు, 24. భావలింగగతి, 25. పీఠశైవమహిమ. ఇందు మొదటి యెనిమిది గతులందలి కథను మాత్రము గయుకొని నీలకంఠవితన "మాయావిలాసము"ను రచించినట్లు గానవస్తు. అల్లముని లోంగొనలేక మాయ హతాశయై యవతారము చాటించి తైలాసమునకుఁ బోయిన తరువాత జరిగిన యల్లముని లీలలను నీలకంఠ కవి తన గ్రంథమున వర్ణింపలేదు. ఆతఁడు రచింపఁజెంచిన దొక్క మాయావిలాసమే కదా!

పార్వతియొక్క తామసికకళవలన మమకారుఁడను రాజునకు మోహినియను భార్యయందు మాయ జరించినట్లే యీశ్వరుని సాత్వికకళవలన నిరహంకారులకు సుజ్ఞాని యగుదు సుదతియందు అల్లముఁడు జనించెను. పెక్కుపాట్లఁబడియు మాయ యతనిని నిర్దింపఁజాలక జడలిపోయిన కథ మాత్రమే "మాయావిలాసము"న నీలకంఠవితే వర్ణితమైనది. తరువాతికథయే ప్రభులింగలీలలో ముఖ్యమయినది. పెక్కురు భక్తులకు వారి యజ్ఞానాహంకారములను బోనడంచి శివానుభవరహస్యములను బోధించి యల్లముఁడు నారిని తరింపఁజేసిన విధము లవశ్యము గ్రహింపఁదగినవి. ఈ వ్యాసాచార్యున నున్న పద్యము పీఠశైవ ప్రపంచమున వాడుకలోనున్న యల్లమధ్యని చాటుస్తుతి. దానిలో నాతని ముఖ్యలీలు సంగ్రహముగాఁ జేర్చొనఁబడినవి.

"కకాచాయక పుట్టినయూరగు బసవశివురంబును మనుకేళ్ళరాచాసురు ముఖలింగమును గని నివాసగ్రామమునకు దక్కగానే యున్నవి." అని కూడ శ్రీసాంబ చంద్రేశాస్త్రి గారు మాయావిలాసమందలి కథ కవికల్పితమే. యా తమ యశ్శ్రీనాయకునకు సాధికముగాఁ గావించు ప్రాణము. కాని యీశ్వరు మొట్ట కను

హాడ మాలగ్రంథములోనిదే యని మనవి చేయుచున్నాఁడ. వంశధారా నదీతీరమున ముఖలింగ శ్రేత్ర మందలి శివుఁడు మధుకేశ్వర. నామమునఁ బరఁగుట సుప్రఖ్యాతమే. కాని దొరతనమువారు ప్రకటించిన "Alphabetical list of villages in the Districts and Taluks of the Madras Presidency" అను పుస్తకములో పల్లెకిమిడి తాలూకాలో బసవశివుని గ్రామము నాకుఁ గానరాలేదు. అది యేదయిన ప్రధాన గ్రామమునకు శివార్లు గ్రామ మయి యుండవచ్చుగాదా. ఇంతకు మాలగ్రంథము కన్న ప్రభులింగలీలలోను, విడువర్తి సోమనాథుని ద్విపదకావ్యములోను గూడ నీబసవశివురము మేరపర్యతమునకు దక్షిణదిగ్భాగమున నున్న బెల్లవలీసీయలోనిది చెప్పఁబడినది.

"హరుఁడు పెల్లగఁ బంప నమరొరుగములు
పరిణామవార్తలు పచరింపుచుండఁ
దగినశైలమునకు దక్షిణమందుఁ
దగు బెల్లవలీసీయ తనరారు నందు

* * *

ఆదేశమగ్ధంబు నందుఁ జందురుని
మేదురకళశెల్ల మిశితమై యుండు
సదినమో కాక విశ్వంభరాదమణి
బదనమో యన బసవ శివునిపురము."

మాల గ్రంథకర్తయగు చామరసు కర్ణాటుఁడు గాన నీ బెల్లవలీసీయ, బసవశివురము, మధుకేశ్వరాలయము నన్నియుఁగూడఁ గర్ణాటదేశమందలివేమో యని నా యనుమానము. అల్లముఁడు సంపదించినదిగూడ శ్రీశైల ప్రాంతమున నేగదా. విజ్ఞానావిషయమును నిర్ణయింతురుగాక.

పాలకురికి సోమనాథుని ద్విపదబసవపురాణమునకు సంస్కృతభాషలోఁ బరివర్తన మేర్పడి వ్యాస ప్రణీతమని లిఖింపఁబడినట్లు విడువర్తి సోమనాథుని ద్విపదప్రభులింగలీలకుఁగూడ నొక పరివర్తన మేర్పడి నూగుఁడు శౌంకాదియులకుఁ జెప్పినట్లు భవిష్యత్పురాణములోనిదిగాఁ జేర్చొనఁబడినది. దానిని హలాపుర

వాస్తవ్యులను లింగాయత శ్రేణులు నను కీ. శే. శ్రీ వారధి మల్లప్పగారి ద్రవ్యసాహాయ్యమున దేవనాగర లిపిలో ముద్రా మహాస్వ క్షులన శ్రీమల్లికార్జునశాస్త్రి గారు ప్రకటించినారు. దానినిబట్టి తెనాలి వాస్తవ్యులు శ్రీములుగు చంద్రమూర్తి శాస్త్రిగా రొకవచనకావ్యమును సంగ్రహముగా రచించి 1922 సంవత్సరములోఁ బ్రకటించిరి. సంస్కృత బసవపురాణము స్కందాగస్త్య సువాదరూపమున రచింపఁబడి శ్రీబాదరాయణ మహర్షి ప్రణీత పని యుద్ధాటంపఁబడినను నందలి యంత స్వాక్ష్యమును బట్టి యాగ్రంథము ఏలూరునందలి కందు కూరువారను నారాధ్య బ్రాహ్మణవంశ్యు లెనగో దానిని రచింపించియుండురని యేర్పడును. వివరములు వలయువారు శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారి బసవ పురాణసీతికను గాని, యాసంస్కృతగ్రంథమును గాని చూడఁదగును. గ్రంథప్రాశస్త్యమునో, ప్రామాణ్యమునో యుద్దేశించి యాధునిక రచనములయెడ నిట్టికల్పనలు భూర్వఁబడుట శోచనీయము. ఏగ్రంథమునకయినను ప్రాశస్త్య మందలివిషయాదులనుబట్టి యేర్పడును గాని యది సంస్కృతభాషలో నున్నంతమాత్రమునఁ గాని, పూర్వులపేరఁబ్రకటితమయినంతమాత్రమునఁ గాని గలుగ నేరదు.

“పురాణమిశ్యేన న సాధు సర్వమ్,
న చాపి కావ్యం నచమి త్యవద్యమ్”

అను శ్రీ కాలిదాససూక్తి యెంతయు సత్యసమ్మతము. ఈక్రింది సంగతులవలన భవిష్యత్పురాణాంతర్గత మని ప్రకటంపఁబడిన సంస్కృత ప్రభులింగలీల, పిడు పర్తి సోమనాథుని యాంధ్ర ద్వీపవకావ్యమును బట్టి వెలసిన నవీనగ్రంథమగు సువ్యక్తము కాఁగలను. పిడు పర్తి సోమనాథుఁడు తన గ్రంథమును నెల్లూరు రామలింగయ్య యను వైశ్యశిఖామణి ప్రేరణమువలన నాతని దీక్షాగురుఁడగు సిద్ధవీరదేశికుని స్తుతిపూర్వకముగ రచించి

నాఁడు. గ్రంథావతారికను జూడఁదగును. మఱియు బ్రతి గతిమొదటనుగూడ నాతనిఁ బేర్కొనుచు నచ్చి నాఁడు. మచ్చున కీక్రిందిపాదములు చిత్తగింపుఁడు:

“శ్రీసిద్ధవీరదేశిక చక్రవర్తి
భాసురపదపద్మ భజనాభిరతులు,
పరభవంబులఁ బాఱఁబట్టి చిత్తాని
కరణంబులకు సుధి గావించి మీఁద
మరణపాథలఁ బాసి మమతలఁ గోసి
పరమపరానందభరితులై నిత్య
ముక్తి గోరెడువారు మోహజ్ఞులీతులు
భక్తు లాలింపుఁడీ ప్రభులింగలీల.”
(2-వ గతి ప్రారంభము.)

ఈ సిద్ధవీరదేశికుఁ డెవరో తెలియక కాఁబోలు; బాపము సంస్కృత ప్రభులింగలీలకర్త మాడఁ దన గ్రంథాధ్యాయముల మొదట నాతనిని పేర్కొనుచుఁ దన రహస్యమును బట్టబయలు చేసికొన్నాఁడు. మచ్చున కొకటిరెండు తావులుమాత్ర ముదాహరించెదను:—

“శ్రీ సిద్ధవీర గురుపాద పయోజభక్త్యా
నిర్ఘాత సంస్మృతిభయాః పరమానుభావాః,
శ్రుణ్వంతు సర్వమునయ శ్రుతిసౌఖ్యశీలాం
భక్తాః పదార్థవిమలాం ప్రభులింగలీలామ్.

శ్రీసిద్ధవీర గురుపాద సరోజయుగ్య
భక్త్యా వినిర్జిత మహోర్జిత మోహపాశాః,
ముక్తిచ్చమా పరవిరక్తిపఞ్గం ప్రయాతాః
శ్రుణ్వంతు సస్మనివరాః ప్రభులింగలీలామ్.”

ప్రభులింగలీలాచరిత్ర విషయమున సత్య మునికి యభిమానముచే నిట్లు న్రాయవలసి వచ్చినందులకుఁ జెల్ల లాగ్రహింపకుండురు గాక యిది ప్రార్థించుచు నీవ్యాసమును ముగించుచున్నాను.

ప్రత్యగుదస్వదున్నతతరంగ మొకండు పురః కకుష్ప్రియా
 షత్త్యము మ్రింగి త్రేన్చినది బంధురగాఢ తమస్సులక శుగు
 న్నత్య ధరీకృతాశయుడ నావిపులాశ్రుకరాళ మైన హృ
 త్సత్యశధమ్మునక బాడువజాలకపోయె నొకండు చుక్కయున్.

చాలితవిద్యుదక్షము దిశాప్రతిరోదితకర్కశారవో
 ద్వేలము నైన యాప్రళయ భీషణతామసి యంబుముజ్జహో
 త్తాలవినీలకైశికవితానమునక నను గప్పి కొంచు నా
 భీలగళమ్ము నెత్తి విలపించుదొడంగె నిరంతరాశ్రువుల్.

బిరబిర జారిపోయినవి వెన్నెలయున్ జలియున్ దమంత శై
 శిరచరమమ్మునందు వికసించిన లేతచివుల్ల మెక్కి బొం
 గురువడినట్టి గొంతు శ్రుతిగూర్చుచు నేయెలమావిమోదనో
 పరభృత మొండు నైజమధువర్షిగళమ్మున సన్నసన్నగా—

తీయఁగ కూనరాగములు తీయఁగసాగెను, అంతలోన నే
 యేమెడనుండి వచ్చినదో యీ విలయాశనిఘోష; పాప మా
 కోయిలపాట పొట్ట నిడుకొన్నది! యెన్నటికైన గల్గునే
 ఆయుష్యధికంకమున కంతటితీయఁదనమ్ము జన్మకున్.

నవనవహృష్యమాణ సుమనస్సుఁరీమళితమ్ము, మల్లికా
 నవమధురమ్ము, జీవితవసంతము రాకయ మున్న, ఈయకా
 లునిలయకాలభీకరవలాహకలాస్యము విక్రమించె! ఇం
 తవిషమమైన యీ బ్రతుకునక సుఖ మే మింక చూడఁగోరెదన్.

(“మధుకణములు” నుండి.)



పూల బేరము

చిత్రకారుడు : శ్రీ. విశ్వనాథమూగారు.

గీర్వాణ నాటకమునందు ఏశ్వకావ్యముల కన్న ప్రాధాన్యము చాల అధికమయినది. ప్రాసం వికవిభాతి నందిన శాకుంతలాది నాటకములవలననే గీర్వాణాధికనాటకముయొక్క గొప్పతనము లోకమునకు వెల్లడియైనది.

జెట్టి గీర్వాణదృశ్యకావ్యముయొక్క ఉత్పత్తిని గురించి విచారింపబూనుకొన్నచో, ప్రప్రథమననే కంఠప్రశ్న లక్షించును చున్నవి. గీర్వాణనాటకోత్పత్తి స్వతంత్రముగ నైనదా? లేక గ్రీకు మున్నగు పాశ్చాత్య దృశ్యనాట్యమునంపరకములను నుద్భవమైనదా? అను ప్రశ్నలకు సమాధాన మిచ్చుటలోనే గీర్వాణనాటకోత్పత్తినిచూచు మంతయు నిమిషియున్నది. ముద్రాపర్థులను ప్రాచ్యపాశ్చాత్యపండితు లీవిషయమున నభిప్రాయపడుచున్నారు. తమకుఁ గలది లక్షించిన సాధనోపకరణములచేఁ జమత్తమనాదముల విధాంతీకరించుచున్నారు. వీరియందు విశ్వాసియు గ్రీకుపరిచయమే భారతీయ నాటకోత్పత్తికిఁ గాదనియని నిర్ణయింపుచుండు, కేత్తుమహాశయుఁ డాదిగాఁ గల్గు ఆధునికతరవిమర్శకులు గీర్వాణనాటకము స్వతఃసిద్ధమయినదే యని వాని మొకటి నెలకొల్పి స్థిరపఱచుచున్నారు.*

‘నాట్యవేదకథ’

ఈశ్వాంతములనాట నటులని, మునుముందు నాట్యా నాటకులైన భరతమునిప్రాక్తమగు నాట్యవేదకథను గూర్చి యుగోచితమనె యున్నది. సాంప్రదాయక

మగు నెవరిచోసక సిద్ధాంతము నాట్యశాస్త్రాగ్రంథముననే యిట్లును చెక్కఁగ విశింపఁబడి యున్నది:

“బ్రాహ్మం కృతయంతః విప్రా
శ్చస్తే స్వామంభవేత్తతః,
ప్రతాయుః సంప్రవృత్తే
మనో వైవస్వతస్యతః.

గ్రామ్యగర్భే ప్రవృత్తేతు
కామలోభవశంగతే,
ఈర్ష్యాక్రోధాది సంమూఢే
లోకే సుఖతః సుఖితే.

దేవదానవగంధర్వై
రక్షోయక్షమహార్కైః,
జంబూద్వీపే సమాక్రాంతే
లోకపాల ప్రతిష్ఠితే.

మహేంద్రప్రముఖై ర్దేవ
రుక్తః కిల పితృమహాః,
క్రీడనీయక మిన్యానా
దృశ్యం శ్రవ్యం చ య ద్భవేత్.

నని వేదవిహంగోఽయం
సంత్రావ్యం శూద్రజాతిమ,
తస్మాత్ సృజాపరం వేదం
పంచమం సార్వవర్ణికం.

—నాట్యశాస్త్రము, ప్రథమ అధ్యాయము, ౮-౧౨ శ్లో.

ఇటు లందఱును బ్రహ్మదేవుని నాట్య వేదము కొఱియై ప్రార్థింపఁగా నాసృష్టికర్తయు,

“సర్వశాస్త్రార్థసంపన్నం
సర్వశిల్పప్రవర్తకం,

* ఈవ్యాసములోఁ జాలవఱకు కేత్తుఅభిప్రాయములే గ్రహింపఁబడి ఆయనవాదమే అంగీకరింపఁబడుచున్నది.

నాట్యస్థలం పంచమం వేదం

నేతిహాసం కరో మ్యహం.”

—ప్రథమ అధ్యాయం. ౧౫ శ్లో.

అని ప్రతిజ్ఞ చేసి,

“ఏవం సంకల్ప్య భగవాన్ సర్వవేదా ననుస్మరన్,
నాట్యవేదం తత్ శ్చక్రే చతుర్వేదాంగ సంభవం.

జగ్రాహ పాత్య మృగ్యేదా త్సామగ్నో గీత మేవచ,
యజుర్వేదా దభినయాన్ రసా నాధర్వణా దపి.”

—౧-వ అధ్యాయం. ౧౬, ౧౭ శ్లో.

ఇట్లు నాట్యవేదమును సృష్టించి షిష్యకర్తవే నొకనాట్య మండప నిర్మాణము నేయించి, అందు భరతుని నీ నూతన నాట్యకళను బ్రదిర్పించులసినదిగా నాజ్ఞాపించినాడు. దేవత లందఱు నిందులకై మిగులఁ బ్రీతి నందిరి. భరతుడును ‘గ్వజమహా’ మను నిండ్రివిజయో త్వవసమయమందు, ‘అమృతమంస’ మను నాటక మప్సరసలు, గంధర్వలు, నారదుడు మున్నగువారితో నాడించినాడు. సురాసురుల కలహప్రదర్శనసమయమున, అసురుల తమపరాజయప్రదర్శనమును సహింపఁజాలక, దేవతలపైఁ దిరుగఁబెరిరి. కాని వెంటనే యింద్రగ్వజ ముచే వాల్మీకిగారు మాతులయిరి. తత్కారణముచే దీనికి ‘జర్జర’ యనుపేరు వచ్చినది. తదాది, రాక్షసా ద్యనిష్ఠకారుల ఉపద్రవమునుండి రంగస్థలమును రక్షించుటకై రంగాధిష్ఠానదేవత లేర్పాటుచేయఁబడినారు.

బ్రహ్మచే నిలులఁ గల్పింపఁబడి భూలోకమున భరతునిచేఁ బ్రవర్తింపఁజేయఁబడిన యీనాట్యవేదము యొక్క సంస్కృతన మిట్లు తెల్పఁబడినది :

“నానాభావోపసంపన్నం నానావస్థాంతతాత్మకం,
లోకవృత్తానుకరణం నాట్య మేత న్మయా కృతం.

ఉత్తరార్ధముమధ్యానం సరాణాం కర్తృసంశ్రయం,
హితోపదేశజననం ధృతిక్రీడాసుఖాదికృత్.

దుఃఖార్తానాం శ్రమార్తానాం శోకార్తానాం తపస్వి
[నాం,

విశ్రాంతిజననం కాలే నాట్య మేత న్మయాకృతం.”

—ప్రథమా. ౧౧౨-౧౧౩ శ్లో.

ఈరీతిదే నాట్యోత్పత్తినిగూర్చిన ముఖ్యముకథ ప్రచారములో నున్నది. సామవేదమునుండి సంగీతవిద్య నుద్భవించఁజేసి బ్రహ్మ తనశిష్యులగు భరత నారద రంభా హూహూ తుంబురులకు నేర్పెను. అట్లుపై వారు పరమప్రీతి గాంచి, మహాదేవు నెదుటఁ దమకౌశలముం బ్రదర్శించిరి. అతని మెప్పు వడసి యీ అయిదుగురు నైదుసంహితల రచించిరి. రంభ యొక్క సంహిత స్వగ్లోకమునకును, భరతసంహిత భూలోకమునకును, తుంబురు హూహూకృత సంహితలు గసాతలమునకును జెందిపోయినవి. భరతుడు నాట్యమును, నారదుడు వాదిత్రములను, రంభ స్మృత మును బ్రవర్తింపఁజేసిరి.

ఈపైవర్ణనముంతయుఁ బరిశీలించినచో, నిదియెల్ల నొక అపూర్వకల్పన యనియు, మిగిలినవిద్యలతోపాటు నాట్యవిద్యకుఁగూడ సమచితగౌరవము నిలుపుటకై యొనర్చిన యేర్పాటు గాక పేరు కాదనియు పాశ్చాత్యు లభిప్రాయపడుచున్నారు. భరతునికాలమున నాట్య విద్యకు నైచ్యము గలిగినది. నటలను, దదితరకళోపాసకులను బహిష్కరించుచు గొన్నిప్రామాణికశ్రుతివాక్యములు, శాస్త్రవాక్యములు బయలుదేరినవి. నటబట గాయకులు పంక్తిభాష్యులయినారు. ఇది విచారించి భరతుఁ డీమచ్చన బోగొట్టుటకై క్రొత్తపోకడ పోయినాడు. దీని నెల్ల బ్రహ్మముఖమునుండి తనకు లభించిన దానిఁగా నిరూపించినాడు. ఈనాట్యమునకు వేదత్వ సిద్ధికై వేదసార ము నున్నదను నభిప్రాయము నూచించినాడు. క్రొత్తగా రచింపఁబడిన యీనాట్యవిద్య యందు లోకమున కాదరము గల్గుటకై దీనిని పంచమ వేదముని పట్కొనాడు.

ఇట్టి ఐతిహాసికమలచలన నాటకోత్పత్తివిచార మున మన కెక్కువ లాభింపఁబోదు. కాని దీనివలన నొకపిషయముమాత్రము లేలుచున్నది. నాటకోత్పత్తి చాల ప్రాచీనకాలముననే సంభవించినదనియు, దైవాంశ సంభూతులగు మహర్షులచేఁ బ్రవర్తింపఁ జేయఁబడిన దనియు మాత్ర మిందువలన విశేషమగుచున్నది.

స్వతః ఉత్పత్తి

ఇక నాటకముయొక్క స్వతంత్రోత్పత్తిని గూర్చి విచారితము. నాటకమునకు ముఖ్యమయినవి సంవాదము, గానము, అభినయము, అనుకృతి. ఇందులో సంవాద గానము లతిప్రాచీనములైనవి. సంవాదము ఋగ్వేదమునుండి లభ్యము. ఋగ్వేదములోని సంవాదనూక్తములఁ బరికించినచో, నాటకస్వరూపమునకు బీజావాప మచటనే జరిగినదని గోచరించుచున్నది. “యమయమీ సంవాదన”, “సరమా-ఘణి”, “ఇంద్ర-మరుత్”, “పురూరవన్-ఊర్వశీ” ఇత్యాదులన్నియు నేతాదృశములే. యజ్ఞయాగాదులు సలపు సందర్భమున నిరుకత్వముగా నేర్పడి ఋత్విగ్వర్గ మిసంవాదనూక్తములఁ బరింతురని ‘మోక్షముల్లరు’ (MaxMuller) పండితుఁడు తెలుపుచున్నాఁడు.

గానము సామవేదమునుండి గ్రహింపఁబడియున్నదని యిదివఱకే తెల్పఁబడినది. అనుకృతి మనుష్యునకు స్వభావవిధము. పురుషశిశువు తండ్రిచేష్టలను, స్త్రీశిశువు తల్లికృత్యముల ననుకరింప యత్నించుట మన మహరహము గాంచుచున్నదేగాదా! ఇక నాల్గవది అభినయము. ఇది అనుకృతి విశేషము. ఇందులోఁ బలుకు లేక కేవల మంగవిన్యాసముచేతనే అభినయించుట నృత్య మనఁబడును. అనుకృతి యన్ననో, అంగ విన్యాసవేషభాషాదులచే నొసరింపఁ బడును. ఇవన్నియు సంపూర్ణముగ సమకరించిన నాట్యమని పేరు.

ఏతాదృశ నాటకోత్పత్తి కారంభదశ వైదికయుగమే యని విమర్శకుల యాశయము. మలేతరప్రతిపాదకములగు ఋగ్వేద సంవాదనూక్తములు సంవాదగర్భితము లగుటంతేని నాటకమునకుఁ బ్రదానాంగముగ సంవాద మినూక్తములలోనే బీజప్రాయముగా నున్నదని నిరూపింపవచ్చును. ఋగ్వేదములో ఎలానే వేదాంతరములందుఁ గూడ నాటక చిహ్నములఁ గొన్నిటిఁ గాంచలేకపోము. యజుర్వేదములో మతవిషయమే

ప్రధాన మగుటచేత, సోమక్రయము, సోమదేవతాకస్తుతి ఇత్యాదులలోఁ గాననగుచున్నవి కొన్ని నాట్యోత్పత్తి బీజములు. క్రత్వాచరణకాలమున ఋత్వికులు నానా దేవతాత్వము తమయం దాఠోపించుకొని తద్దేవతా విశేషములతోఁ దాము తాదాత్మ్య మంది, అచ్చట వ్యవహరించుచున్నారు. ఇది గాక, యాయజుర్వేదములో నొకచోట శైలూషపదము ప్రయోగింపఁబడి యున్నది. కాని యింతమాత్రాన నిది నటపర్యాయమే యని నిష్కర్షించుటకు వలనుపడదు.

సామవేదములోని ఋక్కులన్నియు గీయమానము లగుచున్నవి. కావున నీనాటికి నాటకద్వితీయాంగముగ గానము సిద్ధించినదనియే చెప్పనొప్పు. అథర్వవేదములో “వాదిత్రములు, తాశాద్యనసారముగ నృత్యము సల్పుట” ఇత్యాదివిషయములగూర్చి ప్రస్తావన యుంటుందేని, మంత్రయుగములోనే నాటకబీజములు సంపూర్ణముగ మొలకతల్లినవని నిర్ణయించుటకు సాధ్యమగుచున్నది.

బ్రాహ్మణయుగములోని నాట్యక్రీడ లన్నియు మతవిషయకములే. ఈయుగములో స్తుతిపరములగు మంత్రములకుఁ బ్రాధాన్యము తగ్గి, క్రతువులకుఁ, దక్కుంగల యాగవిషయకకర్మలకుఁ బ్రాముఖ్యము హెచ్చినది. ఇట్టివైదికకర్మకలాపములోని కొన్నిక్రియా విశేషములయందు నాటకలక్షణములఁ బరికింపవచ్చునని అగునాతను లాశించుచున్నారు. ప్రాకృతికములగు నిట్టికర్మభేదములలో ‘సోమక్రయము’, ‘మహానతము’ ముఖ్యములు. మొదటిదగు సోమక్రయవిధానములో సోమ రక్షకులగు గంధర్వులయొద్దనుండి సోమమును బడయుటయే మరల ననుకరింపఁబడుచున్నది కావున నిది యొక నాట్యక్రీడావిశేషమే యనఁజెల్లుననియు, నిట సంపూర్ణ నాటకత్వసిద్ధి లేకపోయినను, నాటకముయొక్క తొలి యవస్థ గాంచవచ్చుననియును కీర్తుపండితుడు నొడువుచున్నాఁడు. †

* Cf. Skt Drama & Dramatists, By Kulkarni, page 4.

† కీర్తుసంస్కృతనాటకము, పుట ౨౩.

రెండవదియగు మహావ్రతమువిషయ మాలోచిం
తము. ఇది హేమంతకాలము గడచినతర్వాత, అనగా
శరదృతువునం దాచరింపఁబడు నొకవికృతియాగము.
ఇందుఁ బ్రధానాంశ మొక ఆర్ద్రశ్చైత్యచర్యఖండము
నిమిత్తమై శ్చైత్యవర్ణండున వైశ్యునికిని,* నీలవర్ణండున
నొకసూద్రునికిని జరిగిన కలహవర్ణనము. సాంఖ్యాయ
నారణ్యకమున నీవిషయము కలదు. ఆర్యులకు ననార్యు
లకును గల విరోధభావము ననుకరించుటయే యిద్దానికి
ముఖ్యప్రయోజనమని ఊహించుట సమంజసమే యగు
చున్నది.

ఈమహావ్రతాచరణకాలమున వర్షాగనునార్ధము
కన్య లందఱు అగ్నిచుట్టుఁ జేరి నృత్యము సల్పుదురని
యున్నది. ఈసందర్భమున నొక 'బ్రహ్మచారి మాగ
ధుడు'ను, ఒక 'పుంశ్చలి' యుం బరస్పరము సంభా
షించుకొనుట విమర్శింపవలసి యున్నది. ఈయిరువు
రును బహునీచమైన సంభాషణ మొనర్చుచుండు, నతి
నీచముగఁ బ్రవర్తించుటయుఁ జూడ, వైదికక్రియాచరణ
మునందుఁగూడ సంవాదము తొకికరూపము దాల్చుచున్న
దనవచ్చును. వైదికవిధు లొనర్చుపట్టులనే గానము,
నృత్యము, స్వేచ్ఛావృత్తిసంభాషణ మున్నగునంశములం
దింతటిఅసక్తి గలదని తేలుచున్నదిగాదా! దీనివలన
తొకికక్రియలసందర్భమున, నాటకాంగభూతములగు నీ
గానానులం దెంతటియాదర మాయుగములోనిజనులకుఁ
గలదో ద్యోతకముగుచున్నదిగాదా! ఆలోచించినచో నిట్టి
యెడ నక్కాలమున జానపదనాట్యక్రిడావిశేషము
లున్నట్లు గోచరించుచున్నది. కావీతక్రిబ్రాహ్మణము
లోని నృత్యదులప్రశంస యీ విషయమునే బలపఱచు
చున్నది.

* ఈ మహావ్రతము తైత్తిరీయసంహితలోఁగూడ (ఆవకాండము) వర్ణింపఁబడియున్నది కాని, యిచ్చుట
చర్మనిమిత్తకలహము బ్రాహ్మణునికి శూద్రునకు ననియున్నది.

† ii. 7. 3.

‡ విరాటపర్వములో ౧౬-వ ఆధ్యాయము, ౪౩ శ్లోకము.

§ "స్వయంతు భార్యాం కామారీం చిరమధ్యుషితాం సతీం,

తైలూపఞ్చవ మాం రామ పశోభ్య దాతు మిచ్ఛసి." — అయోధ్యాకాండ, ౩౦-వ శ్లో, ౮-వశ్లోక.

♦ Sylvian Levi; Indian Theatre, page 300.

వైదికక్రియాదులం దిట్టి అతిమాత్రముగు నీచ
సంభాషణాదు లుంటుచేతనే మహర్షు లిదియెల్ల తైత్తి
ర్వ్యము వారికిఁ గూడవని నిషేధించుట తటస్థించినది.
పారస్పర గృహ్యసూత్రమే† యిది ప్రమాణము.
భారతకాలమునాటికిఁ గూడ నృత్యనాట్యాదికళలపైఁ
గల నీచదృష్టి నశింపలేదు. కనుకనే ద్రౌపది తైలూపి
గాను, ‡ రాముఁడు జాయాతీవిగాను గ్రీనిందింపఁబడినారు.

సూత్రకాలమునాటికి నాటకరచనాభ్యాసము పరి
పూర్ణమై, అతివిస్తారమయి మాడ నుండవచ్చును. కావు
ననే తన్నాటకరచనకు లక్షణనిర్వచన మావశ్యకమయి
తైలూపి, కృశాశ్వ లను లక్షణరచయితలు బయలుదేరి
నారు. పాణినీ యాప్రాధ్యాయయే నటశబ్దము మొదటి
సారి దృశ్యమానమగుచున్న ప్రాచీనతమమైన గ్రంథము.
ఈవ్యాకరణశాస్త్రమున రెండువోట్ల నాట్య ముత్పన్న
మైనదని నుడువుట కాధారములు లభించుచున్నవి. ఆ
రెండుసూత్రములివి :

"పారాశర్యశిలీభ్యో విక్షుచటసూత్రయోః
(తైలూపినో నటాః—కాముదివృత్తి)." ౪. ౩. ౧౧౦.

"కర్మవృత్తకృతాశ్వాదిభిః (కృతాశ్వినో నటాః)."
౪. ౩. ౧౧౧.

సుప్రసిద్ధ గీర్వాణభాషావేత్తయగు లెవీయును ప్రేంచి
విద్యాధికుఁ డీసూత్రములు రెండును "కృశించిన అశ్వ
ములు గలవాఁడు," "శిలీ తల్పముగఁ గలవాఁడు"
అను సర్థములందుఁ బరిహాసరూపముగ రచింపఁబడినవే
కాని తత్తోఽధికముగ నెద్దానిని దెలుపఁజాలవని వచిం
చుచు నేతదనుగుణముగ తైలూపిబ్రాహ్మణ నామమును
వృష్టాంతీకరించుచున్నాఁడు.♦ నిజ మాలోచించినచో

నీతనినుత మాదరణీయును కాదు. ఈ చెప్పబోవునదియే యిట్లునుటకు హేతువు.

పాణిని ప్రయోగించిన నటశబ్దమువలన విశేష జ్ఞానము లభించుటలేదని కీర్తుయొక్క ఉద్దేశము. దీనివలన నాటకోత్పత్తియే స్పష్టముగా నిరూపింపబడుచున్నదని నిష్కర్ష చేసి చెప్పబడుట దగిన యాధారములు లేవని ఆతఁడు నుడువుచున్నాఁడు కాని యీవిషయమున కీర్తుచాల పొరపాటుపడినాఁడనక తప్పదు. పాణి న్యాచార్యుఁడు నటభాతువును చెండుమాఁడు పర్యాయములు పఠించియున్నాఁడు.

భృద్విగణము :

నట-నృత్యే (౩౧౦-వ ధాతువు).

నట-నృత్యే (౨౬౨-వ ధాతువు).

చురాదిగణము :

నట-అవస్థందనే (అవస్థందనం నాట్యం).

ఈ రీతిగ భృద్విలోని నటభాతువు నోకేయర్థమున చెండు పర్యాయములు ప్రయోగించిన దానిలోని విశేషము కామదీక్షితుఁ డిట్లు వివరించుచున్నాఁడు :

“నట-నృత్యే-ఇథ మేవ పూర్వముపి పఠితం, తత్రాయం వివేకః పూర్వం పఠితస్య నాట్యమర్థః; యత్యగ్రిఘ్ నటస్యపదేశః; వాక్యార్థభినయో నాట్యం. ఘటాదౌత్య నృత్యం నృత్యం చార్థః; యత్యగ్రిఘ్ సర్వకన్యపదేశః; పదార్థభినయో నృత్యం, గాత్ర విశేషమాత్రం నృత్యం.....”

దీనినిబట్టి యాలోచించినచో, పాణిని యుద్దేశములో నొక నటభాతువునకుఁ బ్రకృత విషయమున నాట్యమనియే అర్థమునట్లు లూపించుట కభ్యంతరమేమియు లేదని తెల్లమగుచున్నది. ఇట్టిచోఁ బైతృధిత నూత్రములు నటనూత్రకారుల నుద్దేశించియే చేయఁబడెననుట నిర్వివాదాంశము.

పాణినికాలముకంటె నధికతరమైన నాటకోత్పత్తి పఠంజలికాలమునఁ గాననగుచున్నది. క్రీ. పూ. ౧౮౦

సం. నాఁటివాఁడగు పఠంజలిమహాముని నాట్యప్రశంసయే గాక, “కంసవధ”, “బలిబంధనమ్” అను రెండు ప్రదర్శనములఁగూర్చి మాడఁ బేర్కొనియున్నాఁడు. ఇది చూడుఁడు:

‘లక్ష్మీరావ’ విచారణసంబర్ధమున “సరోజేచ లోకవిజ్ఞాతే ప్రయోక్తు ర్దర్శనవిషయే” అనునార్థికముపై న్యాఖ్యానము నేయుచు నీభాష్యకారుఁడు “జహూన కంసం కిల వాసుదేవః” అని ఉదాహరించియున్నాఁడు.

ఇటులనే వర్తమానకాలవిషయ మూహించుచు “ఇహతు కథం వర్తమానకాలతా కంసం ఘాతయత్తి, బలిం బంధయత్తి, చిరహతేచ కంసే యరబధేచ బలా?” అని శంకించుకొని యిటులు నుడువుచున్నాఁడు :

“అత్రాపి యుక్తాః కథం? ఏతావ నేతే శాభి కానామ ఏతే ప్రత్యక్షం కంసం ఘాతయన్తి ప్రత్యక్షం చ బలిం బంధయన్తి. చిత్రేషు కథం? చిత్రేష్వపి ఉద్ధూర్ణాని పఠితాశ్చ ప్రహారా దృశ్యన్తే కంసస్య కృష్ణస్యచ. గ్రంథికేషు కథం, యత్ర శబ్దగ్రంథన మాత్రం లక్ష్యతే? తేఽపిహ తేషాం ఉత్పత్తిప్రభృత్యా వివాశాత్ బుద్ధి ర్వాస్థితా సతో బుద్ధివిషయాన్ ప్రకాశయన్తి. అతశ్చ సతో హ్యమిత్రాహి దృశ్యన్తే. కేచిత్ కంసభక్తా భవన్తి, కేచి ద్వాసుదేవభక్తాః, సర్వా న్యత్యంఖిల్యపి పుష్కన్తి. కేచిత్ కాలముఖా భవన్తి, కేచిత్ రక్తముఖాః.”*

ఇది యెల్లఁ బరికించినచో నాటకోత్పత్తి సంపూర్ణవికాసము నందినదనియు, నాటకప్రదర్శనము త్రేధా జరుగుచుండెననియు బోధపడుచున్నది.

౧. ఇందులో మొదటిది శోభనికు లానర్చునది. ఇదియే నటకులు పాత్రధారణ మొనర్చి నాటకమాడుట యనఁదగినది. ప్రకృతకాలమున గ్రామములలో నచ్చుటచ్చట జరుగుచుండు వీధినాటకములు, వీధి భాగవతముల వంటివని తలఁపవచ్చును.

* iii. అధ్యాయము, ౧ వ పాదము, ౨౬ వ సూత్రము.

౨. రెండవది చిత్రప్రదర్శనము. రంగులు వేసిన బొమ్మలచే గడ్గను బ్రదర్శించుట. ఇది మనము మామూలుగా జూచుచుండు బొమ్మలూట వంటిదే.

౩. గ్రంథికులు లేక పాకకులు (కథకులు) ఒనర్చునది. వీరేవిధమున నాంగికాభినయము లేకయే కేవలము కథలను బ్రేక్షకులయొకటంబు బఠింపుదు. ఇక్కాలమందలి జంగము కళ, వీరుల కిడ, హరికథాకాలక్షేపము మున్నగు నానితోఁ జోల్చుచున్నది.

పై భాష్యభాగములోని శాభికపదమునకు నాట్య మాడువారలకు సేర్పవారలనియు, తన్నటకు లొనరించు నభినయములను బ్రేక్షకలోకమునకు విసరించు వారల నియు నవ్యయము నెప్పుఁ గొందఱు యత్నించుచు న్నారు. కాని అది యంత యుక్తియుక్తముగఁ గన్పట్టదు. ఏలన, నట్టియొక “ప్రత్యక్షం కంసం ఘాతయన్తి” అని యున్నదానిలోని ప్రత్యక్షపదమునకు వ్యర్థతా దోష మంగీకరింపవలసి వచ్చుచున్నది.

ఈ పై వర్ణించిన రీతిగ మూఁడు విధములుగా నాట్య ప్రదర్శనము జరుగుచుండెడిది. ఇంతియ గాక, నాట్య మొకవృత్తిగఁ బరిణమించినట్లు, ఆనటవృత్తి నాధారము చేసికొని కొందఱు జీవించుచున్నట్లు, మహాభాష్యములో నీక్రింది సూత్రములు నిదర్శనము లగుచున్నవి.

“నటస్య శ్రుణోతి గ్రంథికస్య శ్రుణోతి.” ౧. ౪. ౨౯.

“అగాసీ న్నటః.” ౨. ౪. ౭౭.

“నటస్య భుక్తం.” ౨. ౩. ౬౭.

“నట మాఘ్నః.” ౩. ౨. ౧౨౭.

ఇట్లు నాటక మొకటి రచింపఁబడి, నటులచేఁ బ్రదర్శింపఁబడెడి కథావస్తువు వితిహాసికమో లేక ప్రాకృతగాథలనుండి గృహీతమో అయియుండెడిది. ఇట్టికథ నెద్దానినో గ్రహించి, ప్రదర్శనానుమాల మొనర్చి, క్రతువు లొనర్చుపట్టులందు గ్రంథికులు పఠి

చుటయో, శోభనికు లభినయించుటయో ప్రసర్తిల్లుచుండెడిదని మనము నిశ్చయింపవచ్చును.

పఠంజలిమహాభాష్యమునాటికి భారతము సంపూర్ణముగఁ బరిణమించినది. ఈభారతములోఁగూడ నాటకస్వరూపసిద్ధి పరిపుష్టి నందిన దనుటకు నిదర్శనములు పెక్కు గనుపించుచున్నవి. హరిసంశ్మయోఁ “గంసరథ,” “ప్రలంబవధ,” “చాణూరమద్దనము” అనునాటకములు అప్పరసలచేఁ బ్రదర్శితము లయింపనియు, బ్రదర్శనానంతరము నారదుఁడు సత్యభామా కృష్ణార్జున బలరామసూత్రములలో నొకదానిని చా ననుకరించి సభ్యుల హాస్యరసమున్నుల గావించెననియుఁ దెల్పబడి యున్నది. శ్రీరామాయణమునందు నటనర్తకప్రశంస మాత్రమే గాక, నాటకసమాజములగుఱించిన ప్రసక్తియుఁ గలదు.

“నారాజకే జనపదే ప్రఘాతనటనర్తకాః,

ఉత్సవాశ్చ సమాజాశ్చ వర్ధంతే రాష్ట్రవర్ధనాః.”

—అయోధ్యా. ౬౭-సర్గ, ౧౫-శ్లో.

ఇదేగ్రంథములో వ్యామిశ్రకముమగూర్చి ప్రసంగపఁబడి యున్నది.* రామాయణవ్యాఖ్యాత వ్యామిశ్రకమన సంస్కృతప్రాకృతగర్భిత మయిన రూపకవిశేషమని వివరించుచున్నాఁడు.

ఇట్లు మహాభారతకాలమునాటికే నాటక సమాజము లుండుటయు, రంగస్థలముమీఁద జంతువుల మల్లయుద్ధప్రదర్శనములు జరుగుచుండుటయు నితారింపఁబడుచున్నది. దీనంజేసియే అశోకుఁడు తన స్తూపములందు వీనినెల్ల విషిద్ధములుగా నిరూపించినాఁడు. ఈ దృష్టితో భాస నాటకములఁ బర్యాలోచించినచో నశోకుని నిషేధకారణములు పెక్కు లానాటకములందుఁ గానరాకపోవు.

నాటకమునకును మతమునకునుగలసంబంధము

ఇప్పటికిఁ దేలిన దేమన, భారతీయ నాటక రచనా ప్రకారము పఠంజలి కాలమునాటికి, అనఁగా శ్రీ. పూ.

* “త్రైవ్యం శాస్త్రసమూహేషు ప్రాప్తో వ్యామిశ్రకేషుచ,

అర్థగర్భిత సంగృహ్య సుఖతంత్రో న చాలసః.”

—అయో. ౧-సర్గ, ౨౭ వ శ్లోకము.

ద్వితీయ శతాబ్దమునందు, సంప్రార్థముగ సిద్ధించిన దను విషయము. ఈనాటక మెటువంటిది? దీనివిషయ మేమి? అని విచారించుము.

ఇట్టిస్థితిలో రచింపఁబడిన నాటకములు, ప్రదర్శింపఁ బడిన నాటకములు పూర్తిగ మతసంబంధము కలిగినవే యని అంగీకరింపక తప్పదు. వైవఁదేర్మనఁబడిన కంససంధిలోఁ బ్రాచీనకాలమునం దాచరణములో నున్న “అగ్రయణవిధి,” “మహావ్రత” విధానము మున్నగు వైదిక క్రియాస్వరూపములలోని ప్రధానాంశములే రూపాంతరము చెందినట్లు పొడగట్టుచున్నదని తలంప వచ్చును. ఆలోచించినచో, నీకంసవధ నాటకములోని విశేషార్థము హేమంతము గతించుటయు, వసంత మరు దెంచుటయు, నిటులే మహావ్రతములోని శూద్రవైశ్య కలహములో శూద్రుడు పరాధూతుఁ డగుటయు, వైశ్యుడు జయించుటయు నని గోచరించుచున్నది.

ఇట్లు నాటకోత్పత్తిక్రమ మంతయు మతముపై ననే విశేషముగ నాధారపడియున్నది. ఆరంభదశనుండి యు నాటకము సుఖాంతముగ నుండుటయే ప్రధాన ధర్మ మయిపోయినది. జయ మెప్పుడును గృహ్మనిది గాని కంసునిది కాఁజాలదు. వైశ్యుడే గాని శూద్రుడు జయింపఁడు. మరణము ముఖ్యావసర మయినను, నాట కములో దుఃఖము పర్యవసంపఁగూడదు. మరణము ద్వారా సుఖము ఆభింపఁబడును. ఇయ్యది భాసనాటక ములలో బాగుగ సాధింపఁబడియున్నది. భరణునిలక్షణ మునకు విరుద్ధముగ రంగస్థలముపై మరణము మాపింపఁ బడియున్నను భాసనాటకములం దది సుఖాంతమే యగుచున్నది గాని దుఃఖహేతుక మగుటలేదు.

ఈమరణముగూడ భగవంతునివిరోధికే కలుగ వలయును. ఒక్క ‘ఊరుభంగ’ నాటకముమాత్రము విషాదాంతముగఁ బరిగణింపఁబడుచున్నది; కాని “భగ వంతునివిరోధికే మరణమే కలిగి, తదనంతర మంతయు సుఖోదర్శముగఁ బరిగమింపవలయును” అను నిట్టి ధర్మమే దృష్టియందుంచుకొనినచో, భాసుని ‘ఊరు భంగము’ గూడ విషాదాంతము కాఁజాలదు. మరణ

మందిన దుర్వ్యోగముఁడు భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణుని విరో ధియే కదా!

నాటకము మతమునకు సంబంధించిన దనుట కింకొక ప్రమాణము విమాచకపాత్రమే. గీర్వాణ దృశ్య కావ్యములలోని విమాచకపాత్రను బరికిలించినచోఁ బ్రాయశముగా రెండువిశేషములు గాన్పించును. విమా చకుని నిందాత్మక మగు సంభాషణ ముకటి. నాయక యొక్క పరిచారిలలో నొకదానితో నదో సంబం ధము గల్పించుకొని, దానితో హాస్యప్రసంగము లారం భించుట రెండవది.

ఈయంశముతో వైదిక యుగములోని మహావ్రతా చరణసందర్భమునఁ బ్రవర్తించు మాగధబ్రహ్మచారిపుంశ్చ లీసంభాషణాదుల సరిపోల్చి చూచినచో, ఈవిధూషక పాత్రమున కాబ్రహ్మచారి బ్రాహ్మణుడే ప్రకృతిభూత మయినవాడని స్పష్టమగుచున్నది కాదా! దీనికిఁ గోడుగ సోమక్రయ కలాపములోని శూద్రక పాత్రము యొక్క లక్షణములు గొన్ని యీ విమాచకునిలోనికి సంక్రమించి యున్నవని కొందఱు విమర్శకుల యభి ప్రాయము.

ఏతాదృశవిమాచక పాత్రములోని నీచత మిగుల విశేషపఱచుటకే విమాచకుని బ్రాహ్మణునిగాఁ జేసి వైచుటయు, నీబ్రాహ్మణులుపుండు ప్రాకృతములోనే భాషించుటయుఁ బొసఁగుచున్నదని ఊహ వొడము చున్నది.

ఇంత యేల? నాటకోత్పత్తి ప్రథమావస్థయందలి నాటకవస్తువులెల్ల శ్రీకృష్ణమతము (Krishna cult) నకు సంబంధించిన గాథలతో రచింపఁబడి యుండుటయే నాటకమునకు మతమే ఆధారమనుటకు ముఖ్యనిదర్శనము. అక్కలపు నాటకములలోఁ గృష్ణుని బాల్యచరితమే ప్రధానేతివృత్తమై యుండెను. ఇందులకు భాసనాటక ములే సాక్ష్యము. శౌరసేనీప్రాకృత మప్పటి నాటకము లలో బ్రాధాన్యము వహించి యుండుటచేతను, శ్రీకృష్ణ మతముగూడ విశేషముగ నాప్రాకృతములోనే ప్రచారి తమయి యుంటచేతను, శ్రీకృష్ణమతము బలముగా

నున్న తావులందే నాటకము పుట్టియుండవచ్చు ననుట యొప్పుచున్నది.

ఇటు లనుటచే, నాటకోత్పత్తివిషయమున శ్రీ కృష్ణమత మొక్కటియే మిగులఁ బ్రాధాన్యము వహించినదనియు, శైవమునకును రామకథకును బ్రాముఖ్యము లేదనియు భావింపరాదు. శివుని లాస్యతాండవములు గూడఁ దగినంత ప్రాధాన్య మందినవి. భాసుఁడు వైష్ణవుఁడైనను, అనంతరనాటకకర్తలగు శూద్రుఁడు, కాళిదాసు, భవభూతి-ఆదులు తమతమ నాటకప్రస్తావనలయందు శివభక్తి నే నిరూపించియున్నారు. నాట్యశాస్త్రమునందును శివతాండవాదులు శాసింపఁబడినవి.

ఇటులనే రామలీలగూడ ముఖ్యమై యుప్పినది. పశ్చాత్కాలికనాటకములలో రామాయణము నాశ్రయింపని నాటకము లేనే లేదనవచ్చును.

నాటకము మతముపై నాధారపడిన దనుటకు మన మతమే గాక బౌద్ధమతముగూడ కొంత సాక్ష్య

మొసంగుచున్నది. నాట్యము, చిత్రరచన, సంగీతము మొదలగు కళలయందు బౌద్ధుల కున్న అభిరుచియే యిటు నిదర్శనము. నాట్యముగూడ బుద్ధుని అభివ్యవస్థలలో నొకటియని 'లలితవిస్తార' గ్రంథమునం దున్నది. మహావంశగ్రంథప్రకారము, ఉత్సవాదులయందు నాటకప్రదర్శనము లున్నట్లు తెలియుచున్నది. క్రీ. శ. 300 సం. వై నాభావలోనికిఁ బరివర్తించఁబడినఁ 'అవదానశతకము' లో, శోభావతీనగరాధీశుని కట్టెదుట, బుద్ధ నాటక మాడినట్లు వ్రాయఁబడియున్నది. బింబిసార ప్రభునియందట నొక దక్షిణదేశపునటకుఁడు బుద్ధుని జీవితనాటక మాడినట్లు తెల్పఁబడియున్నది. ఇట్లే విచారింపినచో, "ఛోటా నాగపూర్" వద్దనున్న 'సీతాబెంగ' సుహలమాలమున, నాటకము బౌద్ధులయందరణమందినదనియు, అచ్చటి తోటలు నాటకప్రదర్శనప్రదేశము లయినవనియు గోచరింపుచున్నది.

(సశేషము.)

నేను

కవిరాజహంస, బాలాంత్రపు వేంకటరావుగారు

(శ్రీ వేంకట పార్వతీశ్వరకవులలో నొకరు)

అక్షరమ! నీపదంబున వైకృతమగుదు;
పదమ నీయర్థసంపదఁ బ్రస్తరింతు;
అర్థమా! నీప్రభావంబు నధిగమింతు;
ఆద్యుడనో? కవినో? లోక మరయుఁగాక!
గురుపరధ్యానమే నాకు గుబ్బగొడుగు;
ఆత్మభావగ్రహణమే నా కంగబలము;
ప్రకృతిపోషణమే నాకుఁ బరమధర్మ
మధిపుడనో? కవినో? లోక మరయుఁగాక!
నా మనోరథగతికి మాంద్యంబు లేదు;
నాప్రకాశ విస్తృతికి హైన్యంబు లేదు

నాప్రబోధాకృతికి దుర్దినంబు లేదు;
ఇరుడనో? కవినో? లోక మెఱుంగుఁగాక!
తమము విరియింతు, నాశలఁ దళుకు లుంతు;
కలఁక లెడలింతు, లలితసత్కృతల నింతు;
దోషము లడంతుఁ గువలయతోష మెంతు;
నిందుడనో? కవినో? లోక మెఱుంగుఁగాక!
పలుకులా సత్యవాక్యసంభావనములు;
తలఁపులా నిత్యధర్మ సందర్శనములు;
చేతలా కృత్యభిమత సంజీవనములు;
అజుడనో? కవినో? లోక మరయుఁగాక!

రంగము ౧.

మహాత్మా 3 గంటలు.

[ఒక పెద్ద హాట్ "విహారభవనము"లో నొక మేడపై గది. తోలుపెట్టెలు, కట్టినపడకలు, బద్దరు కోట్లు, అంగవస్త్రములు పడవేసి యుండును. క్రొత్త చాపలు పరచియుండును. ఫలహారములు, కాఫీ గిన్నెలు చాపలపై నుండును. మడతపిల్లి, వదరువాయి, నల్లలతిట్టి, చుర్రెరు కూర్చునియుండురు. బయట కిటికీలనుండి బడి పిల్లలు పిరిని అడవిమృగములను జూచినట్లు చూచుచు ఒకరితో నొక రేమో గుసగుసలాడుకొనుచుండురు. బయట వర్షము పోచుచుండును.]

నల్లలతిట్టి

నెరురూ అక్కడ పిల్లకాయలు. వెళ్లిపొండి. పాటి రానివ్వండి, వస్తున్నాను.

[పిల్లలు మాయమగుదురు.]

మడతపిల్లి

నాదీనిము లయిందెన్నో నిద్రపోయితి. ఒకటే పైట ప్రహరాలు. కత్తిళ్లు నాలుకాలు. మెన్ను మోతాదాదానింది నుద్రాన. చిన్న బెహ్వన. ఈ కేసి పిల్లలు. అమ్మ చెప్పినట్లే కోరా!

చురువాయి

(కాఫీ వ్రాసు) అట్లాంటి ప్రయాణం లైలే నా కేమి కష్టము లేదు గారి—నాది సామాన్యము. పంజాబ్ మా ముగ్గురి వచ్చే వ్రాణాలు పోయే వ్రాణాలుగా వున్నాయి. డయేరియా. స్టిప్టోమైజ్డకు ముగ్గురి నన్ను పరి ఆవిరి వచ్చి మాయంబ్లానే మఖాం. చేతిలో ఎన్నికీ లేదు. ఈమధ్య యెంగేల్మంటు బొత్తి గా లేని కొకటి. (చూపుచుగ) ఈదిసం నెల్లారికి వాచానికి వచ్చే కేర్లు లేక గార్డుచేత రూపాయ పెట్టి

నెట్టుకవచ్చినా! అందులో వెధవదర్జా ఒక టేడుస్తుంది గా. పైట్టేషన్ లో దిసి నెకండు క్లాసులో గూర్చొని వచ్చినా.

నల్లలతిట్టి

ఓహో! అదా కారణం తాము మాతోగూడ యొక్కకపోవడం? అది సరే, నీవు జెప్పడం కోలు బాయి మద్దెలతో మొఱబెట్టుకొన్నట్లుంది. ఇట్లాంటి డిఫికల్టీస్ అందరికీ సహజమే. దేహం జబ్బులంటే మఱి మనం జేసే దేముంది, నానవత్తయి. ఒకటి దిప్ప. ఇక మనట్రబుల్స్ అంటే అపి అందరికీ వుండేనే. మన కేమా తెలివితక్కువ దేవుడు లక్ష్మి లిప్పలేదే, మెద్దుకొడుకులకు లాగ. ఏదోఒక ఆర్టుచేతిలో వుంచాడు. మేక్ యువ్ వే అన్నాడు. మఱి సాగించాలి జీవిత యాత్ర. అన్ని గౌరవములు చూచు కోవాలి. మనీ అర్జించాలి. అదంతా నాకు సంతోషమే. నాకొచ్చిన పెద్దవిక్రమిటంటే, బడ్జీ లిటిగేషన్. అవ సరం బడ్జెట్టు డెల్లా యొక్కడ బడ్జీ అక్కడ వడ్జికి తెచ్చి పెట్టేశాను. ఇప్పుడు వారితో వస్తావుకం. ఒకటే అరెస్టు వారంటు. ఎటు బోవడానికి లేదు. ఎక్కడ జూదా మన్నా యూజిప్రెవన్. నిన్న బయలుదేరేసరికి కోర్టు అమీనా గా డొకడు తయారయ్యాన్నాడు వాకిట, వారం లుతోటి. వాడిరి ప్యాసిఫై జేదామంటే చేత కాను లేదు. ఆవెధన మఱి గట్టిగా కేకలేయడం ప్రారంభించాడు. చేయిచేయి కలిపేసితికి వచ్చింది. ఇంతలో ఫార్పు శేట్లా, (వెల్లగా) సానిదుండే, తారద్య అది చేతిగాజు పంపింది. అది బట్టుకొని మనీ తెస్తాను వుండమని చెప్పి వాడికి జూపి సరాసరి రైలెక్కినాను. వాడింటి దగ్గర యేం గలభా జేస్తున్నాడో! మార్నింగే ముప్పయి రూపాయలై నా మనియార్డరు చేయాలి. లేకుంటే పరువు దక్కదు.

మనస్సు

మన దురవస్థ లిట్టున్నామా? ఆరాగ్నేయం పానం జూడండిరా. నూరు మందు జెట్టేవరకు అడుగు కదల్చుడు. ఎట్లో జరుపుకొంటూనే వున్నాడూరా వాడు న్ను. మఱి అమెహ్యారనే తెక్క.

వదరువాయి

జరుపుకోవడ మేమిటి వాడిపాడే, అవిడదోచి పెట్టెయ్యకపోతే వాడి జరుపుకోటం తెలిసిపోను. లక్ష్మీ దాగ్. అది తటస్థమైనప్పటినుండే వాడివిజృంభణ. అదివరకు నాచుట్టు “పాతిక ఇప్పించవోయ్, నీ వెంట వస్తుంటా” నని తిరుగుతూండే వాడు. అయితే ఒక ప్రాఫెషన్ లో వుండేవాళ్లము గనుక బయట వేసు కోరాదు గాని.....

నల్లలతిట్టి

అట్లా జెప్పు: మఱేమిటా వాడివద్దా అని నా కర్థమయ్యేది గాదు. సరే సరే, అయితే.....(తటా లున సంభాషణ ఆగును.)

[కార్యదర్శి రఘురామచందరి ప్రవేశించి]

రఘురామచందరి

ఏమండీ! బస నసతిగా వుందా? కాఫీ వచ్చా యిగదా: మరేమి కావాలి?

వదరువాయి

అన్ని సౌఖ్యంగా వున్నాయండీ. ఓ. క్కే. నైటు సీన్స్ కొంత వల్లించుకొంటున్నాము.

మడతపిల్లి

వర్ష మీలా వుండే. కలెక్షన్లు రోట్లుంటాయో.

రఘురామచందరి

కలెక్షన్ మీ లోటుండదు లెండి. మీ నలుగురి షేర్లు డెలివరే సరి, మావూరిలో యేమైనా వెయ్యింటికి తగ్గుదు.

నల్లలతిట్టి

రఘురామయ్యగారు, యీలా దయచేయండి. ఒక మనవి. చాలానాళ్లనుండి తమతో మోస్తూవుంటున్న

వుంది. నాకు పరిస్థితులు యింటివద్ద సరిగా లేకంట్. ఈ నెలలోనే ఒక డెనిస్కో ప్లే అనుగ్రహించాలి ఈవూ రిలో.

రఘురామచందరి

తమ కభ్యంతర మేమిటి? పైవాచంలోనే కాని ద్దాము లెండి. మన ఏంతా హిస్ట్రీయానిక్ అమెహ్యారన్స్ కోఆపరేటివ్ యూనియన్ గదండి.

[వదరువాయి, మడతపిల్లి కాఫీ ద్రావన సప్లై చుందురు.]

హర్షన్నవారిలో ఒకడు

అడుగో అడుగో. అనుగోనండ్ పానం పొర వారు. బ్యాంకారులో సత్యభామలాగా చిగబడ్డారే. చూడండి, చూడండి.

వదరువాయి

వచ్చామా? గుడ్ గాడ్.

[తర బారును.]

రంగము ౬.

సాయంకాలము ౫ గంటలు.

[అది బడిపంతులు అననూయమ్యుగారియిల్లు. అన నూయమ్యు వయసు ౨౨ మొదలు ౩౫లోపల యెంతైన నుండవచ్చును. మళ్ల పట్టుచీర గట్టుకొని, వెండ్రుకలు బారుమడి వేసి, బాడీబాకెటు తొడిగి మార్చినియుం డును. కాళ్లకు బాంగ్రీనిలుసులు, చేతులలో నాలుగు రకముల బంగారు గాజులీ, మెడలో వెక్ లేన్ వుండును. కండ్లద్దులు గోల్డగోల్డు అంచులవి యుండును. మొగాన బొట్టు లేనందున పూర్వమువాసిని యను సంకోచమున కెడ ముండును. ఎదురు, పొరుగింటి రామలక్ష్మమ్మ, తల శాకిన ౩౫యేండ్ల మొద్దువంటి స్త్రీ, మాసిన రొట్టి గుడ్డ గట్టుకొని విస్తళ్లు నట్టుకొనుచుండును. అననూ యమ్మ భగవద్గీత చదివి యర్థము జెప్పుచుండును. ఇల్లు పరిశుభ్రముగ నుండును. గోడలకు ఉల్లతో గుట్టిన టూల్ మహల్, మైకోర్లు, రామచిలుక పటములు తగిలించి యుండును. చిన్న నల్లమేజాపై నూలుతో

కుట్టుపని చేసిన రుమాలు పరచియుండును. దానిపై గ్రామస్థాన పెట్టె యుండును. వెనుకతట్టు దోమతెరి చూసిన పెద్ద కమిషీమంద ముందును. మఱొకబల్లపై ఉల్లుతో రుట్టిన చిన్నసందులు, పేక్షోట్లు, సీమకున్నపు కోపులు పడియుండును. అననూయమ్మ చాపపై దిండు నానుకొని కూర్చుని వగువుచుండును. రామలక్ష్మమ్మ తల వంచుకొని ఆకులు రుట్టుచు నీలిచినప్పుడు అననూయమ్మకుంక తల నెత్తి జారుచుండును.]

అననూయమ్మ

“నియతం వరు కర్మ త్వం” (అనుష్ఠాకమును పెద్దగ జదివి, శంకరవ్యాఖ్యను తనలో చదివికొని)

కృష్ణపరమాత్మ మిఱుల జెప్పుచున్నాను, భూభలములకు కారణభూతుడవు నీవు గావోయీ యని అర్జునునితో. కర్మమాత్రము చేయనలసినదే గాని దాని పర్యవసానముతో నీకు పని లేదు. అందుకు నే నున్నాను. చేయించువాడను నేను. చేయువాడను నేను. చేయబడు వాడను నేను. చేయబడినది నేను. నీ వెవ్వడవు. నే నెవ్వడును. నీవే నేను. నీవు అనుపదార్థము నిమిత్తమాత్రమైవది. కాబట్టి ఆలోచించవద్దు-అని. ఏమిరామలక్ష్మమ్మగారూ! వింటున్నారా?

రామలక్ష్మమ్మ

అహా! రిజపే గడమ్మ మరి ఆమాట!

అననూయమ్మ

చెయ్యి: అ: గాండకోటి బ్రహ్మాంశనాయకుడై ఆచినుస్థాంతరహింసజైన పరమాత్మ జెబుచుంటే సంశయ పేమిటి మఱి. పని చేయుచున్నాడు. జయపజయములు, కారవాదోపదేశములు మన కవసరము లేదు. యెందుకొకటై నా అంతే గడులమ్మ మఱి, లోకములో ప్రపంచాలైన వాళ్ళము?

రామలక్ష్మమ్మ

అంతే, అంతే.

అననూయమ్మ

నా విషయం జెబుతా ఉదాహరణంగా. నే నేదో సర్కారు వుద్యోగం జేస్తున్నా. నాకు గాని వగవలంతా, “పనిని, ఉద్యోగం జేస్తుంది, బడి పంతులు పని” అని హేళన జేస్తారు, నేను విసేబట్టుగూడా. వీధిలో తుంటుమాక “మాస్టర్” అని అరుస్తారు పరిహాసానికి. వారి కడుపు గాలింది తెమ్మకుకొని తల వంచుకొని వెళ్లి పోతుంటాను లెండి.

రామలక్ష్మమ్మ

అంతే లెండి. కుక్కలు ముఱుగుతుంటే యేను గురు లక్ష్మమా?

అననూయమ్మ

కాదులమ్మా మఱి. నేను చేసేపనులలో నా కేమి తప్పు కనిపించడం లేదు. పగోపకారార్థ మిదం శరీర మున్నారు. నాకు దెలిసిన నాలుగుముక్కలు ఆబిడ్డలకి చెబుతా. వారిని జూస్తుంటే నాకు నాబిడ్డలను జూచుకొన్నట్లే వుంటుంది. వారు గూడ నే నంటే యెంతో ప్రేమతో వుంటారు. తల్లి నిలాగ భావించుకొని, “అమ్మా అమ్మా” అంటుంటే నా కెంతో ఆనందంగా వుంటుంది రామలక్ష్మమ్మగారూ!

రామలక్ష్మమ్మ

ఉండడమ్మా మఱి. అంతకుంటే యెక్కువేమి గావాలి మన పాడు జన్మాలకి.

అననూయమ్మ

విషయం దెలిసిననా చెవరైనా ఉద్యోగస్తులు యెంత గౌరవిస్తారు! మిన్న వైస్ పెసిడెంటు వారి కొమార్తెకు ప్రయివేటు గావలెనంటే మాటాడుదామని వారింటికి వెళ్లాను. వారే బండి పంపారులెండి. ఆయన ఒక్కరే వుండినారు. భార్య, కుమార్తె పిశారు వెళ్లి నారు వస్తారని మార్చివున్నారు. ఎంత మర్యాదమ్మా వారిది. ప్రొద్దుబోయిన తర్వాత వచ్చారు ఆడవారు. అంతవరకు నారు నేను మాట్లాడుతూనే వుండినాను.

రామలక్ష్మమ్మ

అభ్యంతర మేమి? గొప్పవారికి గొప్పబుద్ధి మరి.

అనసూయమ్మ

ఎందు కొచ్చిం దీపురాణమంతాను?—ఆ, మరచినా. నా విషయం జెప్పుకుండినా గమా?—దీ మఱి. సామెద్య ఘోషే యిట్లు కర్క చేయమన్నాడని పురాణములు ఘోషిస్తుంటే—ఆవాకిలి ముందుకు నేయి రామలక్ష్మమ్మ, చినుకులు బడుతున్నాయి గాలికి—పురాణములు ఘోషిస్తుంటే, వీరి ఆత్మేపణ లేమిటమ్మా? నాకు చేతి నైనపని యిది. మనస్సాక్షిగా జేస్తున్నాను. భూఫలములు నేను కాంక్షించడమే లేదు. భగవంతునిమీద భారము వేసి చేస్తున్నా నన్నమాటే. బంధువులు గాదు, స్నేహితులు గాదు, యెవ రేమన్నా సరే.

రామలక్ష్మమ్మ

ఈ దినములలో ఆత్మేపణ ఏమిటిలే అనసూయమ్మా? నీయంతట నీవు కాలక్షేపము జేస్తున్నావు. మాగతి జూడు. ఈపాడువైధవ్యం సంప్రాప్తమైనప్పటి నుంచి ఆదిక్కుపూట తిండికే నూరు మాటలూ, నూరు పాడుపులు, యెన్ని చాకిరీలు జేస్తున్నాను.

[వాకిట మోటారుశబ్దము వినవచ్చును. ఇరువురూ వాకిటివంక జూతురు. అనసూయమ్మ పుస్తకము మాయబోవును. అందులో నుండి పోప్టుకార్డుపైజు ఫోటోగ్రాఫు బారి క్రింద బడును.]

రామలక్ష్మమ్మ

(పటము దీసికొని) యెవరమ్మా యీయనమన్న గుడిలాగ వున్నాను; ఈ కనుబొమ్మలు, చేరడేసి కండ్లున్నా! అనసూయమ్మా, మీవారా?

అనసూయమ్మ

అజ్ఞే కావచ్చు. మావారిది ఫోటోగ్రాఫికటిగూడ వున్నదా. వారు కేవలం వై దికులట. ఇదిమాస్కూల్ల....

[ఇంతలో వాకిటినుండి ముందు నటరాజకొ, వెనుక సంకోచించుచు పానం ప్రవేశించురు.]

నటరాజకొ

ఏమండో, రావచ్చునా?

అనసూయమ్మ

(నవ్వుచు లేచి) రాగూడకేమి? అబ్బా, యెన్నాళ్లకో మాయింటి దారి గనుపించింది మానటరాజానికి. (రామలక్ష్మమ్మతో) పనివాళ్లముగా వుండేటప్పుడు మాయింట్లోనే వుండేవాడమ్మా. ఇప్పుడంతా పెద్దమనుష్యులై పోయారు, పలకడమే అపురూప మైపోయింది.

రామలక్ష్మమ్మ

అంతే లెండి.

నటరాజకొ

(నవ్వుచు) ఏమిటో పనులు. వీరిని డిలుసుగమా? నిడదవోలు. రాత్రికి నాటకములో.....

అనసూయమ్మ

ఎటుగ కేమి. ఎన్నోపర్యాయములు జూచినాను నాటకాల్లో, బయటా గూడాను. దయచేయండి. నిల్చున్నారే. దయచేయండి. (ముంచమువంక జూపి) మారోచ్చి నీవున్నా నటరాజా.

పానం

(చిరునవ్వుతో) తమన్నీ యెక్కడో చూచి నట్లే జ్ఞాపకం. అయినా పరిచయం లేనందుచేత.....

అనసూయమ్మ

దయచేయండి. వెళ్ళిపోండి.

[పానం మార్చుచును.]

రామలక్ష్మమ్మగారు

అనసూయమ్మా! నేను తిరిగి వస్తా నమ్మా. ఈ పాడువల్ల మిల్లా వేగిస్తావుంది. (వెళ్లి పోవును.)

నటరాజకొ

కార్యార్థ్యము వచ్చును.

అనసూయమ్మ

(కత్తకూ పానంపంక జూచి) చెప్పేవున్నా
నా, “ఈరక రారు మహాత్ము” లని. తమబోటివారు
వచ్చినందుచేత పాపనమైనది మాయిల్లు. కార్యాల కేమి
లెండి, కాఫీ బుచ్చుకొండి.

పానం

చిత్తం, తమరయ వుండాల గాని కాఫీ కేమిటి
లెండి, యెప్పుడు వుచ్చుకోగూడదు?

నటరాజక

తైమయిపోతుంది. చాలపను లున్నాయి. మీ
చిత్తం వుంటే చీరలు, బొక్కలు ఒక్కమాటు మాపండి.

పానం

నే నెప్పుడు బయట వూళ్లకు వచ్చేటప్పుడు నా
చీరలు, బొక్కలు పట్టుకొస్తుంటానండి. ఈమాటుమాత్రం
పానావుడిగో పెట్టె వేవడానికి వీలు చిక్కలేదు. ఇంటికి
వెళ్ళడానికి వీలు లేకపోయింది. అందుచేత.....

అనసూయమ్మ

(నిద్రను నూచిందునవ్వుతో) నావద్ద యేమన్నా
యబ్బా, తమకు సరిపడే చీరలు. అసలు బొక్కలు లూజుగా
వుండరా? చీరలు వుండినవాటిల్లో నుంచిని వాళ్లకి
వీళ్లకి ఇచ్చినానండి. ఏమిటో ముచ్చటపడి ధరగల
గుడ్డలు కొనుచుంటాని ఎవరో ఒకరు పట్టుకెళ్లుకుం
టారు. నా దెప్పరికి లేచినప్పుభావం గాదు. ఎవరికంటే
వాళ్లకి ఉంటాను, నలిసి పారవేస్తుంటారు. అయినా
వుండేటివి మాపండి. మీ చేతి కడ్డమా?

(పెట్టెలు తీసి చీరలు ఒక్కొక్కటిగ జూపును.)

పానం

(కత్తకూవతో) అబ్బా! ఎన్ని చీరలండి.
ఒక్కమాటు పానావతారము లాడడానికి చాలినన్ని
వున్నాయి అంటే మీవద్ద.

అనసూయమ్మ

అచ్చటికి అన్ని పోయినవండి! ఈచీర పోయిన
ఎవరికైనా నూచియ్యా రూపాయలకు మద్రాసులో

కొన్నాను. (ఇంకొకటి) ఈ సిల్కుచీర కొత్తరకం.
పాన్సీఅంచు. కరాచినుండి తెలిసినవాళ్లు వస్తుంటే
తెప్పించాను.

పానం

ఈవెంసు చాలులెండి. ఊరక చెప్పడము గావించి;
ఇట్లాంటి చీరలు నే నింతవరకు కట్టుకొనలేదు సరేగదా,
మాడనుగూడ లేదండి. మంచికలగ్గు. ఇంకా ధరగలిగిన
గుడ్డలు వుండినా యింతనాగ నుగా వుండవు.

అనసూయమ్మ

ఏమిటోలెండి. మోజుపడి యెప్పుడైనా కొనవల
సినదేగాని కట్టుడానికిపాడు, బహుజంకుగా వుంటుందండి,
అందరూ చూస్తుంటారు.

పానం

మఱి మాడదండి? మీలాంటి వారు యిట్లాంటి
చీరలు గట్టుకుంటే యిక బంగారుకు వాసనవచ్చినట్లే.
ఒకరు మాడడ మేంటి? * * *
* * * * *
* * * * *
* * * * *
* * * * *
ప్రపంచధర్మమే గదండి.

నటరాజన్

ఏమండి సార్. ‘తాము నిమ్మకంకా కారులో’
రండి. నేను హాలువద్దకి వచ్చి వస్తాను. అక్కడ పరిస్థితు
లెట్లున్నాయో చూడాలి. ఈవర్ష మింకా తగులబడు
కునే వున్నది. తిరిగి వస్తా ననసూయా! (పోవును.)

పానం

(ఉల్లుపలమును చూచుచు, ‘టాన్ మహల్’,
‘హైకోర్టు’, అని చదువుచు ‘మిస్ అనసూయ’ అని
చదువుచుండును.)

నాకు గూడ నెలవిప్పించండి.

అనసూయమ్మ

వెల్లిపోతారా. వర్షముగా వుండే.

పానం

అనిగో కారు వుండిగా. రావాలి. మళ్ళీ దర్శనం జేసుకుంటా లెండి..... ఒకమనవిమాత్ర ముంది. అను గ్రహించాలి.

అనసూయమ్మ

అమ్మా, మనకే! నలవివ్వండి. శిరసావహించి స్నానము.

పానం

రాత్రికి నాటకానకు దయచేసి నన్ను కటాక్షించాలి.

అనసూయమ్మ

మీరు గోపిక ధర్మమిక ఫరిస్తారంటే రాకుండు లకు ప్రాణ మొప్పును. అయినా వర్ష మిట్లున్నజే అని అనుమానిస్తున్నాను.

పానం

వర్ష మైనా సరే. ప్రళయమైనను సరే. తాము రావాలి. హేలంతా క్రిక్కిరిసిపోయినా గాని మీరు లేని నాటకము కళావిహీనంగా వుంటుంది. మీవంటి రసికు లొక్క రుండినా చాలు. ఎట్లనయినా రావాలి. నన్ను చంపుకున్నట్లే. (టిక్కెట్లొక టిచ్చి) ఈ టిక్కెట్లు బుచ్చుకొండి. ముదటివరుసలో గూర్చోలొలి *
* * * * *
అడ్డు జెప్పకుండా అనుగ్రహించాలి.

అనసూయమ్మ

(నవ్వుచు తల వంచుకొని) తా మింత ప్రార్థించుట మామీద మీకు గల అపారప్రేమచేతనే గాని మాఘన తచే గాదు. * * * * *
* * * * *
ఇక తమజ్ఞుని మీరరాదు. వచ్చేదను లెందు.

పానం

తమ కీర్త్యుడు రూపయోగములనే గాక, జ్ఞానవి వేకములను, వాచ్ఛతరతను, సమయస్కూర్చిని గూడ

నంత విరివిగ నిచ్చినాడని నే నూహించలేకపోతిని. మంచ మతిని. మీమ్మదుభాషణలచే కృతాద్భుత నైతి. తమ వంటి విద్యాధికులు, వివేకఖినుల మైత్రికంటే మాకు జీవి తమున నశేష్య మింకేమియు లేదు. తమవంటి వారి యెదుట తెలిసితెలియని మావంటివారము స్త్రీధూమి కలు ఫరింబి, అభీనయించుట సాహసము. కాని, జ్ఞాన వతులు, రూపవతులు మీవంటివారు ముంజంజ వేసి రంగస్థల మెక్క సంకోచించుచుంటుచే మేమే అంకు లకు గడంగలని వచ్చింది. ఎటువైసను గానిండు. రాత్రికి తమ చిర్యనభాగ్యమునకై వేచి యుండును. ఇప్పుడు నెల వొసంగుడి. * * * * *

* * * * *
నాటక మైనవెంటనే చీటలు దెచ్చవను. ఎంత ప్రార్థయినను సరే.

* * * * *
* * * * *

[తెర జారును.]

రంగము ౭.

సాయంకాలము ౭ గంటలు.

[బ్రహ్మాండంపంతులుగారి యిల్లు. పంతులుగారు, పానం, వదరువాయి, నల్లులత్తిట్టి, మదతపిల్లి, చాచరి, కృష్ణరావు, మణిగొండరు కూర్చునియుండురు. బయట వర్ష మధికమగు కురియుచుండును. ఇంటిలో పెద్ద దీపము వెలుగుచుండును. గాలి కప్పడపుడు కంపిలుచుండును. లోపల కిటికీలో పంతులు భార్య ముఖమమాత్ర మగపడు చుండును. ఇంటిలో పుస్తకములు నిండిన కూడద్దపు బీరువాలూ, పేబిలు, వ్రాతసామానులు, పుర్చీలు ఉండును.]

కందులు,

(జెట్టిగా కేళకనుచువుచుండును.) “జెంకాలులో విష్ణుకకారులు... ప... మద్రాసులో విశనావిష్కాము... మహాభక్తిని పొందేము—పరునాటకం ప్రకారముకథ ముగియించుటకు కను—జెట్టికకాట్టివారి సప్తీలు— 10 యేండ్లకాలిక మానాలో బదులు— బట్టావా కోర్కెయ్యి— న్యాయాధ్యక్షులో వాతావరణస్థితి— ప్రభుత్వనాల్లలు—సింహపురి—” ఓహో! మాచేమో బదులుబడించే. ఏమిటికా. “నెల్లూరినుండి మా విలేఖరి యిట్లు వ్రాయుచున్నాను. —గవర్నమెంటువారు సింహపురిపాలక సంఘమువారికి ఈ క్రిందివిధముగ తాళిను పంపినట్లును, అందులకు గౌరవనీయులగు పురపాలకసంఘమువా రీదినవ పొందుపరచిన తీర్మానములను జవాబుగా పంపినట్లును తెలియచున్నది. ఈ త్తర ప్రభుత్వరములు అంగ్లభాషనుండి మక్కికి మక్కిగా తర్జుమాయించబడినవి. మద్రాసు ప్రభుత్వము వారి తాళిదు:— ఇందువలన నెల్లూరు పాలకవర్గము వారికి తెలియజేయడ మేమనగా —మాచే నియోగింపఁ బడిన క్వెయిట్ యింజనీయరువారు నెల్లూరు రస్తాలు తనిఖీజేసి నాటి లెవలు క్రమక్రమముగ తగ్గచున్నదనినీ, అందుకు కారణము సదరురస్తాలపైని యెత్తిదుమ్ము తగ్గి వావులుచేతననినీ, పాలనా వర్గమువారు తక్షణమే తగు చర్య బుచ్చుకొని, సదరుదుమ్ము వ్యయముగాకుండా కావాకిన నే గాని రస్తాల లెవలు పూర్తిగ క్రంగిపోవు ననినీ, అది గాక చిరకాలమునుండి సుగంధపుప్పొడి వలె గాలిలో కెరగుచు పురమునకు శోభ కలిగించుచుండిన సదరు దుమ్ము తగ్గుటచే కళా విహీనమై పురము కాంతిచేకెన ననినీ వినుట కెంతయు చింతిల్లుదు, యీ తా నిండిన తక్షణమే పై గనుపరచిన లోపము లనుచూడఁగల తగు చర్య పుచ్చుకొని, సదరు దుమ్ము నెత్తిదుమ్ము రస్తాలలో యెగురునట్లు చేయవలెనని తెలుపుకొనేది; ఇకూరు.

నెల్లూరు పాలక సంఘమువారి జవాబు:—ప్రభుత్వము—: తా నిండినది. దుమ్ము వ్యయమునకు కార

ణము విచారించుట కొక కమిటీ నియమింపబడినది. నెల్లూరు ఉన్నవోక్కోలందరు మావిచారణకు దోహద జేరి. అందులో ఆరోగ్యశాఖవారును, వైద్యశాఖవారును పంపిన సలహాలు యందులో జతపఱచుచున్నాము.

నెల్లూరు పురపాలక సంఘమువారి ప్రార్థన మేరకు యెల్లూరును వ్యయకారణముల శోధించితిమి. ఇటీవల యిచ్చట మరణసంఖ్య హెచ్చుచున్నందున కారణము తెలిసికొనుటకు నాగుళవములను తోసి పరీక్షజేసితిమి. వారి అందరి శరీరములలో నల్లగు, కండలకు బదులు మిక్కిలముగ యేకోయొక యెత్తిని పదార్థము మాడియుండినందున ఈపదార్థమును నిపుణులకు మఱి కొందరు వైద్యుల సహాయమున పరీక్ష జేసితిమి, రస్తాల లోని ఎత్తిమను దుమ్ము వీరి నవరంధ్రముల ద్వారా లోనికి పోయి యిట్లు పరిపరన గాంచినది. కనుక దుమ్ము వ్యయమునకు మనుష్యులే కారణమని మా యభిప్రాయము. తగు చర్య బుచ్చుకొన వ్రాధియులు.

ఈసలహాను గూర్చి విచారించుటకు పురపాలక సంఘము సమావేశమై మాదు గంటలు తీవ్రమైన చర్చ జరిగినది. రస్తాల నడచునారివలన ప్రభుత్వమువారికిని తద్వారా పై సంఘమువారికిని కలుగు నష్టములను తరిగించి, యెవరు గాని పీఠుల నడచువారు నవరంధ్రము లను బిగియబట్టి నడచునట్లు ఉత్తరువులు సాదరుచేయించు మని ఒక పక్షపువారి యుద్దేశ్యమై యుండినది. మఱి యొక పక్షపునా రందులకు భిన్నాభిప్రాయులగు పౌరులలో నూటింటి తొంబదినుంది, కాలపరీక్షల ననుసరించి ఇతర భోజనములకంటె దుమ్మునే ముఖ్య హారముగ జేసికొని జీవించు చున్నారనియు, వైతీర్యానములు జరిగించినచో నవరంధ్రములు బిగించుకొనుటచే చాసక బ్రతికినను దుమ్ము లోనికి పోకుండుటచేత కడుపు నిండక ఆకలు జన్తురనియు, యీకారణముచే దుమ్ము వ్యయ మాపుటలేయందుకు వేరుమార్గ మాలో చించ వలసినట్లును ప్రార్థించిరి. అందుమీదల మరల చర్చ జరిగి యీక్రిందితీర్మాన మేకగ్రీవముగ నామోదింపబడెను:

బ్రతికినవారికంటె చచ్చినవారిని కట్టుబాటు జేయుట సులభము గావున, ఈదినమునుండి నెల్లూరిలో చచ్చినవారిని కాల్పుగూడదు. పూర్వగూడదు. పాలక సంఘమువారి కొసంగినట్లయితే వారు వైద్యులసహాయమున శవాల పొట్టలు జీల్పించి, అందలి యెఱ్ఱమున్న వ్యయము గానట్లు విదలించి ప్రోగుజేయుదురు. సడరు ప్రోగులయంత్రములద్వారా మరల నెల్లూరు వీధులలో వెదజల్లబడును. ఇది రస్తాల తెవలు తగ్గకుండుటకై గావించబడినజనోపకారకమున తీర్మానము గావున ప్రజలు ఉత్సాహముతో మాకు తోడ్పడుదు రనియు, చచ్చినవారిని కాక, చావనున్నవారినిగూడ మాకప్పజెప్పుదు రనియు, నమ్ముచున్నాము.

ఇట్లు ప్రకటన జేయించితిమి. సడరు ప్రోగులను వెదజల్లుటకు బొంబాయి కలకత్తాలలో సాయంకాలము నీరు జల్లుట కుపయోగించెడి మోటారువంటి దుమ్ముజల్లు యంత్రము నొకటి మాకు క్రయమునకు గాని, బాడుగకు గాని దయచేయవలసినదిగా ప్రభుత్వమువారిని ప్రార్థించడమైనది.

ఇట్లు

పురపాలకసంఘము, నెల్లూరు.”

[కవి లోనుండి తాంబూలముచేయుచు ప్రవేశించును.]

బ్రహ్మాండంపతులు

ఓహో! దయచేసినారే: భోజనమైనదా? కూర్చుండుదు. (వున్నవారితో)వీరిది శిశుపట్టణము, మహావిద్వాంసులు. నాటక మొకటి వ్రాసినారట, చదువవలెనని కుతూహలపడుచున్నారు. రసజ్ఞులగు మీరందరను గ్రహించినట్లయితే చదివెదరు.

నదరువాయి

అభ్యంతర మేమి. శ్రవణానందముగ విందము. హాలువద్దకు వెళ్లడాని కింకా గంటకాల ముందిగా! ఇంతలో వర్ష ముగూడ తగ్గవచ్చును.

పానం

చూచుటకు మహాకవిగానున్నారు. మంచిలేజన్మి.

కవి

పంతులువారి అనుగ్రహమున మహాకవి. యెట్లందురేమో? వారి సహధర్మచారిణి యీ పదిదినములనుండి పోసిన పాలు పెరుగు నాకడుపున నిండి, అలలు గొట్టుచుండ, భర్తల గానని లక్ష్మీసరస్వతులు పాలసముద్ర మని భ్రమించి నాకడుపున తొంగిచూచిరి. సరస్వతి నా గర్భగోళమున నుంట మహాకవిని గాకుండుటెట్లు? ఇక లక్ష్మీప్రసన్నతకై వేచియున్నాను. తమయందరి యనుగ్రహ ముండిన నచిరకాలముననే సఫలీకృత మనోరథుడ నగుదును.

నల్లులత్తి

సాగు, సాగు. కాళిదాసుని జంపి పుట్టితివయ్యా.

పంతులు

తమ నాటకములో నేదేని యొకభాగము జదివిన విన నపేక్షించుచున్నాము. కానిండు. మఱల నాటకమునకు వెళ్లవలసి యున్నది.

కవి

భాగ్యము. నానాటకమునకు “భరతరాజ్యమని” పేరుపెట్టితిని. పురాణగాథ ననుసరించుచు ప్రస్తుత రాజకీయాందోళనల విమర్శించుట నాయుద్దేశ్యము. కొంత చదివెదను. సావధానులరై వినవేడెద.

వదరువాయి

‘భారతరాజ్య’ మనలేకపోయినారా? పేరును బట్టిగూడ వుంటుంది యీదిష్టములలో డబ్బు.

కవి

చిత్తము. ఆయోచన నాకుగూడ స్ఫురించినది. కాని సర్కారువారి ఆక్షేపణ కలుగునని ఇట్లు చేసితిని.

మడతపిల్లి

ఓహో: నిజమే నిజమే. ప్రారంభించండి.

కవి

(చదువును.) “ప్రవేశము మునివేషమున నున్న భరతుడు. అంజలిబద్ధుడై” అహో, సకలధూవలయ

నేతా భరతమాతా, మాం పాహి మాం పాహి మాం రక్ష. జనని ఈ పాత్రము మోయలేనని సంశయము పొడముచున్నది. ఏలూకో యింతటి సామ్రాజ్యము నామోడ నుట్టించి పాలనాదళుల, మహాశక్తియుకుల, యశస్కముల, మహాగ్రహుల నటనిపాలు గావించితివి.

పాట:—

ననున్నే శ్రీభరతమాత, జగన్నేత,
ఆలకించి నామని, ఆమానము దీర్చరావె. న,
సారసాక్షి నీపద, పద్మములనే గొలిచెద,
శ్రీతోమానున్ను, గొనితెచ్చిమానునాపదె. న.

మాతా! నన్నుగ్రహింపుము. కావేని విపదము నాకే నగుచును దానిని (మెడకు త్రాగు గట్టుకొన నుద్యమించుచుండును.)

(ఒకచారుడు ప్రవేశించి, ఆత్మగతము) నాపై గల మక్కువచే రాజీయగు కైకేయి నన్ను బిలిచి వత్స మండుకా! రాము పదునాలుగేం డ్దర్శనము జేయ నిశ్చయించును, నా యనుంగ పుత్రుని భగవతుని సింహాస నాధిపతి జేయునే యత్నించుటయు, తక్కువగల విష యములన్నియు నీ వెట్టియే యున్నావు గదా! ఏలూకో భరతుడు జడభరతుడై రాజ్యకాంక్ష లేక వెట్టివలె చక్కగా జూచుచున్నాడు. నన్నెంతయు దూరు చున్నాడు. నే ననునను దరిచేసి దుఃఖసాగరమున మునిగిపోవుచున్నాను. నన్నీ విపత్తునుంకి గాపాడ నీ వనుగ్రహించని నే నెఱుగుదును. ఎటులేని నానుతుని భర తునిచేత ఈ నీబుద్ధికుశలతచే వానిమనసు ద్రవ్యులయు. అటు గావించితేని నీ కేకొంతయు గావింపను. నాకొనుచే రాజైన నీ కేమి కొదుమా యని పరికింపుకొనుంకియు నే నెంతయో ప్రయత్నించు చున్నాను. ఎన్ని మాయోపాయముల బన్నినను ఈ రాకుమారుడు నామాటల పెడచెవిని బెప్పుచున్నాడు. మిగిలిన ప్రయత్నించెగాక, (అని సమీపించి) ప్రకాశ ము!) ప్రాత్యభక్తి భరితా: దిగంతవిఖ్యాతచరితా: పితా! యు: విదేహము కుష్మించునటుల నీ వేదో మాయోపాయము మునిగియుండ ప్రజ లత్యంత దుర

వస్థలో నీరుచున్నారు. వారి మనస్తాపము నపన యింపక నీ విటు లుండుట రా జభిర్యమా? శ్రీరాముపై నీకు గల ప్రేమయు, సాధ్వియగు నీతపై నీ కున్న భక్తియు లోకు లెరుంగుదురు. కాని అందుచే కర్తవ్యము విచారింపక యిటు లుండుట పాడి గారు.

భరతుడు—(ఆత్మగతము) ఔరా: ఈ వృద్ధజం బుకముమఱల మఱల నను మోసగింప జూచుచున్నాడు. పినిబుక్కులు నే నెఱుగనని పిని యభిప్రాయము. అయినను కానిమ్ము. (ప్రకాశముగ) మండుకా! నీ ప్రేమకు నే నెంతయు కృతజ్ఞుడను కాని ప్రజలవిపత్తును మాన్ప రామచంద్రుడే సమర్థుడు. ఆమహామహుని ప్రార్థించి కొని వత్తము. నన్ను బ్రతిమాలకుము.

మండుకాడు—(తనలో) ఆహా, పిడు నామాట వినునట్లు లేదు. (ప్రకాశముగ) రాజశ్రేష్ఠా! నీతల్లి దుఃఖము బాప నీభారము గాదా?

భరతుడు—(జనాంతికముగ) ఔరా! ఎన్ని మాయలు పన్నుచున్నాడు. (ప్రకాశముగ) భర్త మొక వంక, తల్లియొక వంకయు నైనపుడు భర్తము సుద్ధరించుట శ్రేయముగదా!

(పాట— డైలాగు)

మండుకా—ప్రజలతల్లినీపయి అసురాగ యుతులయి జూడనిచ్చగింప ఇటు లుండజెల్లునే!—ఏలా భరతా.

భరతుడు—తల్లితల్లియందు పలుమాగు బలి కెదు ధర్మానకన్నను, జననియు నున్నదే—పామెల్ల మండుకా.

(మండుకాడు పోవును. భరతుడు కంఠమున కుటి బిగించుకొనుచుండును. భరతమాత (ప్రవేశించి) మానుమ, మానుము. భరతపుత్రా! భరతా! భక్తిభరితా. క్షీరిభరితా! ఈమాకోద్యమమును మానుము. కోరుము పలయు వరముల.”

పానం

భరతమాతను పైనుండి దింపవలసినదే గదండీ.

కృష్ణరావు

ఆహా : కష్టపెనుండి దింపాలి.

శెట్టి

అప్పు డొక నేలటపాకాయ గొట్టివా బాగుం
టుంది.

వదరువాయి

భరతుడు కర్పూరహారతిచ్చి మంగళం పాడాలి.

నల్లులతిట్టి

, మంగళం గారు, జాతీయగీతము బాడితే మేలు.

[ఉటుములు గర్జించుచుండును. తలుపులు గొట్టు
కొనుచుండును. వర్ష మధికమైపోవుచుండును.]

విద్యున్నాలికలు

శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు, బి. ఏ.

బారులు బారులుగ తీరిన

మబ్బుగుబ్బలుల దారుల

దారి తప్పి చరించె

ఆరేయి తరళసర శ్రేరమ్మదములు.

అవి, కవిడెండమందు గగురుపొడిచి

ఓరగా,

కోకిలపాట జేరగా,

పైరులపైఁఁఁఁ సోకి చను

తూరుపుగాలి

తీరుగా, కవిడెండమున

తాకి తాకనటుల తరలిపోయిన

ఏపిన్న భావాలా !

భారంపుసిగ్గు తడి యూరక

నుడిలో విడుదలవడజాలక

విహ్వలించు

ఏపిన్న భావాల పరిమళతరంగాలో

ఆనాటి చకచకిత చంచలాలితతి !

స్వర్గవీధీవిహారతారకలు మారి

శాశవశాన,

మానవునితోట మడికట్లలోన

ప్రవాసపు బ్రదుకుతోన

నవయుచుండియు నవ్వెల్లువలు జల్లు

రకరకాల రంగుల వికచ లతాంతసంతతులుగ

వినువీధిమీద

తమకోరికలతోడ పూరితములైన

కనుల కాంతి వినయ విస్మయరత లేము,

ఆనాటిరేయి నవఘళించిన

శంపానహాస

నిశావిశాలకుహరవిహారములు !

అవి యేము ?

సూమినీ వినీలగేహ దేహళీ

విష్ణుక్రాంత నితాంత తోరణములూ ?

ఆటలాడు వేలుపుబాలికల

పావడాలించుల బంగారుతీవీయలూ ?

కా వవి !

వేటకాని కోలలకు కూలి

వేదనల తూలు హరిణాలకండ్లు,

జాలికి పురుటిండ్లు—

దిక్కుదిక్కుల కంపిన దీనంపుచూడ్కులే

ఆ నాటి

ప్రళయ తాండవ భయంకర సౌదామినులు.

కొన్ని ఏండ్లకింద చెన్నరాజధానిలో హై స్కూళ్లలో నాండీటైల్లు టెక్స్టుని (Nondetailed text) నాలుగైదు ఫారాలకి రాజస్థానకథలు కొన్ని పెట్టేవాళ్లు యింగ్లీషు లో. ఈ యింగ్లీషుస్కూళ్లలో తెలుగు చెప్పే మేష్టర్లకన్న తక్కిన సబ్జెక్ట్లు చెప్పే మేష్టర్లు, వాళ్లకన్న యింగ్లీషు చెప్పే మేష్టర్లు కుక్కవని అందరికీనీ తెలుసుకుకదా. ఆయింగ్లీషు చెప్పే మేష్టర్లని చూస్తే పిల్లలకి హడలు. పరీక్షలో తప్పించటమో, ప్యాసు చేయడమో వాళ్ల చేతుల్లో ఉండేది. పైగా యింగ్లీషు చెప్పే మేష్టరంటే పేదపండితుడనీ, వాడి నోటివెంబడి ఏదైనా వస్తే వేదాల్లో ముక్కైనా తప్పుతుంది గాని అది కాదని

ఒకపల్లెటూరులో అక్కడ ఉన్న పెద్ద రైతు లందరూ కలసి వాళ్లు చాలా డబ్బు కల వాళ్లు కావటంవల్ల క్రమక్రమంగా ఎలిమెం టరీస్కూలల్లా హైస్కూలు చేయించారు. చెయ్యటంతోటే బస్తీ తయారు, దిగాలబడ్డ మొగాల్తో యింటికెళ్లే మేష్టర్లు తయారు, పిల్లల అల్లర్లు తయారు. చదువు ఎక్కడి కక్కడికి మట్టం అయిపోయేది.

కాని, యింగ్లీషు చదువటంతోటే, మన దేశం ఎట్లా వున్నా సరే ఇంగ్లాండుదేశం ఎట్లా వుందో దాన్ని గురించి హోరాహోరీ కుస్తీలు. మనభాష ఎట్లా వున్నా సరే, ఇంగ్లీషు బాగా

వచ్చునా లేదా విద్యార్థులకు, దాన్ని గురించి తగాదా. ఒక చక్కని చండ్రమొద్దు, వాడి ఖర్మంచాలక బాగా యింగ్లీషు వ్రాశాడా వాడు చాలా తెలివిగలవాడు. తెలుగులో ఎంత తెలివిగలవాడైనా యింగ్లీషులో మార్కులు సరిగ్గా రాకపోతే తప్పించటమే.

ఆపూల్లో గి. వ. ఫారానికి యీ రాజస్థాన కథలు టెక్స్టు—అనగా పాఠ్యపుస్తకం. గి. వ. ఫారంలో మూడుడివిజన్లు. రెండుడివిజన్లకు జి. రామచంద్రరావుగారు యింగ్లీషు చెబుతాడు. ఒక డివిజన్కి యమ్. సీతారామయ్య గారు చెప్తారు. ఇద్దరూ బి. యే., యల్. టీ. తే. అమోహమైన తెలివితేటలు గలవాళ్లు. అనగా బి. యే., యల్. టీ. లందరూ ఎంత తెలివిగల వాళ్లో అంత తెలివిగలవాళ్లు.

ఈకథ యిట్లా ఉండగా, ఆ రెండుడివిజన్ల వారికి రామచంద్రరావుగా రంటే లార్డుక్లైవు (Lord Clive), వెలెస్లీ ప్రభువు (Wellesly). ఆయన్ని మించినవాళ్లు స్పృష్టిలో ఉండరు. మిగిలిన డివిజన్ల వారికి సీతారామయ్యగా రన్నా అంతే.

ఇంక, వాళ్లిద్దరికీ, ఒకళ్లను చూస్తే ఒకళ్లకి జలుబులు. రామచంద్రయ్యకన్న సీతారామయ్య తనకు బాగా యింగ్లీషు వచ్చుననీ, అనలు తన యింగ్లీషు Bernard Shaw కి

ఫాటో అని. యదార్థానికి Shaw పుస్తకం ఒక్కటైనా ఆప్రభువు చదివినపాపాన పోలేదు. రామచంద్రయ్య గారి ఉద్దేశ్యం మెకాలే (Macaulay) చచ్చి తనుగా పుట్టేననీ. వాల్లి ద్వరూ యింగ్లీషులో యమా హెమీలు. సీతా రామయ్యగారు Classical English గుర్త గొన్నాడనీ, రామచంద్రయ్యగారు Modern English గుర్తగొన్నాడనీ—ఇద్దరూ కలిసి ఛానర్ (Chaucer) దగ్గరనుంచి యితవగకూ. 'వాడుట్టి Pedant, వాడి కేమొచ్చు యింగ్లీషు?' అని సీతారామయ్యమీద తోల్తాడు రామచంద్రయ్య. 'ఈ పెదవకి Is, Was ఎక్కడ వెయ్యూలో తెలియదు' అని రామచంద్రయ్యమీద సవారీ తీస్తాడు సీతారామయ్య. ఇదంతా క్లాసులో పిల్లలముందు. మళ్ళీ, యిద్దరూ కలుసుకుంటారా, 'ఏమండీ రామచంద్రయ్యగారు' రంటే 'ఏమండీ సీతారామయ్యగారు?' ఇద్దరికీ చెరో పన్నెండేళ్ల కొడుకులూ. ఇద్దరూ ఘట్టఫారం చదువు తున్నారు. సహాధ్యాయులు. వీల్లిద్దరి భార్యలూ యింటివద్ద స్నేహితురాండ్రు. కనక వీళ్ల విరోధం యింగ్లీషుతోనే ఆగిపోయింది, తెలుగు దాకా పట్టాలా. స్కూలుతోనే ఆగిపోయింది, యింటిదాకా పాకలా.

ఇంతకూ ఏతావాతా కథ ఏవిటంటే: నాండిట్టెల్లులో Punna అని ఒక మనిషి వస్తుంది. ఆపేరు ఒక ఆవెడిది. ఆవిడ రాజ పుత్ర స్త్రీ. ఆపదలో ఉండి ఆవిడ తన చేతి రుమాలు ఒక రాజపుత్రుడికి బహుమానం

బంపింది. ఆచేతి రుమాలు ఎవరికి పంపితే వాల్లిచ్చి ఆవెణ్ణి ప్రదలోంచి రక్షించాల్సింది. అది వాళ్ల ఆచారం. అసలు కథ అది.

అసలు కథకూ మనకూ ఏమీ సంబంధం లేదు. ఆవిడపేరు సీతారామయ్య 'పన్నా' అని చెప్పాడు. రామచంద్రయ్య 'పున్నా' అని చెప్పేడు. ఒక పదిరోజు తైనతర్వాత సీతారామయ్యడివిజన్ లో ఒకడు రామచంద్రయ్యడివిజన్ వాడితో మాట్లాడుతూ 'పన్నా' అన్నాడు. అక్కడ రామచంద్రయ్య డివిజన్ వాళ్లు ఐదార్గురు ఉండి, వాళ్లందరూ కలిసి వీణ్ణి ఏడిపించారు, 'పన్నా ఏ విట్లా double పన్నా, single పన్నా' అని. అది సరిపోయిందా, ఆకుట్టా డెక్కడ కనపడ్డా సరే, రామచంద్రయ్య డివిజన్ వాళ్లు సింగిల్ పన్నా, డబుల్ పన్నా అని కేక లెయ్యటం మొదలెట్టారు. వాడికి ఒళ్లు మండింది. వాళ్ల డివిజన్ వాళ్లని ఏడిమందిని పోగు చేసి యాగీచేసేడు. అవతలవాళ్లని ఏడిపించటం ఎట్లాగా అని వాళ్లందరూ గూడుపుతాణి చేసారు. వాళ్ల అదృష్టంకొద్దీ వాళ్ల హైస్కూలు బంట్లోతుపేరు పున్నయ్య. ఇంక రామచంద్రయ్యడివిజన్ వాళ్లు ఎక్కడ కనపడ్డా సరే, 'బంట్లోతు పున్నాయి, బంట్లోతు పున్నాయి' అని వీళ్లు కేక లెయ్యటం మొదలెట్టారు.

ఆవేశాలు బాగా పెరిగినై.

క్రమంగా బెబ్బలాటల్లోకి దిగింది. అవ తలడివిజన్ వాళ్లు కనపడితే ఫాన్ టెన్ పెన్ సిరా అంతా వాడి వీపుమీద Map వెయ్యటం. Swan ink bottles ఆగలా. ఒక్కొక్క ప్పడు ముక్కులమీద గుద్దుకోటం ఒక్క ముండాకొడుకుల్ని రెక్కపుష్టి గలవాళ్లు దొంగగుద్దులు గుద్దటం. హెడ్డాప్టరికి రిపో ట్టులు వెల్లివై. ఆయన కొందరికి పైన్లు వేశాడు. కొందరికి ప్రహరణాల్తో సరిపోయింది. అంత టితో కుత్తాళ్లలో సద్దమణిగింది.

కాని అది 'పన్నా?' 'పున్నా?' రామ చంద్రయ్య సీతారామయ్యలకు తేల్లా. సీతా రామయ్య ఓపికకల మనిషి. అది 'పన్నా' అని నిర్ధారణచేద్దా మనుకున్నాడు. ఆలోచించాడు. Todd's రాజస్థానం అంతా తిరగేశాడు. ఒకసారి బెజవాడ వెళ్లితే గెజట్లూ గిజట్లూ తిరగేశాడు. లైబరరీలు గాలించేడు. ఎక్కడా ఆసరా చిక్కలూ.

ఒకరోజున వాళ్ల అబ్బాయి తెలుగు టెక్స్టు చదువుకుంటున్నాడు. అందులోయిల్లా చదివేడు కుత్తాడు: 'శిశిరఋతువు వచ్చెను. వృక్షముల పల్లములు రాలెను' అని. సీతా రామయ్య యీ వాక్యం విన్నాడు. కుర్చీ లోంచి ఎగిరి గంతేశాడు. 'చిక్కిందిరా పట్టు' అన్నాడు. ఇంతలో వంటచేస్తున్న ఆయన చెల్లాం గాబరాపడి బైటికి వచ్చింది. 'ఏమి టేమిటి' అంది. ఏమిటీ లేదు, గీమిటి లేదు, సీతారామయ్య ఎగురుతున్నాడు. ఆవిడ మడి

కట్టుకోనిఉంది పాపం. 'ఏమిటి చెప్పండి. తేలూ గీలూ ఏమైనా కుట్టిగదా ఖర్మ' అంది. ఆయన 'తేలూ లేదు, ఏమి లేదు. పల్ల శబ్దం లోంచి పన్న అన్న శబ్దం పుట్టింది' దన్నాడు. ఆవిడ కొంచెం గడుసగుల యింటి పిల్ల. 'ఆ అల్లాగుటండీ!' అని నోటిమీద చెయ్యి వేసు కోని ఒకవిధమైన వెక్కిరింపునవ్వుతో లోప లికి పోయింది. మొహం చూస్తే 'భలే మొగుడా!' అనుకున్నట్టుంది.

సరే యింకా ఏం. ఈశరిశోధన పిల్లలకు చెప్పి సవాలు విసిరేడు సీతారామయ్య. రామ చంద్రయ్య కొంచెం మట్టిబుట్టు. అతగాడికి ఏమీ తోచించికాదు సాధనం. ఒక నెలైం తర్వాత పున్నా శబ్దం మాత్రం ఏ సంస్కృత శబ్దంలోంచో పుట్టి ఉండకూడదా అనిపించింది. ఎందులోంచి వచ్చివుండవచ్చునో మాత్రం తోచింది గాదు. గాభరా పడుతూన్నాడు. పదిహేను రోజుల కోసారి కొత్త సవాలు వస్తూనేవుంది. చస్తాడా?

రామచంద్రయ్యకి బృహస్పతి మంచి గడికి తిరిగేడు. వాళ్ల బావమరిది తెలుగు, సం స్కృతం చదువుకున్న గడుసుండం. వాడికి యింగ్లీషు రాదు. రామచంద్రయ్య తను యింగ్లీషు చదువుకున్నానని నిక్కుపోతాడు. ఇంగ్లీషు చదువుకున్నవాళ్లు సర్వసూన్యంగాళ్లని వాడు లుస్కరిస్తాడు. ఆరోజున వీళ్లయింటికి ఆయన చక్కావచ్చేడు. భోయసంవేళ్ల తాను B.A., L.T. ప్యాసైన దర్జా సహం చంపుకోని,

యీకథ బావమరిదితో వెళ్లపెట్టాడు. నాడు వెగవమెకె. 'బావా, నీబుద్ధి పూర్ణానుస్వారం' అన్నాడు. రామచంద్రయ్యకి అర్థం కావడానికి అనుస్వారం అడ్డువచ్చింది. ఏవై పునా కైవారమే వత్తుకుంటోంది. మరి కానేపు ఏడిపించి, బావమరిది "పూర్ణ" శబ్దం లోంచి 'పున్న' వచ్చివుండవచ్చు" అన్నాడు. ఇంకా గేం, రామచంద్రయ్యకు చల్లా అన్నం నయించలా. కాని స్కూల్లో యింగ్లీషు పీరియడు నాల్గోపీరియడు గాని తగలడి చావలేదు. అందాహా వెగవనారదుడుమల్లే గుక్కపెట్టుకోని క్లాసులోకి వెళ్లటంతోటే ఊదేడు. వారంలోజుల్లో పున్న అన్నశబ్దం పూర్ణశబ్దభవమా పర్ణశబ్దభవమా తేలింది గాదు. ఎవరికొమ్ములు వాళ్లు కాశారు. ఈ వ్యవహారం తేలింది కాదు. క్రిష్టమస్ శలవలు వచ్చినై.

మెడ్రాసు పోయి, పెద్ద పరిశోధనాపండితులు (Research scholars) ఉంటారు, వాళ్లను పోయి యీవిషయం కనుక్కుంటే గాని తేలదనుకున్నారు యిద్దరు. ఇద్దరికీ బైటకు స్నేహమేగా! మెడ్రాసులో మూర్ మార్కెటు (Moore Market) చూడచ్చు. బీచ్ (Beach) ఒడ్డున కొంపెం పి.కారు కొట్టచ్చు. (Elphin-stone) ఎల్ ఫిన్ స్టన్ అలంకరించచ్చు. కావలిన్తే గిండి (Guindy) లో చిలుం వదుల్చుకోచ్చు. ప్రధానంగా పెద్దపరిశోధనా విషయం తేల్తుంది.

ఇద్దరూ కలసి ప్రయాణం కట్టారు. మర్నాడు బయల్దేరారు. బయల్దేరి వాకిట్లో కొచ్చారు, తాంబూలం నముల్తూ. ఆపూళ్లో ఓ పిచ్చి చుంది. 'ఈపూరు కొత్తగా వచ్చిన మేష్టర్లు చచ్చారోయి' అని కేకవేస్తూ ఎదురుగా వచ్చింది. 'ఛీ, వెగవశకనం' అని ఆరోజుకి ప్రయాణం ఉపసంహరించుకున్నారు. ప్రభువులు, చాదస్తానికి నిధులు. మర్నాడు మళ్లీ సావకాశంగా భోయనం చేసి, అటూ, యిటూ ఎవ్వరూ లేరనిపించుకోని బయల్దేరారు. ఇంతలో గొడ్డు చస్తే రాంబందు తయ్యారయినట్టు ఒక వెగవముండ తయారైంది. ఘూ, ఘూ, అనుకోని, ఆనాడు ప్రయాణం మానేశారు. మళ్లీ మర్నాడు బయల్దేరేరు. ఆరోజున తమ యిద్దరు కొడుకులూ ఎదురుగా వచ్చేరు. ఉపనయనం కాకపోయినా యిద్దరినీ బ్రాహ్మణ కింద లెక్కించి, శకునం బనాయించి, బయల్దేరి బెజవాడ వెళ్లేరు. బెజవాడలో కొంతసేపు కాలక్షేపంచేసి మెయిలు పట్టారు పట్నంకి. బేళిన్ బ్రిజ్ దగ్గరికి వెళ్లేటప్పటి కీ యిద్దరికీ సహధ్యాయి ఒకడు కనపడ్డాడు. వాడు పరమ అల్లరివాడు. వాడూ యల్.టి. ప్యాసయినాడు. 'ఏరా, ఉద్యోగం ఎందుకురా' అంటే 'ఏదో పొట్టకురా' అంటాడుగాని, తా నొకపెద్ద మహాకార్యం చేస్తున్నానని, విజ్ఞానం వెదచల్లుతున్నానని అనుకోడు, అనడు. అతడికి వెట్టిపుచ్చకాయముండాకొడుకుల్ని పట్టించడం పని. అంచేత వాణ్ణి చూడ్డంతోటే మన పరిశోధకులొద్దరికీ మొహం మాడింది. వాడు వదిలి

పెడతాడూ? పలకరించాడు. వాడూ ఏదో position లో ఉన్నాడు, status కలవాడుకదా అని మాట్లాడేరు. పట్నంలో దిగి ఓబండిలో కూర్చున్నారు. 'ఎందుకురా పట్నం వస్తున్నారు' అని అడిగేడు వాడు. రామచంద్రయ్య పూస గుచ్చినట్టు చెప్పేడు అంతా. చెప్పి, మెట్రాసు బయలుదేరటం, మొదటిరోజున పిచ్చిది ఎదురుగా రావటం, రెండవరోజున ముండ ఎదురుగా రావటం, మూడోరోజున కొడుకులు ఎదురుగా రావటం, చెప్పి, చివరకు, ఎట్లాగైనా పట్నం వచ్చామయ్యా అన్నాడు. 'వచ్చి ఏమి లాభం, పని యింటి దగ్గరే అయింది'

అన్నాడు స్నేహితుడు. నీ తారామయ్య తెల్ల పోయి చూశాడు. 'ఇంటిదగ్గర ఏమైందన్నాడు. 'మీ పరిశోధనలకు నమాధానం యింటి దగ్గరే వచ్చింది గదా' అన్నాడు. మళ్ళీ యిద్దరూ గాభరా పడిపోయారు.

స్నేహితుడు—అయ్యో, తెలివి; మొదటి రోజున పిచ్చి, రెండోరోజున ముండ, మూడో రోజున కొడుకులూ—'పిచ్చి...ముండ... కొడుకులు' అని యింటిదగ్గరే వస్తే, ఎందుకురా?

వాల్లిదండ్రులకి వాణ్ణి మింగుదా మనిపించింది. —కాని వాడే మింగగలు.



శ్రీ లక్ష్మీనృసింహస్వామి ఆలయ మహాద్వారము, కదిరి

ఛాయాచిత్రకారుడు : బి. యస్. రాయుడు, మదనపల్లె.

అనాడు చెప్పేను ఈనాటికైన

అత డేమి చెప్పెనో అది తెలియదాయె;
వస్తాడు పోతాడు వరుసగా తాను
వక్కనాడైన తా వచియింపడాయె!

ఇల నుండువారిలో నెవరి వేడుదును?
ఈశ్వరుని వేడనా ఇంపు గూర్చగను?
ఇద్దరూపెల్లాల ఇరుకు నున్నాడు,
ఇంపు గూర్చుటకు తన సొం పేమి గలదు.
మాంగళ్యగౌరు నీ మహిమ జెప్పెదవ?
మగడు విడకుండగ మైక మిచ్చితివ?

అతనిలో నిమిడిన అర్ధరూపిణివి
అతని పొందగలట్టి అనుభవం బేమి?
పత్రివేమ బడసిన భాగ్యశాలిననా
పలుమారు బిలిచిన పట్టికకున్నావు:
సర్వేశ్వరుడు నిన్ను సరసనే యుంచి
సరసమా గంగను శిరసు నుంచేడు:
తల నున్న గంగకై తపము సేయుచును
పలవించుచున్నాడె పంచాక్షరములు:
యితమాత్రమునకే యింతి గర్వించి
సంతసింపగవలెనే స్వాంతమ్ములోన?



దో సె పో త

ఛాయాచిత్రము: శ్రీ బి. శారదాబాయిగారు తీసినది.



మేరియన్ మార్షుసుందరి

విగ్రహపతి

ఉజ్జ్వలకస్తూరికృత



‘నిర్మల’ కన్య

సినిమానటి

‘వనదేవి’ పాత్రధారిణి.

G. S. A.

క్రైస్తవులగురు శిక్ష వినిపించిన యనంతరం సాధ సాను లోపానిర్మితహస్తకంకణాలంకరణపూర్వకంగా మద్రాసులో పశ్చాత్తాపమందిరాని (Penitentiary) కి తీసుకొనివచ్చారు నలుగురు సాయుధులైన ఇతనిపూర్వపు ఒహోదీయులు అవసరపు దండుగచేటు కట్టుదిట్టా లన్నింటితో. ఈ పెనిటెన్షియరీలో కొంతకాలం తరి ఫీతు నొందినపిదప వేలూరు సెంట్రల్ జయిలుకు రవాణా చేయవలసిందని జైల్ ఇన్స్పెక్టర్ జరసత్ గారి యుత్త రువు. రాజధానిలో అక్కడక్కడ ధర్మసంరక్షణార్థాయ నెలకొల్పబడిఉన్న కేంద్రకారాగారాల (Central Jails) కన్నీంటికి ఈ పెన్షియరీ ఒక తరిఫీయూ సంస్థ (training institution) వంటిది. ట్రైనింగు సంస్థలలో తరిఫీతు నందిన యత్. టి., బి. టి. లకు బాలి కాబొలకులసంస్కారశాల(Schools & Colleges)లో మెలగడానికి జ్ఞానానుభవయోగ్యతలు కలిగేలాగున పెన్ షియరీలో తరిఫీయతును పొందిన ప్రిజనర్లు (Prisoners Trained) మాడా మానవసంస్కారశాలలో (కారా గృహాల్లో) మెలగడానికి జ్ఞానానుభవయోగ్యతలు కలుగు తాయి. బి-టిలహ-పి-టిలహ పదవిభేద ముండనొండిగాక. పాపం మనస్వామిభక్త సార్థెంటుకు పూర్వపదాలకన్నిం టికి భ్రంశం కలిగినపుడు మన మీ సాధసా పదాన్ని మ టుకు వేటాడడం ఎందుమా? వీరయ్య అని ఇతని అసలు పేరునే ఇఖనుంది వాడుకొందాం.

ఎ పెన్షియరీలో బంధు లారీలోపలనూడా కానుకొనే నిలుచున్నారు పోలీసుమాతలు వీరయ్యను. జైలుమందు లారీ ఆగంగానే దాన్నుంచి ముగ్గురుమాతలుదిగి ప్రక్కనే వున్న పోలీసుకచేరీలోనికి వెళ్లారు. అనంతరం ఇతనికి జైదిన కాగితాల నన్నింటిని భద్రంచేసికొని మిగిలిన మాత ఒక్కడూ ఇతన్ని నడిపించుకొనిపోయి పెన్షి యరీ మొదటిగేటును దాటించినాడు. ఆగేటు దాటి లోపల కాను పెట్టడంతోటే ఆరంభమైంది జైలుతంతు.

మందు కొంతతంతు జరక్కుండా శుభమా, అశుభమా ఏకార్యమూ సంపన్నం కాదు. నిజానికి కారా గారం కాశీరా మేశ్వరాలవంటి ఒకమహాత్మిరక్షేత్రం. ఎల్లప్పుడూ అక్కడే నివాస మేర్పర్చుకొని వుండే తీర్థ సంవాసులకు దప్ప కొత్తగా వచ్చే యాత్రికులకు ఎటు వంటివారీకైనా పుణ్యతీర్థాల్లో వున్నంతకాలం మన స్సులో దుష్ప్రింతనలు కాని, పాపవాసనలు గాని జనించవు. అదేవిధంగా జయిలుకు వెళ్లిన కొత్తభై దీలకుమాడా మన స్సు నిమగ్నమంగా వుండి నదభిప్రాయాలే పుట్టుతూ వుంటాయి. ఇది కాక ఈరెండిట్లో గల మరో సాదృశ్యం ఏమిటంటే, శిరోముండనం. కేశవపసం ఈరెండు రకాల పవిత్రస్థానాల్లో జరుగుతుంది. “కింఛేతయో కించిన్యాత్ర విభోదో వర్తతే. విచ్చికా నైచ్చిక భేదాత్. వృద్ధవిధవా బాలరండయోః శ్రేరవదితి” కల్పితచాణక్య స్మృతికారుని వాక్యానుసారం, పుణ్యక్షేత్రాల్లో యాత్రికులు తమంతట దామే మోజు పడి తువరం చేయించుకొంటూవుంటారు, కాని నాకు వద్దో మొగ్రోయని ఏడుస్తున్నా బలవంతాన్ని బట్టి గొరి గిస్తూ ఉంటారు జయిలు క్షేత్రాల్లో. లేకపోలేనూనే, కుంకుమకాయలకే దండగ్గా తగలెయ్యాలిని వచ్చేది ఏతత్వంతావసరమైన భారతీయరక్షక సైనికవ్యయ

* దీని మొదటిభాగము అశ్వీయుశమాసము (ఆక్టోబరు, ౧౯౩౨) సంచికయందు ప్రకటితము.

సద్వినియోగానికో పనికివచ్చే లక్షలకొలది ద్రవ్యరాశిని. దానికి తోడు ఈకారావాసం ఒకవిధమైన సంస్కారం. దీనివలన పశ్చాత్తాపం, జ్ఞానం కలిగి మానవునిలో కొంత పరివర్తనం గలిగిపెరుగుతుంది. కాబట్టి ఇది సత్తదశసంస్కారముని లెక్కించుకోవచ్చు. ఈప్రకారం పుణ్యతీర్థ సంస్కార సమ్మేలనసాసం కావడంచేత జైల్లోకూడా జరిగి తీరాలి కొంతతంతు. జరుగుతుంది కూడాను. ఇది యొక విలక్షణమైన తంతు. కొన్నిసంవత్సరాలక్రిందటి కరమా, ఎవరికో కొందరికి పుణ్యాత్మకులకు దక్క సర్వ సాధారణంగా అందరికీ లభించేది కాదు ఈతంతు సంబంధమైన జ్ఞానం. ఇటీవల మాత్రసంగా బ్రిటిష్ ఇండియా ప్రభుత్వసతీమతల్లి కావించిన నోములపంట, ఆమె సలిపిన పుణ్యదానోపవాసాదుల ఫలం ఏకీభవించి సుకుమారీకుమారరూపంతో మనదేశమునం దవతరించివున్న సంగతి భారతీయుల కందరికీ తెలిసిన విషయమే. కుమారబ్రువుని భావికార్య నిర్వహణకైని బాగుగా గుర్తించే జననీ జనకు లీతనికి లాఎండ్ ఆర్డర్ రని శుభనామ కిరణం గావించారు. ఆహా! ఏమిల్లవాడనుకొన్నారా? చివింద్రీ, చివింద్రీదేవీ! విద్యుత్ కణం, పిడుగు, దానికి తోడు దుర్భేద్యాలైన అడ్డి నెన్ను కవచాలతో జననం. ఇక్కేకావాలి! మహాభూకంపం భూమిని ఊటాడించినలాగు పుట్టిపుట్టడంతోటే గజగజలాడించేడు ఆనేతుహిమాచలం భారతవర్షాన్ని. ఇది మహాపురుష లక్షణం. మహానుభావుపుట్టినపుడల్లా ఆతొక భౌతికపు టినాలుసంభవిలు స్పృహంటాయి. రెండేడ్లయినా దాటామో లేదో, ఆగర్భక్రిమంతులకు, అశూర్యంపశ్యలకూ, అపూర్వప్రసంధయులకు, అశీతివర్ష ప్రాయులకు కృష్ణ జన్మస్థానావాససౌభాగ్యం అనాయాసంగా లభించేలాగు చేశాడు లింగవయోజాతి విలక్షిత లేకుండా వత్స. విలక్షణ దివ్యయోని సంఘాతుడు కావడంచేత నాచిట్టి తండ్రీకి ఆరునెల్ల కొకపర్యాయం కాయపరివర్తనం గూడా లభిస్తూ ఉంటుంది. ఈకాయపరివర్తన సమయాల్లో కుక్షింభరులూ, వివేకశూన్యులూ నైన భారతీయుల నేకులు..... నీమని వ్రాసేది... మహాభూకం... ఆవాచ్యం శివహత్యాపాతకమే అని అయినా గణించక,

కుమార శ్రీని స్వాహాదేవికి సమర్పించి కన్నతల్లిని దీగని పుత్రశోకంలో ముంచాలని ప్రయత్నించారు. కాని జననకర్తలు అసహాయకూరులు కావడంచేత వీరియూట లేమి సాగివచ్చాయి కావు. ఆధునిక సమగ్రవిజ్ఞానరహస్య పరిజ్ఞాతలైన జననకర్తలు కవచాలను పునఃసంస్కరించి వత్సను చిరంజీవిగా చేశారని వ్రాయడానికి నాకు అపరిమితానందంగా ఉంది. కావలసినంతకాలం మనిఉండేలాగు చిరంజీవిని నేనుమాడా దీనిస్తా, భారతీయులందరి తరఫునా: వత్సా, చిరం జీవ! చిరం జీవ!

లాఎండ్ ఆర్డరుకుమార జన్మా

ఖ్యానంభక్తి పఠించినవారికి

వినువారికి వినుపించెడువారికి

గల్గు నిత్య సౌఖ్యాయు రున్నతుత్.

ఇతి శ్రీ తగిలినవేలికే తగులుతుంది కథానకే ద్వితీయభాగే కుమారశ్రీలాయం డార్డర్ జన్మకథనం నామ పుణ్యసంకీర్తనం సంపూర్ణం. శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు... తమించాలి సుమండీ! కుమార నామ స్మరణ సంజాత మహానందం చేత మిమ్మల్ని ప్రసంగాంతరం లోకి దించాను. కాని నాయీ కథాసంవిధాన సందర్భాలే అటువంటివి. మిమ్మల్ని ఇటూ అటూ పరుగెత్తించాలనే వస్తుంది. కాబట్టి అన్నింటికీ ఒక్కమాటే తమపక్ష కోరుతూ మీపుణ్యమా యని రవంత ఓపికపట్టి వుండాలిసిందిగా ప్రార్థిస్తాను, దారి తప్పించి పరుగెత్తించినపుడంతా.

ఇంతకూ చెప్పవచ్చిందేమిటంటే, కుమారశ్రీ అనుగ్రహంవల్ల ఇప్పుడు కారాగారపుతంతూ మొదలైనవాటినిగురించి చాలామందికి తెలిసేవుంటుంది కాబట్టి విస్తరించి వ్రాయవలసిన అవసరమే లేదు.

మొదటిగేటు దాటడంతోటే వీరయ్య పెంట వచ్చినమాత ఇతనికి బెందిన కాగితాల నన్నింటినీ, అనగా కలెక్టరుగారి శిక్షావిధానం, శిక్షాకాలం, ఇత్యాదుల గురించి వ్రాయబడివుండే కాగితాలను, అక్కడప్రక్కగా నున్న లేఖకునిపరం జేసి వెల్లిబొగ్గునాడు తరువాత ఇతని దగ్గరవున్న వస్తువులను అన్నింటినీ దాఖలు చేయిం

చుకొని వార్డరొకడు ఇతని కట్టుబట్టలను తుణ్ణంగా సోదాచేసి పరీక్షించినాడు. అంతే ప్రాణాపాయం కలుగచేసికోడానికి వుపయోగపడే పనిముట్లేవీ దగ్గర లేకుండా చేయడానికి లేండి ఈవరీక్ష. రవంత నిర్బంధ పరచి బాధపెట్టి ఏదోవిధంగా ఖైదీని మంచిమార్గంలోకి తేవాలని కాని అధికారుల అభిమతం, అతనిప్రాణాలను తీయాలి నని కాదు. అటువంటి ఉద్దేశమే వుంటే ఒక్కసెకండులో ఎగరగొట్టగలరు కొబ్బరి పుచ్చెల్లాగ వేలకొలది తలకాయలను. కాబట్టి మమఘ్ననిప్రాణం దీయడం కాదు, అతన్ని సన్మార్గమిగా చేయడం అధికార్ల ముఖ్యభిప్రాయం. అందుకోసం ప్రాణం పోకుండా వుండాలి, బాధను అనుభవిస్తూ ఉండాలి ఖైదీ. గరుడపురాణంలోని నాథలనుబట్టి యమలోకాఫీషర్లుకూడా ఇట్టి ప్రాణాపాయం గలుగని పద్ధతినే యవలంబిస్తూ ఉంటారని తోస్తుంది. అంతే, బాధపడుతూ ఉన్నప్పటికీ ప్రాణం పోకుండా ఉండాలి. అందువల్ల అక్కడ జీవుడికి పాపమోచనం, ఇక్కడ మానవుడికి దోషమోచనం; అక్కడ పుణ్యభాగిత్వం, ఇక్కడ సన్మార్గ భాగిత్వం కలుగుతూ ఉంటుంది, జీవుడికీ, మానవుడికీ పరేమలోకాల్లో. అక్కడ లింగశరీరం లభించడంచేత జీవుడికి సోదాచేయించుకోవలసిన యవసరం లేదనుకొంటాను. ఇక్కడ ఆలాటి సదుపాయా లేమీ లేక పోవడంచేత ప్రాణాపాయం గావించుకొని ఆత్మహత్య మహాపాతకాని కెర కాకుండా ఖైదీని కాపాడడం నిమిత్తం అతనిదగ్గర అట్టిపనిముట్లేమీ లేకుండా చేస్తుంటారు జయిలు అధికారులు. ఎంతటి పుణ్యాత్ములో చూశారా? చాకులూ, కత్తెరలవంటి వానిమాట అట్లా వుండ నీయండి, చివరకు పెన్నెల్లా, టూత్ బ్రష్లు లనుకూడా ఉండనివ్వరు. ఈప్రకారం ఖైదీని సన్మార్గంలోకి దీసుకొనిరావాలని ప్రయత్నిస్తూ ఒకవేపు, మరోవేపు అతన్ని దుర్వ్యసనాలనుంచుకూడా తప్పించి వుంచాలని చాలా కష్టాలు పడుతూ ఉంటారు పాపం జైలు నిర్వాహకులు. అందునిమిత్తం మహాత్తిక్ష్ణంగా సంశోధించి వార్డర్లు వొళ్లల్లోనుంచీ, చుంకల్లోనుంచీ, చివరకు బొడ్డుకిందినుంచుకూడా భయటికి లాగుతూ ఉం

టారు చుట్టపిక్కెల్లా, సిగరెట్టు బీడీల ముక్కలనూ, పొడుంపొట్టాలనూ. పాపం న స్యపువేతగాడికి ప్రాణం దీస్తానంటే అంతచింతా, భయమూ కలుగుతుందో కల్లనో కాని రొంటినుంచి పొడుంపొట్టం లాగుతూ ఉంటే మాత్రం పంచప్రాణాలు నిలుపున ఎగిపోతాయి. సిచ్చెక్కిపోతుంది. పొడుం బొడ్డో వుంటే అంతపిచ్చిగావుండదు. లేకుంటే మరొకపిచ్చి దీంతగలెయ్యొ. అట్లాంట ప్షుడు నిండుపొట్లాన్ని లాగుతూవుంటే ప్రాణాలు పోవు? మైకం కమ్మి వొళ్లు తెలియకుండా కింద పడిపోతాడు. మల్లీ ఏవార్డరు దయదాక్షిణ్యాలచేతనైనా ఒక్క చిటికెడుపొడుం ప్రూణరంగ్రాల్లోకి ఎక్కిలేనే కాని మనలోకంలోకి రాదు. తరువాత తరువాత ఏమైనా కానీండి, ముందు సోదా మాత్రం జరుగకపోదు. సోదా యావత్తూ జరిగినపిమ్మట లేఖకుడు వేరొక వార్డరుపరం చేయగా అతనితో కలిసి రెండోగేటు దాటాడు వీరయ్య.

కావడాని కితడుకూడా పోలీసు నాకరీ చేసిన మనిషే. కాని ఇతని కింతవరకూ టెక్సియరీవంటి పెద్ద సంస్థలను చూడదగిన అవకాశం లభించింది కాదు. అందుచేత ఇతని కంతా కొత్తగా కన్నడడమే కాక ఇక్కడి వ్యవహారాలన్నీ అవగాహనం కాను కాను ఇతనియందంతకు పూర్వమే ఆరంభమైన మార్పు మరింత వేగంతో వృద్ధియాతూ పోయింది.

చిన్నతనంలో ఎప్పుడో తెలుగుభాషాంతరీకరణాల్లో చదివివున్న తిలస్తీకథలూ, అరేబియన్ నైట్సు కథలూ ఇతనిహృత్పటలమీద తాండవంచేయసాగాయి. ఖైదీల సంఖ్యనుబట్టి బంతికి ఇద్దరూ, ముగ్గురూ, నల్లరూ, అయిదుగురేవొప్పున అనేక పంక్తులుగా దీరి వార్డర్లు ముందు దారి చూపుతూ ఉంటే ఖైదీలు ఒకచోటి నుంచి మరొకచోటికి వస్తున్నారు, పోతున్నారు. పొట్టి పోడుగూ లాగులవారు, తెలుపు ఎరుపు నలుపు మూడు రంగుల టోపీలవారు, తెల్లని హోటు, బూటు, కొట్లవారు బార్లు దీరి రావడం పోవడం మహావిచిత్రంగా గన్పించింది ప్రథమదర్శనంలో. పిదప ఇతడు జైల్ అఫీసుముందు నిలుచోని ఉండగా డాక్టర్ వచ్చి కొలిచి, తూనిక్

ఎంతవెత్తు ఉన్నదీ వ్రాసుకొన్నాడు. అనంతరం నూప రెంటుగారు వచ్చి ఇతని నానుభావాలను రిజిస్టరు చేసుకొని, పైబట్టల దీయించి పుట్టునుచ్చలూ మున్నగు పాప భావికపు గుర్తులను మార్కు చేసికొని మరోవార్డులపరం జేశాడు, మర్నాడు ఉదయాన్నే సరిశీక్షణకోసం అక్కడే హాజరు కావలసిందని వుత్తరువు చేస్తూ, పిమ్మట భోజనపు ఖాతాలో యితనిపే రెక్కించడమైంది. తదనంతరం వార్డు రితిన్ని వెంట నొనిపోయి జైలుమధుప రాగలను సమర్పించాడు. మధుపర్క ధారణాత్ పశ్చాత్ పతకసమర్పణం జరిగింది. ఇది బెత్తెమ ఆకారపు జింకబిళ్ల. దీనిమీద ఖైదీ కెక్స్ న్ నెంబరు, శిక్షాపరి మాణికాలం అంకితాలై ఉంటాయి. ఇవి కాక ఖైదీ యొక్క తూనికలో గల హెచ్చుతగ్గులను తెలియబరుచు సీట్ ఒకటి ప్రసాదించబడుతుంది. నీని అభిప్రాయం యేమిటంటే, ఖైదీ జయిల్లో చేరింది మొదలుకొని ఆరోగ్యం కలిగివుంటూ దినాభివృద్ధిని పొందుతూఉన్నాడని పైయధికార్లకు తెలియపరచడానికి. ఎవరైనా జయిలు తనిఖీకి వస్తున్నారంటే జింకరేకును ఎదుర్కొమ్మనతిగిలిం చుకొనో, లేక మెల్లో నేలాడగట్టుకొనో, టిక్ రేకుమీద అతికించిన వృద్ధిసీటును రెండు చేతులతో బట్టుకొని ప్రదర్శిస్తూ ఫైల్లో (పంక్తి) నిలుచుంటే ఆ వచ్చిన మహా శయ్యుడు పట్టి లన్నింటిని చూచుకొంటూ పంక్తియొక్క ఒక చివరనుండి వేరొక చివరవరకు వచ్చి ఖైదీలందరు చాలా ఆరోగ్యంగా చాలా సంతోషంగా ఉన్నారో, జైలుఆఫీసర్ల పరిపాలనం మహాత్మ్యక్తిరంగా వుందని రిమార్కు చిత్తరించి పోతూవుంటారు. ఇది కాక ఒక చిన్నకంచం, గ్లాసూ, కప్పుకొనడానికి గొంగరీ, కింద పరుచుకోడానికి ఒకపట్టా దొరికాయి వీరయ్యకు. కాబట్టి వీరయ్య ఛాలా అదృష్టవంతుడే. అనవచ్చు. ఎందుచేత నంటే, నిజాని కీ గొంగట్లూ పట్టాలు ఖైదీల కందరికీ దొరికి తీరాల్సిందే కాని, ఆర్థికసంబంధమైన లోటుపాటువల్ల ఉపయోగనిమిత్తం దొరికినా దొర క్కపోయినా, ప్రతిసోమవారం ప్రొద్దుటిపూట నూప రెంటుగారు తనిఖీకి వచ్చినప్పుడూ, ఇక్షాస్పెక్టర్ జనరల్ గారు వేంచేసినప్పుడూ ఫైల్లో అలంకరించడానికి తప్ప

కుండా ఈవస్తువులను ఏమూలమూలమంచో లాక్కొని వచ్చి ఖైదీలముందు హాజరు పెట్టుకు ఉంటారు వార్డర్లు. తనిఖీ పూర్తియై అధికారి అటుమొగం తిప్పుడంతోతే ఇటు ఇవీ అంతర్ధానమవుతూ ఉంటాయి, వాటి పూర్వపు కోణాల్లోకే కాబోలు! ఇది ముఖ్యంగా విచారణలో ఉన్న ఖైదీల విషయంలో మాత్రం జరుగుతూంటుంది. వేరోవార్డు లేదు. ఏం చెయ్యాలి? ఎన్ని సదుపాయాల కనీ కొట్టుకొంటారు వార్డర్లు? ఒక్కొక్కమాటు లొంబకు తొంబ వచ్చి పడుతూ ఉంటుంది. విచారణపు వార్డ్లన్నీ (Undertrial wards) ఇట్టి మూకలతో నిండిపోతుంటే వార్డర్ల తరచూతుండా, వచ్చిన వాళ్లందరికీ పక్క లమర్చడానికి? లేక జైలుల్లో ఏమూలయినా గొంగరీపట్టాల పంటకట్లాలున్నాయి గనుకనా? మన వీరయ్యకు అండ్ డ్రియట్ ఖైదీల సౌఖ్యం అనుభవించడానికి భాగ్యం లేకపోవడంవల్ల ఏలాగో ఒకలాగు ఇతనికి దొరకాలసినవన్నీ దొరికాయి. అటుతరువాత ఒక పెద్దహాల్లో ఖాళీగా ఉన్న ఒక ఆరుగు ఇతనికి చూపించి గృహప్రవేశం చేయించి వార్డర్ మరో డూటీమీద వెళ్లిపోయినాడు.

ఇక్కడ వీరయ్యను వదలి మళ్లీ కొంచెం దూపాటిసీమ వాయునేవనం నిమిత్తం వెళదాం రండి. ముడివేముల్లో వెంకయ్య సమాచారం ఎట్లా ఉందో కను కొందాం.

2

ఆశ్చర్యమని చూడడం, ఆశ్చర్యమని చెప్పడం, ఆశ్చర్యమని వినడమే కాని ఈశ్వరుని తెలిసికొన్నవారు ఒక్కరూ లేరు. అటులే యాయనంత మహిమాన్వితుని సృష్టివైచిత్ర్యరహస్యాలను గురించి ఇదమితమని నిష్కర్ష గా చెబుకున్న వారూ గగనకుసుమాలే. ప్రాచీన కాలం లో వ్యాసాదిమహర్షులంతటివారికీ ఈకాలంలో విజ్ఞాన పారంగతుడై ఆధునిక మాంత్రికుడని ప్రఖ్యాతి గాంచిన ఎడిసన్ ఇత్యాది విజ్ఞులకూ, ఎమర్సన్ మొదలైన తత్వ వేత్తలకూ సమానదూరంలోనే ఉండిపోయినాయి, ఈ జగద్వైచిత్ర్య మర్యాదలు సాధనా లన్నీనీ. చివర

జీవుల శుభాశుభకర్మాలే అన్నింటికీ నిదానాలని సరి చెట్టుకొని తృప్తి నొందాలినిచే తప్ప మరో మార్గం ఏదీ లేదని తీర్మానంచేశారు సత!

నిశేషావయవాలతో శిశువులూ, పశువులూ పుట్టడం, ఉన్నత పర్యతశిఖరాలనుండి జలప్రసౌతాలు దూకడం, ఘనీభూత హిమసంఘన్న భూములందు సలసల కాగీ వేడినీరు పొంగి పైకి రావడం, ఒకచెట్టు ఆకు కాలికే తగిలితే తేలు కుట్టినలాగు మండడం, వేరొక చెట్టు ఆకు ఆవిషాన్ని విరవడం, అచరచేతనాలు చర చేతనాలను మెనవడం మొదలైనవే కాదు వైచిత్ర్యాల క్రింద రెక్కెంపతనని. ఇవి కాక అనేకవిధ వైచిత్ర్యాలన్నాయి ఈ అనంత సృష్టిలో. ఏకక్రగ్రహంమీదనో ఉండే మూడు కోట్లమంది బృహస్పతిమీద వూడిపడి అక్కడి నూట ముప్పదిమూడు కోట్ల ప్రజలనూ వ్రేళ్ల సందుల్లో ఇరికించుకొని ఆడించుచున్నారనేది ఒకవైచిత్ర్యమే కాని మనపూర్వుల తీర్మానం ప్రకారం అది వాళ్లవాళ్ల కర్మం. వైయక్తిక విగ్రహాలు కాని, పరస్పర ద్వేషాలు కాని లేశమాత్రమైనా లేక పోయినప్పటికీ ఒకసంఘాన్ని రెండుభాగాలుగా జేసి చెడుగుడు ఆటకు బురికొల్పి, ఆటనడుము ఒకవేళ ఉండ్రకం మోచ్చి ఒకరి నొకరు చావతన్నుకొంటూవుంటే మీద నిలుచోని హుర్రే అని చప్పట్లు గొడుతూ అరవడమూ ఒకవైచిత్ర్యంలో చేరించే. ఇందులోనూ వాళ్లవాళ్లకర్మే కారణం ఒకచెంపకు రంపపుకోతా రెండోచెంపకు గంధపు పూతా—ఇందుకూ కర్మే. అన్నాధిక్యంచేత అజీర్తి రోగం పుట్టి చస్తూవుంటే ఒకచోట, తదభావంచేత మాడి చస్తూఉంటారొకచోట. దీనికి వాళ్లవాళ్లకర్మే హేతువు. ఇట్టిస్వకర్మ నిదానీభూత వైచిత్ర్య విశేషాలు కావలసినన్ని దొరుకుతాయి, ఇక మీరే వూహించుకోండి; మచ్చుకుమాపించాను రెండుమూడింటిని.

ఇట్టి సర్వశక్తి మంతమైన కర్మప్రాబల్యంచేతనే కావచ్చు, తంజావూరు, విశాఖపట్నం జిల్లాల్లో అతి వృష్టివల్ల పైలన్నీ కొట్టుకపోయి మురిగి చస్తూవుంటే, కర్నూలుజిల్లా మాపాటిసీమలోని పైలన్నీ అనావృష్టి

చేత నీరు లేక ఎండి చావడం మొదలెట్టాయి. ఈకథ యొక్క మొదటిభాగంలో వివరించిన విషయాలు ఘటిల్లి రెండుమాసాలు కడవిపోవచ్చాయి. పొట్టుకుమని ఒక చినుకైనా పడింది కాదు త్రిపురాంతకపు ప్రాంతాల్లో. చినుకుమాట ఉండనీయండి, కనుమూపు పారినంత మారంలో ఏదిక్కునందు గాని ఇంతమత్తైనా కనుపడు తుందేమో అని బిక్క మొగాలు వేసుకొని చూస్తుండేవాళ్లు. జనులు కాని ఆమాత్రపుభాగ్యమైనా లభించేదే కాదు. ముడివేముల వాళ్ల ఘోష చెప్పు తక్యంకాదు. చెరువులోని నీరు క్షీణించిపోతూ ఉన్నట్లే వీళ్ల మొగాల్లోని రక్తం కూడా క్షీణించిపోతూ ఉంది. ఈయేదైనా ఇంత కడుపు నిండా తిని ఇంటిపట్టున ఉండి కాలం గడుపుతాము అనుకొంటే, వీళ్లకర్మం వ్యాధిరూపం దాల్చి వీళ్ల హృదయనీడాలనుండి మకోరథపక్షుల నన్నీంటిని చిందరవంద రగా ఎగరగొట్టి ప్రాణహరణం కావిస్తూఉంది. అనాథలు ఏం చెయ్యగలరూ? దేవీదేవతలకు మొక్కుకొని ముడుపులను కట్టారు. పాలేళ్లను వేయిస్తామని మొక్కుకొన్నారు దొనకొండ గంగమత్తల్లికి, వానగురిపిమ్మే. ప్రభలనూ, కుంకుంబండ్లను కట్టుకొని వస్తామని యల్ల మండకోటేశ్వరుడికి మొక్కారు. మల్లికార్జున దేవరను నేవితా మనుకొన్నారు. ఇంద్రపూజలు చేయించారు. ఒక్కపొద్దులున్నారు. జాతగ్లే కాదు, జాగరాలే కాదు, రాంభజనలే కాదు, రామాయణాలే కాదు, ఎన్నిపాట్లో పడ్డారు. కాని సనేమిరా. ఇంద్రభగవానుడు బిర్రబిగిశాడు. చెరువుకింది మైరంతా కంకి విడవడానికి వచ్చింది, చెరువులోనినీళ్లు పూర్తిగా ఎండి పోయినాయి చెరువునడి కట్టమీద నిల్చొని జొటజొట కన్నీళ్లు కార్పారు అటు ఎండిపోయిన చెరువును చూచి, ఇటు కంకివరులుతూ ఉన్న చెరువును చూచి. కర్మసంతాడితులైన ఇట్టి దిక్కుమాలిన పక్షులవంటి కృపకులు కన్నీళ్ళతో కడిగిఇచ్చే డబ్బులను పోగుచేయడంవల్ల సమూహబడిన ద్రవ్య రాశులను—ఈద్రవ్యం ఏవిధంగా వచ్చిందాయని తలపైన లేని శ్రీమంతకుమారులు, రాజాధిరాజపుత్రులు, నిర్లక్ష్య హంకార గర్వపూరితులు, సకల వ్యసనాలకు దాసాను దాసులు, తమ మానవ జన్మముయొక్క పరమార్థమే

గుర్తింపని వివేకశూన్యులు మహానగరాల్లోని దివ్యప్రాసాదాల్లో మద్యపానాలకు, ఘోస్పిదామ్యులకు, వైశాచికపు తిండ్లకు, చిల్లపెంకుల్లాగు తగలేస్తూ ఉంటారు. అటు పల్లెటూళ్ళలో రైతులు నిత్యైక్యకావలను, నిత్యైశ్వరాశ్రులను సమాచరిస్తూ ఉంటారు. ఆహా, ఎంత విచిత్రమైన, ఎంతవిపరీతమైన కర్మభోగాలు వీరివి!

ఇంటికంతా అల్లారు ముద్దుగా ఉన్న సోముడు పోయినాడు. వాణ్ణెప్పుడు పదలకుండా వెంట వుండి ఆ ఇంటికి మరింత నిండుతనం కల్పిస్తూవచ్చిన గంగ పోయింది. ఈయనతోటే కృశించిపోతూవున్న వెంకయ్య వెంకమ్మల దొర్భాగ్యం అనావృష్టిరూపంగా పరిణమించి మరోవేటును విసిరింది వీరినెత్తివేసింది. రాగిమళ్ళల్లోని వీరు ఇగిరిపోయి, అడుసుగా ఏర్పడి, గట్టిపడి, ఎండి చివరకు చీటలువారిపోయింది మళ్ళల్లోని నేలంతా. ప్రతిరోజూ ఈడంపతులిద్దరూ నాడబారి చివరకు ఎండ బారిన పైరును చూస్తూ పొలంగట్ల మీద మూర్చిని ఇన్ని కన్నీళ్లు విడిచివస్తూ వుండేవారు ఇంటికి.

మళ్ళల్లో నీళ్లు ప్రచులంగా వుండవలసినరోజుల్లో ఇట్టిదశ సంభవించడంచేత కడుపునిండా తిండిలేని వానికి యావనంలోనే వృద్ధాప్యం వచ్చినలాగు అకాలంలోనే పైరు పచ్చపడి ఎండిపోయింది. సకాలంలో పండినపైరు పచ్చదనం వేరూ ఈపచ్చదనంవేరూ. కంకుల భారంచేత పైరంతా నేలకు వంగిపోవలసింది మంచిగింజే పట్టినట్లయితే. అంతా పొట్లగింజే, ఆకాశంవంక నిక్కబాడుచు కొని వున్నాయి కంకులన్నీ. మీలో మాలో ఒకటే శూన్యం వ్యాపించిఉంది అని పరస్పరం పరామర్శించు కొంటున్నలాగు ఉంది ఆకాశం కంకులూను. నూర్చినే పుట్లకు పుట్లు కావలసినచోట ఏ పది పదిహేనుపళ్ళో తేలాయి. అదైనా అర్ధపరిపక్వాతే. తినడానికి ఒకనారానికైనా రావు ఆంగీకరణ. అమ్మితే అసలే సున్న. ఇక చేయవలసిందేముంది? చాలామంది రైతులు కుటుంబాలను వెంట వెంటకొని వరికోతల సమయం సమాపిస్తూ ఉన్నందున కృష్ణాగోదావరీల డెబ్బప్రాంతాలకు ప్రస్తావించేయాలినని నిశ్చయించుకొన్నారు. వెంకయ్య

వెంకయ్యలకు వేరొకఉపాయం కన్పించింది కాదు. వాళ్ళూ సిద్ధమైనారు అందరితోపాటు.

కాని ఉన్న పూరును, స్వంత ఇంటిని వదలాలన్నే సులభమైన పని కాదు. విడువకుండా అయిదారేండ్ల పాటు నివసించిన అద్దయింటిమీదమాడా ఒకసంవత్సరం వ్యామోహం ఏర్పడుతుంది. మాఇల్లు, మాపూరు, మాతాలూకా, మాజిల్లా, మారాధాని, మాదేశం అని ప్రతివాడూ మహాప్రేమగౌరవాలతో చెప్పుకొంటూ వుంటాడు తన గ్రామాదులను గురించి. ఈప్రేమ గౌరవాలే దేశభక్తిగా బరిణమించి జీవితసర్వస్వాన్ని ఆదేశంకొరకే ధారపోసేలాగు ప్రేరేపిస్తూవుంటాయి మానవుణ్ణి. ఈదేశం నాదీ, ఇది నాజన్మసూమీ అని ఒకపర్యాయమైనా స్యరించనివాడు జీవచ్ఛవమనీ, అట్టివాడు నరపశువనీ ప్రసిద్ధికెక్కిన కవిపుంపు లనేకులు ఉద్ఘోషించి యున్నారు. నీచసన్యాసాలహా, తుచ్ఛములైన పదపులహా, బిరుదులహా ఆకటగొని తుద్రస్త్వాంతులైన కుక్షింభం లనేకులు అంతరాత్మను చంపుకొని, వైకిమాత్రము “దేశభక్తమిటి? ఇది ఒక స్కోంగ్” అని దాన్ని నిరసిస్తూవుంటారు. అట్టివారు వైతేమూ మాయిల్లా, మాపూరూ అని మాత్రము చెప్పుకొనక మానరు. ధనవంతులయ్య స్వార్థులు, కృష్ణులైన ఈపిరికిపండులమాట ఆట్లా వుండగా, ఒక భిక్షుకుని పిలిచి మీ దేవురని ప్రశ్నించిన యెడల నతడు నూ మహాప్రేమతో, ఆదరంతో, అభిమానంతో చెప్పుకొంటాడు తనది ఫలాని గ్రామమనీ. ఆ గ్రామంలో అతనికి జీవననిర్వాహానికి వెరవైన లేకపోవుగాక, అతనిపూరిమీద అతనికి అభిమానం పోదు. ఎవరైన దాన్ని నిందిస్తే పోట్లాటుకురావ తయారవుతాడు. ఏమీ లేని బిచ్చగాడికే ఇటు లైనప్పుడు సంవత్సరాలదిగ కాపురంజేయుచుండిన ఇంటిని, అనేకసౌఖ్యాలకు ఆకరమైనదాన్ని, అనేక సృరణులకు తావలమైనదాన్ని, తమ జీవితరంగం పై తెరబడనున్న సమయాన్ని తలిదండ్రులు దగ్గరకు బిలిచి శుభాశీర్వాదాలతో తమచేతి నొప్పగించి పోయినదాన్ని వదలాలి అంటే ఎంతకష్టం, ఎంత ప్రాణానంకటం?

వెంకయ్య ఏదో విధంగా మనస్సును గట్టిచేసుకొన్నాడు. కాని వెంకమ్మకు ధైర్య ముగింది కాదు,

నిజానికి పతికంటే పత్నికే ఎక్కువసంబంధం ఇంటితో. మానవజన్మ సాఫల్యాలకి హేతుభూతాలైన చతుర్విధ పురుషార్థ సంపాదన నిమిత్తం బాహ్యరంగాలతో ఎక్కువ సంబంధం కలిగించుకోవలసివస్తుంది పురుషుడికి అందుకల్ల గృహంతో ఎక్కువసంబంధం కలిగి తీరుతుంది స్త్రీకి. కాలవైపరీత్యంవల్ల ఇప్పు డీ దురవస్థ కలిగింది కాని అత్తమామలు బాగున్న కాలంలో, పొడిపంటలుకొల్లగనున్న కాలంలో ఆయింటియందే ఎన్ని సౌఖ్యాలనుభవించింది కాదు వెంకమ్మ. అట్టి యింటిని వదిలి పరదేశానికి బోవాలి అనుకొనేసరికి ఆమెకు దిగులు, బెంగ ఆరంభమైనాయి. అన్నము ముందు మాచుంటే యేమేమో తలపుకోకి వచ్చేది. అసలు అన్నం తినాల్సి నేబుద్ధి పోయింది. ఏదో గుబులుగా ఉండేది. నడవబోతే కాళ్లల్లో సత్తువ పోయినలాగు గనుపించేది. తీరా వెళ్లవలసినరోజు వచ్చేసరికి తా నాయింటిని వదిలి రాలేసని ఏడుస్తూ మార్చుంది. ఆనాడు ఒకటి రెండు కుటుంబాలవారు వెళ్లిపోయారు. వీళ్లప్రయాణం సాగిందేకాదు. ఒకనాడు యిల్లు వదిలి కొంత దూరం పోయి మళ్లీ వచ్చింది. ఇంకోనాడు ఊరు దాటినతర్వాత ముందుకు సాగలేక పడిపోయింది. మరి రెండు మాడు పర్యాయాలు ఇట్లే ప్రయాణం లాగిపోయినాయి ఊరు వదిలి వెళ్లవలసిన వాళ్లు చాలామటుకు వెళ్లిపోయినారు. ఇక ఎన్నిరోజులనీ ఈలాగు గడవడం. ఏనాడో ఒకనాడు వెళ్లితీరాలినిందే కాని అక్కడ వుండే భాగ్య మేమోలేదు. ఉంటే ఉపవాసం లాచరించవలసిందే. ఇక వెళ్లవలసినవాళ్లుకొటికి గూడా సకాలంలో వెళ్లి ఏదో పనిని చూచుకొనకుండా అన్నీ మిగిలిపోయిన తర్వాత వెళ్లిమాత్రం ఏం లాభం? అక్కడా సమస్యవలసిందే. ఇవన్నీ తలపోసుకొని తలపోసుకొని ఇక ఏనాడూ వెళ్లక విధిలేదని మనస్సును రాయించేకొని బయలుదేరింది. అచేతనమయినా ఇంటియం బెంతా కర్ణాక్షత్ర! కనపడినంతవరకూ దాన్ని తిరిగితిరిగి చూస్తూ వెళ్లి వెళ్లి ఏడుస్తూనే పోయింది. ఊరు దాటినతర్వాత కనపడ్డంతమేరగా గ్రామంవంక చూస్తూ విలసిస్తూ నడిచింది హాపం. తర్వాత రైల్వో ఎక్కి పోయాడంటే

గుండ్రకమ్మ తగిలింది దారిలో. నీనీళ్లరుణం నాకు నేటితో తీరిందిగా తల్లి యని ఆపురని ఏడుస్తూ రెండుచేతులై మొక్కింది. కనుపడినంతవరకు నడిచి చూస్తూ తలను అడ్డేకిటికితైటికి నేలవేసికొని కర్ల నీళ్లు కారుస్తూ మార్చుంది.

3

ఒక్కొక్క ఘటనావిశేషంవల్ల మానవుని ప్రవర్తనయం దప్పడప్పుకు విపరీతమైన మార్పు గలుగుతూ ఉంటుంది. దుఃఖాంతక ఘటనమైన యెడల ఇక చెప్పవలసిన పనే లేదు. ముడివేములలోని ఘటనానంతరం ఆమె ర్నాటినుంచే వీరయ్యయం దొక విలక్షణమైన పరివర్తనం గలిగి దినక్రమాన్నే ప్రవర్ధమాన మౌతూ పోయింది. కుర్రవాడి సోమడి దుర్మరణమే ఇందులకు ప్రధానకారణం. రెండోది గంగమరణం. ఆనాడు కోపోద్రేకంచేత మతిపోయి ఏమేమో చేశాడు నెర్రయెత్తిన వానివలె, పరిణామఫలం విచారించకుండా. కాని యాకోపం చల్లారగానే ఆరంభమైంది అపరిమితమైన పశ్చాత్తాపం వీరయ్యకు. ప్రబలములైన ఇంద్రియావేగాలకు వశిభూతుడై మమ్మూ మిమ్మూ గానక అకార్యం చేసిస్తే నా చేయడం, ఆఆవేగం చప్పబడిపోవడంతోటే చేసినదానికి ఏడ్వడం—ఇది ఒక మానవ స్వభావమే! ఎవరినిమిత్రమో, బేనినో, కేరునకనో నురియెందుకనో చేయబోతే మధ్య అమామయడైన కుర్రవానిప్రాణాలూ, నోరులేని గోవు ప్రాణమూ పోవుట సంభవించేనే యని తీరనిదుఃఖం పట్టుకొన్న దితన్ని. తన మెడను జుట్టుకొన్న శిశుహత్య, గోహత్యపాతకాలకు ప్రాయశ్చిత్త మేడైన గలదాయని యెల్లప్పుడూ ఆలోచనామర్మడై వుంటాడు. పగలు అందరితో పనిపాటల్లో మునిగి ఉండడంచేత పెనిటెక్విషియరీలో కాలం ఏలాగో గడచిపోయేదే కాని, సాయంకాలం తిండ్లూ తిప్పలూ పూర్తియైనదిపూర్తిదీలనందరినీ—ఏహాలులో, వారిని ఆహాలోనే—లెక్కవేసుకొని—ఈగణనం వార్డర్ల సాయంకాల నిత్యకృత్యాలలో ఒకటి—తలుపులకు తాళాలు బిగించి వార్డర్లు వెళ్లిపోయిన తరువాత లోపలి పైదీలందరు—ఇప్పుడు నీరికి మహానంద సమయం—నరస సల్లాపాలతో, పిచ్చికేకలతో, ఆటలతో హుబుబో,

కొందరు నటమలూ కొందరు ప్రేక్షకులుగా మారి నాటకాలూ ఘోరమగునాడూ ప్రదర్శించుకొంటూవుంటారు. ఎకసక్కలతో, వెకిలినవ్వులతో, మానరాగాలతో, ఈలలతో, పెదబొబ్బలతో, జయజయధ్వానాలతో, చేతిచప్పుట్లతో--కొందరు వక్తలూ కొందరు శ్రోతలుగ మారుతూఉంటారు--వినండి వినండి కేకలతో ఎవరి ఇష్టం వచ్చినలాగు వాళ్లు అల్లరి సాగిస్తూ, హేలునంతటినీ మారు మ్రోగిస్తూ ఉంటే ఇత నెందులోనూ జోక్యం కలిగించుకొనక తనవేదిన ఆశ్రయించి--ప్రతిహేలులో ఒక్కశరేరానికి పంసుకొనడానికి సరిపోయేలాగు అడుగుఎత్తుగల అరుగులు నిర్మింపబడి ఉంటాయి--తన కీమాత్యాద్యయ పాతకాన్నుంచి ముక్తి యేలాగు లభిస్తుందా అని ఆలోచించుకొంటూ వాళ్ళందరినీ తలచుకొని ఇంతసేపు విచారించి తుద కెట్లో నిద్రిస్తూ ఉండేవాడు. పశ్చాత్తాపం, చింత, సిగ్గు వీనికేతప్ప దురభిమాన గర్వదురహంకారాల కెక్కడా తావే లేదు అతని హృదయాంతరాళంలో ఇప్పుడూ.....

రక్షకభటవృత్తిని అవలంబించిన వాళ్ళకునూడా లజ్జా పశ్చాత్తాపాలు కలుగుతాయా అని సందేహించేరు సుమా! వృత్తి ఎటువంటిదైనా వాళ్లదీ మానవజన్మేకదా! వాళ్ళకూ తల్లిదండ్రు లున్నారు. వాళ్ళరక్తమే వీళ్ల దేహాల్లో ప్రవహిస్తూ ఉంటుంది. వాళ్ళకూ ఆకలి దప్పు లున్నాయి. రాత్రిపూట వాళ్ళకూ కునికిపాట్లూ ఆవులింతలూ వస్తూనే ఉంటాయి, ఎక్కడయినా చాలా రాత్రి మీలేవరకూ పహరా నెత్తిన పడితే. కాట్లో ముల్లు గుచ్చుకొంటే వాళ్ళూ అబ్బునో అమ్మనో స్మరిస్తూనే ఉంటారు. కంట్లో నలక పడితే వాళ్లకూ మెరమెరలాడుతుంది. ఉండాలిసిన మానవధర్మాన్ని వున్నాయి వాళ్ళకునూడా. కాని ఏం చెయ్యాలి? మహావికలుమైన భయంకరమైన కాలం దాపరించింది, ఈకాలం పాడైతే.

మంచికల్లం లేని నిండు జవ్వనపు గుర్రంమీద సహారి దీస్తూఉన్న కాలంలో సంవత్సరం దప్పితే సంవత్సరం బీరువోకుండా సంతానం కవలు కవలుగా పల్లి ఖిరియచేసి భరతఖండ జనసంఖ్యా పరిమాణాన్ని వృద్ధి

దశలోనే యుంచి దానిగౌరవాన్ని కాపాడుతూవచ్చిన వంశోద్ధారకులైన పెద్దమునుష్యు లెందరో ఆకాస్తన రాలూ సశ్శువదలిన తర్వాత మానుమాకా కాసెలను దిగించి, యుదతీయువకుల కొంపరిని గూర్చుకొని సభలలో సంతాననిరోధంగూర్చి, దానిపల్లకలుగు లాభాలను గురించి, నేతానికి తమమా గలుగగలక్షేమాన్ని గురించి మహా ఆర్థాటంగా లెక్కెర్లు కొడుతూ ప్రచారం చేస్తూనే వున్నా రొకమూల. ఒకవైపు బర్దుకంట్లో గొట్టాలకు గిరాకీ పెరిగి పోతూనే ఉంది, కాని మరోవైపునుండి యథాపూర్వం చీమలపుట్టలు బయలుదేరుతునే వున్నాయి. ఇట్లు దేవతానికరజేగీయమానధన్యభారతభూమిభాగ సందర్శన మహాత్కలచాపల్యంచేత కుప్పతిప్పలుగా దేహధారణాలు కావిస్తూ ఉన్న జీవాత్మల కన్నీంటికి జీవనోపాయవృత్తులు సమూలంగా నశించాయి ఈరోజుల్లో. ఇప్పుడందరికీ ఒక్కటే అనూచానవృత్తి--నాకరీ వృత్తి దొరికింది. ఇదివరకు ఏపిడికెడుమందో దీన్ని ఆశ్రయించుకొని వుండేవాళ్లు. తక్కిన వాళ్లందరూ జీవన నిర్వాహాని కత్యవసరాల్లైన కృషి, వాణిజ్య, శిల్పకార, కర్మకార, సర్మకార, మణికార, చిత్రకారాది నానా విధవృత్తులలో పరిశ్రమ సలుపుతూ ఉండడంచేత అందరికీ ఆనందంగానే కడిచిపోతూ వచ్చాయి. కాని పాదశతాబ్ది ఆదిగా ఈమీద వచ్చినవారు మాత్రమే కాదు, సమస్త జాతులవారికీ ఈ అనూచాన నేనా వృత్తే ధ్వజస్తంభంలాగు, లైటుహౌసుమీది దీపంలాగు దృష్టిగోచరం కావడంవల్ల వారందరూ స్వవృత్తులను స్వయంగా నిర్మూలించుకొని అనూచాన వృత్తికే ఎగబడ్డారు. అంతటితో అదీ కోతుల గుంపులో బడ్డ మితాయిపొట్టంలాగు మాయమైంది. లడ్డువుండలు దొరికిన వాటికి దొరికాయి, లేనివాటికి లేదు. కొన్నిటికి కావలసినవాటికంటే యెక్కువ దొరికాయి. కొన్నిటికి అసలే సున్న. దొరకనివారికందరికీ నిర్వ్యాపారపు వృత్తి గతి అయింది. ఈభగవతితోటే ప్రస్తుతం భారతీయుల్లో ముప్పాతికపాళ్ల మందికి రమణిలీస సౌఖ్యానుభోగం. కాబట్టి అందరికీ నాకరీవృత్తి. అది దొరక్క-

“పోతే నిర్వాహకపత్తి. దానితో ఐహికనివృత్తి. చతుర్విధ పురుషార్థాల్లో మొదటిదానితో మన కిష్ట డాట్టే అవసరం లేదు గనుక కేషించిన పురుషార్థత్రయంతో ఈవృత్తిత్రయాన్ని సరిపెట్టుకొని మనము దాన్ని సాధిస్తూనే ఉన్నందున మనమూ పురుషార్థాలనునే సంతోషించుకొనవచ్చు. ఇదివరకు పురుషసింహాలే అనుకుంటే ఈ అనూచానవృత్తి సంపాదనకోసం పడి యేడ్చేది, ఇప్పుడు అంగనామణులుకూడా ఆరంభించారు ఈసేవావృత్తికారకు మోరలు తెరుచుకొని అంగలార్చడం. కాబట్టి అంతిమవృత్తిస్వరూపానికి ఇకముందు మరింత పెరిగిపోవచ్చు అప్రెంటిసుల సంఖ్య. తేభాస్తు.

ఉపవాసాలైనా చెయ్యాలి లేకపోతే ఆత్మహననపూర్వకంగా దేహోన్నతమృత్యుని అనూచానవృత్తివైన నాస్తికరించాలి ఎక్కడైనా లభింపగల సౌభాగ్యముంటే కడుపుమంటకు తాళలేక ఏకశ్లాన్మైనా నోట దగిలించుకొన్నామా అంటే సరి, ఇకేముంది? డ్రైవరు ఎటు దిప్పితే అటు తిరుగుతూ ఉండాలిసిందే. మన తలకాయే మనవశంలో ఉండదు. ఇంకోనేవునకు తిప్పుదా మనుకొన్నా తిప్పలేం, డ్రైవరు దాన్ని ఎదురుప్రక్కకు తిప్పుతూ ఉన్నప్పుడు.

దీనికి తోడుగా అనూచానవృత్త్యులంబుడడికి వివశత్వం కలగడానికి మరో కారణం కూడా వుంది. పూర్వకాలం-అంటే మరీ ప్రాచీనం కాదు, 80, 40 ఏండ్లక్రింద ఫగటిభాగోతుల నాటకాలు మిక్కిలి ప్రచారంలోవున్న సమయంలో—ప్రహ్లాదనాటకం ఆడేటప్పుడు నృసింహమూర్తి వేషగాడికి సింహతలాటం మొగానికి తగిలించుకోగానే ఉగ్రంపెరిగివచ్చేదనీ, ఒకమారు ఈ ఉగ్రం మితిమారిపోవడంచేత హిరణ్యకశిపు వేషగాణ్ణి నిజంగానే తుడముట్టించి అతని పేనులను మెల్లో వేసుకొన్నాడని మహావిచిత్రంగా చెప్పుకొనేవారు. ఈనార్త సత్యానికి చాలా దగ్గరలో వున్నదనుకొంటాను. దీన్ని సీరిపరచగల దృష్టాంతాలు ఇప్పుడు కావలసినన్ని దొరకుతూ ఉన్నాయి. ఏలాంటి—మన మామూలు గుడ్డులు గ్లరించిఉన్నంతసేపూ మనదేశసోదరుడు మన మనిషే.

అందరికీమలె ఆతనిముఖంకూడా సొమ్మంగానే కనబడుతుంది. తెచ్చిపెట్టుకొన్న గాంభీర్య గర్వాహంకారాలెక్కడా కాన్పించవు ఆమెగంమీద. ఇతడూ మననాడే కదా అని అతణ్ణి చూసేవాళ్లకు భయవిస్మయా లేమీ కల్గవు. అంతా సరిగానే సరళంగానే ఉంటుంది. కాని అనూచానవృత్తికవచం (Uniform) వంటివివడపడేసరికి వస్తుంది ఎక్కడలేని కళా, ఎక్కడలేని హంగూ, ఎక్కడలేని నయ్యారం, ఎక్కడలేని తాహ, ఎక్కడా లేని నీటూ, ఎక్కడాలేని ఒడలి విరుపులూ, మెడవిరుపులూ, నడవిరుపులు, తొడవిరుపులు, నడుంవిరుపులు అన్నీనీ. తనయంతటివాడు ఎవడూ లేడనే ఒక విధమైన భావం మొగంమీద ఏర్పడుతుంది. తానొక సురక్షితమైన దుర్గంలాటి స్థానాన్ని పొందానుకదా అని ఉల్లాసం కలుగుతూ ఉంటుంది మనసులో. తానూ ఒక ఆధికారి నని అహంకారం కలుగుతుంది అంతరంగంలో. ఈప్రకారం బాహ్యరూప పరివర్తనానుయాయమైన అంతఃపరివర్తనంతో ఆరంభమౌతుంది కర్తవ్యపరిపాలనకార్యం. నోట్లో కల్లెం అనివరకే తగిలి ఉంటుంది కాబట్టి ఇక ఎటు దిప్పితే అటునుంచే మొదలు చేసుకోతా. పదనిముషాల స్వల్పకాలంలో చూస్తూచూస్తూ ఉండగానే చేసంతా ఖాళీ అయి కుప్పలుపడిపోతాయి. ఓహో! ఎంతశౌర్యం! ఎంత పరాక్రమం! ఏం చాకచక్యం!

ఏకారణంచేతనయినా ఈపరవశత్వ వివశత్వా లకు హేతుభూతాలయిన ఉపాధులు తొలగడం సంభవిస్తే యథాపూర్వం మనసోదరుడు మనమనిషే అవుతాడు. అప్పుడూ కలిగితే కలిగేది కవచధారిగా నుండిన కాలంలో తాను చేసిన కార్యాకార్య విమర్శన మన సోదరుడికి.

కేవలం స్థానపదభ్రంశం కలగడంచేతనే కాదు వీరయ్య కతని పూర్వవృత్తం దోషయుక్తమని తోచింది. కుర్రవాడి మరణంచేత ఇతనికి హద్ది కమైన అనుతాపం కలిగింది. సిగిగతు లింత విపరీతంగా బెడిసి తనకు ఎదురు తిరుగుతాయని ఇతడు కలలోగూడ తలపోశాడుకాదు. కావున అచింతనీయంగా తనవల్ల ఘటిల్లిన మహాపరాధం

చేత పరితాపం ఒకవేళూ, సిగ్గొకవైచూ, ఇతన్ని బాధిస్తూ ఉన్నాయి.

ఈ బాధ ముందు జైలునిర్బంధా లేమీ ఇతని తక్కువ లోకి వచ్చాయి కావు. అది గాక తాను చేసింది దోషమని తత్పరిహారానికి గాను శిక్షను అనుభవించడమే తన పని యనీ నిశ్చయపరచుకొన్న యెడల ఆ శిక్ష వలన గలిగే నిర్బంధా లతనిని బాధించవు. ఇతడు జైలుకష్టాలను తక్కువగా పోషడమే కాదు. అధికారులు తన పరం జేసిన ఎట్టి కఠినకార్యాన్నినా సంతోషంతో శ్రద్ధగా జేసి వప్పగిస్తూ వచ్చినాడు. చెప్పిన పనిని తిన్నగా చేయక పోవడంచేత, అశ్రద్ధగా చేయడంచేత, అధికార్లను ఎదిరించడంచేత వైదిలకు దిట్లు, కాలితాపులు, కొరడా డెబ్బలు, వేత్రప్రహారాలు, నిరాహారశిక్షలు, ఏకాంత గుహబంధనాలు ఇత్యాదులకు స్వాగతాలిచ్చుకొని వస్తుంది. తనకిచ్చిన పనిని శ్రద్ధతో చేసి వప్పగిస్తూ వచ్చి నందున వీరయ్య కిటువంటి కుభావకాశా లేమీ లభించాయి కాదు. ఉన్నతాధికారు లందరూ మాన మాని పోతూ ఉండేవారు అసలీ ఉన్న పదాధికార్లతో ఎక్కువ సంబంధం ఉండనే ఉండదు వైదికి. ఏ స్వల్పమాత్రమైనా వుంటే వుండేది వార్డర్లతో. వైదియొక్క శాంతి సహనాలను పరీక్షించడానికో, లేక స్వభావమో లేక కులాసా కొరకో చేసే పనిలో రవంతతప్పు గన్పించిన యెడల దానిని ఆధారంచేసుకొని హతమాత్రని అరుస్తూ ఉంటారు వార్డర్లు వైదిమీద. వీళ్లను లోబరుచుకోడానికి కావలసినన్ని ఉపాయాలున్నాయి. కాని వీరయ్య ఓర్చే వీరినందరిని జయించింది.

ఎదురు తిరిగినవాణ్ణి దండించడానికి చేయి లేస్తుంది కాని లొంగిపోయి క్రింద పడివున్న వానిమీద గాదు. ఇది స్వాభావికం. కాని కొన్నిచోట్ల ఒక్కొక్కప్పుడు చచ్చినలాగు భూమిమీద పడిపోయినప్పటికీ ప్రహార వర్షం కురిపిస్తూనే వుంటారే, దీని తాత్పర్యమేమిటి? అంటే దానికి ఉంది ఒక అతిమాత్ముడైన రాజనైతిక రహస్యం. కాని మన కిప్పు డెందు కా గొడవంతా. చింతావ్యాకులా లకు జిక్కి వీరయ్య అవలంబించిన శాంతి సహనాలమూల కంగా జైలు బాధల ఉష్ణం సహించుకో గల్గడమూ,

పనులన్నీ సరిగ్గా నెరవేరడమే కాకుండా, కొన్ని నెలలు కడచేసరికి అధికారుల అనుగ్రహనామక మేఘా లితని మీద చాయాదానం చేయడం మొదలెట్టాయి. మంచి చాక చక్కం ఉండాలి ఇటువంటి మేఘచ్ఛాయలను అనుభవించడానికి. ప్రచండమైన నిద్రాఘృతాపాన్నా ర్చే చల్లని వర్షానిచే కాదు, క్షణమాత్రంలో సమస్తమూ భస్మీభూతం చేయగల పిడుగుమీ ఈ మేఘమే జన్మస్థానం. అధికార్ల దయవల్ల ఇతని కాజయిల్లో కాన్విక్ట్ వార్డర్ పదవి లభించింది. మంచినమ్మకం కుదిరితే కాని ఈ పదం లభింపదు. అందులో ఘోరపూర్వ రక్షకభటుల కెక్కువ ప్రిఫరెన్సు ఉంటుంది దనుకొంటూ. ఎందుకంటే వాళ్లను తరిఫీతు (Train up) చేయవలసిన పని ఉండదు, ఇతరుల నంత ఎక్కువగా డ్రిల్లు, కవాయత్ మొదలైన వాట్లలో. జైలు బయటికి స్వతంత్రంగా వెళ్లడానికి వీళ్లకధికారం లేదు కాని జయిలులోపల వార్డర్ల పనులన్నీంటినీ ఈ కానిక్వాల్డ్ చేస్తూవుంటారు. ముఖ్యంగా రాత్రిళ్ల పారా అంతా వీళ్ళవంటే. ఈ పదవితోటే ఇతనికి వేలూరు జయిలుకు బదిలీ అయింది.

పిల్ల మానవ మార్పుల్లాగు ఈ జైళ్ల మార్పుల్లో ఎక్కడికి పోయినా పూర్వోదాహృతమైన తంతు యావత్తూ జరుగుతునే ఉంటుంది. అట్టే జరిగింది వీరయ్య విషయంలో కూడా. ఇక్కడ ఇతనిని తి మరింత శ్రుతిమించి రాగాన బడింది. తన డ్యూటీని యథాపూర్వం యేమాత్రం లోపం లేకుండా నెరవేరుస్తూనే వచ్చేడు కాని మునపటికంటే ఎక్కువ మానం చాల్చి ఎల్లప్పుడూ ఏదో ఆలోచనామర్మడై విన్నవడంతోనే ఉండేవాడు. ఇతనితో పరిచయం గలిగిన 'కానిక్వార్డ్లు' (Convict warders) ఏదైన ప్రసంగంలోనికి లాగాలెనని ప్రయత్నిస్తూ ఉండేవాళ్లు కాని లాభం లేకపోయేది. ఏదో సాకు చెప్పి వారినుండి తప్పించుకొని దూరదూరంగా వుంటు వచ్చాడు. ముఖవైఖరి హృదయాన్ని దహిస్తూ ఉన్న చింతాజ్వాలను ప్రకటిస్తూవుండేది. మామూలుగా రాత్రిళ్లు వార్డ్లమీద గస్తీ తిరుగుతూ వుండవలసిన డ్యూటీ లభిస్తూ ఉండడంచేత నిద్రించడానికి అవకాశమే లభించేది కాదు. చింతాభారంచేత పగలూ నిద్ర వచ్చేది

కాదు. ఎప్పుడైనా కండ్లు మూయడం సంభవించే శిశు హత్యా, గోహత్యా అని వుచ్చరిస్తూ అస్పష్టంగా ఉల్కిపడి పడకనుండి తేచేవాడట. ఇట్టి అస్పృశ్యునితీలో మరి కొన్ని నెలలు గడచాయి. పూర్వ వర్తమాన కారాగా రాల్లో ఉండి రెండు శిశిరవసంతాలనా దాటేశాడితడని తేలింది, అనంతరం కొద్దిరోజులకే.

౪

ముడివేములకు పూర్వోత్తరంగా సుమారు నాలుగుదు మైళ్ల దూరంలో ఉమ్మడివరం అనే మరో గ్రామం ఉంది. గ్రామీణులు ఉమ్మడివరం అని పిలుస్తూ ఉంటారు. ఇది ఒక అగ్రహారం. ఈ ఊరికి తూర్పుదెస ఉత్తరదక్షిణాలుగా కళ్లేరను వాగు ప్రవహిస్తూ ఉంటుంది. ఇదే ఈ గ్రామానికి జీవనాధారం. ఇది గుండ్లకమ్మకు ఉపనది. ఉత్తరాన్నుంచి దక్షిణపూర్వంగా ప్రవహిస్తూ బోయి తంగిరాల అనే గ్రామందగ్గర ఇది ఆనదిలో కలుస్తుంది. శ్రీపర్వతానికి పూర్వదిగ్భాగంలో ఉన్న ఈ ప్రాంతాల కి రెండునదులనూ గంగాయమునని చెప్పిన చెప్పవచ్చు. ఈ ఊరికి శాలిక్షేత్రాలనదగిన మంచి పొలాలన్నీ ఈ కళ్లేటితిరాన్నే ఆశ్రయించుకొని వున్నాయి. ఏటి ఒడ్డు పొలాల కిచ్చు తోటలని కూడా పేరు.

ఊరికి ఒక మైలు ఉత్తరంగా నృసింహస్వామి కొండ వుంది. ఈ గ్రామపు అగ్రహారీకుల వంశమందు జనించిన భద్రపురుషులలో నొకరగు నృసింహ యోగీంద్రులు ఈ పర్వతమగ్గనుంచి ఉపత్యక్తను తపోసుస్తానాదులకు యోగ్య ప్రదేశమని గ్రహించి అచట నొక ఆశ్రమాన్ని, దానినడుమ నృసింహదేవాలయాన్ని గట్టించారు. దీన్నుంచే కొండ కాపేరు వచ్చింది. యోగీశ్వరులెక్కువకాలం దేశాటనలో గడుపుతూ అప్పుడప్పుడు వచ్చి ఈ ఆశ్రమంలో ఉంటూ ఉండేవారు. శిష్యుల సేవ తంగా వీరి సంచారం యావత్తూ కాలినడకనే జరిగింది. భారతవర్షంలోని ముఖ్యతీర్థాల్లో వీరు సేవింపనివి లేవు. మంత్రతంత్ర వనస్పతిమూలీకారుల ప్రయోగాల్లో మంచి నిపుణులు. అందువలన ఈ ప్రాంతవాసులందరూ గురువులనీ, అయ్యవారనీ, యోగీశ్వరులనీ సన్మానపూర్వకంగా

శ్రద్ధాభక్తులతో వీరిని సేవిస్తూ ఉంటారు. స్వామివర్సనం కొరకు వచ్చిపోయే స్త్రీపురుషులతో, జ్ఞానోపదేశ శ్రవణం నిమిత్తం వచ్చు జిజ్ఞాసువులతో, రోగగ్రస్తులై వచ్చి ఇచటినాయువును ఒక్కనాడు సేవించినంతమాత్రానే నీరోగులై సంచరిస్తూ ఉండే జనులతో, సంతానకాములై మునిసందర్శనార్థ మేతెంచిన దంపతినవహలతో ఈ యాశ్రమం నిత్యమూ కళ్యాణమందిరంలాగు ఉంటుంది. పలచని ఇంగిలీకపురంగుగల రాళ్లతో నిలిన డెత్తున నిర్మింపబడిన ప్రాకారపుగోడ ఆశ్రమాంతరస్థులైన మునుల శాస్త్ర ప్రాతినిధ్యం నహించినలాగు గనుపడుతుంది. ప్రాకారపు పూర్వభాగంలోని ముఖద్వారంనుండి తిన్నగా, ఏటవాలుగా దిగి కళ్లేటినీటిమట్టానికి పోయింది అదే రంగు రాళ్ల మెట్లవరన. కర్మసాక్షి బయలుచెడలి వెడలని ప్రాతఃకాలమున, పూర్వదిగ్భాగమునీచులు ప్రాకారకుడ్య కాంతులతో కరస్పర్శనం చేయునపుడు, వనస్పతుల దివ్యగంధ మానియాని మెల్లగ చల్లగాలి నడయాడునపుడు, ముఖద్వారంమీద ఆసీనులై దృష్టి సారించినయెడల, గడ్డితో, మొక్కలతో, చిన్నచిన్న చెట్లతో, తీగజాంపాలతో నిండి ఏటవాలుగ ఏటివర్షంతం ప్రసరించిఉన్న పర్వతపార్శ్వాలూ, మెట్లవరసా, కొండ యడుగున కళ్లేరు, దాని కాల చాలమారంవరకు విస్తరిల్లియున్న చిట్టడవులకొండలూ, కళ్లేటితీరం వెంట వ్యాపించి పైర్లతో నవనవ లాడుతున్న తోటలూ, మొదలైన వన్నీ ఏకీభవించి అతి సుందరమైన దృశ్య మేర్పడి యుండ ఇట్టి సర్వతోముఖ మోహినియగు ప్రకృతిని నదలడం ఏలాగా యని ఆలోచనలు బయలుదేరుతూ ఉంటాయి తత్వనేత్రల మమకొనే వేదాంతుల నీరసస్వాంతాల్లో కూడా. ఈనైర్గతి దివ్య సౌందర్యాన్ని ద్విగుణీకృతం చేస్తూ ఉంటారు కళ్లేటి నీట జలకమాడి పనుపు రాచిన మొగాలతో, సువ్యక్తాలైన కుంకుమ తిలకాలతో, తడి వెండ్రుకల జారుసుళ్లతో, ముతకనాజుకు కట్టుపుట్టాలతో, జలపుండ్ల కలశాలతో మెట్ల నెక్కి వచ్చే జవ్వనులు, సంతానవాంఛనలై మునిసందర్శనార్థ మేతెంచిన సుందరులు. నిండుబిందెల నెత్తుకొని ఎక్కలేక ఎక్కలేక మెట్ల నెక్కి వచ్చు సంతానకామినులైన ఈకోమల శరీ

రల చూచినయెడల, గలుగబోవు సంతానభారవహనాన్ని అభ్యసిస్తున్నారా యనిపిస్తుంది. ఆశ్రమ శరీరానికి ఆత్మ కల్పిస్తున్న సృసింహ యోగింద్రుని ప్రభావమే కావచ్చు. ఆతపోవనంలో సంతృప్తి శాంతి సౌఖ్యాల్లే కాని తద్వ్యతిరేకాలున్నట్లు గానరాదు. ఏదో కాన్యశాన్ని ఈ యతీంద్రుని సమీపించనివారు, వచ్చి సంపూర్ణకాములై నెల్లనివారూ ఈప్రాంతాల్లో లేరు. ఆశ్రమంలో వీరు ఉండేది ఒకచిన్న పూరిగిరికి. లోపల ఒక్కశరీరానికే తప్ప మరొకరికి చోటుండేది కాదు. కాని మంచిభాగ్య వంతులకుగూడా అక్కడ వుండాలెనని మన సౌతూ ఉండేది. దేవాలయపు గర్భగుళిలాగే తోచేది.

ఇట్లు శాంతిసౌఖ్యాలకు అకరమైన ఈతపోవనానికి చేరాడు మన వీరయ్య వేలూరు కేంద్రాగారం నుంచి విడుదల కావడంతో. రెండేళ్ల శిక్ష పూర్తిఅయి తర్వాత, స్వంతఇంటికై నా పోలేరు. చింతాపశ్చాత్తాపాలతో నవసి నవసి తుదకు వైరాగ్యంలోబడ్డ ఇతనికి ఇల్లా, వాకిలీ, ఇష్టమిత్రులు, బంధువులూ ఎవరూ కన్పించారుకారు. పుట్టింట చేరి తనకోసం ఇంతకాలం ఏమి స్తూఉన్న భార్యను జూచి ఓదార్చడానికై నా వెళ్ళక ఈఆశ్రమానికి చేరాడు యతీంద్రుల ఉపదేశాన్ని పొంది సర్వసంగత్యాగియై సన్యాసం వైకొనవలెనని. ఇతని వంటి చిత్తవిశేషాలు కలుగు స్వభావుల కందరికీ ఇదే దశ. ఏది వచ్చినా మితిమారిపోతూ ఉంటుంది. ఆనాడు గంగను తహశీల్దార్ కి ముట్టజెప్పాలిని ఎంత ఆశ్రం, ఎంతతెనువా, ఎంతపట్టుదలా కలిగాయో అంతకన్న నెక్కువగ ఇప్పుడు సర్వమూ త్యజించి సాధువు కావాలి నని కలిగాయి. ఈయోగింద్రుల సంగతి ఇతనికి చాలా కాలంనుంచే తెలుసు. అందుచేత తిన్నగా ఇక్కడికే వచ్చేను. వచ్చి రెండురోజులైంది. యోగిశిష్యులతో సంభాషణ జరిగింది. తాను వచ్చినకార్యం విన్నవించుకొన్నాడు. వారు ఇతని పూర్వోత్తరాలను అన్నింటినీ బాగా అడిగి కనుక్కున్నారు. సరే వుండుమన్నారు ఇతనిరోగానికి చికిత్సచేద్దామనుకొనీ. వీరు సమస్తవిధాలైన రోగాలకూ చికిత్స చేస్తారని ఇదివరకే తెలిపాను కదా!

కాని వీరు మంచి అనుభవంకల వైద్యులు. రోగం ఒకటైతే వైద్య మింకోటి చేసేవారు కారు. త్వరపడే వారు కూడా కారు. ఎటువంటి వైరాగ్యం స్థిరంగా వుండేది, ఎటువంటిది ఉండనిది వీరికి బాగా తెలుసు. వీరి సంచారకాలంలో కాశీ, ప్రయాగా, గయా, ఇత్యాది పుణ్యక్షేత్రాల్లో జనగుతూ ఉండే పితలాటకా లెన్నింటినో చూసేవున్నారు. ఎందరినో ఉభయబ్రహ్మలను చూశారు, కానివారిని కాకుండా రక్షించారు. పెండ్లాంతో వేగలేక పారిపోయివచ్చిన విరాగలూ, ఉంచుకొన్న దానిచేత తన్నులు తిని వచ్చిన ఇంద్రియనిగ్రహంలు, న్యూపారాల్లో దివాలాతీసి వచ్చిన నిస్పృహచిత్తులు, న్యూపాల్లో కట్టకడపటివరకు ఓడిపోయి వచ్చిన నిర్భములు, అధికార్ల చేత తిట్లు దిని పని పోగొట్టుకొని వచ్చిన నిరహంకారులు, సరసాగూ పరీక్షల్లో దప్పి వచ్చిన బాలవిరత్తులు, ఇత్యాదు లెందరో వస్తూవుండేవారు చతుర్థాశ్రమ స్వీకారార్థం. గురుపద మధిష్ఠించియున్న మహాత్ములు, అదివరకున్న శిష్యులు పాతబడి పోవడంచేత ఈ కొత్తగా వచ్చినవారు మళ్ళీ కొన్నాళ్ల వరకై నా సేవాశుశ్రూషలు తృప్తికరంగా చేస్తారనే యాశతో ఆ వచ్చినవారి జాట్టుపిలకలను కత్తిరించి, కాషాయపసనాల గట్టించి సంతర్పణలతో సహా శిష్యులగామించుకొంటూ ఉండేవారు. కాని యీ నూతనాగతులకు వచ్చిన త్షణమం దున్న వైరాగ్యం రెండో త్షణంలో ఉండేది కాదు. కొన్నాళ్లకు పూర్తిగా చల్లబడేది. అంతవరకూ బాగా నమ్మకం పుట్టేలాగు సేవాశుశ్రూషలను సలుపుతూఉండి తుదకు ఏ అర్ధరాత్రి వేళనో గాఢనిద్రామన్నలై విహికం మరచి మహానందంతో గురువులవారు గురకలుకొట్టుతూ ఉన్న సమయాన్ని వారికి నిద్రాభంగం చేయడం ధర్మం కాక పోవడంచేత గురువుగారితో చెప్పి వారి యాశీర్వాదాలను పొంది బయలుదేరుటకు వలస దొరక దయ్యగదా యని చింతిస్తూ వారి స్మరణార్థం, వారికి ప్రియమైన వస్తువు లేవైనా లభించేయెడల అనాయాసంగా మోయగలిగినన్ని సంగ్రహించుకొని అంతూ పొంతూ లేకుండా అంతర్ధాన మాతూ ఉంటారు. ఈలాటి

ఆషాఢపూతులను ఎందరినో చూశారు వీరు. అట్టిశిష్యురత్నాలను తలచుకొని తలచుకొని విలపిస్తూఉండే తీర్థపాదుల నెందరినో ఓదార్చుచుమాడా. కాబట్టి వీరికి బాగా అవగతమే ఎట్టివానికి ఎట్టిపరిస్థితుల్లో ఆశ్రమం ఇవ్వవలసిందీనీ.

వీరయ్య వచ్చి మరియెందు మాడుకోజులు గడిచాయి. రోజూ యోగిగారితో మాటలు జరుగుతూనే ఉన్నాయి. ఇతనిపట్టుదలా తగ్గలేదు, స్వాములవారు సుముఖులయ్యేలాగు కన్పించడం లేదు. ఇతన్ని ఈ ప్రయత్నాన్ని ఉండి తప్పించి ఉచితమార్గంలోకి లేవాలి అని వీరి అభిప్రాయం. ఒకనాడు సాయంకాలమైంది. మరీచిమాలి కొండపనుకకు పోవడంచేత ఆశ్రమమూ, దాని కిరుప్రక్కలందూ నీడా, ఈనీడ పడని బాహ్యప్రదేశాలన్నీ నీరెండలో మిలమిలలాడుతూ మహాశోభాయమానంగా ఉన్నాయి. నృసింహస్వామి ఆలయానికి ముందున్న వేదికమీద యోగులవా రాసీనులై ఉన్నారు. నేవాసం దర్శనాలకై వచ్చిన యాత్రికులందరూ చుట్టూ మాగోప్పిని వారి ఉపదేశం వింటున్నారు. రండి! వారి భవ్యమూర్తిని మీరుకూడా జూపించి వారుపదేశించేదాన్ని విశేలాగు చేస్తాను. ప్రస్తుతం వీరయ్య శోధి చెబుతున్నారు. కాని వారి ఉపదేశం అందరికీ కలిసేవస్తుంది.

అరుగో! వారే యోగింద్రులు, వేదికపైని కృష్ణాజినంమీద. మేలిమిబంగారంవంటి శరీరచ్ఛాయ. ఏడడుగులకు కొంచెం మించిన ఆజానుబాహుదేహం, దేహప్రమాదీర్చుమైన జటాభారం. అనందజ్యోతి తోలు కాడు విశాలమైన గుండ్రని మొగమూ, అప్రకాశంలో వెలుగొందు ప్రసన్నతాయుక్తమైన దరహాసం దర్శకుల వదనాలన్నీంటిమీద సంక్రమించిందా యసునట్లు వారందరుమాడ మందహాసంతో వారిచూటలను వింటున్నారు. కాని సంభాషణలోని సందర్భాలు ఒక్కొక్కప్పుడు వీరిముఖభావాలను మారుస్తున్నాయి. వినండి! మీరు కూడా.

యోగి:—వీరయ్యా! నేనిన్నాళ్లనుంచీ చెబుతూవచ్చినమాట లింకా నీమనస్సున కెక్కినలాగు లేదు.

వీర:—స్వామీ! నాకువై రాగ్యం స్థిరంగా ఉండజాలదనేనా తమ యనుమానం?

యోగి:—స్థిరంగా ఉండవలసి, ఉండక పోవడం మూమాడు నాలుగుజోట్లొకాడుగదా మూడునాలుగు ఏండ్లలోగూడా తేలేవిషయం కాదు. దాన్ని గురించి నేను ప్రస్తావించ దలచుకోనే లేను.

వీర:—అయితే నిన్నరాత్రి తమగు నెలవిచ్చిన విషయాలూ నాయాశ్రమ గ్రహణానికి అభ్యంతరాలు?

యోగి:—అవును. సన్యాసం తీసుకోడానికి ముందు నీమీద కర్తవ్యాలన్నీ పున్నాయి. ఇదివరకు నీయంతట నీవే వాటిని మీద వేసుకొన్నావు. ఇప్పుడు వాటినుండి తప్పించుకోవడం నీశక్యంకాదు. పూర్వకర్తవ్యపాలనాన్ని అసంపూర్తిగా వదిలి ఇంకో కర్తవ్యభారం మీద వేసుకోడానికి యోచిస్తూ ఉన్నావు. తుదకు అటూ ఇటూ కాకుండా ఉభయభ్రష్టుడవైపోవడం తప్ప ఇంకేమీ లభింపదు.

వీర:—స్వామీ, స్వాధ్యం చేతనో అహంకారం చేతనో లేక నా దౌర్భాగ్యంచేతనో అపరాధం చేశాను. అందుమూలాన్ని పోయిన ప్రాణాలు పోగా నిద్రోపులైన వారి సంసారం నీట కలిసింది. ఇక నాకు మాత్రం సంసార మెందుకని చింతావిరక్తులతో మీపాదాలను ఆశ్రయించాను. కాబట్టి నా హృదయతాపం బోయి శాంతి గలిగే మార్గ మేదో తమరే నెలవియ్యండి!

యోగి:—నా అభిప్రాయమూ అదే. నిన్ను కర్తవ్యచ్యుతుని చేయకుండా నీమనస్సుకు శాంతి కలిగే ఉపాయం చేద్దామనే. అన్యథా నీవు అడగడంతోలే ఇచ్చేవాడిని నీకాశ్రమం. గుడ్డలరంగు మార్చుకొని కర్తవ్యహీనులై ఒకమూలనుజేరి రామరామ అని జపిస్తూ మార్చున్న మాత్రాన ముక్తీ లభించదు, శాంతి లభించదు. కాని ఫలాపేక్ష లేకుండా స్వకర్తవ్యం నిర్వహించుకొంటూ వుంటేనే నీ కేమైనా ప్రాప్తించేది. వీరయ్యా, ఎప్పటికైనా జైలునుంచి విడుదలను పొంది వస్తావనే ఆశతో ఇంతవరమా నీకోసం ఏడవ్తూ ఎదురుచూస్తూ ఉన్న నీభార్య నీయాశ్రమస్వీకారం వినంగానే

ఏమవుతుంది? ఆమెయొక్క ఒక్క కన్నీటిబొట్టు చాలు నీతపోగొన్నంత చల్లార్పడానికి. ఆమె ఒక్క ఉష్ణనిశ్వాసంచాలిస్తూ నీశాంతిసాగరాన్నంతా పీల్చడానికి? నీసహధర్మచారిణి, నీయర్థాంగియైన ఆమె యొక్క నవనీ నవనీ ఆత్మహత్యకోసం ప్రయత్నం చేయడం, నీ ఒక్కడ ఆత్మబిక్షకోసం ప్రయత్నించడమూ! వహవ్యా! ఎంతసరసంగా ఉంది! ఎవరి కర్మగు వారే భోక్తలని సరిపెట్టుకొనడానికి వీలేదు. అనేకవొట్ల పరస్పరాకాంక్ష ఉంటుంది. నీనల్ల ఇది వరకు మహాపరాధం జరిగిందంటే దాంతో ప్రతితూగ గల ఉపకారాన్ని చేయి వెంకయ్యకుంటుంటానికి. అందు వలన నీకు శాంతి కలుగుతుంది కాని ముక్కు చూసుకొని హుద్దుంటే కాదు. ఇదివరకు నీవు చేసినదానివల్ల హాని కలిగింది ఒక్క కుంటుంటానికే. ఇంకొకదానికి చేయడానికి సిద్ధపడుకున్నావు ఇప్పుడు. అది నీకుంటుంటానికే.

వీర:—స్వామీ, నా కేమీ పాలుపోవడంలేదు. ఇక తమరే సెలవియ్యండి, నే నేం చేయవలసిందీ!

యోగి:—రేపు ఉదయాస్తేలేచి మొదలు మీ యత్తగారి ఊరికి వెళ్లు. నీ భార్యను కలుసుకొని మంచిచెడా విచారించుకో. నీకు వెంకయ్యవాళ్లను చూచి నీపశ్చాత్తాపాన్ని తెలియపరచాలని ఉంది కాదా? ఒక వారంలోజూలు గడచింతర్వాత బయలుదేరు, వాళ్లక్షేమ సమాచారాలు తెలుసుకొని చూడడానికి. అరుగో ఒక గంటక్రిందే వచ్చారు ఇద్దరుముగ్గురు మనుష్యులు, స్వామి దర్శనానికి ముడివేసుకుంటుంది. వాళ్లనడిగితే తెలుస్తుందను కొంటాను, వాళ్లసంగతి చాలవరమా.....ఏం రామయ్య! మీ కేమైన దెలుసా, మీవూరి వెంకయ్య ఎక్కడ ఉందీ, ఏం చేస్తూ ఉందీనీ?

రామయ్య:—చిత్తం; వచ్చిపోయేవాళ్లవల్ల ఇప్పుడు వాళ్లపని ఒకమాదిరిగా బాగానే ఉందని విన్నాను. తెనాలిలో ఉన్నారు. ఇద్దరూ వొట్ల వంచి పాటుపడేవాళ్లు. ఇంతమా భగవంతు డనుగ్రహించాలె. మళ్లీ ఆ దంపతుల కొక కొడుకు కలిగి ఉందీ, అచ్చంగా పోయినవాడిలాగనే వుండడంచేత వీడికి

వాడిపేరే పెట్టుకొన్నారనీ, ఇందువల్ల వాళ్లకు చాలా వరకు బెంగ తీరిందనీ చెప్పారు, నాలుగైదు నెలల క్రిందట వచ్చిపోయినవాళ్లు. ఇటువేపునకు ఒకపర్యాయం వచ్చిపోవాలని అనుకుంటున్నలాగు విన్నాం.

యోగి:—నింటున్నావా? వీరయ్య!

వీరయ్య:—చిత్తం. మీరాసతి ఇచ్చినలాగు నడుచుకోవడానికి రేపు పొద్దున్నె వెళ్లిపోతాను. సెల విప్పించండి!

యోగి—మంచిది.

౫

ప్రస్తుతం మన కథాభాగానికి రంగభూమి, నూపా టిసీమల్లోని గంగాయమునల మధ్యఉన్న ఈపుణ్యభూమి. పుణ్యజనావాసమై ఉండేదని—హర్షణఖ తాలూకు రాజ్యం కావడంవల్ల మొదటిభాగంలో నూచించే ఉన్నాను. ఆ త్రేతాయుగంనాటి ఖరమామణులు, వారి యనుచరుల సంతతులేమో యను సందేహం కలుగు తూ ఉంటుంది, ఇప్పుడీ కలియుగంలో అదేవిధంగా రాక్షసపరిపాలనం సాగిస్తూఉన్న ఎరకల మాకలను చూస్తే, యానాది చెంచుగుంపుల జూస్తేను. చివరెందు జాతులవారివలన ఉపద్రవా లేమీ అట్టే ఎక్కువగా జరుగుతూ ఉండవు కాని పూర్వుల పేరును అక్షరశా నిలిపేది ఎరకలగుంపులు. దార్లు గొట్టి దోచుకోడంలో వీరిది పెట్టింది పేరు. వీరిప్రాంతాలను ప్రధాననివాసంగా ఏర్పరచుకొని వంపవందమైళ్లకుపైగా బోపిళ్లనుకొడుతూ ఉంటారు. ప్రధానావాసంలోగూడా ముతాలు ముతాలుగా జేరి సామాన్యంగా అందరికీ ఎరుకపడని మారు మూల ప్రదేశాల్లో, కొండచరియల్లో, పర్వతాలమధ్య అగాధంగా కోసుకొనిపోయి పారుతూఉన్న నదుల తీరాల్లో విడుదులను స్థాపించుకొని వానికి చుట్టుప్రక్కల గంగ, గౌ మైళ్లవలయంలో ప్రయాణాలను సరిపే బాట సార్లకు మహాత్మ్యవపిలులను గావించి ప్రయాణపు గమనపరిశ్రమానికి తోడు వేరొందు భారవహన ప్రయా స మేమీ లేకుండజేసి సాగనంపి వారి యాశీర్వాదాలను పొందుతూ ఉంటారు. గమనాగమనాలకు

తగిన రోడ్డేనీ లేకపోవడంచేత, వీళ్ల ఆటలన్నీ సాగి వస్తున్నాయి. సర్కారువారు ఏం నిద్రపోతున్నారా అంటారేమో! లేదు, లేదు. వారు వీళ్లను పట్టుకోడానికి శతవిధాల ప్రయత్నం చేస్తూ ఉంటారు. కాని కృతకృత్యములు కావడంలేదు. సర్కారు గుప్తచారుల మింగిన రహస్య చారులు వీళ్ల దగ్గర ఉన్నారేమో తెలియదు. పోలీసు వారిగిస్తేలూ, వారిశోధనలూ ఎక్కువైతే కాని, లేక చురుకుగా జరుగుతూ ఉంటే కాని వెంటనే ఈ గుంపులు మాయమౌతాయి. ఎక్కడ దాసుతాయో తెలియదు. సర్కారు ప్రయత్నాలు బాకీలో ఉన్నంతకాలమూ వీళ్ల పొడవు పూడూ కానరాదు. ఆరోజుల్లో బసుల రాక పోకలు నిర్భయంగా జరుగుతూ ఉంటాయి. కాని ఎన్నాళ్లనీ ద్రవ్యాన్ని దుబారా చేసుకోడం సర్కారు వారికి ఈజిప్టికొలుపుకోసం? కొన్ని నెలలు గడచిం తర్వాత ఈశోధనాని తగ్గుతాయి. వెంటనే వీళ్ల పోల్టూ యథాప్రకారం విజృంభిస్తాయి. ఆకొండ బోడెమీద కోమటికోటయ్యకు పూజ బాగా జరిగించారనీ ఎరక లోట్లు, ఈజింకలో బత్తుల మల్లయ్యను బహుదయంగా సత్కరించారనీ గ్రామాల్లో ముచ్చటగా చెప్పుకొంటూ ఉంటారు. ఈరోజుల్లోనే రెవిన్యూ అధికారులు, ఫారెస్టు ఆఫీసర్లు సీసాపీలూ, నూపర్లవైజర్లు, సెటిల్ మెంటు ఆఫీసర్లు ఎందరో సర్కారు ఉద్యోగులు వస్తూ పోతూనే వుంటారు. కాని సర్కారునాకర్లు కొద్ది మందైనా సరే, ఒంటరిగాడైనాసరే, దగ్గర ద్రవ్యమున్నా సరే, వాళ్ల జోలి కెంతమాత్రం పోరు వీళ్లు. మళ్లీ ఊపిరి తిరక్కుండా చేస్తారనేభయమే కాబోలు?

దొరతనపు నాకర్లని వీళ్లు ఏప్రకారం గుర్తిస్తారో ఇది మహావిచిత్రమైన సంగతి. డ్రెస్సుమీద ఉన్నాసరే, జేడ్డెస్సు అయినా సరే సర్కారుమనిషి కంటపడడం తోలే వీళ్లు కాళ్లకు బుద్ధిచెబుతారు. అదివర కేమైనా చేతజిక్కి ఉంటే దాన్ని కూడా ఆవతల పారేసి పలాయనం గావిస్తావుంటారు.

కురిచేడు రైల్వేస్టేషనుకు ఎదురుగా ఉన్న చిట్టప వల కొండలవరుసలకు అవతలిప్రక్క అనగా గుండ

కమ్మ పారేవేపున ఈదోషిగాండ్ర గుంపులకు నిల్వ డాని కనుమాలాలైన మారుమూలప్రదేశాలు కొన్ని ఉన్నాయి. వాటిలో తంగిరాలకొండ క్రింద వాగులోని ప్రవేశం ఒకటి, ఇది చాలా భయంకరమైనది, అక్కడ పడివుంది ఒక ఎరకలగుంపు. కురిచేటిస్టేషన్ నుంచి గాక గుండ్లకమ్మ స్టేషన్ నుంచి కూడా ఒక జొంకబాట పోతుంది ముడినేములకు. ఈదారికి ఎరకలగుంపు పడివున్న చోటికి ఒక మైలు వ్యవధానం ఉండవచ్చు. ఈదారి దక్షిణపూర్వాన్నుంచి బయలుదేరి ఉత్తర పశ్చిమంగా పోతూ మధ్య తగిలేకొండను ఎక్కి దిగిన వెంటనే గుండ్ల కమ్మనుదాటి ముందుకు సాగిపోతుంది. కొండనదీ కలిసిన చోట ప్రవాహపుశోతవలన ఒక మరుగుమూల ఏర్పడి ఉంది. ఈమూల యందే సమయం కనిపెట్టి యుండి దోషిగాండ్రు ఆదారిని వచ్చిపొయ్యేవారికి వసంతోత్స వాలు జరిగింది కీర్తి గడిస్తూ ఉంటారు. అట్టి ఈప్రదేశంలో తాము విన్న నిర్భయ్య లెప్పుడు దుటస్థుడు తారా యనే యాశతో గూబల్లాను కనిపెట్టుకొని మార్చున్నారు, దారికి కొన్నిగజాల దూరంలో, మీద చెప్పిన ముతాకు జెందిన నలుగురు మనుష్యులు, ఒక పెద్ద చాపంతిని చాటు జేసుకొని,

బెజనాడ వేపునుంచి గుండ్లకమ్మ స్టేషనుకు సాధారణంగా మాడు రైలుబండ్లు నడుస్తూవుంటాయి. రాత్రి సుమారు ౧౧ గంటలకు ఒకటి, తెల్లవారుజామున ౪ గంటలకు ఒకటి, పట్టపగలు ఒంటిగంటకు ఒకటిన్నీ. సరియైన రోడ్లు లేని అడవిమార్గం కావడంచేత, దొంగల భయంచేత, సామాన్యంగా పగటిబంకిమంచే దిగుతూ ఉంటారు ప్రయాణీకులు. విధి లేక రాత్రి దిగినవాళ్లు తెల్ల వారేవరకు స్టేషన్ దగ్గరే గడపి తరువాత బయలుదేరు తారు వారివారి గ్రామాలకు. ఒంటిగంటబండి వెళ్లి పోయి రెండు గంటలు గడిచాయి. ఇంతవరకు తాము కని పెట్టుకొనివున్న వాళ్లు రాలేదేమని చాలా తహతహపడు తున్నారు బండ్లచాటుదొంగలు.

జీవులంటే అపారమైన దయ భగవంతుడికి. భూతంమీద తుణకుకానికి ఒక్కొక్క మరపుతెర కృపతూ ఉంటాడు. భావిమీద అజ్ఞానమనే లోహపు

రేకుల దొంతర పడేవుంది. ఈవిస్మయజ్ఞానమగ్నగత రంగధూమిల్లో ఎన్నివృత్తాలై నా తొక్కిస్తూఉంటాడు జీవులచేత. ముందూ వెనుకా ఈ తెరలే లేకపోతే జీవుడి గతి ఏమయ్యేనో తెలియదు. జీవుడిగతి కేమిటి గాని సర్వ జ్ఞత్వ దయాసముద్రత్వ గగ్గాలను రెంటినీ కోల్పోయే నాడేమో అనిపిస్తుంది ఈశ్వరు డీ రెండు తెరలనూ గల్పించకపోయినట్లయితే.

ఉత్తరక్షణంలో జరిగే మహా భయంకరఘట నాల జ్ఞానం లేతమాత్రమైనా లేకపోవడంచేతనే కేలిం తలు కొడుతూ ఉంటాం సంతోషసాగరతరంగాల్లో, వొడ్లూ పై తెలియకుండా. గోడ్డుప్రక్కన ఉంది ఒక పెద్దమరిచెట్టు. దాని క్రిందుగా వస్తున్నాడు ఒక యువకుడు. ముందడుగు వయ్యడంతోటే నెత్తిమీద పడడానికి సిద్ధంగా ఉంది ఒక పెద్దకొమ్మ. కాని ఎదురు గుండా వస్తున్న ఒక మందర పదార్థమీద వ్రాలి ఈతని మనోరాజహంసి ఆనందసరసిలో లేలియాడుతూ ఉంది. ముందడుగు వెయ్యడం, కేళిని కొమ్మ పడడం, గుళ్లి న నేల గూలడం, నెత్తి చిత్తకడం, స్మృతి తప్పడం యవ కునికి అన్నీ త్తణంలో జరిగాయి. గిండీశసుల్లో రెండు లక్షలపందం గలిచిన ఒక శ్రీమంతకుమారుడు ఫోర్డు కాకెక్కి మనోవేగంతో ఆనందపరవశుడై జార్జిలవునుకు వస్తూ తనవాళ్లందరికీ ఈసంతోషవార్తను తెలియచేయ దానికి బొసాట్లో చాగొట్టుముందు థాంమ్మని ఎగిరేడు, ఇంకోకారుతో ఇతనికారు ధీకొనడంచేత, లక్షలు దొరు కుతాయి ఈలాటి దృష్టాంతాలు.

బండచాటున నల్లరుదొంగలూ మహా ఆశ్రంతో పొంచేసుకొని కూర్చున్నారు. ప్రేమకావేపుమంచి నడిచి వస్తున్నారు ముగ్గురు ప్రయాణీకులు. వెంకయ్య, వెంక మ్మ, దారిలో కలిసిన మరోబాటసారీ. మోకాళ్లపైకి లాగి కట్టిన ముతకధోవతీ, నెత్తిమీద పాగా, వంటిమీద ఉత్తరియం; మాట తగిలించిన బాణాకరను బుజంమీద వేసుకొని మాట్లాడుతూ నడుస్తున్నాడు వెంకయ్య. అతని ప్రక్కనే వస్తున్నాడు బాటసారి. ఇతనివేషమూ ఇంచు మించుగా అదేమాదిరిగ ఉంది కాని, ఇతనివద్ద మాటా

ముల్లే ఏమీ లేదు. ఇతనిచెప్పులు మాత్రం కర్రకు తగిలించి వున్నాయి. వీళ్ళనెనక ఒక బారెడు దూరంలో వస్తున్నది వెంకమ్మ. చేతులో ఏడేనిమిది నెలల పిల్లవాడున్నాడు. వాడి లేతవంటిమీద కొన్ని వెండిసాములున్నాయి. కర్రవాడి పాలబుగ్గలను వేళ్లతో బుణుకుతూ, ముద్దులాడుతూ, వాడి బాల్యచేష్టలకు అపారమైన ఆనందంపొందుతూ నడుస్తున్నది వెంకమ్మ. ఇంచువలన ఈమెకు నడకవలని ఆయాసంకూడా కన్పించ డంలేదు. ఇంకో గంటలో మాముడివేములలో మా యింట్లో వుంటామని ఆత్యంతమైన సంతోషం వీళ్ల మొగాలమీద నాట్యం చేస్తూ ఉంది. రెండేళ్లు గడిచి పోయింతర్వాత మళ్లీ స్వంత ఇంటికి వెళ్తున్నాంగదా యని ఒకవిధమైన ఉత్కంఠా, ఒకవిధమైన ఆందోళనం వీళ్ల హృదయాల్లో పొంగి పారలుతున్నాయి. ఒక్కొక్కప్పుడు కళ్ల నీళ్లు కారుతున్నాయి, ఎన్నాళ్లకు మాయాప్రాంతాలను చూడగలిగేరునీ, గుండ్రకమ్మను ఎప్పుడు దాటుతామా అని త్వరత్వరగా నడచి వస్తున్నారు. ఆహా! ఎంతప్రేమా స్వంత ఇల్లంటే.

సుమారు మూడుగంటలు దాటుండవచ్చు. దొంగలు కూచున్న రాతికి తిన్నగా వీళ్లు పదిగజాలదూరం లోకి వచ్చేసరికి దానిచాటుమంచి వీళ్ల మీద రంయి రంయిమని రాళ్లు పడ్డాయి. ఏదిక్కుమంచి పడ్డాయో అని వీళ్లు ఇటూ అటూ దిగ్భ్రమతో చూస్తూ నిలుచునే ఉన్నారు. తెప్పపాటుకాలంలో ఇద్దరు దొంగలు వీళ్ల ముందుకూ, ఇద్దరు దొంగలు వీళ్ల వెనుకకూ దూకి దారిని అడ్డకట్టారు. వెంకమ్మకు వొళ్లు ఝల్లుమని గాభరా పుట్టి ఏమయిందీ తెలియడంలేదు. ఆపాదమస్తకమూ గజగజ వణకుతూ ఉంది. చెమ్మబులు పోస్తున్నాయి. బిడ్డను గొమ్మున కదుముకొని ఓవారా ఓవీరా యని అరవ బోతుంది కాని భయంచేత నోరు ఎండి మాట బాగా పెగలడంలేదు. వెంకయ్య త్తణమాత్రంలో భయం కరంగా మారిపోయి ముందు దూకిన ఇద్దరి మీదా తిరగ బడ్డాడు బాణాకరతో, మాటను క్రింద పారేసి. బాట సారి వెనుకవాళ్లతో తలపడ్డాడు. కటాకట్ కర్ర లెగు

తున్నాయి. దెబ్బలు తగులుతున్నాయి. ఒక్కొక్క దెబ్బ తగిలినకొలది ఆవేశం ఎక్కువైపోతుంది. వెనుక దొంగల్లో ఒకడు వెంకమ్మమీదికి చూకి బిడ్డను బలవంతాన లాగుతున్నాడు. అయ్యో! అయ్యో! నాబిడ్డను కాపాడండి నాయనా! అని ఏడుస్తూ దొంగతో పెనగులాడుతూ ఉంది ఈమె. వెంకయ్య, బాటసారీ, వాళ్ల దెబ్బలను తప్పించుకొంటూ ఈమెకేసి తిరిగారు. కాని ఇంతలో ఆరాక్షసుడు పిల్లవాణ్ణి లాక్కొని పరుగెత్తడం మొదలెట్టాడు, గొంతు నులిమి చంపడానికో లేక నీళ్ళలో ముంచడానికో. ఈమె నెత్తీ రొమ్ము కొట్టుకొంటూ వాడివెంటబడి రవంతమారం పరుగెత్తి క్రింద పడిపోయింది. మాట నెత్తుకొన్నాడు మరోదొంగ. తక్కిన ఇద్దరూ వెంకయ్యను, బాటసారినీ కదలనివ్వడంలేదు. ఇంకోక్షణం దాటితే ఏమయ్యేదో తెలియదు, ఇట్టే సాగివుంటే. కాని “ఘబర్దార్ బద్మాష్” అని సింహగర్జనం చేస్తూ, చేతిలోని బాణాను ఝులిపిస్తూ! పరుగెత్తుకొని వచ్చి హఠాత్తుగా రంగంమధ్య నిలిచేడు ఒకకొత్తమనిషి. ప్రంభించి పోయినారు ఎక్కడివా శృక్కడ మంత్రమగ్ధులైనా. వెంకయ్యను బాటసారినీ కదలనీకుండా చేస్తున్నదొంగ లిద్దరూ పోరాటం మాని కొండమీది కడ్డంపడి పరుగెత్తారు. మాటవాడు మాటను వదలి అదే పరుగు. కొత్తమనిషి పిల్లవానితో పరుగెత్తు

తున్న దొంగవెంట బడ్డాడు. వాడదిమంచి కుర్రవాణ్ణిక్కడే పారేసి మరోవేపునకు పరుగెత్తాడు. క్షణంలో పటపరివర్తనమై రంగం నూరి పోయింది. వెంకమ్మ ఇంకా క్రిందనే పడివుంది. వెంకయ్యకూ బాటసారీకీ దిగ్భ్రమ విస్మయంవల్ల నోటివెంట మాట రావడంలేదు. కొత్తమనిషి పిల్లవాణ్ణి చేతుల్లోకి దీసుకొన్నాడు. తల్లిదగ్గరనుంచి లాక్కొడంలో కొంచెం వొళ్లు నలిగి, క్రింద పడిననస్సును కొంచెం దెబ్బతగలడంతప్ప పిల్లవాడి కేవల అపాయం కలుగలేదు. కాని తెగ ఏడుస్తున్నాడు. వీణ్ణి దగ్గరికి తీసికొనిరాగానే వీడి ఏడుపు విని తెప్పిరిల్లి లేచింది వెంకమ్మ. కొత్తమనిషి వాణ్ణి ఆమెచేతులకు అందిచ్చేడు. మా అయ్యో, బతికున్నావా మానాయనా? ఏదేవుడు బతికించేడుతండ్రీ! అని వాణ్ణి అక్కనకు అడుముకొని వొళ్లంతా నిమరుతూ ఏడుస్తూ కూర్చుంది.....

పిల్లవాణ్ణి యమమౌతచేతుల్లోనుంచి లాక్కొని వచ్చి తల్లిచేతుల కందిచ్చిన ఈకొత్తమనిషి ఎవరో గ్రహించారా? మన వీరయ్యో. యోగిగారితో చెప్పి వచ్చిన లాగు ఇతడు తన యత్తింట వారంగోజులు గడపి బయలుదేరాడు, తెనాలి కెల్లి వెంకయ్యవాళ్లను కలుసుకొని పరామర్శించడానికి. దారిలోనే ఈప్రకారం సమావేశమైంది.

పాత పాటలు

నేదూరి గంగాధరం గారు

పూసపాటివారు పుణ్యమంతులు
పులి జంపి పులిగోళ్లు జూదమాడేరు
మమ్ము గన్నవారు భాగ్యవంతులు
పల్లెన ధనమోసి పంతమాడేరు.
బిడ్డలు లేనివారు గొడ్డుమోతువారు
చేసే దంతర్యేది గంగన్నాలు

గంగన్నానము చేసి గట్టుపై కెక్కి
యెదురున్న సూర్యున కేమని మ్రొక్కు
సూరన్న నీవంటి శుభకరు నిమ్ము
చంద్రన్న నీవంటి యింద్రుని యిమ్ము.
మాయలేళ్లు గలవు అలంకలోను
మాకు తమ్ములు గలరు వియ్యమంద.

గౌరమ్మవాసిట గంటలు మ్రోత
గౌరమ్మగారాల నంది కాబోలు
నందిపై తా నెక్కె శివుడు కాబోలు.

అవిగవిగో చుక్కలు సిరిదబ్బ మొగ్గులు
దూలాలు చెక్కించి దుప్పట్లు పరిపించి
మంగలోళ్లలుడ మత్స్యవతారుడ
కనకమ్మ నిస్తాము పెల్లాడుతావ
అబ్బబ్బి సిగ్గు వరిపిండిముగ్గు
కర్రోరిదొడ్లో కంకణాలు
మాయింట్లో భోజనాలు.

మేనమామగారు మెప్పించినారు
ముత్యాలు గుప్పించి నత్తంపినారు
చిలుకల్ని వేయించి చీరంపినారు
రత్నాలు వేయించి రవికంపినారు.

అకాశం వెళ్లేవు ఓరామచిలుక
చేడీ! నీమగవారు యేమి తెచ్చేరు
చిప్పతో గంధాలు డిరిసెనగపప్పు
దొప్పతో తేనెల్లు దోసయ్యపళ్లు.

ఎండ గాసినట్లు వెన్నెల్లు కాస్తే
ఏరాజుపెళ్లంబు దేశాలమీద.

అరుగరుగో మాయన్న లొచ్చుచున్నారు
వెంకన్న గుడికేసి పెళ్లుచున్నారు
ముంతమామిడిపప్పు తెచ్చుకొన్నారు
మా అమ్మకిచ్చేరు పట్టివంచాము

మాబాబు కెట్టేరు కిరుచెప్పలు
నా కేమి పెట్టలేదు నామామగారు.

దాసుడ దాసుడ యెక్క డున్నావు
వెలుగు ముంతలకాడ వెలుగుచున్నాను
నంకాయబద్దకు వాచిపోయేను
పొయ్యికాడ బుల్లెమ్మ దొర్లుతూంది.

ముగ్గురప్పలు మేము ముగ్గు గొట్టంగ
ముత్యాలరామచిలుక ముగ్గు లందుకో.

చెరువులో చేపల్లు చెల్లిపోయినవి
ఇంకేమి తింటారు గుడ్డికొంగల్లాల్లు
ఇంకేమి తింటారు జాతి కొంగల్లాల్లు.

కాకి కాకి గవ్వలకాకి
కాకిని పట్టుకెళ్లి గంగలో ముంచి
గంగ నాకు గంధ మిచ్చి
గంధ మట్టుకెళ్లి గేదెకి రాసి
గేది నాకు పాలిచ్చి
పాలు పట్టుకెళ్లి అమ్మ కిచ్చి
అమ్మ నాకు జన్ను పెట్టి
జన్నట్టుకెళ్లి జాతోడు కిచ్చి
జాతోడు నాకు జీతమిచ్చి
జీత మట్టుకెళ్లి పంతులు కిచ్చి
పంతులు నాకు చదువు చెప్పి
చదు వట్టుకెళ్లి మామ కిచ్చి
మామ నాకు పిల్ల నిచ్చి
పిల్ల పేరు మల్లెమొగ్గు
నాపేరు జమీందార్!

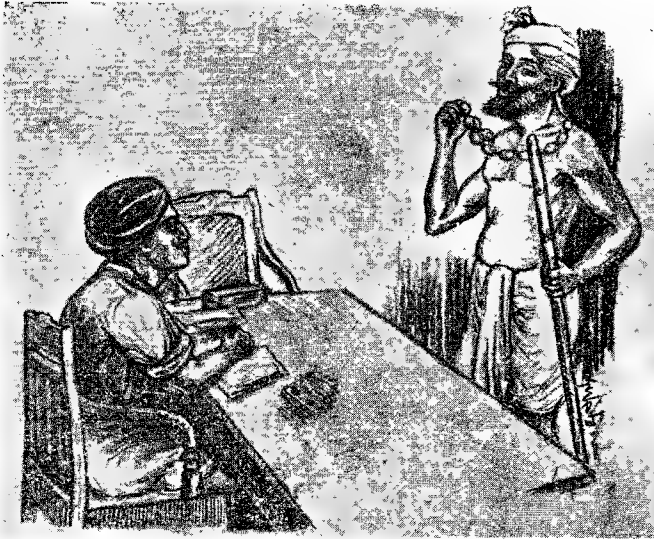
కార్యంపూడి స్టేషనుకి కొత్త ఇన్ పెక్టరును వేశారని పుకారు పుట్టింది. ముందూ వెనకా చూడకుండా ఎంతవైనా చేయగల ఉద్దండుట్ట. పేరు రాజగోపాలం నాయుడు. ఎక్కడో కర్నూలులోను, కడపలోను పనిచేసి దోపిడిదొంగల్ని పట్టుకొని వప్పజెప్పాడుట. భీముడి కీ సంగతి తెలిసింది. మీసం మెలివేసి, తల పంకించాడు. ఏ ఇన్ పెక్టరు వస్తే మన కేమి, మన్నేం జేస్తాడనుకున్నాడు. భీముడు దొంగల నాయకుడు. కార్యంపూడి కొండలలో వాడి కాపురం. లంబాడీవాళ్లని, ఎక్కడెక్కణ్ణుంచో కోయవాళ్లని, తెచ్చి ఆకొండలలో పెట్టి, దాల్లు కొట్టతూ ఉంటాడు. వాడి రూపం భయంకరంగా ఉంటుంది. ఒక అంగవస్త్రం (అదీ నాయకుడు కాబట్టి), అదైనా మోకాళ్లు దిగ కూడదు; పైని ఒక రంగురంగుల కుచ్చుపాగా, బవిరిగడ్డం, కోరమీసం, ఆలిచిప్పల్లాగు పెద్దవిగాను జ్యోతుల్లాగు ఎట్టుగాను ఉండే కళ్లు, చేతిలో ఒక గునపంలాంటి కర్ర, నల్లగా పొడుగ్గా ఉండేవిగ్రహం. వాడిమెడలో ఒక పూసలపేరుంది. విశాలమైన వాడి ఎదురు రొమ్ముమీద, పొట్టమీదా, చిందులాడుతుంటుం దా పూసలపేరు. చూడడానికే గాని, అవి నిజంగా పూసలు కావు. మనుష్యుల

తాలూకు ఎముకలు తీసి, అరగదీసి చేసిన పూస లవి. వాడు స్వయంగా చంపిన ఒక్కొక్కమనిషికి ఒక్కొక్కపూస చేశాడు వాడు. అల్లంటివి యిప్పుడు పద్నాలుగు పూసలున్నాయి. భీముణ్ణి చూస్తే ప్రతివాడికి భయమే. పోలీసువాళ్లకి మరిని. ఆ భయంచేత పోలీసువాళ్లు వాణ్ణి ఏమీ చేసేవారు కారు. భీముడికి సంబంధించినంతవరకు పోలీసు డిపార్టుమెంటు లేదన్నమాట. ఎక్కడ దొంగతనం జరిగినా, ఎక్కడ హత్య జరిగినా భీముడు చేశాడని జిల్లా జిల్లా అంతా తెలుసు. ఆఫీసర్లందరికీ తెలుసు. అయితే వాణ్ణి పట్టడానికి గుండె ఉన్న పోలీసు ఇన్ పెక్టరు ఒక్కడూ లేడు. భీముడి జులుం నిరంకుశంగా సాగిపోతున్నది.

సరే, రాజగోపాలంనాయుడు వచ్చాడు. చార్జీ పుచ్చుకున్న మరునాడే ఆయన భీముడికి కబురు పంపించాడు. భీముడు వచ్చాడు. వాణ్ణి చూచి నాయుడుగారు ఇల్లాచెప్పారు: “ఒరేయి, ఈవేళనుంచి నా ఫిర్కాలో ఎక్కడెక్కడ దొంగతనం జరిగినా, దారిదోపిడి జరిగినా, మనిషి చచ్చినా నిన్ను ఖైదులో వేస్తాను. నువ్వు సేరం చేసినా సరే, చేయకపోయినా సరే. ఒక్కసూది పోయినా నీకు ఖైదు తప్పదు. ఒక్కచీమ అన్యాయంగా చచ్చినా నిన్ను నిలబెట్టి తుపాకితో కాలుస్తాను. వెళ్లు.”

భీముడికి ఆశ్చర్యం వేసింది. నవ్వు వచ్చింది. “బాబు, పెబువులు తమురు. మాట తప్పకూ డుదు దొరా” అని విరసంగా అన్నాడు ఇకి

చూస్తూన్నారు ఏం జరుగుతుందో అని ఇన్నెక్టరు వెళ్లి భీముణ్ణి పట్టుకుంటాడా పట్టుకోడా, అని. వారంరోజులయినా రాజగోపా



“అయ్యగోరు ఈదండ సూచినా? ఈడ పద్దాలు.....తల్లికి”

లిస్తూ. “అయ్యగోరు ఈదండ సూచినా? ఈడ పద్దాలుగు పూస లుండయ్యి. పద్దాలు గుర్ని బలిచ్చి నన్నమాట మంత్రాలమ్మకి. కారెంపూడి కనుమలో లేదూ మొదలుంగా, ఆ మంత్రాలమ్మ తల్లికి” —అన్నాడు.

ఊరంతా తెలిసిపోయిందీమాట. నిజంగా నాలుగురోజులకే ఒకపెద్ద దొంగతనం జరిగింది. వెళ్లివాళ్లు వెళ్లి చేసుకుని వస్తున్నారు వినుకొండనుంచి. నగలు గిగలూ యావత్తూ ఎగిరిపోయినాయి, కారెంపూడి కనుమలో, నాగులేటి ఒడ్డున. వచ్చి రిపోర్టుచేశారు, కారెంపూడి పోలీసుస్టేషనులో. ప్రజలంతా కనిపెట్టి

ఖైదులో పెట్టాడు. ఆ బాలవృద్ధులూ ఆశ్చర్యంతో గుండె బాచుకున్నారు. రాజగోపాలం నాయుడికి ‘ఆడి తప్పని దొర’ అని బిరుదిచ్చారు...మర్నాడే, పోలీసుస్టేషను ఎదురుగుండా ఉండే ఒక తోటలో దొరికాయి పోయిన నగలన్నీ, ఎవరో మరిచిపోయి వెళ్లి నట్లుగా. పూచికపుల్లతోనహా దొరికాయి. భీముడిమీద కేసు ఋజువు కాలేదని వాణ్ణి వదలిపెట్టారు.

తదాది వాడికి చెప్పరాని భక్తి కలిగింది రాజగోపాలం నాయుడుగారిమీద. నాయుడు ధైర్యసాహసాలు చూచి, లంచాలూ, నష్టాలూ

పట్టకపోవడం చూచి, అడవిజంతువు లాంటి భీముడు ముగ్ధుడై అతనికి వశు డైపోయాడు. మల్లీ దొంగ తనాలు లేవు. కారెంపూడిలో, నాయకురాలి కనుమలో, మేల్ల వాగు కొండల్లో — ఎక్కడా దారి దోపి డీలు లేవు. భీముడూ నాయడూ మంచి స్నేహితు లైనారు...రాజ గోపాలు నాయుడు కారెంపూడి వచ్చిన రెండేళ్లకు కుమార్తె వివా హం తలపెట్టుకున్నాడు. ఆయనకు నచ్చిన సంబంధం దొరికింది. వరుడు సమాన పాయాగల కుటుంబానికి



“అక్కడ డబ్బీలో ఉన్న ఒకచుట్టతీసి,.....వ్యక్తిపరిచాడు.”

చెందినవాడు; చదువుకున్నవాడు. అన్ని విధాలా అనుకూల మయిన బౌద్ధవ్యం అవడం చాతనూ, తనకు ఉన్నదల్లా ఒక్కేసిల్ల అవడంచాతనూ నాయుడుగారు విశేషప్రయత్నం చేస్తున్నారు పెల్లికి. పెల్లి సరఫరా యావత్తూ భీముడి భజాలమీద పడ్డది. ఊపిరి పీల్చడానికి తీరికలేకుండా తిగుగుచూన్నాడు హాడు, కన పడ్డవాళ్ల నల్లా తిట్టుతూ.

పెల్లి రేపనగా ఈవేళ ప్రొద్దున్న రాజ గోపాలనాయుడు అర్జంటుకాగితాలు చూచు కుంటూ కూర్చున్నాడు గదిలో. కిటికీ అవతల భీముడు గోంగూరబస్తాలు, పచ్చిమిరపకాయల బస్తాలు లెక్కపెట్టిస్తున్నాడు. ఇంతలో ఎవరో వచ్చి ‘గోపాలనాయుడుగారి యిల్లు ఇదేనా?’ అని అడిగారు. అవునని అక్కడ ఉన్న జమాను

చెబితే, అతడు “నాయుడుగారు ఇంట్లో ఉన్నారా” అని అడిగి తిన్నగా లోపలికి వచ్చాడు. కాగితాలమీదనుంచి తల యెత్తాడు నాయుడు. ఆయనకు ఎక్కడో విన్నట్లుగా ఉన్నది ఈ కంఠస్వరం. వీధి గుమ్మంలోనుంచి ఆ వచ్చినతడు తిన్నగా లోపలికి వచ్చి గది తలుపు తోసి, అక్కడే నిలబడి, నవ్వు ముఖంతో, “నాయుడుగారూ, నమస్కారం” అన్నాడు.

నాయుడు తెల్లబోయినాడు. “నీవా, నీవు ఇక్కడికెల్లా వచ్చావు?” అని మునిగి పోయేవాడు మాట్లాడినట్లు అడిగాడు. ఆ వచ్చినవాడు తిన్నగా వచ్చి కాళీగా ఉన్న కుర్చీలో కూర్చొని, అక్కడ డబ్బీలో ఉన్న ఒకచుట్ట తీసి ముట్టించి, చుట్టసాఖ్యం అనుభ విస్తున్నట్లుగా ఆనందం వ్యక్తపరిచాడు.

“నీవు బతికున్నావా? ఎట్లా బతికావు? ఎక్కడున్నావు ఇన్నాల్లా? ఎందుకు వచ్చావు ఇక్కడికి?” అన్నారు నాయుడుగారు. వచ్చి సత్యం నవ్వాడు. “హేహేహే...నీకు తెలియదూ, ఎందుకో? చచ్చిపోయినా ననుకున్నావా? శని విరగడైందని సంతోషించావా? అసీ, నువ్వు కులుకుతూ ఉండొచ్చు ననుకున్నావా? నీకు పుట్టినకూతురుకు పెళ్లి చేస్తావట కాదూ?” అన్నాడు. వాడిముఖము జేర్చురించింది. నాయుడు మాట్లాడలేదు.

“నేను నిన్ను వెంటాడిస్తునే ఉన్నాను. నాడు దాని తల్లిని చంపినందుకు నాకు వేసిన శిక్ష యావత్తూ అనుభవించి, అంశమాన్యు నుంచి మళ్ళీ బర్మా వెళ్లేను. అక్కడ వాళ్లు అది ఆచూరిలో లేదని చెప్పారు. స్వదేశం వెళ్లి పోయారని చెప్పారు. నీవు ఆదేశంలో ఉద్యోగం మానుకుని మద్రాసు పోయినావనీ తెలిసింది. రెండూ రెండూ కలిపితే నాలుగైంది. మద్రాసు వచ్చి వాకబుచేస్తే నీవు గుంటూరులో ఉన్నావని చెప్పారు. గుంటూరు వచ్చి, తర్వాత యిక్కడకు వచ్చాను. నాగుల్లో స్నానం చేస్తూంది, దాన్ని చూచాను. ఇక్కడ కూర్చున్నావు, నిన్ను చూచాను.” అన్నాడు. రాజగోపాలం నాయుడు నిర్విణ్ణుడైపోయాడు. ముందుకు వంగి ఆయన “ఎన్ని రూపాయి లిస్తే పోతావు? ఎన్ని వంద లివ్వను? ఎన్ని వే లివ్వను? చెప్పు, రెడ్డి” అన్నాడు.

రెడ్డి మళ్ళీ నవ్వాడు. “నాకు వందలు వేలు అవసరములేవు. నాకు కావలసిందల్లా దానికీ,

దాన్ని బట్టి నీకూ సౌఖ్యం లేకుండా చెయ్యడమే. మీయిద్దరూ ఆలుమగలని అంతా నమ్ముతున్నారుగా—అందరికీ చెప్పి నీగుట్టు బయలు పెడతాను” అన్నాడు.

రాజగోపాలంనాయుడు నిస్సారంగా కుర్చీలో పెనక్కు పడ్డాడు. అర్ధరాత్రివేళ అటవీమధ్యంలో దొంగభీముణ్ణి పట్టుకొన్న సాహసుడికి ధైర్యమూ, ఆశా నడలిపోయి ‘ఉన్ను’ రన్నాడు...

కొంత సేపటి కాయన, “ఎందుకు రెడ్డి, నీకు మామీద కక్ష? నీవు ఎప్పుడైనా ఆమెను సుఖపెట్టావా? ఎప్పుడు జూచినా కోతపెట్టి ఏడిపిస్తుంటే నేను తీసుకువచ్చేశాను. ఇక్కడ మేము భార్యాభర్తల మని అంతా అనుకుంటున్నాము. ఒకసిల్లి పుట్టిందని కూడా నీకు తెలుసు. రెడ్డి, మమ్మల్ని వదలివేసి వెళ్లిపో. నీకు ౧౦,౦౦౦ రూపాయి లిస్తాను. వర్తకం చేసుకో, భూములు కొనుక్కో” అన్నారు.

“అది నాభార్య. నన్ను వెళ్లి చేసుకుంది. దాన్ని నేను వెంటాడిస్తాను. నాశనం చేస్తాను.” అన్నాడు రెడ్డి. “నువ్వెంత సత్యహరిశ్చంద్రుడవో, సాహస విక్రమార్కుడవో ప్రజలకు తెలియచేస్తాను. నీమీద, దానిమీద కేసు పెడతాను” అన్నాడు. రాజగోపాలంనాయుడు రెడ్డిని బ్రతిమాలుకున్నాడు. “ఆపిల్ల నిన్నేం చేసింది రెడ్డి—దాని పెళ్లి రేపు. పెద్దయింటి కుర్రవాడికి ఇస్తున్నాను. ఇప్పుడు మమ్మల్ని బయటపెడితే నీకేం వస్తుంది? సంబంధం తపి

పోతుంది. మా మూలాన్ని పిల్ల యావజ్జీవం కళంకంపాలవుతుంది. మమ్మల్ని విడిచిపెట్టు రెడ్డి” అన్నాడు.

రెడ్డి మాట్లాడలేదు.....కొంత సేపటికి నాయుడుగారి కొక ఆలోచన తోచింది... “సరే. రెడ్డి, నీకు మమ్మల్ని నాశనం చేయాలని ఉందన్నావు గనుక నే నొక ఉపాయం చెబుతా విను...నేను నిన్ను ఇప్పుడు ఖైదులో పెట్టగలను. నీ నోరు మూయించగలను. లేక పోతే నిన్ను అమాంతం ఖానీచేయించి గంగ ధారిమడుగులో పారవేయించగలను...కాని అది నా కిష్టంలేదు. ఎందుకో విన్నావా? నేను నీవిషయంలో దోషిని. పేరిందేవి నీభార్య...ఆమెను...ఏమయితే నేం...దోషం నాది. అందుచేత నీకు నన్ను శిక్షించడానికి హక్కు ఉంది. ఒప్పుకుంటాను. అయితే నీయందు దోషం చెయ్యని పిల్లదాన్ని నాశనం చెయ్యకు. నే నొక ఉపాయం చెబుతాను, విను. రేపు వెళ్లి. వెళ్లి అయిపోగానే, అంటే ఈవేళకి ఆరోనాడు, నేను విషం త్రాగి చచ్చిపోతాను. సరేనా? పో” అన్నాడు.

“మరి దానిమాట? అదీ త్రాగాలి” అన్నాడు రెడ్డి.....

“సరే, త్రాగుతుంది. ఇప్పుడు వెళ్లిపో” రెడ్డికి ఈఆలోచన బాగానే ఉన్నది. ద్వీపం తరవాసగిడు అనుభవించిన తనమాట ఏకోర్వలో నమ్ముతారు, ఒకవేళ తాను కేసు పెట్టి నా? పైగా, ఇవతలి పార్టీ సామాన్యడా?

పేరు ప్రతిష్ఠా ఉన్న ఒకపోలీసు ఇన్స్ పెక్టరు. “మరి మీరిద్దరూ తప్పకుండా చస్తారా? ఏ ఊరైనా పారిపోతారేమో, నన్ను కన్ను మలిపి?” అన్నాడు వాడు.

నాయుడు—“అన్నమాట తప్పని దొర అని బిరుదు నాకు రెడ్డి. ఆరోజు నీయెదురుగా పుచ్చుకుంటాము విషం” అన్నాడు. రెడ్డి చాలాసేపు ఆలోచించి “సరే, మళ్ళీ శనివారం వస్తాను. తొమ్మిది గంటలకు వస్తాను. అప్పటికి నీవూ, అదీ సిద్ధంగా ఉండాలి. విషం నా ఎదురుగా తాగాలి. ఆవిషంకూడా నేనే తెస్తాను. ఈలోపుగా నన్ను ఖైదులో పెట్టించాలని, అదీ యిదీ ప్రయత్నం చేశావంటే నీదుంప తెంచుతాను” అని లేచి, ఇంకో చుట్ట అంటించుకొని వెళ్లిపోయినాడు.

రాజగోపాలనాయుడుగారి యింట్లో వెళ్లి సలక్షణంగా జరిగింది. “వాసిరెడ్డి వెంకటాద్రినాయుడుగారి తర్వాత మళ్ళీ అంత వైభవంగా ఎవరూ చెయ్యలేదు వెళ్లిఅ”న్నారు ప్రజలు. వెళ్లి కాగానే చుట్టాలంతా ఎవరి యిళ్లకు వాళ్లు వెళ్లిపోయినారు. వెళ్లి కూతురు అత్తవారింటికి మూడు నిద్రలకి వెళ్లింది.

శనివారంనాడు శనూ్యపనమయంలో లేచి, రాజగోపాలనాయుడు భార్యను లేపాడు. వెళ్లి బడలికచేత వాళ్లు చాలాసలిగి పోయి ఉన్నారు. నాయుడూ, పేరిందేవి స్నానం చేసుకొని, ఆయన దక్షిణామూర్తిని, ఆమె గారీదేవిని పూజచేసుకున్నారు. పసుపు

రాచుకున్న ముఖంమీద, కుంకుమ బొట్టు పెట్టికొని, పేరిందేవి గారమ్మకు ఎర్రటి మందార పూవులు పెట్టి పూజచేసింది, నాయుడుగానూ, ఆమె ఒకళ్లతో ఒకళ్లు మాట్లాడుకోలేదు. గంభీరంగా ఉన్నారు. నాయుడుగారు కచ్చేరీ కాగితాలన్నీ సద్దేసి, ఒకపెట్టిలో పెట్టి, దానికి బీగంవేసి జాగ్రత్త పెట్టినారు. సామాను యావత్తు సర్దించారు. బంట్లోతున్న అందరినీ ఇళ్లకు పొమ్మన్నారు. వాల్లిద్దరూ కూర్చున్నారు ఆగదిలో. నల్లభైవళ్లవాడతను. కండలుతిరిగిన జబ్బలు, మెలితిరిగిన మీసాలూ, పెద్దనుదురూ, తిరుచూర్లంతో పెట్టిన నిలువు బొట్టూ. రాజశీవి ఉట్టిపడు తున్నది.

తొమ్మిది గంటలు కొట్టింది గడియారం. పేరిందేవికి ముఖం నల్ల బడిపోయింది. గొంతు కలో ఏదో అడ్డంపడినట్లు నొప్పిగా ఉన్నది. పెదవి ఊరికే వణకుతున్నది. అయితే, ఉలుకు లేదు, పలుకు లేదు.

“ఆరు, ఏడు, ఎనిమిది, తొమ్మిది. ఇంక వస్తాడు. గిన్నె తెచ్చావా?” అన్నాడు నాయుడు.

మాట్లాడబోతే పేరిందేవికి మాట రాక వలవల యేడ్చింది. “అయ్యో, అయ్యో, మన కీ ఆపత్తు మళ్లీ ఎక్కడ సంభవించిందోయి. నామూలాన్న మీ కెన్ని చిక్కులందోయి...” అని బారుమని ఏడ్చింది. రాజగోపాలంగారి కసరతు చేసి గట్టిపడిన ఛాతీక్రిందకు, పైకి ఉబికింది. అంతే, ఆతనినోట మాటలేదు.

కళ్ల నీళ్లు లేవు. మొహం మాత్రం అటు తిప్పుకున్నాడు. పేరిందేవిని ఏడవవాద్దని చేతితో సంజ్ఞచేశాడు.

మరి రెండునిమిషాలకు అడుగుల చప్పుడైంది. “అయిపోయిందండోయ్” అని పేరిందేవి వెక్కివెక్కి ఏడుస్తుంటే, రాజగోపాలంగారు, “తప్పు” అని చెప్పి, ఆకాశంవేపు వేలు చూపించాడు, దేవుణ్ణి ప్రార్థించమని. అడుగులచప్పుడు దగ్గరగా వచ్చింది. పేరిందేవి కళ్లు తుడుచుకుని కూర్చున్నది. వాడికళ్ల పడ కూడదు తన ఏడుపూ, తన భయమూను.

రాజగోపాలంగారు సర్దుకు కూర్చున్నాడు, గడియారం చూస్తూ. విషాలు అనేకరకాలున్నాయి. పుచ్చుకోగానే ప్రాణం పోయేది తెస్తే బాగుండును వాడు.....

అడుగులచప్పుడు మరీ దగ్గరకు వచ్చింది. తలుపు తోళా రెవరో.

రాజగోపాలంనాయుడు — “నీవు వచ్చావేం, భీముడూ? నిన్ను ఇప్పుడు రావద్దని చెప్పలేదూ, పో—౧౨ గంటలకి రా... పో, భీముడూ.....” అంటూ వాడివైపు చూచాడు. వాడిముఖంలో ఎందు కాచిరునవ్వు? ఎందు కల్లా నిల్చుని బోర విరుచుకుంటాడు వాడు, ఏదో ఘనకార్యం చేసినట్లు?

“ఆయేళ నాను వాయిసం అంత యిన్నాను దొరా” అని మెడలో హారం చూపించాడు. అందులో ఒక క్రొత్తపూస గుచ్చి ఉన్నది.

“నువ్వొచ్చినేసక మంత్రాలమ్మకి ఇదే దొరా,
బలి” అన్నాడు భీముడు...

‘ఆడి తప్పని దొర’ ఏమి చేస్తా డిస్సుడు?



వా న కా రు

శ్రీ రాజా విక్రమదేవ వర్మగారు

వాసకారున రెండవపక్ష నిశిని

మబ్బుచేతను శశిలేమి మహినిమింట
సాంద్రతమ మగుతమము ప్రచారితమయి
యాముతువు కాళికాయుక్త మగుటజాటు.

మెఱుము దానివెలుగునాల్క; యుఱుము
[భయద

గర్జనము; గాలిహసనము; కరకలెన్న
మాలయందలి శిరములు; రాలువాన
యాతలలనుండికాఁతెడు స్రవరయ.

నలుపుతోనొప్పు నప్పదిక్కులె పటంబు
కరమువెఱపించు నారూపుఁగనుచు బిఱికి
రిక్కదమి మబ్బుచాటున నక్కు; భక్తి
గల కృషీవలసంతతియలరు మదిని.



మన ప్రబంధములలోని విరహము



యథార్థము

“శివమ్”

అనగా అనగా ఒక ఊరు. ఆవూరులో ఒక కామయ్య. ఆయనకు ఒక కొడుకు. వాడి కొకకాలు విరిగి పోయింది. వాడికి ఇరవయ్యాయదు ఏండ్లయినా పెండ్లి కాలేదు. కామయ్య ఎంతగా పోరినా వాడి కెవ్వరు పిల్లనిచ్చారు కారు.

అక్కడికి రెండామడమూరంలో ఇంకొకవూరు. ఆ ఊరులో ఒక కన్నయ్య. ఆయనకు ఒక మాతురు. ఆ పిల్లకు ఒకకంటికి చూపు లేదు. పదిహేనేండ్లయినా దానికి పెండ్లి కాలేదు. తల్లితండ్రులు తపించిపోతూ ఉన్నారు.

ఇట్లా ఉండగా, ఒకనాడు మరొక ఊరునుండి మల్లయ్య అనే ఆయన కామయ్య ఇంటికి వచ్చి బస చేసాడు. భోజనాలసమయంలో అబ్బాయి పెండ్లిమాట వచ్చింది, ఎక్కడనయినా ఒక పిల్లను కుదిర్చి తన కొడుకుకు పెండ్లిచేస్తే ఏమయినా ఇచ్చుకుంటానని కామయ్య మల్లయ్యకు చెప్పినాడు. ఆ సాయంత్రమే మల్లయ్య కొంత సొమ్ము పుచ్చుకొని పిల్లకోసం బయలుదేరినాడు. కొన్ని ఊళ్లు తిరిగి కన్నయ్య ఉండే ఊరికి వచ్చి ఆయన ఇంట్లోనే బస చేసాడు. అక్కడ కన్నయ్య మాతురీ పెండ్లిమాట వచ్చింది. తన మాతురికి మనువుకుదిర్చి పెడితే చాలా సొమ్ము ఇస్తానని ఆయనా మల్లయ్యకు చెప్పినాడు. ఆయన దగ్గరకూడ కొంత సొమ్ము పుచ్చుకొని మల్లయ్య తన అదృష్టానికి పొంగుతూ తిన్నగా కామయ్య దగ్గరికి వచ్చాడు. ‘అదృష్టం అంటే మీదే అనుకోవలె. మీవాడికోసమే అనేట్లు ఏకదృష్టితో పెండ్లికి ఒక పిల్ల కని పెట్టుకో ఉంది. ఆ పిల్లను

మీవాడికి కుదుర్చుకో వచ్చాను’ అన్నాడు. కామయ్య ఖర్యలకని మళ్ళీ కొంత సొమ్మిచ్చి వెంటనే ముహూర్తం పెట్టుకోరమ్మని మల్లయ్యను పంపినాడు. మల్లయ్య బయలుదేరి కన్నయ్య దగ్గరికి వచ్చి, ‘అయ్యో! మీరు నక్కకొమ్మ త్రొక్కినారు! పెండ్లికోసమని ఒంటికాలి మీద కని పెట్టుకొని ఒక పిల్లవాడు ఉన్నాడు. వాడిని కుదుర్చుకొని వచ్చాను’ అన్నాడు. పెండ్లికి ఉభయలు అంగీకరించారు.

కొద్దిరోజుల్లోనే ఒక రాత్రి లగ్నం ఏర్పాటు చేసుకొన్నారు. పెండ్లి మరొక ఊళ్లో దేవాలయంలో జరిగించేట్లు అనుకున్నారు.

లగ్నం నాటికి పిల్ల ఇంటివాళ్ళూ, పిల్ల కాయ ఇంటి వాళ్ళూ దేవాలయంలో చేరినారు. రాత్రి లగ్నం అయింది. కంటి అబ్బాయికి నుడి అమ్మాయి పెళ్లాం అయిపోయింది. మల్లయ్యకు సొమ్ము అంతా అందిపోయింది. మరునాడు తెల్లవారేసరికి రహస్యం బయటపడింది. కామయ్య, కన్నయ్య మల్లయ్యను పట్టుకున్నారు మోసం చేశాడని. పదిమంది చిన్నా, పెద్దా చేరారు దేవాలయంలో.

దేవుని ఎదురుగానే మల్లయ్య ‘నా తప్పేమింద? ఏకదృష్టితో పెండ్లికి కని పెట్టుకొనివుంది పిల్ల అనీ, పెండ్లి కోసమని ఒంటికాలిమీద కని పెట్టుకొని ఉన్నాడు పిల్లవాడు అనీ నేను మొదటనే యథార్థమును కంతతే చెప్పి వేసినాను’ అని నిర్భయంగా చెప్పి తన దోషము పోయినాడు. చివరకు కామయ్య, కన్నయ్య ఎట్లయినా తమ పిల్లలకు పెండ్లి అయినందుకు సంతోషించి ఊళ్లు చేరుకున్నారు.

కథ కంటికి, మనం మంచానికి.

రాంబొందు, వడంగిపిట్ట

అనగా అనగా ఒకపట్టణంలో ఒక రాజుగారుండేవారు. ఆయనొకనాడు అత్తారింటి కడుతున్నాడు. వేసంకాలంమూలాన్ని గాళ్ళు బాగా కొడుతోంది. రాజుగారు పల్లకిలో ఉన్నా గాళ్ళు కాగలేకపోయాడు. పైకి చూశాడు. ఆకాశమీద రాంబొందులెగురుతున్నాయి. వాటిని కిందికి పిల్చి “గాళ్ళు కాగలేకుండా వున్నాను. నాకు నీడగా వుండేట్టు నాపల్లకిమీదనుంచి యెగురుతురాండి” అన్నాడు రాజుగారు. ఆ రాంబొందులు “మాక్కడ తీరుబడి? తినడాని కెక్కడైనా శవాలున్నాయేమో చూసుకోవాలి. మీతో వస్తే మా కేమంది?” అన్నాయి. రాజుగారికి కోపం వచ్చింది. “నాఆజ్ఞ అతిక్రమించారు కాబట్టి మీమెడమీద వెండ్రక లూడిపోయి బోడిమెడలౌతాయి. మిమ్మల్ని యెవరుచూసినా అసహ్యించుకుంటారు.” అని శపించాడు. అప్పటినుంచి రాంబొందులకు మెడలు బోడిగా వున్నాయి.

మరికొంతదూరం పోయాక వడంగిపిట్టలు కనబడ్డాయి. వాటిని పిల్చి పూర్వంలాగే అడిగేడు రాజుగారు. అప్పుడాపిట్టలు కిందకువచ్చి “మేమేంచెయ్యగలం చిన్నపిట్టలం. అయినా ప్రయత్నించి చూస్తాం” అని చెప్పి రాజుగారికి నీడగా వుండేట్టుగా పల్లకిమీదనుంచి యెగురుతూ వెళ్లి సాయంకాలం అయాక “శలవై లేచెల్లిపోతాం” అన్నాయి. అవి చేసిన ఉపకారానికి

రాజుగారు సంతోషించి “మీ కేవలం కావాలో కోరుకోండి” అన్నాడు. పిట్టలన్నీ ఆలోచించుకుని “మా అందరి తలలమీద బంగారపు కిరీటాలు వుండేట్టు అనుగ్రహించండి” అని కోరుకున్నాయి. ప్రతి వడంగిపిట్ట తలమీద ఒక బంగారు కిరీటం తయారయింది. ఇక వాటికి సంతోషానికి అంతులేదు.

ఇల్లా ఉండగా యీకిరీటాలు మనుష్యులకళ్ళపడ్డాయి. ప్రతీవాడూ వడంగిపిట్టల్ని పట్టుకోడం, బంగారం అమ్ముకోడం మొదలెట్టేడు. ఎక్కడ దాగినా చావు తప్పేది కాదు వాటికి. వరం వంశనాశనకారణమయిందని తెలుసుకుని మళ్ళీ బయల్దేరాయి రాజుగారి దగ్గరికి. రాత్రి ప్రయాణం చేస్తూ, పగటిపూట ఎవరికీ కనబడకుండా ఏ డొంకలోనో తలదాచుకుంటూ ఎల్లాగైతే నేమి రాజుగారిదర్శనం చేసుకున్నాయి. తమ వంశానికి తలస్థించిన కష్టం చెప్పుకుని “మా నెత్తిమీద సువర్ణకిరీటాలు తీసేసి మమ్మల్ని రక్షించ” మని మొరపెట్టుకున్నాయి. రాజుగారుకూడా జాలిపడి “మీ బంగారు కిరీటాలకు బదులుగా యీకల కిరీటాలు వుంటాయి. ఇంక మీకు భయంలేదు వెళ్ళ” మన్నాడు. ఆ పిట్టలు సంతోషించి గూళ్ళకు వెళ్ళేయి. మనంయిళ్ళకు వెడదాం.—

“పాపాయి.”

కోడికూత

అనగా అనగా ఒకపూల్లో ఒక పేదరాలు ముసలమ్మ ఉండేది. ఆమెకు భర్తగాని, పిల్లలుగాని, యితర బంధువులుగాని ఎవరూ లేరు. ఆ ముసలమ్మ ఊళ్లోకెల్లి భిక్షం తెచ్చుకొని జీవించుతూండేది ఆముసలమ్మ చిన్నప్పటినుంచీ ఒక కుక్కపిల్లను పెంచేది. ఊరిలో భిక్షం తెచ్చుకొన్నదానిలో కొంచెం కొంచెంగా మిగిల్చి ఒక

కొత్త మూర్యనారాయణ చౌదరిగారు

కోడినికొన్నది. తానుతెచ్చుకొన్నదానిలో కొంత తాను తినిమిగిలినది వాటికి పెడుతూండేది. ఒకమారు పెద్ద కరువొచ్చింది. కరువులో ఆముసలమ్మ వాటిని పెంచలేకపోయింది. వాటిరెంటినీ వదిలిపెట్టింది. అవి రెండును ఆహారంలేక ఒక ఆలోచన చేసుకొన్నవి. “ఇప్పుడులో కంటంతా కరువుగానే ఉంది. మనం ఎక్కడికి పోయినా

లాభంలేదు. కనుక బ్రహ్మదేవుని దగ్గరకుపోయి మొరపెట్టు కుండాము” అని. రెండూ బ్రహ్మదేవునివద్దకు వెళ్లి నవి. బ్రహ్మ వాటిని చూచి “ఎందుకు వచ్చారు?” అన్నాడు. ‘అయ్యో, కరువు వచ్చి బ్రతుకు లేక వచ్చాము’ అన్నవి అవి రెండూ. అప్పుడు బ్రహ్మదేవుడు కోడిని పిలిచి ‘నీకు ఏమి కావాలి?’ అన్నాడు. ‘అయ్యో, నాకు రెండు పెంటపోగులను ఇవ్వండి. అందులో పురుగులను తిని బ్రతుకుతాను’ అన్నది కోడి. ‘సరే, అన్నాడు బ్రహ్మదేవుడు. అప్పుడు కుక్కను పిలిచి ‘నీకు ఏమి కావాలి?’ అన్నాడు బ్రహ్మ. కుక్క ‘నేను ఎవరియింటికి వెళ్లినా పంచభక్ష్య పరమాన్నములు నాకు

ఎదురుగా తీసుకొనివచ్చి పెట్టాలి’ అన్నది. ‘నీవు చెడుపదార్థములు ఏవీ తినకుండా రెండుమాసములు ఉంటే నీవు కోరిన వరం ఇస్తా’ నన్నాడు బ్రహ్మ. సరే నని అవి రెండూ ఇంటికి వచ్చినవి. కుక్క ఊర వండలేక శ్మశానానికి పోయి బొమికలు ముదలైన వాటిని తినటానికి ఆరంభించింది. అప్పుడు కోడి దూచింది కుక్కను. ఆ సంగతి బ్రహ్మదేవునితో చెప్పవలె నని ‘యీ కుక్కచూడూ’ అని అరిచింది. ఇప్పటికిని ‘కుక్కచూడూ’ అన్నట్టే కోడి అరుస్తూం టుంది.

పిడుగుకు బియ్యముకు ఒకటే మంత్రము శ్రీకమలానాథరాయ్ గారు

అనగా అనగా ఒక ఊరిలో సుబ్బశాస్త్రి అను బ్రాహ్మణుడు కలడు. అతడు ఆయూరి పురోహితుడు. ఆ వూరియందు రెండు పెండ్లిండ్లు జరుగుటచే సుబ్బ శాస్త్రి తా నొకయింట జరుగు పెండ్లికై వెళ్లుచూ వేరొక బ్రాహ్మణుని బిలిచి రెండవ యింటియందు జరుగు వివాహానికి వెళ్లు మని చెప్పెను. అది విని ఆ బ్రాహ్మ ణుడు ఇట్లు చెప్పెను: “నాకు వివాహము చేయుచుట తెలియదు. మంత్రములు రావు. వివాహమునందు జరుగు కర్మకాండ మేమియును తెలియదు. అట్టివో నే నెట్లు వి వా హ ము ను జరుపుదును” అని. అది విని సుబ్బశాస్త్రి ఇట్లు చెప్పెను: “వివాహము ఎట్లు జరు పుటో, యేవేళకు యేమి చెయుటో నేను నీకు చెబుపు దును. సీనోటికివచ్చిన శ్లోకములను ఉచ్చరించుచూ వివాహమును జరపివేయుము. శూద్రవివాహములను చేయుచుండు మంత్రములు అక్కరలేదు” అని, విధాన మనుమాగ్రము ఒక కాగితముమీద వ్రాసి యిచ్చెను. అతడు ఆ కాగితమును తీసికొని కాపునాని యింటికి వెళ్లి తన నోటికివచ్చిన శ్లోకములను ఉచ్చరించుచూ వివాహము

జరపుచుండెను. తలబ్రాలుబియ్యము అక్కడ లేనం దున దానిని తెమ్మని చెప్పగా చెప్పగా, ఆ బియ్యమును తెచ్చుటకు వెళ్లి వచ్చుటలో కొంత ఆలస్య మైనది. అది గాంచి ఆ బ్రాహ్మణుడు తలబ్రాలుబియ్యము తెచ్చు నంతలో ఊరకున్నచో ఏమనుకొందుగో అని తలచి, పిడుగుపడునపుడు చదువుశ్లోకమును “అర్జునః ఫల్గునః పార్థః కిరీటీ శ్వేతవాహనః” అని పఠించుచుండెను. అది విని అచ్చట నుండు ఒక ముసలి నాయకు ఊరుమునపుడు పెద్దలు చెప్పుచుండుట వినియున్నందున “ఏమండీ పిడుగు పడునప్పుడు చెప్పు ఈమంత్రమును వివాహము నందు చెప్పుచున్నారు. అది అమంగళము కాదా?” అని అడిగెను. అది విని బ్రాహ్మణుడు “పిడుగుకూ బియ్య ముకూ ఒకటే మంత్రము” అని తలఁకు బెణుకు లేకుండా వచించెను. అదియే నిజ మనుకొని, పాపము! ఆ ముసలి నాయ డూరకుండెను. నాటినుంచి “పిడుగుకూ బియ్య ముకూ ఒకటే మంత్రం” అనునది సామెత అయినది.

కథ కంచికి, మనము ఇంటికి.

ఆకాశం

అనగనగా ఒకపూర్ణో పేదరాశిపెద్దమ్మ ఉండేది. ఆవిడకి ఇద్దరు మొగకుర్రాళ్లు ఉండేవారు. అప్పుడు భూమిమీద ఉండేవాళ్లకి ఆకాశం బాగా అందు తూండేది. ఆకాశంమీదకి వెళ్లడానికి తూర్పున నొకటి రెండు తోవలుండేవి.

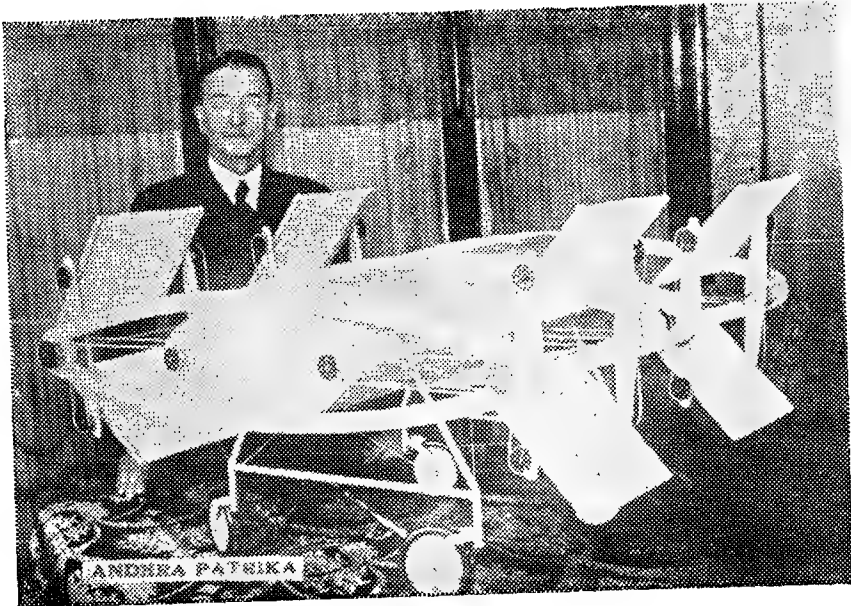
పేదరాశి పెద్దమ్మ చీకటితోనే లేచి తూర్పు కొండెక్కి ఆకాశం తుడిచేసి రంగురంగుల ముగ్గులుపెట్టి ఇంటికివచ్చి యిద్దరి పిల్లలికి చదవ్వం పెట్టి ఆడుకోడానికి ఆకాశంమీదకి పంపుతూండేది. తిరిగి సాయంత్రానికి యింటికి చేరుకుండేవాళ్లు. సాయంత్రంమాడా యీపెద్దమ్మ ఆకాశం తుడిచి రంగురంగుల చిత్రమైన ముగ్గులు పెడుతూండేది.

శ్రీ. న. స్వామిగారు

ఇలా ఉండగా ఒకనాడు పేదరాశిపెద్దమ్మ తన వాకిలి తుడుస్తూండగా ఆకాశం నడ్డికి తగిలింది. దానితో కోపంవచ్చి చీపురుకట్టితీసి ఆకాశాన్ని చావమోదించి. ఆపశంగా ఆకాశానికి కోపం వచ్చి పెద్దమ్మ కొడుకు లిద్దరితోమాడా తుర్రుమని పైకి ఎగిరిపోయింది!

అప్పటినుంచి ఆకాశం మన కందకుండా చాలా దూరం పోయింది. అక్కడ ఆడుకోబోయిన కుర్రాల్లా నూర్యచంద్రులు, పెద్దమ్మ పెట్టిన ముగ్గులే నక్షత్రాలు, అనే మనకు నిత్యం కనిపిస్తాయి!

కథ కంచీకి, మనం ఇంటికి!



రెక్కలు లేని విమానము

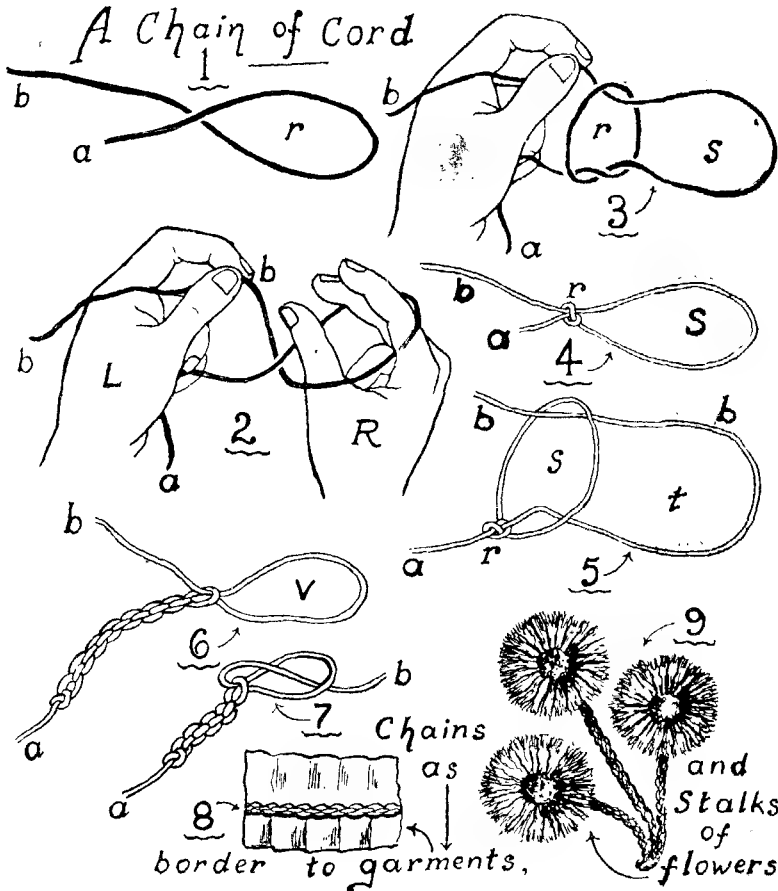
దీనిని డాక్ ఇగ్నాసియో గానీ అనునాతడు నిర్మించెను. ఇతడు స్పెయినునేకమువాడు.



దారపు గొలుసులు

కొ. సరసింహాచారిగారు
45

దారముతో గొలుసును అల్లుట మిగుల
సులభమైన పని. దారము సన్నముగా గాని, చిత్రము ౧ యందు b అనునది దారమున్ను
లావుగా గాని యుండవచ్చును. పట్టుదారపు a అనునది దాని యొక్క- ఒక కొనయున్న
గొలుసు అందముగా నుండును. అయియున్న వి. a అను కొనను b అను దారము



పైకి వేసి r అను వలయము వచ్చునట్లు చేయవలెను.

L అను ఎడమచేతితో b అను దారమును పట్టుకొని R అను కుడిచేతిని r అను వలయమునందు దూర్చవలెను (చిత్రము ౨). పిమ్మట కుడిచేతి వ్రేళ్లతో b అను దారమును పట్టుకొని r అను వలయము గుండా వెలుపలికి కొంత లాగినయెడల చిత్రము 3 నందు వలె S వలయము ఏర్పడును. ఎప్పుడు గాని b అను దారమును వలయము గుండా పూర్తిగా లాగరాదు. తర్వాత r అను వలయమును లాగుటవలన నది చిన్నదై చిత్రము ౪ నందు r వలె ముడిగా ఏర్పడును. మరల కుడిచేతి వ్రేళ్లను S అను క్రొత్తవలయము గుండా దూర్చి b అను దారమును పట్టుకొని వలయము గుండా వెలుపలికి కొంత లాగినయెడల మఱియొక క్రొత్త వలయము t అనునది ఏర్పడును (చిత్రము ౫). ఇప్పుడు S అను వలయమును కొంచెముగా బిగించిన యెడల

నది యొక ముడిగా నగును. ఈముడులే అల్లిక అగును. ఈయల్లిక చిత్రము ౬ నందు చూడనగును. కావలసినంత నిడుపుగా గొలుసును అల్లిన తర్వాత కట్టకడపట b అను దారమును, V అను వలయము గుండా దూర్చి (చిత్రము ౭) పూర్తిగా లాగివేసిన యెడల గట్టిముడి ఏర్పడును. కడపటి వలయము గుండా మిగిలిన దారమును పూర్తిగా లాగకున్న యెడల గొలుసంతయు మరల విప్పటకు వీలగును.

ఇట్టి గొలుసులను బట్టల అంచులందు మన యిష్టమువచ్చినట్లు చిత్రవిచిత్రములుగా పెట్టుకొని వేరు దారముతో కుట్టవచ్చును (చిత్రము ౮). ఉల్లు మొదలగు వాటితో చేయబడిన పూవులకు కాడలుగనైన కుట్టవచ్చును (చిత్రము ౯). ఉల్లు పూవును చేయుట గత సంచికలలో నొకదాని యందు చెప్పబడియున్నది.





ప్రతిబింబము

శ్రీ యం. కే. రంగస్వామయ్యంగారు తీసిన ఫోటో.



అక్షయవటము, గయ



పురాణకేలా-ఉరపు-హస్తినాపురము-ఢిల్లీ

శ్రీ వి. యస్. గోపాలదేశికాచారిగారి ఫోటోలు.



౧. 'పాక్షినాశన' జలపాతము



౨. 'బాణతీర్థ' జలపాతము

—'సూర్య'

ఎఱుకమ్మ యెఱుకోయి యెఱుక యటంచు,
సోదమ్మ సోదోయి సోది సోదనుచు,

ఎవ్వారు నెన్నడు నెఱుంగనియట్లు,
జరిగిన వెల్లె పూసలు గ్రుచ్చినట్లు,
బిరబిర నొకతైన బీరుపోకుండ,
తార్కాణగా సోదె తాఁ జెప్పె నహహా !

వీను లారఁగ విన్న విషయంబులైన
కనులారఁ గన్న సంగతులైనఁ గాని
వదలిపెట్టకయుండ వాకొనలేము.

ఇంత లేఁబ్రాయమందే యీలతాంగి
కేభంగి నబ్బెనో యీమహామహిమ!
ఏలీల నేర్చెనో యీదొడ్డవిద్య!
వనిత శాబర ముపాసన చేసేనేమి!
ఈయింతికడ నున్నదో యెఱుమారి!
కాకున్న నిది దేవకాంత కావలయు,
కాదేని నీశక్తి కలుగు నేలాగు?

అని విన్న కన్న వా రబ్బరంపడఁగ
ఇల్లిల్లు తిరుగాడి యెఱుకలు చెప్పి
ఇల్లాండ్ర మెప్పించి యెలమి నొందించి
రూకలు బియ్యంబు జోకలైనట్టి
కోకలు రైకలుం గొని, మోద మడర,
ఎలఁబ్రాయమున నున్న యెఱుకత యొకత
నెలవున కరుదెంచి నెమ్మి మీఱంగ
తనబుట్ట దింపి యల్లన గూరుచుండి
సారిదిఁ దాఁ దెచ్చినసొమ్ముల నెల్ల

మగనిముందరఁ బెట్టి మక్కువతోడ
సరసను గూర్చుండె సంతోష మలర.

అందాఁక సతనితో సరమరల్ లేక
మంతనా లాడెడు మగువ యొక్కర్తు
అట కామె రాఁగానె చటుకున లేచి,
పని యేమొ యున్నట్లు ప్రక్కనే యున్న
తగువుచాటున పొంచి పరికించుచుండె.

ఆతఁ డావస్తువు లరయుటల్ మాని
చిరచిరలాడుచు చిరుబుర్రనుచు
చురచుర్ కోపానఁ జూచుచు లేచి,
‘ఓసి మాయలమారి, యోదోసకారి,
ఓసోసి వగలాఁడి, యోవాడవదినె,
తెలిసెను పో నీదు తలఁపు, ల వెల్లె,
పొడగంటి పో నీదునడవడు లెల్ల,
బయలెక్కెఁ బో నీదు బాజార మెల్ల,
వరదబోయెన నీదుబాస లవ్వెల్ల,
మతకమ్ములే నీదు మచ్చిక లెల్ల,
మన్నయ్యెనే నాదు మన్నన లెల్ల,
వమ్మయ్యెనే నాదు నమ్మిక లెల్ల,
పొలివోయెనే నాదు పోరామి యెల్ల;
అకట! యింతటిదాన వని నేరనైతి;
అయ్యయో, నిను నమ్మి అగడు నొందితిని;
నినుఁ గట్టుకొని చాల నీచుండ నైతి;
కొలమువారల కెల్ల పలుచ నైపోతి;
నాసాటివారెల్ల నవ్వఁ బాలైతి;

నాదు పెద్దల పేరు నలుపుచేసితిని;
 ఓసి గయ్యాళి, ని నొన్నెల్ల నే నింకః
 నీమిండఁ డున్నట్టి నెలపున కరిగి,
 కొంకు జంకును సర గొర లేనియట్టి
 బోగాలు పొందంగఁ బొమ్ము, పోపొమ్ము.'

అని యిట్లు దుర్భాష లాడ నాలించి
 గరితల తలమానికంబై వెలుంగు
 చిన్ని యాయెఱుకత చెవులలోపలను
 కదురు లెఱుగఁ గాల్చి కట్టగాఁ బట్టి
 గట్టిగా గ్రుచ్చిన కైవడిన నొచ్చి
 నిలుపు నీరైపోయి, వెలవెల్లఁబోయి,
 వెఱ నొంది కంది నివ్వెఱ నొంది కుంది,
 'అయ్యో, దైవము యిదే మన్యాయ మయ్య,
 న న్ననుమానించె నా చెల్వుఁ డిపుడు!

ఓ ప్రొద్దు దేవరా, ఓవేడివెలుగ,
 వేయిచేతులతోడ వెలుఁగొందువాడ,
 జగముక న్నగువాడ, చాయమ్మమగడ,
 జనులచైదములెల్లఁ గనుఁగొనువాడ,
 ఎఱుగవే నీవు నాయీలువునము?

ఓతల్లి బూడేవి, ఓరిమినెలవ,
 ఓసంఘదలగనీ, ఓసంటవలతి,
 ఓలేగములకొట్ట, ఓతాల్మితిట్ట,
 నీచల్వచే గదా నిలుచును జగము?
 దమ్మల కెల్ల నాదరువైన యమ్మ,
 తెలియదే నీకు నాతలఁపుచందంబు?
 సాకి పై నను నీవు సాక రావమ్మ!
 మాతల్లి, యాకనమా, యెల్లయెడల
 నిండియుండువు గదా నీవు జగాన?

ఓగాలిదేవరా, ఓతండ్రికాన,
 నీవు తారాడని నెలపులు గలవే!
 తెలియ లేరే నాదు పొలఁకువ లెల్ల
 నేఁ డిదేమో చెడ్డ నింనె వాటిల్లె;
 నామనుగడ సంపె నల్లనిమచ్చు;
 మొదల నామనువుకే మోసంబు వచ్చె:
 మానంబు చచ్చె, నెమ్మది నొచ్చి విచ్చె;
 పాన మిం కేటికి, బ్రతు కేటి కింక?

పలుకరే మీరు నాతలఁపుచందంబు,
 నుడువరే మీరు నా నడవడితీరు,
 చెప్పరే మీరు నా చెయిదాల సరణి,
 చూరే మీరు నా సుద్దంపు గొనము,
 కాపాడరే మీరు కనికారమునను,
 తీర్చరే నానేస్తు తీరనియలుక,
 మాన్పరే నాచెల్వు మదిలోని కొంకు,
 నిలుపరే మీరు నా నిండుకాఁపురము?
 నే నోర్వరాని యీ నిష్పచ్చు నిందె
 విదళించి నను నేడు బ్రదికింపరయ్య!

అని దేవతలకెల్ల అంజలి పట్టి
 భక్తితో ప్రార్థించి భర్తను డాసి
 కరములు జోడించి కాళ్లపై వాలి
 కన్నుదమ్ముల నీరు కార్వలై పార
 కంపించుమేనితో గద్గదస్వరము
 గదుర నేడిచె జాలి గదిరి రాలగరఁగః
 'నాసామి, యెఱుగవే నాయెడతీరు;
 నారాజ, తెలియవే నానడవడిక;
 ఎవ్వారు పుట్టించి రీ రోతమాట?
 ఎవ్వారు కల్పించి రీలాటి దూఱు?

చెనఁటు లెవ్వారైన చెప్పిరే? చూడు,
నమ్మి కెట్లయ్యెనే నాజోడ, నీకు?
నాపాపమున నేడు నాయందు నీకు
అటువంటియనుమాన మయ్యెనే గాని,
ఏకశంకైనను నెనసెనే నన్ను?
నిన్ను దైవంబుగా నేఁ గొల్చుచుంటి
గాని నే కలనైనఁ గాని యెన్నఁడును
కన్నార పెరవానిఁ గనియైన నెఱుంగ;
వెలిచవుల్ తలఁపులోఁ దలఁచు శే నెఱుంగ:
మన మక్కువలు చూచి, మనచెల్మి చూచి,
మన నేస్తమును జూచి, మనమన్ని చూచి,
కన్ను గుట్టిన చెడ్డకామిని యెవతొ,
నూడు వైకొన్నట్టి చుప్పనా తెవతొ
నీలివార్తల నల్లి నిందెలు పన్ని
కల్లలు నిజములు గాఁగ నమ్మించి,
బుద్ధులు మల్లింపఁ బోలును నీకు.

ఏగట్టివాయి నీ కీబోడఁ జేసె?
ఏ నీచురాలు నీకీ బుద్ధి గఱపె?
ఆజాత యిటు వచ్చి అందఱుఁ జూడ
నేను చేసినయట్టి నెవ మిట్టి ననుచు
నుడుగక నామ్రాల నుడుగంగ రాదె?
చాటున మాటున చాడీలు చెప్పి
కొంపలు గూల్చుట గొప్పతనంబె?
ఇట్టిపాపము నొడిగట్టుకొన్నట్టి
తాఁగ తా ముందుకు రాఁగల్గునొక్కొ?

అని గట్టిగా పల్కు నాపల్కు లెల్ల
ములుకులవలె నాటి కలుకుమనంగ
అలుఁగు నాటిన పులివలె చెట్టువెనుక

నొదిగి కన్గొనెడు నమ్మదవతి కినిసి
చర్రున నివలికి చనుదెంచి నిలిచి,
'ఏమని ప్రేలితివే యోసి తులువ?
ఏమని కూసితివే యోసి బసివి?
ఏమని వాగితివే యోసి చెడిపె?
నే గట్టివాయినా, మూఁగవా నీవు?
నే నీచురాలనా, నీ గొప్పతనము
ముందు? నే జంతనా, ముగుడవా నీవు?
మగనికి తనమీఁద మక్కు పెంతున్న,
పెనిమిటిత న్నెంత ప్రేముడికొ గన్న,
పురుషుఁ డెంతటి గారమును చేయుచున్న,
తలునికి కన్నులు తలకెక్కరాదు;
ఎదిరి నెన్నఁడు నీనశింపఁగారాదు;
ఎరుసున చూడరా దెవరి నేఁ గాని;
ఉల్లసంబాడరా దొరుల నెవ్వరిని:
నీయంతదానపు నీవు, నాయంత
దానను నేను గదా! నేను వినఁగ
వంకడొంకలు పెట్టి పదిమందిలోన
నూరకే నిందించు కొప్పనే నీకు?
మగఁడు నీవును గూడి సుగము లొందంగ,
నే నోర్వ లేకుంటినే నీచురాల?
మగఁడును నీవు మమైకమ్ము నొంద,
నే చూడ లేకుంటినే చుప్పనాతి?
మగఁడు ని న్నెపుడు హెచ్చుగ బుజ్జగింప
నే నైఁప లేకుంటినే నంగనాచి?
మగఁడు నీమాటలో మనలువాఁ డనుచు,
మగఁడు నీమాయలోఁ దగిలినాఁ డనుచు,
మగఁడు నిన్నే చాల మరిగినాఁ డనుచు
ఇంతగా త్రుల్లంత లేలనే సవతి?

మగవారిమక్కువల్, మగవారిచెలిమి,
 మగవారివగలు నమ్మంగరాదు సుమ్మ!
 ఓడుచుండనంబు లెప్పుడు నిల్వబోవు;
 చక్కండనమ్ములో సతములు గావు;
 అవి రెండు పోయినయవల పూజబోండ్ల
 వగలు నొద్దికలు గవ్వకు చెల్లబోవు;
 తనివి బాలల గన్నతల్లి యాదాదాక
 మగవారు లాలించి మాటలాడుదురు;
 నకుల మైజిగిబిగి నడతెడుదాక
 పుకషు లనునరించి బుజ్జగించెదరు;
 నేటిబోగాల్లె నితైముల్ గావు;
 నేటిసుకమ్ములు నితైముల్ గావు;
 నేటిసంతోసాలు నితైముల్ గావు;
 నేటినెయ్యమ్ములు నితైముల్ గావు.

వనిత తా నెంతటి వగలాడి మైన,
 మగువ తా నెంతటి సొగసుక తైన,
 చాన తా నెంతటి చదురురా లైన,
 మడతి తా నెంతటి మాటకా రైన,
 మిడిసి రాలంగ రాదు మిను మన్ను మఱచి:

తనబాగ్గె మేతీరు తారుమారపునో,
 తన కెన్నఁ డేగతి దాపురంబపునో,
 తరమానె తెలియంగ నరుల కింతైన?
 ఓసి గరాన, ఓసినీ పిసాళి!

పోతరంబున మించి పొంగెద వేలె?
 నీపొంగుపాపెల్ల నేలలో గలియ.

ఏటికే నీ కింతయీసు నామీద?
 ఏటికే నామీద నింత మచ్చరము?
 ఈలాటి సూడు నీ కేటికే నవతి?

ఏయన్నెమును పున్నె మెఱుంగనియట్టి
 నన్నాడిపోసిన నాలుక చెడదె?
 మగవాడు మెత్తనిమదివాడు గాన
 పొగ రెక్కి యీలాగు తెగి వీదిలోన
 తెగసాగెదవు గాని, మగవాడు సుంత
 తెగువరి మైన నీడగిది వాగుదువె?
 నాకు దారము గట్టి నన్ను ప్రేముడిని
 లాలించి పాలించి బాలల గాంచి,
 వలపులో బులుపులో వాలలాడించి,
 నాముద్దు చెల్లించి, నన్ను మన్నించి,
 నాతోడినీడమై నను బాయలేక,
 నాతోడిలోక మైనట్టి నామగని
 మందుమాకులు పెట్టి మరులు పుట్టించి
 తగులుకు వచ్చి నాసుగము హరించి
 కులుకుటే గాక, నల్లరిలోను బట్టి
 ఉత్తినే తిట్టేవు జిత్తులమారి,
 మగవాని మరియాద మంటలో బెట్టి,
 మగవాడు సిగ్గుచే మ్రాన్పడి చూడ,
 చాగురే, బోగముచానచందాన
 కారుకూతలు పాటగా బాడుకొనుచు,
 చేతులు తిప్పుచు తైత్తక్కలాడ
 తగవరు లెవరేని నగిపోరె నవతి!
 ఇంతయాగడము నీ కేటికే నవతి!
 ఈమిట్టిపాటు నీ కెన్నాల్లె నవతి!
 ఈతుళ్లు తెళ్లు కానీలేవె నవతి!
 అని యీసడించుచు నదరిపాటునను
 మేకపై బెబ్బలి జోకమై దూకు
 టీకున మై పెంచి, లోకులు బెదర,
 మిత్తిరూపున మీదిమీదికి వచ్చి

బుగ్గలు పొడుచుచు పగ్గలాడుచును
గగ్గోలుచేయు నక్కామినిం జూచి,
ఆచిన్నియెఱుకత లేచి నిల్చుండి,
'చూచితిరే, మీరు చూచితి రయ్యి,
లోకులారా, నాదె లోటుపా టున్న
ముచ్చెలు గొని నన్ను మోఁదింపరయ్య!

మొదలుగా విన్నావు గదర నాజోడ,
ముదలచేయుము నేరమును నేరుపఱచి;
నీ కడ్డ మున్నదే లోకమ్మునందు?
మమ్ము నెమ్మిని పెంప మందలింపఁగను,
తిట్టంగ కొట్టంగ తెంపున చంప
నాయ మున్నది నీకు నాయేలువాడ!

త న్నేమి యంటి, నా తప్పేమి గంటి?
అది యిట్లు కయ్యానికై కాలు దువ్వి
చెలరేగి దూఱుచు చిందులాడంగ
మిన్నకుండెదు నాయమే నీకు నకట!
కానివాడుగ నీవు కలిగించుకొనక
యూఁకొని యూరక యున్న నానవతి
లోకువగట్టి యఱ్ఱఁకలం బెట్టి
న న్నేచకుండునే నాయెమ్మొకాడ?

అని యింక యేమొ మాటాడెడులోన
ఆపెద్ద కొరవంజి కోపాన రేగి
పెనుసత్తివలె వచ్చి పెళ్లుపెళ్లునను
రెండుచెంపలు గొట్టి రెట్టఁ బట్టిడ్చి
పడఁ దన్ని మదిలోని పగ దీర్చుకొనియె.
అప్పు డాయెలనాఁగ, ఆయోర్మి యేమొ,
చప్పున లేచి యానవతాలి డాసి,
'ఓయక్క! యిటు నేయ నొప్పునే నీకు?

నాయక్కవలె నెంచి నడచెదఁ గాక;
నేను చేసిన దేమి నీపట్ల, చెప్పు!

ఈసు నీయందు నా కిసుమంత లేదు;
పడుచుఁదనంపు కావర మేమి లేదు;
చక్కందనమ్మున కెక్కడి కమ్మ!
నీకన్న చక్కన నా కేమి కలదు?
నీవు చెప్పినయట్టి నీతులక నేను
నిక్కమ్ములని మున్నె నెఱ నమ్మినాను.

కాన నిత్తెమ్ములు కానట్టివానిఁ
గట్టివానిఁగ నమ్మి గరువింప నుమ్ము!
నీ కొక్కమాట నే నిదె విన్నవింతు;
తలపెట్టలే దింతదాఁక నీయూసు;
నామగం డేటికో నామీఁద నలిగె;
ఏతప్పు నావల్ల నిసుమంత లేదు;
మొఱకు లెవ్వరొ చెవి గొఱికినా రనుచు
ననుమానమున నట్లు లాడితిఁ గాని
నీమీఁదిపగచేత నే నాడలేదు;
నీమీఁద పొర పేమి నామది లేదు;
ఆమాటలకె నీకు నలు కేల వచ్చె?
ఉలు కున్న దానికే అలు కెక్కు వనుచు
సామెత విందుము జగతిలోఁ, గాన
నీవె దీనికి మూల మేమో నటంచు
నామది గట్టిగా ననుమాన మొదలె.

అక్క, యింకొక్కమా టాలింప వమ్మ!
మగఁడు ని న్నేవగింపఁగఁ జేతు ననుచు,
నీసుగంబుల కెల్ల నే నానచేసి
ని న్నొల్లకుండంగ నే జేతు ననుచు
లేనిపోని తలంకు లూని యున్నావు;

బ్రహ్మం తెలిసి నామీద నగం బూనినావు;
 నేను నీ కడ్డంబు నిలిచినా ననుచు
 మగని న న్నెడఁబాస మది నెంచినావు;
 ఏమేమి బూమెలో నామీద పన్ని
 యేలికతలలోని కెక్కించినావు;
 కాకున్న నీ కేల కలిగె రోసమ్ము?
 ఇప్పుడు నీచేసిన యీ రట్టు చూచి
 మెదలక తా నేల మిన్నకున్నాఁడు?
 అక్కరో, నామీద నలుగఁ బోకమ్మ!
 నిండెలు మోపుట నీతి గాదమ్మ!
 చాడీలు చెప్పట పాడి గాదమ్మ!
 కాఁపురాలను గూల్చు గడుసుందనాలు
 చేత లిల్లాలికి చెల్ల వోయమ్మ!
 మగఁడు మక్కువతోడ మగువ నేలుటకు
 మూలము బంగారు నీలమే కాని
 మాటతేటలు గావు, మచ్చికల్ గావు;
 వగ వద్దికలు గావు, నగపులు గావు;
 గారముల్ గావు, సింగారముల్ గావు;
 సయ్యాటములు గావు, చదురులు గావు;
 వలపించుటలు గావు, వగపులు గావు.
 మగనిపై మనసులో మక్కువ యున్న
 మగువపై మక్కువ మగనికి నుండు.
 మగనిమనస్సు చూఱగొనంగ నెంచు
 మగువ నిండుమనమ్ము మగని కీవలయు.
 మగని లోఁబఱుచుకో మది గోరుమగువ
 మగఁడు తన్నే కోర మది గోరుమగువ
 తనను మనస్సుచే, తనమంచి చేత,
 తనమేలుననులచే తన మగం డలరి

తను మెచ్చుకొనెడు రీతిని మనవలయు;
 అంతియే కాని నాయక్కరో, వినుము,
 మాటతేటలచేత, మాయలచేత
 మగవాని దనబానిసగఁ జేసికొన్న
 కలకాలమును నిల్వఁగలుగ దా వలపు.
 మనసు లొక్కటియైన మక్కువే యైన,
 తనువు లున్నన్నాళ్లు తరలక నిలుచు.
 తలఁపునం దీమాట నిలుపు మోయమ్మ!
 మాయక్క, మరియొక్క మా టాలకిందు :
 అచ్చిక బుచ్చిక లిచ్చకా లాడి
 కొండెంబు లొరులపైఁ గొంకక చప్పి
 మగని మెప్పించి తా మరగించుకొనఁగఁ
 దలంచు తెంతయు వెట్టి తన మాను గాని
 వెలఁదికోరికి నెఱవేఱదు సుమ్ము!
 నిఁకడమీదను నిజమెల్లఁ దెలిసి
 ముగుదకున్న సుగంబు మొదటికి వచ్చు.
 మంచితనముచేత, మక్కువచేత
 మగవాని కై వనంబుగఁ జేసుకొన్న
 మగనాలు సుగముగా మనుగడ గడపు.
 ఈసున్న చెలికి సంతోసంబు సున్న.
 ఈనానుడిని మది నిడుకోఁగదమ్మ!
 తోడఁబుట్టువులట్ల కూడిమాడుచును,
 నేస్తంబు గట్టిన నెలఁతలరీతి
 కలసి మెలసి యున్న చెలులఱు మనము;
 కయ్యమాడుటలు చుల్కన గాదటమ్మ!
 పెద్దదానపు నీవు, పిన్నను నేను;
 నేను నేరనిదాన, నీవు నేర్పరివి:
 నీ చెల్లెలుగ నెంచి నెనరుతోఁ జూచి

నను గారవింపవే నాతల్లి కాన!—'
అని వేడుకొనుచున్న యంగనక జూచి
నవతి కావున చిన్ని పువ్వుబోణిమీఁద
నవతు గానని యీసు సహజంబు గాన,
నవినయంబుగ నన్న సరసోక్తు లెల్ల
నవినయంబున నాడినట్టు లూహించి,
ఆపెద్దయెఱుకత యలుక రెట్టింప
ప్రేలుగఁజూచె నోరికి వచ్చినట్లు:
'ఓసి మాయలమల్లి, దోసాలవెల్లి,
ఓసోసి వేసాల యూసరవెల్లి!
మోసాలలో నన్ను ముంపజూచితివా!
మొగవానిఁ దెగిమొత్తి మోసాల కేగి
మొఱుఁబెట్టినట్టు నామ్రొలకు వచ్చి
వగచుచు వగచుచు వాఁకిలిడ్డట్టు
నను వేడుకొనులాగు నటియించుచుండి
కారు లంటివి పెద్ద నేరమ్ము మోపి:
నాగొనా లెఱుంగని నరు లెవ్వరైన
నిజమని నమ్మిన, నీచురా లనెడు
వాదు రాదే నాకు వగలాడి కాన!
ఇటువంటి నూయ లిం కెన్ని నేర్చితివె?
మటుమాయలాడిరో, మాటిమాటికిని
నామగం డంటి, కాణాచివే నీవు?
మనమగం డనరాదె? మాటమాత్రమున
మగఁడు నావాఁడుగా మారిపోగలఁడె?
పొలితి, యీమగఁడు వెంగలివాఁడు గాన
మాయమాటలచేత మన సుబ్బఁజేసి
కరగించి మరగించి ముఱియుచున్నావు.
మగవాఁడు గడుసరి మనసువాఁడైన
గడియైన నీ నాటకము సాగఁగలదె?

ఏనాటికైన నీ యీబూటకములు
తేటతెల్లమ్ముగాఁ దెలిసి యేలికకు
వెగటు పుట్టెడునట్టి వేళ రాకున్నె?
ఈలాగు పెద్ద ప్రాయాలా డినట్టి
మాటలలో పోటుమాటలు కొన్ని
మగనిడెండమునకు తగిలినట్లయ్యె.'
సింగనిమదిలోను చిరమరల్ వ్రట్ట,
కాంతాళమున పెద్దకామిని మున్ను
చిన్నచేడియమీఁద చెప్పినయట్టి
కొండెముల్ నమ్మి యాకోమలిమీఁద
నేవగొన్నకతాన నెఱుకు కన్నాకు
చీకాకుఁడినట్టి చిత్తంబుతోడ
తా కాఁకఁడి చిన్నతనివి కిట్లనియె:
'ఓసి దోసి, పిసాసి, ఓసి రాకాసి!
ఇంతగందరగోళ మేల వెంచితివె?
ఏమి చెప్పితి నే నిందాఁక నీకు?
పాటినేయపు నాదు మాట సుంతైన:
నను లెక్కచేయసున్నా వెంతపొగరె?
నెఱవీది కెక్కి నన్నే చూడుఁ డనుచు
గంతులువేతురే గజిత లెందైన?
ఇల్లాలి లంజన్న నిలు దూఱు నంద్రు;
ఇల్లాలు వాదువే? యిటు రజ్జులాఁడి,
మగవాని నమ్మించి మనఁజూతు వహహ!
నీమాయలకు లొంగి నినుఁ గూడి మరల
సరివారు నవ్వ కాఁపురము నేయంగ
బేలనే? యీహటం బేలనే? యూస
లేలనే? యడియాస లేలనే? యింక
నేలనే నిన్ను; నీ వెందైనఁ బొమ్ము.

పోమ్ము పా మ్మింక నీపోకిళ్లు మాని.

పోకున్న సైరింపబో నింక నిన్ను.'

అని యిట్టు లెఱుకువాఁ డాగ్రహం బడర,
గండఁడై ఖండనగా నాడినట్టి
యాపల్కు లాలించి యాముద్దరాలు
గుండె తల్లడ మంద కొయ్యమై పోయె;
కడఁబట్టి ప్రాణంబు పుడమిపై వాలె.

అది చూచి ప్రజలెల్ల హాహా! యటంచు,
ఇల్లాలిదురవస్థ కెద జాలిపడుచు,
'అయ్యయో! మూర్ఖులై నాబాల బేల,
చల్లరే చన్నీళ్లు చావమోమునను!
మెల్లన విసరరే మెలఁతుక' కనుచు
చెలువ లాకోమలి నేదదేఱంగ
చేరి చల్లనిసేవ చేసి రావేళ.

తత్తరంబునఁ జూచె దాని నానవతి.

ఉత్తలంపడి చూచుచుండెను మగఁడు.

ఎలనాఁగ యంతలోపల మూర్ఖుడేరి
రెండుచేతులు మోడ్చి రివ్వన నరిగి,
విడిచిన పువ్వుతో విలసిల్లు ననఁటి
పెనుగాలిచే పుడమిని గూలినట్టు,
ఎఱుకుపాదాలపై నొరగి యెల్లెత్తి
గండుకోయిలభంగిగా నేడ్వఁదొడఁగః
'ఓదొరా, నవతితో వాడేల నాకు?

నెనరు చూపినఁ జాలు నీవు నామీఁద;

కనికరించినఁ జాలు కానంత నీవు;

జాలిఁ జూపుము, పదివే లదే చాలు:

నీమేలు నామీఁద నిరుకుగా నున్న

నవతిజో లేల, యేసంత నా కేల?

సరకు సేయనుసుమీ జగ మేమి యైన?

"సైపుతో నీతప్పు సైరించినాడ"

నని యొక్కమాట నీ వాడవే నకుండ!"

అనుచు మోమున దైన్య మతిశయిల్లంగ,
వినువారిమనసుల పెనుజాలి గొలుక,
కొసరి పల్కెడు వేడుకోలు పల్కులకు
మారుమాటాడంగ నేర కాయెఱుకు
కనుచుండె బొమ్మయై కను లప్పగించి.

'పలుకవా! పలుకవా! పన్నీరుమొలక!

అలుక చాలింపవా, అపరంజిచిలుక!

రచ్చించవా నన్ను, రతనాలపలక!

నాదుడేవరవైన నీవముంగలను

పాదాలు ముట్టి నే బాసచేసెదను;

ఒట్టిడుకొందు, నీ వొక్కొంత తాళి

నానైమును జూడు నాదైవరాయ!

బెబ్బలిమీసాలు పెనవేసి యీడ్తు;

తాఁకెద నలిగిన తాఁచుకోరలను;

కడలిఁ జొచ్చెద, నగ్గి వెడలివచ్చెదను:

నమ్మిక యిప్పింతు నాబైలుచేత ;

సాకిరులుగఁ జేతు నాకోటిసురల ;

ఈపంటవలఁతిచే నిపుడె పల్కింతు.

నెలను దూలింతు, టిక్కను రాలింతు;

విటతాటపఱుతు రేవెల్లు, వేవెల్లు.

నమ్మవా, నమ్మవా, నాముద్దుమామ?

కనవ, నాకనుచెందొగలచందమామ?

చూడవా, నాసుద్దుసుద్దిచందంబు?

వీడవా, యెద నాటి వేఁచు చిందంబు?

మానవా, నామీఁద మదిగొన్న చలము?

పూనవా, నన్నోముబుద్ధి నిచ్చలము?
 నాదుకందనగాయ, నాజీవగట్ట,
 వలపులకోవ, నాతలఁపులతీవ!
 నీక్రేవ నన్ను రానీవతే' యనుచు,
 'కొనరక న న్నేలుకోవతే' యనుచు,
 పలుపలువిధముల భయభక్తు లడర
 బతిమాలు బామాలు భామను చూచి,
 చేడియపల్కు లచ్చెరు వొందఁజేయ,
 కరఁగి యుల్లంబు లక్కటికంబు గురియ,
 ఎఱుకుమోరకుఁదనం బేవ పుట్టింక,
 ప్రజలు భావోద్రేకఁరవశు లగుచు,
 'ఓరోరి మూర్ఖుఁడా, ఓకిరాతకుఁడా,
 ఓరోరి ధూర్తుఁడా, ఓరిఘాతుకుఁడా!
 ఏమిరా యీఁకంత మీయింతిమీఁద?
 ఏలరా యీచలం భీబాలమీఁద?
 చాలురా చాలురా సాదు వాదువులె!
 చాల్పాలు పోపోర చపలచిత్తుండ!
 పక్షపాతంబు కన్పడుచున్న దార!
 వలపక్ష మల పెద్దభార్యవై నీకు
 గాటమై నాటినకరఁగి గన్పడియె;
 న్యాయంబు గాదు; నీనడవడి యెల్ల
 లోకుల కీవేళ రోత పుట్టించె.
 వనిత యెంతటి పతివ్రతయో కాకున్న
 శపథంబు లాడునే సత్యంబు దెలుప?
 శీలసంపద యొప్పు బాల గాఁబోలు,
 ఏడిపింపకురోరి, యిక్కట్లు వచ్చు.
 గజితల తలకట్టు గాసిఁ బెట్టెదవు;
 కొలచుట్టుకొను సూరకున్న మా కెల్ల.

ఒక్క పరీక్ష యాయువిదచేఁ చెలిసి
 సుదతి నీ వేలుట శుభమాను నీకు.'
 అని యొక్క పెట్టున నందఱు నాడ
 ఎట్టకేలకు దాని కీకొనె వాఁడు.
 అప్పు డాయతివ దిగ్గన లేచి నిల్చి,
 ప్రజ లెల్లరిని జూచి ప్రాంబలి పట్టి,
 'ఎకిమీఁడ, నేఁడు వీరెల్లరుఁ జూడ,
 ఎల్ల వేల్పులుఁ జూడ, నేదోన మెఱుంగ
 నేను నిక్క మటంచు నీదుముంగలను
 మడ్డు దీసెదను, నామైదు గన్గొనుము;
 తీయునో నాయక్క, తేఁకువన్ గనుము——'
 అని ఖండితమ్ముగా నాడినయట్టి
 శపథంబు విని, గుండె జలదరింపంగ,
 ఆపెద్దయెఱుకత యేపెల్ల నణగ,
 కుక్కిన పేనయ్యె గ్రుక్కుమిక్కునక.
 'నలుగురిలోపల నగుబాటు లయ్యె;
 మడ్డు దీయుటయంచు మాయ నాసవతి
 గడ్డుపరీచ్చ యెక్కడ దాపరించె?
 మడ్డు దీయు టసంగ మాటలా యేమి?
 ఆసుద్ది కెంతయిల్లాలు గావలయు?
 నావంటియొకపాటినాతికి తరమె?
 పదిమంది తన్ను శాబాసందు రనుచు
 పగ్గె లగ్గలముగా పలికెనే గాని,
 తలఁగక తాఁ దీయఁగలుగునే మడ్డు?
 తీయునో యేమి బల్ తెరవాటుకత్తె,
 మటుమాయలాఁడి, తా మందులు మాఁకు
 లెన్ని నేర్చినదా? లేకున్న నేఁ డిట్లు
 పతినలు పట్టునే పజ యాలకింప?'

‘తన కవమానంబు తప్పదో’ యనుచు
నబలగుండెలు గుబగుబలాడ నుండె.

ఎఱుకఁ డాపలుకుల కెద తొట్టుపడఁగ
నేర కేమియు నట్టె నిలువడిపోయె.

అప్పు డాప్రజలలో నాయన్నమిన్న
కలఁగక పలికినపలుకులం గూర్చి
మానిసి కొక్కొక్కమాటగా నాడ
కలకలం బుదయించె గండ్రగోళముగ.

ఇట్టి సందడిలోన నెల్లరి చూశ్చి-
ఆచిన్నిజోగిణినే చేరియుండె.

అది యంత పెదవిని గదపినట్లున
నిశ్శబ్ద మైపోయె నిఖిలంబు నచట.

‘చెలువుఁడా, నేఁడు బోసేసియున్నాను;
నిట్లుపాసముతోడ, నేమమ్ముతోడ;
నత్తెంబు సూపుట క్రొత్తడి తగవు;
ఎల్లిఁ బూనెదఁ గాక యీకర్ణమునకు,
సెల వీవె నేటికి చెంగనా లిడుదు. ’

అనుపల్కు లాలించి యట నెల్లవారు
ఔదల లూఁగించి రాఁగాక యనుచు.

ఎఱుకువాఁ డొడఁబడె నీచందమునకు;
ప్రజలెల్ల సంతోసపడిరి డెందముల;
నెవరిదారిని వార లిండ్లకు చనిరి.

మడ్డు దీసెడు వింతమాట యూరెల్ల
నానోట నానోట నపుడె వ్యాపించె.

అబ్బురంపువిశేష మైనకతాన
ఆచుట్టుపట్టులయం దున్నయట్టి
పల్లెలు పట్టాలు ప్రాంతె నవ్వార్త.

ఆశీలవతి యట్లు లగచాట్లుపడుట
చూడఁజాలఁగలేక సురలతో చెప్పి
తోడైచ్చి యామెకు తోడు పడంగఁ
బూని యేగెనొ నాఁగ భానుండు చనియె.

నిర్దోషురాలైన నెలఁతుకమీఁద
చెడునింద మోపిన చెనఁటిపై ప్రకృతి
కినిసెనో యన సంజకెంజాయ లొలసె.

మచ్చరించినయట్టి మదవతిబుద్ధి
అంధకారనిమగ్న మగునన్నరీతి
నిబిడాంధకారంబు నిండె లోకమున.

ఇరువురాండ్రకు మధ్య నిఱుకులోఁబడ్డ
పురుషులు మతిమాలి వెరవులు మాలి
యలయుచు కొట్టుమిట్టాడుకై వడిని
కటికిచీకటిలోను కను గానరాక
ప్రాణికోటులు పాట్లుపడుచుండె మిగుల.

లోకయాత్రను చేయు లోకుల కెలమి
బాసటపడు పుణ్యపరుల తీరునను
జీవయాత్రకుల కాచీకటిలోన
దీపికల్ జగమెల్లఁ జూపుచునుండె.

సవతిపై సొడ్డుగా సాహసం బడర,
తెల్లవారఁగ మడ్డు దీతు; నామగని
మనసు మెప్పింతు; నామగఁ డెల్లి నన్ను
కైకొను నేకుందుకందులు లేక;
సరివారిలో నే మసలఁ గందు ననుచు
చిన్నియాయెఱుకత చిత్రాంబుజమున
జనియించుచున్న యాశాజ్యోతు లనఁగ
మెఱసె చుక్కలు మింట మినుమినుక్కునుచు.

ఈలుపు గలిగిన యిల్లాలిమీఁద
పట్టరాని యసూయపడి నిందె గట్టి
నట్టియాకట్టిడి మిట్టిపా తెల్ల
ననతికాలంబులోన నె మచ్చమణఁగుఁ
గద యన్నపగిది లోకము మాటుమణఁగె.

నేరముల్ చేసిన నీచులు తమిని
జడియుచు నినివేళ చరియించుకరణి
గూబలు వెలువడె గూళ్లలోనుండి.

కాలమున్ మైదెఱుకలవాఁడు చెలఁగి
నిలుపున తెలివిసొమ్ములు దోచుకొనఁగ
నిఖిలజీవులమీఁద నిదురమత్తనెడు
మచ్చమందును జల్లి మైకమ్ము గొలిపె.

గరితలమిన్నయా నెఱుకతమీఁద
కటికికల్లులు చాల కల్పించి చెప్పి
యపవాదు పుట్టించినట్టి తోయ్యలికి
తలవంపులగు నేఁడు, తప్పదటంచు
గట్టిగా నొక్కి వక్కాణించునట్లు
కోళ్లు మువ్వరునలన్ గూసె గొంతెత్తి.

తెలవారుమును మడ్డు తిరునాళ్లు చూడ
పల్లెపల్లెలనుండి వైనమై వచ్చు
ప్రజకు మాగ్గముఁ జూప ప్రాద్విశారమణి
కడఁగి పట్టిన దొడ్డకరదీప మనఁగ
వెలిఁగె తూరుపుచక్కి వేగురుచుక్క.

క్రొత్తడి మిన్నలన్ గూర్చిన కథలు
నత్తాలు మహిమలు శాపాలు శాస్త్రు
లద్భుతకార్యంబు లక్కజం బొదవ
పెద్దలచే విన్న పెక్కు చందములు
కుతుకంబుతో చెప్పకొనుచు నేతెంచు

ప్రజలకంతధ్వనుల్ పడులధ్వనులు
కలసి యామూరెల్ల కలకలం బయ్యె.

వీకమై లోకంబు చీకాకుఁజిటిచి
యేఁచుచీకటి సోకు నేపు మాపంగఁ
దలఁచిన లోకబాంధవుడైన యినుని
చండప్రతాపతేజఃపుంజ మనఁగ
నరుణకాంతులు పర్యే నాకాశవీధి.

దినరాజు విడిచిన దివ్యమయూఖ
బాణవరంపరాబాధల కోడి
చీకటిరాకాసి కాకులై వచ్చి
కాపుకాపుమటంచు కమలబాంధవుని
పాడుచు దిశలకు పఱచుచందమున
కాపుకాపుమటంచు కాకులు వెడలె.

తనబ్రతు కేహానో, తన గతేమవునో
యని గుండె తటతటలాడంగ నున్న
చాడీలయెఱుకలసానిమో మట్లు
కలువ కన్నె మొగంబు గ్రక్కున మొగిడె.

తనదుశీలముపట్ల, తనచిత్తశుద్ధి
పట్లను, తనదైన పతిభక్తిపట్ల
గట్టినమ్మిక గల్గి క్రాలెడుకతన
ఛైర్యంబు ఛైర్యంబు దనరిన దగుట

గరితయాస్యము కలకలలాడునట్లు
పద్మిని వికసించి ప్రభచే రహించె.

నిఖిలదేవతలను నెమ్మిఁ దోడ్తెచ్చి
కనరానిగతి నిల్చి గగనభాగమున
మహనీయమగు సాధ్వీమహిమాతిశయము
కడునసడ్డను వేయికన్నులకా జూడ

నింగిపై పొడవెక్కి నిలిచెనో యనఁగ
ప్రభవించె శ్రీసూర్యభగవానుఁ డపుడు.

అటమున్నె వేకువ నరుణోదయంబు
గాకుండ లేచి యా గరితలమిన్న
చెరువులో స్నానంబు చేసి యేతెంచె;
గ్రామదేవతగుడికడ నొక్కయెడను
గోమయంబున శుద్ధి గొనకొని చేసి
బాగుమీఱఁగ రంగవల్లికల్ తీర్చి
పద్మాసనస్థ యై పడఁతి కూర్చుండి,
హృదయేశ్వరునిఁ గూర్చి, యిలువేల్పుఁ గూర్చి
సరిలేని నిష్ఠతో జపము గావించి,
పిడుకలతో దాలి పేర్చి యొక్కెడను
నిప్పు ముట్టించి నూనియ నించినట్టి
బాణలి నొకదాని దానిపైఁ బెట్టి,
అగ్ని రగులుకొల్పి అత్యుత్సాహమున
ధ్యానంబులో ముగ్ధి తా నుండె నంత;
పౌరు లందఱు కూడి వచ్చి రచ్చటికి;
పల్లెపల్లెలనుండి ప్రజలెల్ల దిగిరి;
పట్టణంబుల వేల ప్రజ వచ్చిపడిరి;
నరసముద్రం బయ్యె నాఁ డాస్థలంబుః
పతిపత్నియుత్సాహభరము రెట్టించె.

జపము చాలించి యా సతివతంసంబు
పతిని సమీపించి వలగొని వచ్చి
స్వాప్తాంగముగ నమ స్కారంబు చేసి
బత్తితో పతిదేవు పాదాంబుజములు
కడిగి పూజించి తా కనుల నద్దుకొని
పువ్వులు కుంకుములతో పూజ కావించి
పాదోదకము తల పైని చల్లుకొని

బత్తి నా తీర్థంబు పానంబు చేసి,
అలకుంకుమమున బొట్టలికానఁ బెట్టి,
వేణిలో నాపూలు వెలయంగఁ దాల్చి,
గుడిలోపలికి పోయి కుదురైన బత్తి
గ్రామదేవత మ్రొక్కి ప్రార్థించి వచ్చి,
సూర్యదేవునిమీఁద చూపు నిగిడ్చి
ప్రార్థన గావించి పదపడి వచ్చి,
'నెలవా' యనుచు తన చెలువుని వేడి,
పతివేలి నిడుకొన్న బంగారు బటువు
కోరి పుచ్చుకొని తా కుతుకంబు మీర
బాణలిలో వేసి, 'బాల చేతులకు
పసరు రాచిన దేమొ పరికించినామె'
అనియెడు ననుమాన మెనయకయుండ,
కుంకుడుపులుసుతో గోళ్లు సైతముగ
చేతులు శుభ్రంబుగా తోమి కడిగి,
అగ్ని బాణలి చెంత కల్లన వచ్చి,
ముమ్మారు లగ్ని నిమ్ముగఁ జుట్టివచ్చి,
నర్వదేవతల నిశ్చలమానసమున
స్మరియించి, పతిని నెమ్మనమున నిల్చి,
చూపఱ వెఱఁ గండ, సుగలు హర్షింప,
మందహాసము మోము నందగింపంగ,
సలసల మనలెడు చమురులోపలను
మంచిగందపునీట ముంచినయట్లు
చేయి ముంచి తీసె నచ్చెలుపునుంగరము.
కన్నెచే జిగురాకు కనుగందలేదు;
బాల తా మిసిమింతురాలు కాలేదు;
మోము విన్నదనంబు గీము కాలేదు;
పున్నమనెలవోలె పొలఁతుక వెలిఁగె.

ఈ వింత చూడఁగా నేతెంచినట్టి
ప్రజలెల్ల 'రిది మహా పతిభక్తురాలు,
సాటి గానని తప స్సంపన్నురాలు,
నీతకే చెల్లె నీ నాతికే చెల్లె
అనలుని చలువచందనముగాఁ జేయ;
అహహ, యీ యిల్లాలి మహిమాతిశయము
వర్ణింప వశమానె వాణికి నైన?—'
అని యిట్లు కొనియాడి యానంద మలర
చేతులు జోడించి జోత లొనర్చి
జేజేప్వములు చేసి సేసలు చల్లి
నెఱుఁచుకపురంబు నివ్వాళు లిచ్చి
భక్తి తత్పరతలు ప్రకటించి రపుడు.

ఆవింత చూడంగ నట నిల్చియున్న
నాలితనాల కన్నాకయియున్న
యెఱుకత యొడలెల్ల చురుకున మండె.
అగ్గి యంటిన దంచు బెగ్గిల్లి యెఱుకు
పొలఁతుక యొడలెల్ల కలయంగఁ జూడ
నింగిపై చుక్కలు నిండుకొన్నట్లు
కొమ్మ నెమ్మేన పొక్కులు నిండుకొనియె.
అవి యెట్టివో కాని యాపొక్కు లెల్ల
బగబగలాడుచు బాధింపఁ దొడఁగె.

ఆబాధ పడలేక యామొండికట్టె
ఎలుఁ గెత్తి గొల్లున నేడువసాగె.
ఇది యేమొ యని చూచి యెల్లరు నగిరి.
తనమేనిమంటల ఘనబాధకన్న,
జనులెల్ల తన్ను నవ్వినబాధ కన్న,
తనసూడు సవతి చూపిన మేటిమహిమ

తనమనం బెరియింపఁ దలకొన్న బాధ,
సవతి నెల్లరు మహాసాధ్వి యటంచు
పొగడి వేల్పులకైన పొందఁగా రాని
గౌరవంబును జేయఁ గనులారఁ గన్న
బాధ యత్యధికమై పరితాప మొదలె.
ఆయెఱుకలసాని కాయంబు నిండ
నెలయు పొక్కుల కేమిహేతువో యనుచు
చర్చింప సాగె నాజననంఘ మెల్ల.
'శాప మిచ్చిన దేమొ సాధ్వి తా' ననుచు,
'సాదు లున్నరుమన్న పో దూర' కనుచు,
'మంత్రించెనేమొ యామహిమాధ్య' యనుచు,
ఎదలఁ దోచినయట్లు లెల్ల వాకొనిరి.
'మనలెడు నూనియ మడ్డులోనుండి
తెఱవ యుంగరమును దీసిన వేళ
సవతిసూడును దీర్ప సమకట్టి చెంత
నిలిచి చూచెడుదాని నెమ్మేని నిండ
చిలుకు వేసినభంగి చెలి నూనెచేయి
చిలుకరింపఁగఁబోలు చేరి కన్గొనుడు.
చమురుపొక్కులె అవ్వి, సందేహ మేల?'
అని నిశ్చయముచేసి రట కొంతమంది.
జరిగినకథయెల్ల నరయుచునున్న
యెఱుకు భేదము మోద మెదలోన నిండ
చిన్నయిల్లాలిని జేరఁగాఁ బోయి
తోరంపుబత్తితో దోసిలి యొగ్గి,
'చెలువ, నీసత్తువ తెలుసుకో లేక,
వెలది, నీనీలంబు తెలుసుకోలేక,
చెలియ, నీయీలువు దెలియఁగాలేక,
తెఱవ, నీడెందంబు తెలియఁగాలేక,

కలిక, నీచందంబు గానఁగాలేక,
 చాన, నీదుసబాము గానఁగాలేక,
 పెద్దాల్సిదుద్దులే పెద్దగా నమ్మి
 నిన్ను కారులు కూసి చిన్న పుచ్చితిని;
 ఎల్లిదం బానరించి యేడిపించితిని;
 ఎగ్గుతగ్గుల నాడి సిగ్గుపర్చితిని;
 సవతిచే మొత్తించి చాక చేసితిని:
 నన్ను మన్నింపవే నాముద్దుగుమ్మ!
 నన్ను పైరింపవే నాముద్దరాల!
 నీవు నాయుతివై నెగడుటచేత,
 నీవు నానెలతవై నిలుచుటచేత,
 పున్నెమ్ము గంటినే పున్నెంపురాసి!
 బాగ్గెంబు గంటినే బాగ్గెంపుబరణి!
 నాకొలంబు తరించెనే కొమ్మమిన్న!' అని
 బుజ్జగించి హర్షాబ్ధిలోఁ దేల్చి,
 పెద్దభార్యను జూచి తద్ద నిందించి,
 'యేతప్పు నెఱుంగని యెలనాఁగమీఁద
 వాతప్పు పుట్టించి గాత చేసితివి;
 నన్ను నీమాయచే నమ్మించివేసి
 ఆడించితివి కోఁతి నాడించినట్లు;
 చేయించితివి నీదు చిత్తమా పనులు;
 రక్తైసతనములో రగడ దేరితివి;
 వేరముల్ పెంఁగా నారితేరితివి;
 కొంపలు గాల్చు బల్కొరివి వైనావు;
 కాఁపురాల్ గూల్చు బల్కఁకటి వైనావు;
 చీ, పోవె, పలుగాకి! చీ మాలకాకి!
 మేలు వచ్చెను, చాలుచాలు నీపొందు;
 నలుగురిలో నేడు నగుబాటు లయ్యె:
 చెనఁటి, నీమొగము చూచిన పాప మొదవు;

నే నేల నొల్ల ని న్నిఁక, లేచిపోవె—'
 అని యాగయాళిగంపను బారఁదోలి
 చిన్నయిల్లాలితో చేసె కాఁపురము;
 సౌభాగ్యపదవితో సంపదతోడ
 సంతతితో సర్వసౌఖ్యాలతోడ
 నిత్యసంతోషాన నిరుపమానముగ
 నెఱుకు కొత్తడిమిన్న నెఱవె జీవితము.

జాతి మై దెరుకలజాతి దీనాతి;
 చదువు సంపద లేనిజాతి దీనాతి;
 శాస్త్రవాసన లేని జాతి దీనాతి;
 జగతి సభ్యత లేని జాతి దీనాతి;
 యేజాతి దైన హిందూజాతినాతి
 యీనాతి కాన హిందూనాతిపట్ల
 సహజమై విలసిల్లు మహనీయమైన
 మహిమకు కొదవ యేమాత్రముక్ లేదు.

అది గాక యొక్కసత్యముగూడఁ గలదు:
 చదువున కర్థంబు జ్ఞానంబు గాని
 చదువైన యక్షరజ్ఞానంబు గాదు.

వివిధధర్మవివేకవిభవంబు లేని
 చదువుట వ్రాయుట జ్ఞాన మెట్లగును?
 చదువుట వ్రాయుట జ్ఞానమే యైన
 చదువరు లేల యజ్ఞాను లైనారు?
 చదువనివా రేల జ్ఞాను లైనారు?
 జనుల సద్వర్తనసంపత్తికెల్ల
 జ్ఞానానుభవమే ప్రధానమై యుండ,
 జనులకు జ్ఞానంబు సహజమై యుండ,
 చదువుతో పని యేమి సద్గుణములకు?
 సాహితీపని యేమి సౌశీల్యములకు?

ఈయన జీవించియుండిన కాలములో దక్షిణ హిందూస్థానమున జరిగిన రాజకీయవిషయములన్నియు ఏకోయొకవిధమున ఈతనిప్రచారమునకు తగులుచునే యుండినవి. ౧౭౩౬ మొదలు ౧౭౬౧ వరకు ఈతడు తన దినవృత్తమును అరవభాషలో వ్రాసియుండెను. ఆమధ్య కాలములో జరిగిన రాజకీయవ్యవహారములనే గాక ఇతర లోకవృత్తాంతములగూడ నందు జేర్చెను. వాల్మీకి తనరామాయణములో జెప్పుకొనిన ప్రకారము ఈతడును 'రహస్యం చ ప్రకాశం చ' తనదైవీలో నెక్కించుచుండెను. ఒకానొకనాడు డూప్లే మంత్రసభ గావించి తమకును ఇంగ్లీషువారికిని గల గొప్పరాజతంత్రముల నాలోచించె ననుట మొదలు, ఎవరో ఏమాలనోయొకటపాకిని కాల్చగా నందులో మారబడిన పీచుకుండ దోవన బోవు ఒకానొక బ్రాహ్మణశ్రీ మోకాలికి దగిలినను విశేషగాయము కాలే దనువరకును వ్రాసియున్నాడు. ఫ్రెంచివర్షులు గారింట వివాహమహోత్సవ వర్ణనయు, తనబంధువగు నొకానొకశ్రీ సుబ్బరాయపిళ్ల కుపవాసమున్న విషయమును విశదీకరించెను. ఫ్రెంచివారు కర్ణాటకయుద్ధములలో సంబంధపడి విజయము నొందినవిషయము ఒక దినదర్శనగా నుండ, మఱియొకదినచర్యయందు ఫ్రెంచి నాయకు డొకడు పురుచ్చేరినుంచి మచిలీపట్టణమునకు పోవువార్తయున నెల్లూరుశిల్లా శ్రీహరికోట పాలెగానిచే పట్టుకొనబడినట్లును, వానిదగ్గర నుండిన తుపాకి, గడియారము, కొంతరొఖులు పాలెగాడు తీసుకొని వానినిజైదీగా నెల్లూరుఫౌజదారునొద్దకు పంపినట్లును అచట వీని వెండి పొడిదెట్టి, నొక్కకు వేసుకునే బంగారుగుండీలు, రాతిగుండీలు తీసుకొనబడినట్లును తెలుపబడియున్నది. రాజాసాహేబు చందాసాహేబుగార్ల వృత్తాంతములు, అన్యార్థదీని నిజములుకొల్పగారి సమాచారములు ఓత ప్రోతములవలె ఈదైవీలో నిమిషియున్నవి.

రంగపిళ్ల కాలమునకే పురుచ్చేరిప్రాంతములలో ఇండియన్ క్రైస్తవులు చాలమంది యుండినట్లు తెలియుచున్నది. చారిత్రకులు, క్రీస్తుశకము ప్రథమద్వితీయ శతాబ్దములనుండియే దక్షిణహిందూస్థానమున క్రైస్తవ మతవ్యాపనము జరుగుచుండినట్లు చెప్పుచున్నారు గాని

పురుచ్చేరిప్రాంతపు క్రైస్తవుల చరిత్ర మెప్పుడు ప్రారంభమగుచున్నదో చెప్ప నవకాశము లేదు. కాని ౧౭౪౫ సంవత్సరము అక్టోబరు ౧౬ నేది ఉదయమున పురుచ్చేరి పాదిరిగుడిలో దేశ విదేశక్రైస్తవులందరు ప్రార్థనకొనకు జేరిరి. ఆపాదిరిగుడిలో ఉత్తమజాతిక్రైస్తవులు (Caste Christians) ఐరోపియన్ క్రైస్తవులు కూర్చుండుటకును, దేశీక్రైస్తవులలో నీచజాతిక్రైస్తవులు కూర్చుండుటకును వేరువేరుప్రదేశము లుండినవట. ఈరెండికి మధ్య గోడ యుండినది. ఆనాటిప్రార్థనాకాలమున కారి క్లాప్ క్రైస్తవబోధకుడును అచ్చట నుండి క్రైస్తవులలో నీచోత్తమ భేదమును సహింపజాలక నీచజాతి క్రైస్తవులను పురికొల్పి కేసి ఆపాదిరిగుడిలోని నీచోత్తమ జాతిభేదములను దెలుపు నాచుంటిగోడను తీయించిన నే నట. క్రైస్తవులు కాగానే మతము మారును గాని ఆధి జాత్య మేల మారవలయు. ఇందుకు రంగపిళ్లగారి దైవీయ ప్రమాణము. మరునాడు తిరుగ ప్రార్థనాకాలమునకు గుడిలో క్రైస్తవులందరు జేరగనే పూర్వదినమున నుండి న జాతికుడ్యస్థానమున కుర్చీలు వేర్చి పూర్వపు నీచోత్తమ జాతిభేదమును సాధించిరట.

ఒకనాడు దేశీయక్రైస్తవురా లొకతె విలువగల సాములను ధరించి ఉల్లిపారవంటి మల్లును ధరించి మనా సనద్రవ్యములను బూసికొని పాదిరిగుడికి పోయినదని పెద్దపూజారి దేవతాంధన చేయుచుండగ ఈమె సుగంధము లాతని ప్రాణేంద్రియమును బాధింపజొచ్చినవి. అంతట నాతడు ఆమెను సంబోధించి, యిల్లాండ్రు గుడికి వచ్చునపుడు దేహమంతయు తెలియునట్లు సన్నని వలిపెను గట్టుకొని భోగశ్రీవలె అత్తరులు బూసికొని 'రాతగడు' అని హితబోధ చేసెనట. అందు దేశీయక్రైస్తవ పురుషులు అతని ఆక్షేపములకు కినిసి తమ జాత్యచారములతో పాదిరి కేమిసంబంధమని సమ్మతేసిరట.

ఈనాటి దేశీయక్రైస్తవులు దీని గమనింతురుగాత!

ఒకనా డొక బ్రాహ్మణజ్యోతిషుడు రంగపిళ్లగారి ద్వారా డూప్లేగారి దర్శనము జూచెనట. వాన ఎప్పుడు సురియునని బ్రక్షింపబడగ నాదైవజ్ఞుడు అట్టో

బగు ౧౪ తేదీకి సరియగు అరవనెల తేదీ చెప్పెనట. మొదట ఇది కొంచెము ఆశ్చర్యకరముగ నుండినచట గాని యీ దేశములో అట్టోబరు ౧౪ తేదీ ప్రాంతములలో నాన గురియుట సహజమనియు, ఇందు జ్యోతిషుని గట్టి తన మేమియు లేదనియు దూడ్డే చెప్పెనట. ఇప్పటికిని తూర్పుతీరముజిల్లాలలో దూడ్డేనాటివలె అట్టోబరు మధ్యభాగమున నె వర్షాకాలము ప్రారంభమగుచున్నది. చిత్తకార్తి అట్టోబరు ౧౦ తేదీని ప్రవేశమగుచున్నది.

కస్తూరి రంగకవి కృతిభండము ఈ ఆనందరంగ పిళ్లకే యంకితమైనది. అందువలననే దానికి ఆనందరంగ భండస్సనియు, రంగరాట్టభండస్సనియు పేర్లు గలిగినవి. కస్తూరిరంగకవి వ్రాసిన వంశావతారమునుబట్టిమాడరంగ పిళ్లగారి పూర్వికులు కృష్ణదేవరాయలుగారి వంశము లోనికాఖి యైనట్లు కనపడుచున్నది. అటులయిన వీరు తెలుగువారుగనే యుండవలెను. విద్యానగరసామ్రాజ్యము నశించిపోయిన తరువాత ఆ రాజవంశస్థు లందరు చెవిరి కాందిశీకులయి పోయిరి. రంగపిళ్లగారి పూర్వికులు చెన్నపట్టణము చేరున నుండు పెరంబూరు జేరిరి. అచట నుండి ప్రబలి పునుచ్చేరి జేరిరి. పెరంబూరు చేరినప్పటి నుండియు వీరికి కొలదిగ తెలుగువాడుక తప్పినది కా బోలు. అట్లు గానిచో 'పిళ్ల' లనుపేరు వచ్చుట సంభ వింపదు. ప్రస్తుత రంగపిళ్లగారికాలమునకు ఇంటి వాడుక భాషయు అరవమయినది కాబోలు. అందుచేతనే ఆయన తనదినచర్య నంతయు అరవభాషలో వ్రాయు టకు కారణమైయుండును. అయినను రంగపిళ్లగారికి మాత్రము తెలుగుభాషయందు అత్యంతాదరము గలిగి యుండినది.

ఒకానొకసందర్భమున ఈ కస్తూరిరంగకవి దూడ్డే మీదను, అతనిభార్యమీదను కొన్ని తెలుగుపాటలు చేసె నట. వాని రంగపిళ్లగారు శ్రేణివిభాషన దూడ్డేగారికి పరివర్తనముజేసి చెప్పిరి. ఈదేశభాష అరవముగ నుండగ ఈకవి అరవదేశమున తెలుగుకవిత్వమేల చేసెనని దూడ్డే ప్రశ్నింపగ తెలుగు అయినయెడల ఆర్కాటు, మైనూ

రు, గోల్కొండ ప్రాంతములలో నంతయు అందరు తెలిసికొని ఆనందించగలరనియు, అరవమయినయెడల ఈ పునుచ్చేరి ప్రాంతములలోననేగదా తెలియగలదనియు కవి ప్రత్యుత్తరమిచ్చె. ఆకాలమునగూడ తెలుగున కెంత గొప్పవ్యాపకము కలిగియుండినదియు ఇందువలన తెలి యనగును. మరియు ఈకవియు తెలుగుదేశముడు గాడు. తిరుచినాపల్లిలో నేనానాయకులలో చిన్నయధికారిగ నుండెను. అటు లుండియు తెలుగున లక్షణగ్రంథము వ్రాయునంతటి పాండిత్యము, భాషాభిమానము గలిగి యుండెను. ఈకవి యరువేలక మైనియోగి లెగవాడయు. నందున ఆంధ్రుడే యగును. ఈరంగకవితలనే మరియు ననేవలు గొప్పతెలుగుకవులుద్రావిడదేశమున గొప్పగొప్ప రాజకీయాధికారములలో నుండి అచ్చటివారి బాలించుచు తమ మాతృభాషను వ్యాపింపజేయుచుండిరి. అల్లసాని పెద్దన్న మాడ ద్రావిడదేశమున గొప్పయధికారిగ నుండెనట. ప్రబంధరాజవంశకైత్యరవిజయవిలాస మను లక్షణగ్రంథమును వ్రాసిన గణపచగపు నెంకట కవియు ద్రావిడదేశమున నేనానాయకుడుగ నుండె నట. తంజావూరు తిరుచినాపల్లిజిల్లాలు ఆంధ్ర నాయకరాజుల ఏలుబడిలో నుండగ అచట తెలుగున కెంతయాదర ముండినదియు తంజావూరులోని సర స్వతీమహల్ పుస్తకాగారము సాక్ష్యమియగలదు. రఘునాథనాయకుడు, వీరరఘువనాయకుడును ఆంధ్ర కవులు. విజయవిలాసకర్త చేమూర వేంకటకవియు అచటనే వర్ధిల్లినాడు. ఇంకను అనేకులు పురుషలే గాక రామభద్రాంబిక, రంగాజమ్మ, తిరుమలాంబ మొదలగు స్త్రీలు సయిత ముండిరి.* ఇంక ననేకమంది నుదాహ రింపవచ్చును గాని ఆదియంతయు ప్రకృతవిషయమున కప్రస్తుతము.

మన రంగపిళ్లగారి డైరీనే మాత్రము. పాపము, ఈ కస్తూరిరంగకవి కొక గయ్యాళిరంగమ్మ యను భార్య యుండెనట. ఆమె మగని విడిచి పునుచ్చేరిలో విహ రింప మొదలుపెట్టినదట. ఆమెవిలాసము అచటనచట కొలదిగ దగులుచున్నది.

* కురుగంటి సీతారామయ్యగారి తంజావూరాంధ్రనాయకరాజుల చరిత్ర చూడుడు.

నాడిర్ షా ఢిల్లీని కొల్లగొట్టిన విషయము రంగ పిళ్ల గారి డైరీలో నెక్కియున్నది. ఇతడు క్రీ. శ. ౧౭౩౮ లో ౬౦,౦౦౦ గుర్రపుదండుతో ఇస్ఫహాన్ (Isphahan) నుండి బహలునెడలి ఢిల్లీమీదికి వచ్చె నట. అప్పటి కీ మాఱకారుని పేరు తహమాస్ప కులిఖాన్ (Tahamasp Kulikhan) అని యుండినట్లు. ఢిల్లీ చక్రవర్తి మహమ్మద్ షాను ఆతని ఊహలను చెరచి తన తన "నాడిర్ షా" అను బిరుదనామము పెట్టుకొని తన పేర నాణెములు వేయించెనట. (ఈ నాణెము లెచటైన దొరకునా?) మహమ్మద్ షా చక్రవర్తి పేరుతో నుండిన నాణెములు చలామణి కాహడదని యుత్తర్యజ్ఞేసనట.

తరువాత ఒక నెలకు చక్రవర్తి మహమ్మద్ షాను చెర విడిపించి ఆతని కుమారితను పెండ్లి చేసుకొని ఆ చక్ర వర్తికి తిరుగ ఢిల్లీరాజ్య మిచ్చెనట.

నాడిర్ షా అనేకమంది పురుషులను చంపించెనట. అనేక స్త్రీలు ఆత్మహత్య జేసికొనిరట. నాడిర్ షా గారి నెపమున జచ్చిన స్త్రీ పురుషుల సంఖ్య ౧,౦౦,౦౦౦ మువల ౧,౫౦,౦౦౦ ల వర కుండునట.

తన యెడయనియం దీరంగపిళ్ల గారికి ఆత్యంత ముగ్ధ క్రిష్టమ లుండినది. ఇందు కొక యుదాహరణము: ౧౭౪౮ సం. అక్టోబరు ౮-వ లేదీ తెల్ల వారు నప్పటికి ౨౧ ఇంగ్లీషు యుద్ధనావలు పురుచ్చేరి సమీపించి ప్రళ యాగ్ని ప్రళయవర్షము సంధించినటుల యోడలలో నుండి ఫిరంగిగుండ్లు వర్షించిరట. అపుడు ఫ్రెంచిగవ ర్నరు డూప్లే ఇటుల జెప్పిరట: "ఇటుల ఫిరంగిగుండ్లు గాల్చుటచే మనకొకటి నింగ్లీషువారు పట్టుకొనవచ్చునని తలచిరి కాబోలు. వారిపోకడ ఎందాక పోవునో చూతము; బగులుకాల్పనలరు" అనిరట. లోకరక్షకుడగు మూర్ఖుని జ్యోతివలన గాఢాంధకారము గాని దట్టమగు మంచు గాని ఎట్లు అదృశ్యమగుచున్నదో ఆలాగుననింగ్లీషువారిచేపితము లన్నియు మహారాజరాజ్యశ్రీ హిజ్ యెక్సెలెన్సీ నవాబ్ మున్షిర్ షా షిరియర్ డూప్లే బహదూర్ ముజఫర్ జి. గ్ గవర్నర్ జనరల్ గారి అసమాన ధైర్యధైర్య గాంభీర్య ప్రతాపముల యెదుట మాయమైపోయెనట. ఇంగ్లీషువారి

ఫిరంగిగుండ్లు తూర్పుననుండియు పడమటినుండియు "సర్వాంతర్యామియగు ఈశ్వరునివలె" అంతటను సారు చుండెనట. పురుచ్చేరి యిటాకావారు ౧౧౬ మంది చచ్చిరట. ఇల్లునాకిలి లేక, నిలువ నీడ లేనివా రొక ౬౫ మందికి గాయములున్ను తగిలెనట. ఇంత జరిగియుండగ రంగపిళ్ల గారి స్వామిభక్తి ప్రభావమున గాకున్న ఫ్రెంచి మొనగాండ్రు ఏమి చేసినందున ఇంగ్లీషువారు ఉద్య చ్చుండభానునియెదుట మంచుముట్టలవలె మాయమై పోయెనోగదా! ప్రాయశఃముగ చారిత్రకులు మాగధుల వలె నిజ స్వామిస్తుతి నే చేయుచుండురు గాబోలు.

ఈ డైరీలోని విషయముల నన్నిటిని వ్రాయుట యన్న డైరీని ఆంధ్రీకరిం చుటయే యగును. అట్టియుద్య మము క్రిడాగ్ర్యవనాయసాగ్ర్యము గాదు. తచక దీక్షగ జేయవలయును. ఈ డైరీ ఇంగ్లీషుపైకాఅక్షరములలో ముద్రితమయిన రాయల్ ఆక్టోబర్ ౧౭౫౧ యేడుసంపుటముల మీద వ్యాపించియుండు ఘమాగు ౩,౦౭౬ పుటలపై విస్తరించి యున్నది. ౧౭౩౬ నుంచి ౧౭౬౧ వరకు వ్రాయబడియున్నట్లు కనుపడుచున్నను, మగ్యమగ్య కొంతభాగము శిలమైపోయినది. ఏడవసంపుటము ౧౭౫౧ యేడ్రెపలుతో ముగియుచున్నది. డైరీఆంతయు లభించి యుండిన ఎంతగ్రంథ మునో.

రంగపిళ్ల గారి కిద్దరు కుమారులు గలిగిరనియు, వారిరువురును తండ్రి జీవించియుండగ నే మృతులయినటుల ఈ డైరీని ఆంధ్రీకరించి ప్రచురింప నారంభించిన జే. యస్. పై) సుగారు ప్రశంసంపుటములో సీతీకయందు వ్రాసి నారు. కస్తూరి రంగకవి తన ఛందోగ్రంథమున వ్రాసిన కృతిపతివంశావతారమున రంగపిళ్లకు ముగ్గురుపూతుం డ్రును నొకపుత్రుడు నుండినట్లు తెలియజేసి యున్నాడు. రంగపిళ్ల గారి యిల్లు చూడ చో ద్యమయిన వింతవస్తువై తరువాతితరములవారు చూడబోవుచుండిరి. మద్రాసు సుక్రీము అంశు సచరుకోర్టుల ముఖ్యద్వితీయాక్షి (Chief Interpreter) గ నుండిన వెన్నలగంటి సుబ్బ రావుపంతులుగారు ౧౮౨౬ ఫిబ్రవరి మగ్యభాగములో ఈభవనమును జూచి ఆశ్చర్యపడినట్లు తమ స్వీయచరిత్ర

యందు వ్రాసియున్నారు. ఆయింటివ్యావరణములు బంగారుమూములు చేయబడి యుండినట్లు సుబ్బరావుపంతులుగారు వ్రాసియున్నారు. ఆయిల్లు ఇప్పటికిని ఉన్నదనియు, అందు ఆనందరంగపిళ్ల స్వరూపపటమున్నదనియు ప్రైవేటుగారు తమసీతికయందువ్రాసి ఆప్రతిమాప్రతిరూపమును తమగ్రంథమున ముఖపత్రముగ జేర్చియున్నారు. విగ్రహము మహాస్ఫూర్తిగలిగి యున్నది. చాయ నల్లదిగ తోచుచున్నది. ముఖము లేజస్వంతమై యున్నది. ఆకృతి గాంభీర్యమును కార్యశూరితను సూచించుచున్నది. కాయము స్థూలమై పొడవైనదిగ కనుపడుచున్నది. మొగలాయిదుర్లు ధరించి యున్నారు. తలకు పాగా యొడలిమీద అంగీగలిగి నడుమువరకే (bust) ఆప్రతిమ యందు గాననయ్యెడిది. వైష్ణవ చిహ్నమును తిరుమార్పి రేఖ ఫలముననున్నది. చెవుల కంటుబోళ్లు గలవు. అంగీమీద నడుముకు కాంత బిగించి దానియందు బాకు దూర్వబడియున్నది. కుడిచేత కత్తిపిడి వంటి దిగవడుచున్నది. ఇది బహుశః కత్తియో లేక చెతికర్రగనో యుండును. రూపము చూడగ నే గొప్పవాడని యెట్టివారికిని తోపకమానదు. ఆకారసమృద్ధి ప్రశస్తతయ్యుండినాడు.

రంగపిళ్ల శీలితవృత్తములో జేరినది గాక పోయినను ఆయన పూర్వీకుల ప్రతీకాప్రతిమన జేరిన విషయముల గంటి నిలు దెక్కొనమనును.

రంగపిళ్ల తండ్రి తిరువంగడపిళ్ల యొక్క బావ మరదల పైనయిల్ల యుచునతడు శ్రావించికం పెనివారియొద్ద మిక్కిలి చాలినవాడై చాల పలుకుబడి గలిగి శ్రావించివారి న్యాపారవ్యాప్తికి విశేష సహాయపరుడుగ నుండెను. ౧౭౧౯ ప్రాంతములలో హెబరు అను శ్రావించియుద్యోగి యితనిపైన కొన్ని అక్రమాభియోగములు పుట్టించి ఇతనికి శ్రావించివారి యభిమానము లేకుండ జేసి యితనిని హైదరాబాదునాడు. అతడు హైదరాబాదులోనే చనిపోయెనట. అంతట సతనికుమారుడు గురువపిళ్ల యనువాడు పురుచ్చేగినుండి మద్రాసునకు వచ్చి అచ్చటనుండి ఇంగ్లాండుకు పోయి అచ్చటనుండి ఫ్రాన్సుదేశము చేరి ఆకాలములో ఫ్రాన్సురాజునకు రిజంటు అను అధికృతుడగు

ఆర్లియన్సుడ్యూకు (Duke of Orleans) అభిమానము సంపాదించి తనతండ్రి నిరపరాధియనియు, హెబరు అతనిమీద అసత్యములగు నభియోగముల మోపి, యాతని చెరలో నుంచెననియు, అనర్హుడుగా నాచండనను తన తండ్రి యనుభవించుచు చనిపోయెననియు మొట్టపెట్టు కొనగ ఆర్లియన్సుప్రభువు నిజమును కనుగొని తుదకు హెబరునేదండించి అతనిని ఉద్యోగరహితుని జేసి ఫ్రాన్సుకు పిలిపించెనట.

రంగపిళ్ల తండ్రి తిరువంగడపిళ్ల దినములలో యొక శ్రావించిజండ్రాలు

“కొన్ని కువోద్యంబులు చేసి నానాట హెచ్చుగ

“మచ్చరించిన నాజాడదెలిసి యెదిగ్గంబున నైన

“నతని మట్టుపెట్టెద నని యెంతయుం బంతగించి

“సీమకు నూత్రంబు బన్ని లక్షోంతరంబులు

“కర్చుచేసి విస్తారంబుగా దస్తరంబులు

“వ్రాయించి ఫ్రాన్సురాజునకు కాజం

“ద్రాలు దుర్వ్యాపారంబు లెజ్గించి

“తక్షణంబునం బనులుదొరను రప్పించి యాతని

“చేత ఆజండ్రాలను బట్టి కట్టించి కొట్టించి

“గిడ్డంగిన వేయించి తన మనంబునం గల చిలం

“బంతయు దీర్చివారి పద్ధు చెల్లించు కొన్నా”డని

కస్తూరిరంగకవి తనసంవోగ్రంథముయొక్క యుపోద్ఘాతమున వ్రాసియున్నాడు.

ఇట్టి యుదాహరణములవలన గ్రహింపబడిన దేమనః ఆ ప్రాచీనకాలములోనే ప్రజలు ఎంతయో భైర్యసాహసములబాసి శ్రావించికం పెన్ ప్రభువులను మూర్ఖముల పల్లడిచేయుటకై మూలస్థానములతో ప్రత్యక్షముగ కలెప్పొండెన్న బెట్టుకొని సామాన్యముగ నసాన్యములగు కార్యముల సాధించిరి. రైలు, స్త్రీమరు లేనికాలములో ఫ్రాన్సుకు పోయి అచట మూలప్రభువులను అనుసరించి కార్యసాధనము జేసికొనిరి. ఈకాలమున కిట్టి యుదాహరణము లెంతవరకు నుపయోగించునో ప్రాజ్ఞు లాలోచింతురు.

ఆంధ్రప్రముఖు లెవరైన నిట్టి డైరీలు వ్రాసియుం
చిరా? రంగపిళ్ల గారికి కలిగిన వసతులు, అవసరములు
కలిగినగదా యను ప్రత్యుత్తర మబ్బును గాబోలు. బూచి
(M. Bussy) గారు తెలుగుజిల్లాలలో డండయాత్ర
చేసి యుండిరి. బొబ్బిలికథలో దుబాసి లక్ష్మణుడొకడు
బూచీకిని, తదితరులకును భాషాపరివర్తకుడుగ నుండి
నటుల చెప్పబడియున్నది. ఇత డేమయిన వ్రాసియుం
చెనా? విజయనగరసంస్థానమునకు బొబ్బిలియుద్ధమునకు
అవినాభావము చెప్పబడుచున్నదిగదా? ఆకాలపు విజ
యనగరసంస్థానీకులయథావృత్తమును వ్రాసియుంచిరా?

మనకాలమున కీర్తిశేషులగు రావుబహదర్ కందు
కూరు వీరేశలింగముపంతులుగారు తెలుగున స్వీయచరి
త్రము వ్రాసిరి. అందు కొంతభాగము విజ్ఞానచంద్రికా
మండలిలో బ్రకటింపబడి యుండెను. అయితే యయ్యది
జనసామాన్యమునకు బాహ్యముగ రుచింపక పూర్తిగ
బ్రకటింపబడి యుండలేదు. ఏనుగు వీరాస్వామయ్య
గారి కాశీయాత్రామజిలీలు అను నొక తెలుగుపుస్తక

మున్నది గాని దీనిని ఆత్మచరిత్రగ గాని, బూర్తియగు దిన
చర్యగ గాని గ్రహింప వలనుపడదు. వెన్నెలగంటి సుబ్బ
రావుపంతులుగారు (౧౭౮౪-౧౮౩౯) అను నొకమహా
నీయులు తమచరిత్రము నంతయు వ్రాసియుంచిరి. అయితే
అది ఇంగ్లీషున వ్రాయబడియున్నది. ఈసుబ్బరావు
పంతులుగారు నెల్లూరుతొలూకా నిడిముశిలి ప్రాంతము
లలో బాల్యము గడిపి యెటులనో కొలదిగ ఇంగ్లీషు నేర్చి
కొని యాష్టయిండియాకంపెనీలో నొకరి సంపాదించి
క్రమక్రమముగ వృద్ధిపెచ్చి ఆకాలపు మహోన్నత
న్యాయస్థానము లయిన సదర్ కోర్టులోను, సుప్రీంకోర్టు
లోను ప్రథమద్వితీయాపి (Chief Interpreter) పదము
నలంకరించి మహాకీర్తి జెందిరి. వీరిచరిత్రము అచ్చుపడి
యుండినది. ఆకాలపు సాంఘిక విషయములును, విద్యా
విషయములును, వ్యవహారస్థితులును సందర్భానుసారముగ
ముచ్చటింపబడియున్నవి. ఆకాలపు ఇంగ్లీషు ఉద్యో
గస్థులు ఇండియనులతో బహు కలసిపెరిసి యుండి
నటుల వీరి జీవితచరిత్రవలన తెలియుచున్నది.



‘పాపనాశన’ జలపాతము

ఛాయాచిత్రకారుడు: “నూర్య”

కుమారస్వామి విగ్రహము భావరాజు వేంకటకృష్ణరావుగారు, బి.ఏ. బి. యల్.

(రాజమహేంద్రవరమున నూతనముగా దొరకినది)

తూర్పుచాళుక్యరాజవంశమునకు రాజ

ధానిగా ప్రసిద్ధిగాంచిన రాజమహేంద్రవరమున గడచిన నెలలో 'జులై బంగాళా' ఆవరణయందు కుళాయిలకు తెలుపు త్రవ్వచుండగా నొక చక్కని కుమారస్వామి విగ్రహమును, దానికి కొంచెము సమీపముగా నొక శిలాశాసనమును లభించినవి. ఈ రెండును అచట పాతిపెట్టబడియున్నట్లు త్రవ్వవారలకు తోచెను.



కుమారస్వామి విగ్రహము

ఈ రెండు ప్రాచీనవస్తువులు చరిత్రకు మిక్కిలి యుపయోగకరము లయినవి. వేంగీచాళుక్యులును, చాళుక్యులును గూడ తాము కుమారస్వామియొక్క పాదభక్తులమని చెప్పుకొనిరి. వారిశాసనములలో విరుదు వచనమునం దితరములతోపాటు "స్వామిమహాసేనపాదానుభ్యతానాం" అన్నచరణము కాన్పించును. చాళుక్యరాజ్యము తూర్పున కళింగదేశములోనికి వ్యాపించినపుడు అక్కడ సముద్రతీరమున నొక పట్టణము

నిర్మించి దానికి తమ యిష్టదైవమయిన కార్తీకేయుని పేరిట నామమిడిరి. అదియే సేటివిశాఖపట్టణము. చాళుక్య రాజవంశమునకు మహాసేను డను నామాంతరము గలిగిన యీ కుమారస్వామి ఇలువేల్పు. తమకు ఇష్టదైవమున కార్తీకేయునకు చాళుక్యులు రాజధానియగు రాజమహేంద్రవరమునంగు నొక ప్రాసాదమును నిర్మించియుండుదురు. రాజమహేంద్రనగరస్థాత మొదటి అమృరాజు చరిత్రజ్ఞులు నిర్ధారణచేసిరి. ఆమహారాజుధిరాజునకు రాజమహేంద్రు డని రెండవ పేరుండెను. అతడు శ్రీ. శ. ౯౧౮ మొదలుకొని ౯౨౫ సంవత్సరాంతమువఱకు నించుమించుగా సేజేండ్లు ఆంధ్రమహిమండిలమును పరిపాలించెను. కావున మనకు లభించిన యీ సుందరవిగ్రహము సుమారు నేయేండ్లనాటిదై యుండవలయును. చాళుక్యరాజవంశము కుమారస్వామిని, ఆదేవుని పంపుడుతల్లు లయిన సప్తమాతృకలను గూడ ఆరాధించుచుండిరి. ప్రాయశః సప్తమాతృకలకు గూడ నీ మహానగరమందు పూర్వము ప్రాసాదమందిరము లుండెనేమో తెలియదు. ఈ దేవతల కందరకును శ్రీ మార్కండేయు మహాదేవర గుడియందు

చిల్లరగుడు లుండిన నుండియుండవచ్చును. మార్గం డేయేశ్వరాలయము పూర్వము ఇప్పుడున్నచోట లేనట్లు స్థలస్థాయి తెల్పుదురు. ఇప్పుడున్న దేవాలయము శ్రీ. శ. ౧౦౦౦ సంవత్సరప్రాంతమున, నపు డీప్రాంతమునకు ముందుదారుగా నుండిన గుండు శోభనాద్రిగారను ఒక జమిందారుచేత కట్టబడినట్లు వారినంశీయులు చెప్పుచున్నారు.

ఇప్పుడు దొరకిన శిలాశాసనమువలన కొన్ని నూతన సృత్రాంశములు తెలియుచున్నవి. ఈ మార్గం డేయేశ్వరి దేవాలయము మిక్కిలి ప్రాచీనమయినది కావనియు, రెడ్డకాలమున శ్రీ. శ. ౧౪౧౦ సంవత్సరప్రాంతమున కాటయకేముని పట్టమహిషి మల్లమదేవిచే ప్రతిష్ఠింపబడెననియు నింతవఱకు చరిత్రజ్ఞు లభిప్రాయపడుచున్నారు. ఇప్పుడు లభించిన శిలాశాసనమునుబట్టి మార్గం డేయ మహాదేవగుడి చాలా ప్రాచీనమయినదనియు, రాజమహేంద్రనగర స్థాపనమునకు బూర్వమునుండియు నిచ్చట నుండెననియు, శివుడు మార్గం డేయసజ్జలింగమునుపేరిట చిరకాలమునుండి గోదావరి తూర్పుగట్టున నర్చింపబడుచుండెననియు విదితమగుచున్నది. చాళుక్యుల కాలమునా ఉండిన మార్గం డేయమహాదేవర గుడి పదునాలుగవ శతాబ్దమున రూపరేఖాదులు లేకుండ తురుమ్మనేనానులచే భ్వంసము గావించబడినట్లాహింపవచ్చును. చాళుక్యులనాటి దేవాలయము ఇప్పుడు దాదాసాహేబు పీఠిలో వున్న శిథిలమయిన మసీదున్నచోట నుండి నట్లు ఊహించుట కవకాశ మున్నది. నేటికిని అక్కడ కొన్ని శిథిలములయిన వస్తువులు పూర్వపుస్థితిని తలపునకు దెచ్చుచున్నవి. అక్కడ భయంకరమును, మిగుల లోతైనదియు నగు పెద్ద బావి యొకటి గలదు. ఆప్రదేశమంతయు నొకప్పుడు దేవప్రాసాదములతో నిండియుండినట్లు కన్పట్టును. అక్కడకును, నీ శిలా విగ్రహ శాసనములు లభించిన తావునకును నూరుగజముల దూర ముండును.

శ్రీ. శ. ౧౩౨౬ సంవత్సరమున రాజమహేంద్రదుర్గము తురక సైన్యములచే స్వాధీనము చేసుకొనబడెను.

యువరాజుగానున్న ఉల్ఘాఘోషానుడు తరువాత సుల్తాను మహమ్మదు బిన్ టుగ్లక్కు అను పేరుతో ఢిల్లీసింహాసన మధిషించెను. ఆతడు ఓరుగంటి కాకతీయ మహాగ్రహామ్రాజ్యమును విశ్వస్థము గావించి ప్రతాపరుద్రుని చెఱవొనెను. పిమ్మట త్రిలింగదేవమునంతయు స్వాధీనము చేసికొని, తన సేనాని సాలారు ఉత్పియనునాతని ప్రసిద్ధమైన రాజమహేంద్రదుర్గమును సాధింప బనిచెను. అత డిదుర్గమును జయించి, చంద్రస్థంభమును బాదుకొల్పెను. ఆతడు నగరమును సాధించిన తరువాత అత్యంత రమణీయకములయి విరాజిల్లిన హిందూదేవాలయముల నన్నింటిని రూపుమాపెను. నాడు విష్ణ్వాలయముగా నుండిన చక్కని ప్రాసాదమును పశుపటుకొని, దానిని సాలారు ఉత్పిసేనాని మసీదుగా మార్చివేసెను. అది యిప్పటికిని ఉన్నది. దానినే జామ్యునుసీదని వ్యవహరించుచున్నారు. ఈమసీదునకు మొగసాల హిందూదేవాలయ చిహ్నములతో నొప్పొగుచున్నది. జయవిజయుల విగ్రహములు, మకరతోరణాదికములు, లతాపుష్పగులతో చెలువొందు సింహద్వారము ప్రాచీనహిందూదేవాలయ దుస్థితిని తలపునకు దెచ్చుచున్నది. తురుమ్మలచే జయవిజయుల విగ్రహములు ఛేదించబడినట్లు గాన్పించుచున్నది. రాజమహేంద్రదుర్గమును సాధించినవిషయము, దేవప్రాసాదము మసీదు గావించబడుటయు నచ్చట సింహద్వారమునకు మీద నున్న పారసీకశాసనమునుబట్టి విదితము లగును. ఆశాసనమునందు తెలుపబడిన 'తేది శ్రీ.శ. ౧౩౨౬-వ సంవత్సరము సెప్టెంబరు ౧౦-వ తేదికి సరియగుచున్నది. దేవాలయము తురుమ్మల వశమయిన వెంటనే భక్తిపరులగు పూజారులు దేవతావిగ్రహములను పెకలించి మరియొకతావునకు గొంపోయి రక్షించుకొనిరి. వేణుగోపాలయూర్తికిని, వేదాద్రి నరసింహునకును గూడ నిపు డొక్కటే దేవాలయ మున్నది. తురకలు మార్గం డేయేశ్వరనిరుడినిగూడ రూపరేఖాదులు లేకుండ నిర్మూలించినట్లు ఊహింపవచ్చును. నాటి శివలింగ మేమయినదో తెలియదు. కుమారస్వామి మొదలయిన దేవతావిగ్రహములు భక్తులచే పెల్లగింపబడి భద్రపఱుపబడెను. అట్లానాడు భద్రపఱుపబడెనను

టకు తార్కాణముగ, నిపుడు లభించిన వణ్మఖుని విగ్రహము పదిలముగా మట్టియందు బోరగిల పెట్టబడి యుండెను. విగ్రహ మెక్కడను చెక్కుచెదరలేదు. నేటివఱకు పూజాపుగస్కారము లందుచున్నట్లు నిగ్గనిగ లాడుచున్నది. పండ్రెండు బాహువులతోడను, చేతు లందు వివిధములయిన ఆయుధములతోడను, ఆరుమొగ ములతోడను, నెమిలివాహనముతోడను ఈ కుమార స్వామి విగ్రహము సుందరముగా ప్రకాశించుచు అచ్చె రువు కలిగించుచున్నది. కార్తికేయుని విగ్రహ మింత సుందరమైనది ఎచ్చటను నేను చూచియుండలేదు. తిరువత్తియూరునందలి స్కందవిగ్రహమును, మధుర యందలి వడాననుని విగ్రహమును, చిదంబరమందున్న

స్కందుని విగ్రహమునుకూడ ఇంత సుందరముగా లేవు. ఈవిగ్రహము 'కాశ్యపము', ననుసరించి చేయబడినదిగా కనుపించుచున్నది. దీనికి పండ్రెండుచేతులందును 'శక్తి', 'బాణము', 'ఖడ్గము', 'చక్రము', 'పాశము', 'నెమిలి పింఛము', 'డాలు', 'ధనుస్సు', 'నాగలి', 'మాల' మొదలగునవి గలవు. ముఖము చిరునగవుతో నెలయు చున్నది.

ఇచ్చట దొరికిన శిలాశాసనముగల శిల ఇట్లున్నది. ఒక అడుగు వెడల్పును, అడుగున్నర పొడవును గలది. శాసనమూలభాగములు కొట్టుకొనిపోయినవి. చివర పంక్తులు రెండు అరిగిపోయినవి. మిగిలినభాగమంతయు స్పష్టముగా నున్నది. నేను చదివినపాఠము :

మూ ల ము

౧. [శాకా*]బ్దే యుగనన్దరంద్రగణితే చైత్రంగతే భాస్కరో
౨. శ్రీమాకకణ్డమహేశ్వరాయ వనతే గోదావరీప్రాకృతే
౩. ప్రాదా దీప మఖణ్డవత్తిక మనిశం విప్రప్రదీప స్వయం
౪. భీమో శ్రీమదమాత్యకృత్యనిపుణో మాతాపితృశ్రేయసే[!]*
౫. స్వస్తి[!]*సర్వలోకాశ్రయ శ్రీ విష్ణువర్ధకనమహారాజుల ప్రవర్ధకమాన వి
౬. జయరాజ్యసంవత్సరశ్రాహి విఘనంక్రాంతినిమిత్త్యంబున మాకకణ్డేశ్వ
౭. రమహాదేవరకు భీమన పెగ్గల్లు పెట్టి యఖణ్డవత్తి దివియం
౮. ట్టి గొటియగిం వీనిం జేకొని చామయ...బోయుణ్ణ నిత్య-
- ౯....ని...మానిక మానెణ్ణ నేయి నిత్యపడి ఆచన్దాక

౧౦. [మునడపగల]వాణ్ణు ॥

ఇందు పేర్కొనబడిన విష్ణువర్ధనమహారాజు రాజరాజనరేంద్రుని సవతితమ్ముడైన విజయాదిత్యుడు. ఈతని రాజ్యారంభకాలము క్రీ. శ. ౧౦౬౧. ఇతని విజయరాజ్యవర్షములు ౧౧ అయిన శా. శ. ౯౯ న, సూర్యుడు చిత్రానక్షత్రమును ప్రవేశించిన తరువాత విఘనంక్రాంతినాడు, అనగా వైశాఖమాసమున క్రీ. శ.

౧౦౨౭ ఏప్రియలు-మేయి అగుచున్నది). విజయా దిత్యుని అమాత్యుడగు భీమనప్రగ్గడ తన తలిదండ్రుల పుణ్యముకొఱకు గోదావరికి తూర్పుగట్టున నెలసియున్న మార్కండేయమహేశ్వరునకు ఆచంద్రార్కము అఖండ వత్తిదివియ ఒకటి నడపుటకై ౫౦ గొళియలను దానము చేసియుండెను.

ఈశాస్త్రానికి ఉన్న ప్రచారము కానీ, ఈశాస్త్రముమీద ఉన్న నిరసనభావము కానీ ఏశాస్త్రముమీద ఉన్నట్లు కనుపించదు. వైకి నిరసించినా జీవితములో ఎప్పుడో ఒకప్పుడు ప్రతివాడూ—చదువుకొన్నవాడూ, చదువుకొనివాడుకూడా—యీ శాస్త్రజిజ్ఞాస చేయకుండా ఉన్నవాడు లేడేమోననికూడా తోస్తున్నది. ప్రతిదేశములోనూ—భూభాగమంతటా ఎక్కడయినా సరే—చాలా కాలమునుంచి ఇదేవిధముగా ఉన్నట్లు కనబడుతున్నది. మరియు, ఈనాడు ఈశాస్త్రము మీద పిచ్చినమ్మకముతో ఉన్నవారు కొంతమంది, అత్యంతం అసహ్యముతో చూసేవారు కొంతమంది కేవలము రెండురకములుగా లోకము ఉన్నట్లు కనిపిస్తున్నది. ఇంతఆదరముకు కాని ఇంత నిరసనకు కాని హేతు వేమిటి? ఇది శాస్త్రలోపమా, శాస్త్రజ్ఞులలోపమా, లేక, ఈశాస్త్రజిజ్ఞాస చేసేవాళ్లలోపమా అనే ప్రశ్నలు ఏ బుద్ధిమంతుడికయినా కలుగుతవి.

ఈశాస్త్రానికి ఉపపత్తి, దీనివైకాల్యము తెలిస్తే యీలోపము శాస్త్రములో ఉందో, శాస్త్రజ్ఞులదో, శాస్త్రజిజ్ఞాస చేసేబుద్ధిమంతులదో తెలిసిపోతుంది. అంటే కాదు: ఈశాస్త్రము ప్రతివారికీ నిత్యశీవనములో ఎంతవరకు ప్రయోజనకారో తెలియడమున్నూ ఈశాస్త్రము మీదఉన్న నిరసనభావము కానీ, మాధ్యవిశ్వాసము కానీ తొలగిపోయి సరిఅయి అభిప్రాయము ఏర్పడడమున్నూ సంభవిస్తవి.

అందుకోసరము ముందుగా యీ శాస్త్రాన్ని రెండుభాగములుగా విభాగించవలసిన ఆవశ్యకము కలుగుతున్నది. ఒకటి ఆర్షము, రెండోది పౌరుషము. ఈవిభాగము శాస్త్రస్వభావస్వరూపాలను బట్టి చేసినది కాని

చరిత్రాత్మకముగా మాత్రము కాదు. ఆర్షభాగశాస్త్రానికే పత్తిని గురించి జిజ్ఞాసచేసి అది ఎంతవిశాలమయినదీ ముందుగా మనవిచేసుకొంటాము. ఆతర్వాత పౌరుషశాస్త్ర విచారము చేస్తాము. ఈశాస్త్రము ఏతరీఖన పుట్టినదనే విషయముతో మాకు నిమిత్తము లేదు. ఇది ఎట్లా ఉత్పన్నమయినదీ, ఎందుకు ఉత్పన్నమయినదీ అనేవిషయాలే మాకు విచారణీయాంశములు.

ఈదేశములో ఉద్భవములయిన సమస్త శాస్త్రములూ పుష్కలముగా అన్నము తిని హర్షున్ననాడు, భౌతికవాంఛలతో నిమిత్తము లేకుండా పోయిననాడు పుట్టినవి. ఆకలి దహించుకొనిపోతున్న నాడు పుట్టినవి పాశ్చాత్యశాస్త్రములు. ఇదే ప్రాచ్యపాశ్చాత్యశాస్త్రముల కున్నప్రధానభేదము. అన్నము తిని హర్షున్నవాడికి ఈసకలచరాచరజగత్తుకంతా ఒకమూలకారణమున్నట్లు తోచినది. ఆమూలకారణమే బ్రహ్మము అన్నాడు. ఇక దానిస్వరూపస్వభావాదుల జిజ్ఞాసలో పడిపోయినాడు. బ్రహ్మజిజ్ఞాసువు అయినగురవాడు తండ్రిదగ్గరకు పోయి బ్రహ్మమంటే ఏమిటని ప్రశ్నించి నాడు. పెద్దవాడు “యతో వా ఇమాని భూతాని జాయంలే, యేన జాతాని జీవంతి, యత్రప్రయం త్యభిసం విశంతి, తద్విజిజ్ఞాసస్య తద్వహేతి”—దేనివల్ల సమస్తభూతములూ పుడుతున్నవో, దేనివల్ల జీవిస్తున్నవో, దేనిని ప్రవేశిస్తున్నవో అది బ్రహ్మ అని తెలుసుకో—అన్నాడు. ఇక గురవాడు బ్రహ్మజిజ్ఞాస ప్రారంభించినాడు. మొట్టమొదట అన్నము బ్రహ్మ అనుకొన్నాడు. తర్వాత అది కాదు, ప్రాణము బ్రహ్మ అనుకొన్నాడు. అటుపిమ్మట మనస్సు బ్రహ్మ అనుకొన్నాడు. అది కాదని తెలుసుకొని విజ్ఞానము బ్రహ్మ అనుకొన్నాడు. అదీ కాదని

గ్రహించి చిట్టచివరకు “ఆనందో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్, ఆనందా ద్యేవ ఖి ల్విమాని భూతాని జాయంతే, ఆనందేన జాతాని జీవంతి, ఆనందం ప్రయంత్యభిసంవిశంతీతి” (ఈభూతాలన్నీ ఆనందమువల్ల పుడుతున్నవి. ఆనందము వల్ల జీవిస్తున్నవి. ఆనందాన్ని ప్రవేశిస్తున్నవి. అందువల్ల బ్రహ్మము ఆనందము) అని నిర్ధారణ చేసుకొన్నాడు. ఇక నా బ్రహ్మన్ని, ఆనందాన్ని పొందడముకు మార్గాలను వెతకసాగినాడు. ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్కమార్గాన్ని అన్వేషించినారు. ఈమార్గాన్వేషణములే శాస్త్రములుగా తయారైనవి ఇక ప్రతిశాస్త్రముకు లక్ష్యము ఆనందము. ఆనందమువల్ల లోకసంగ్రహము.

లోకకల్యాణము కోసరము యితరశాస్త్రములు పుట్టినట్లుగానే యీజాతక శాస్త్రమున్నూ పుట్టినది. ఇట్లా చెప్పగానే యీశాస్త్రమువల్ల లోకసంగ్రహము ఎట్లా అవుతుందనే ప్రశ్న కలుగుతుంది. అందుకు సమాధానము చెప్పుకున్నాము. వేదాంతశాస్త్రానికి బ్రహ్మసూత్రములు ఎట్లాంటివో ఆర్ష జాతకశాస్త్రానికి జైమినికృతజాతకసూత్రములు అట్లాంటివి. ఈశాస్త్రానికి మొట్టమొదటి నియమబద్ధము (systematic) అయిన గ్రంథము అదేనని సాంప్రదాయముల అభిప్రాయము. “ఉపదేశం వ్యాఖ్యాస్యామః” అని సూత్రములు ఆరంభించినాడు. ఈ సూత్రాలకు నీలకంఠాచార్యులవారు వ్యాఖ్యానము చేస్తూ ఈ మొదటి సూత్రానికి “అథ ప్రాక్షనకర్మజ్ఞానా సుష్మేయకాశీవాసాదినా జగదుద్ధారం చిక్షీర్షుః కరుణా సింధు రైమినిమునిః.....సకలలోక శుభాశుభ సూచక జాతకశాస్త్ర మనుష్టాతుం ప్రతిజానీతే” (పూర్వజన్మకృత కర్మను తెలుసుకొని అనుష్ఠించ దగిన కాశీవాసాదులద్వారా జగదుద్ధారము చేయవల చుకొన్నవాడయి కరుణాసముద్రుడయిన జైమినిముని సకలలోకశుభాశుభాలను సూచించే జాతకశాస్త్రము చెప్పడానికి ప్రతిజ్ఞ చేస్తున్నాడు) అని అన్నారు. జైమిని ముని అభిప్రాయము ఏమంటే, జాతకశాస్త్రమువల్ల సూచితమయ్యేవి సకలలోకశుభాశుభాలు. ఈసకలలోకశుభాశుభాలన్నూ పూర్వజన్మకృతకర్మవల్ల కలుగు

తున్నవి. అయితే ఆపూర్వజన్మకృతకర్మజ్ఞానమువల్ల ప్రయోజనము ఏమిటయ్యా అంటే, తత్కర్మజ్ఞానమువల్ల అనుష్ఠించతగినకాశీవాసాదులు. ఇందువల్ల కలిగే ప్రయోజనము జీవితము శుభావహముగా జాతకశాస్త్రజ్ఞానము వల్ల సూచితమయితే ఆశుభానికి చ్యుతి కలగకుండాను, ఇంకా ఉత్తమలోకప్రాప్తికి అనుహలమయిన కర్మానుష్ఠానము చేయడముకోసరమున్నూ, అశుభముగా సూచితమయితే అవసరమయిన కర్మానుష్ఠానమువల్ల శుభములు పొందడముకోసరమున్నూ ఈశాస్త్రము ఉత్పన్నమయినదన్నాడు. ఇందుకు ప్రయోజనము జగదుద్ధారము అంటే లోకసంగ్రహము ఆవుతుందని వారి అభిప్రాయము.

ఈశాస్త్ర పౌరుష గ్రంథములలో ఆద్యగ్రంథము వరాహమిహిరుడు చెప్పినబృహజ్ఞాతకము. మిహిరుడు కూడా శాస్త్రారంభము చేస్తూ “కర్మార్జితం పూర్వభవే సదాది యత్తస్య పక్షిం సమభివ్యంక్తి” అన్నాడు. పూర్వజన్మలో ఏ శుభాశుభమిశ్రరూపమయిన కర్మ అయితే సంపాదించబడ్డదో ఆశుభాశుభమిశ్రరూపమయిన కర్మవిపాకాన్ని చెప్పేది యీశాస్త్రము. అయితే అది తెలుసుకొన్నందువల్ల కలిగే ప్రయోజనము మాత్రము చెప్పలేదు. శాస్త్రోద్దేశము చెప్పినాము. ఇక శాస్త్రము ఎట్లా సిద్ధమయినదీ అనే విషయము విచారిస్తాము.

వేదాంగములలో జ్యోతిషము ఒక అంగము. అందులో ఆ వేదాంగ జ్యోతిషములో ఏమి ఉందో ముందుగా ఆలోచిస్తాము. సూర్యచంద్రగతులు, తద్వారా సంభవమయ్యే తిథ్యాదులు, రెండు అయనములు, రెండు విషువత్తులు, ఇరవై ఏడు నక్షత్రములు, వీటిగణితము మాత్రము వేదాంగజ్యోతిషము చెప్పుతున్నది. ఈగణితము చాలా సులభమయినది. ఛందోబద్ధముగా ఉంది. ప్రతిబ్రాహ్మణుడూ యీవేదాంగాన్ని ముఖ్యము చేసుకోవలెను. అయితే యీవేదాంగానికి వినియోగము ఎక్కడా అనే జిజ్ఞాస కలుగుతున్నది. అందుకు సమాధానము చెప్పుతున్నాము.

ఆనాడు, భౌతికవాంఛలన్నీ తీరిపోయిననాడు, బ్రహ్మజ్ఞాన ప్రారంభమయినదని చెప్పినాము. ఈ బ్రహ్మజ్ఞానకు సర్వకాలసర్వావస్థలూ యుక్తములు కావని తెలుసుకొని యుక్తకాలనిర్ణయము కోసరము యీశేదాంగము కలిగింది. అంటే నిత్యజీవనములో బ్రహ్మవిచారము కోసరము కార్యక్రమము నిర్ణయించు కోవడానికి యీశేదాంగము ఏర్పడ్డది. అయితే బ్రహ్మ విచారము కోసరము యుక్తాయుక్తకాలనిర్ణయమునకే మేమి వచ్చింది? అన్ని రోజులూ ఒక్కచూచిరివి కావా? ఒకరోజు పనికివచ్చేరోజు, మరొకటి పనికిరానిరోజు ఉంటుందా? అనేసందేహాలు యీకాలపువారికి కలుగు తవి. వాళ్లు ఏయే రోజులు ఎందుకు స్వీకరించినారో, ఏయే రోజులు ఎందుకు త్యాజ్యము లన్నారో తెలుసు కొంటే ఈసందేహాలు తొలగిపోతవి.

మనుష్యుడు నిత్యగూ సకల చరాచరజగత్తులో సాహచర్యము చేస్తున్న రోజులు అవి. తపోబలముతో తెలుసుకొన్న ప్రతివిషయమూ ప్రత్యక్షములో ఎంతవరకు అనుభవసిద్ధమో బాగ్రదవస్థలో పోల్చి చూస్తుండే వాడు. అటు కాలమువంక చూసేసరికి సూర్యచంద్రు లిద్దరూ కనుపించినారు. పిల్లిద్దరివల్ల కాలమానము ఏర్ప డుతున్నది. పిల్లు ఒక నియమితగతిలో ఒక ప్రత్యేకమార్గ ములో సంచారము చేస్తున్నారు. ఆమార్గాన్ని ఆలో చించేసరికి ఇరవైయేడు నక్షత్రముల మార్గము కులాల చక్రములాంటిది ఒక్కటి గోచరమయినది. ఇంకా గమ నించేసరికి రెండు అయనములు, రెండు విషువత్తులు (Equinoxes) తోచినవి. ఇటు ప్రకృతివంక చూసేస రికి ఊహకణమూ ప్రకృతిలో కలుగుతున్న మార్పుల కున్న ఈసూర్యచంద్రుల సంచారముకున్నా సంబంధము కనుపించింది. సమస్తసృష్టితీరియయలకును హేతుభూ తమయినది వీరిసంచారముగా తోచినది. ఘాతుకమృగ ముల భీకరాసములకు, తరులతొనల్కూరుల పల్లవిత కనుమిత ఫలితత్వాలకు, స్త్రీపురుషుల శారీరకమానసి కవికారాలకు, చివరకు ఉన్మత్తుడి ఉన్మాద న్యూనాధి క్యాలకు, ఇవి అవి ఏమిటి, సమస్తచరాచరజగత్తులో కలు గుతున్న మార్పులకు వీరిసంచారమే కారణమయినది.

ప్రతి ముప్పుయిత్తులకు అంధకారము కలగవలెను, సముద్రము తుల్యితము కావడము, సమస్త సేవకాతువులు ప్రకోపించడము, ఇత్యాది మార్పులు చూసినాడు. అటు ఆసూర్యచంద్రుల సంచారమార్గమువంక చూసేస రికి యిద్దరూ ఒక్కనక్షత్రములో మాణిగొన్నారు. ప్రతి పదిహేను తిగులకు వారపుయ్యలూ పదమూడున్నరనక్ష త్రముల మార్గము లోనయి తిరిగి ప్రతిపదిహేనుతిగుల కున్నూ ఏకనక్షత్రములో సమానేతము కావడమున్నూ చూసినారు.

సూర్యుడు లేజోమూర్తి: చంద్రుడు సౌమ్యమూర్తి. ఒకరు ఉష్ణము, రెండోవారు తైత్త్యము యిస్తున్నారు. ఒకరు పురుషుడు, రెండోది స్త్రీగా తోచింది. బ్రహ్మ విచారములో ఉన్నారు కాబట్టి ఒకరిని పురుషుడు, రెండో దాన్ని ప్రకృతి అన్నారు. ఇంకా కొంచెము లోతుకు పోయి ఒకటి ఆత్మ, రెండోది దేహము అన్నారు. రూపకల్పన చేసేసరికి ఒకరు రుద్రుడు, రెండోది శక్తి అయిపోయింది. పిల్లిద్దరి సమాగమము మైథునముగా తోచింది. అట్లా కాకపోతే ఆనాడు సముద్రము ఎందుకు తుల్యితము కావలెను? వన్యమృగాలు ఎందుకు భయంకర ధ్వనులు చేయవలెను? సరిస్థితులకు విశేషవిషప్రకో పము ఎందుకు కలగవలెను? వృక్షములలో ఉన్న గాతువులు ఎందుకు ప్రకోపించవలెను? ఉన్మాదుడికి సిద్ధి ఎందుకు లేగవలెను? సామాన్యమానవుడికి ఉష్ణప్రకోపము ఎందుకు కలగవలెను? వాయుసంచారము ఎందుకు ఎక్కువ కావ లెను? ఇంకా ఇట్లాంటివి ఎన్నో కోట్లకొద్దీ మాన్యులు జగత్తులో ఎందుకు కలగవలెను? దీనికంతా ఈజగత్తు కంతా తల్లిదండ్రులుగా ఉండి కాపాడుతున్న సూర్య చంద్రుల సంగమమే కారణమనుకొన్నారు.

ఈనాటికి ఆనాటికి, ఏనాటికి లయము అయ్యే ప్రతిదీ చంద్రసంచారాన్ని అనుసరించిన్ని, సృష్టితయ్యే ప్రతిదీ సూర్యసంచారాన్ని అనుసరించిన్ని జరుగుతున్నది. శారీరకమానసిక వికారలహా వీరిసంచారముమా ఉండి సంబంధము తెలియగానే ఏనాడు ఏపనికీ అనుహాలమో తెలిసింది. ఈ అనుహాల కాలనిర్ణయము కోసరము ఏర్ప డ్డ సాధనమే వేదాంగ జ్యోతిషము.

సూర్య చంద్రుల సంగమమైనను అమావాస్య, అప్పుడు జగత్తంతా చీకటిలో పోతున్న సమయము. అదొక మహాత్మక ప్రకృతి దినముగా తోచింది. అందువల్ల సమస్త శాస్త్రజ్ఞుల హాసాలకు ఆటవికులు దినము, నీయము దినము, వేదాధ్యక్షునికి ఆనధ్యాయము. అయితే తనయీజనమృతు మిత్తకారణాలయిన మాతాపితరులను స్మరించుమన్నాడు. అందువల్ల ఆది పితృతర్పణాదికదినము అయినది. ఇదే విధముగా సూర్యచంద్రులగతుల ననుసరించి పంచపర్వములు, ద్వాదశ సంక్రాంతలు మొదలయిన, నిషిద్ధానిషిద్ధతిథులు నిర్ణయించుకొన్నాడు. అవన్నీ ఎట్లా సంభవిస్తున్నవో విచారించడము ప్రారంభిస్తే గ్రంథము ఎంతదూరము పోతుందో చెప్పలేము. కాబట్టి ఆపని చేయము. దిక్పాత్రముగా ప్రధాన నిషిద్ధానిషిద్ధానిని గురించి మాత్రము చెప్పినాము.

మొత్తముమీద వేదాంగ జ్యోతిషమువల్ల తేలి నవి రెండువిషయాలు. ఒకటి సూర్యచంద్రుల గతులకు

సంబంధించిన గణితము. రెండోది అందువల్ల కర్మానుష్ఠానయోగ్యామోగ్యకాలములు. ప్రస్తుతము స్కంధత్రయ జ్యోతిషము అని వ్యవహరించే సిద్ధాంతముహూర్త జాతక శాస్త్రములలో మొదటి రెండు కొమ్మలకు మూలము వేదాంగములో గోచరమవుతూనే ఉన్నది. అయితే జాతకమనే కొమ్మకు వేదాంగములోనే మూలము ఉన్నది లేనది ముగ్గురు చెపుతాము.

ఇప్పటికి తేలిినవిషయములు: ఆనందము బ్రహ్మ, ఆ ఆనందము కోసరము బ్రహ్మజిజ్ఞాస, బ్రహ్మజిజ్ఞాస కోసరము తపస్సు, తపస్సుకోసరము యుక్తాయుక్తకాల నిర్ణయము, యుక్తాయుక్త నిర్ణయముకోసరము జ్యోతిషము ఉత్పన్నమయినది. ఆదిలో జ్యోతిషముయొక్క ప్రయోజన పరిమాణములు ఇంకే.



పాంచనాశము జలపాతము (కొండవోయలో)

ఛాయాచిత్రకారుడు: "సూర్య."

ఉత్తరము

తూర్పు

పశ్చిమము



దక్షిణము

ఈనెల పున్నమనాడు చంద్రుడు శల్లసీనక్షత్ర మని కేరువచ్చినది. ఈమాసమునందు రాత్రి తొలివా ముల చెంత నగుపడుటచేత నీమాసమునకు ఫాల్గునమాస మన నగపడు చుక్కలను వరుసగా చూతము.

పడమట మినము పూర్తిగా నస్తమించినది. ఇంద్రుడు, చ్యవన, అశ్వినీ, శింశుమార, యమునాను లస్తమింపనున్నవి. వాయవ్యదిశ రంభాదులన సప్తరశల మండలమును త్వరలో నదృశ్యము కానున్నది. ఉత్తరమున ధాత, విధాత, మిత్ర, అగ్ని, మహేంద్ర, కశ్యపులతోను, పుష్యాగ్రమున గ్రువురితోను లఘుబుక్షము మెఱయుచున్నది. లఘుబుక్షమున కీవల నరకునితో నైవారుచుక్క లగపడుచున్నవి. నరకుని కీవల సప్తబుక్షమండలము బాసగా నగపడుచున్నది.

సప్తబుక్షి మండలమునకు మనవారు బృహదృక్షమని పేరితిరి. దీనికి Plough అనియు, Charles Wain అనియు, Dipper అనియు పాశ్చాత్యులు పేర్లు పెట్టినారు. ఈబుక్షలలో తూర్పుకొన నున్నచుక్క మరీబిబుక్షి. మరీబికి దిగువ పడమట వసిష్ఠుడును, ఆచేంతనే విణుకు విణుకుమనుచు నతనిభార్య అరుంధతియు గలరు. ఈదంపతులకు కొంచెము మీదుగా పడమట ఆంగిరసు డున్నాడు. ఈచుక్కలు త్రిభుజాకృతి గలిగియున్నవి. వసిష్ఠునివద్ద విశేషకోణము (obtuse angle) గల త్రిభుజ మిది. వీటికి పశ్చిమముగా మంచము కోళ్ళవలె నాలుగుచుక్కలున్నవి. ఇందు ఆంగీరసునికి సహాయమున నున్నవాడు అత్రి. అత్రికి పశ్చిమముగా క్రతుబుక్షి, క్రతువునకు మీద పులహాడు, అత్రికి మీదుగా పులస్త్యుడు నున్నారు. వీరతే సప్తబుక్షులు పులహాక్రమ బుక్షులమీదుగా నొకసరళరేఖ గీచిన పక్షమున నది గ్రువురిమీదుగా పోవును. ఈబుక్షిమండలమునకు ప్రక్కనే విశ్వేశ్వరుడు మూషకసహితుడై లంబోదరముతో మెఱయుచున్నాడు.

అశ్వినీకి తూర్పున భరణి కృత్తికలును, వీటికి పైని భృగుమండలమును గ్రుడ్లు మిటకరించుకొనుచు పులోమరక్కనుడును నగపడుచున్నారు. కృత్తిక యన బడు పిల్లలకోడికి తూర్పున నెద్దుకన్నువలె నెఱ్ఱగ మెఱయుచు రోహిణియు, పైన విణుకుమనుచు గర్గాచార్యులు నున్నారు. రోహిణికి పైన తూర్పుగా సారథిమండలము మెఱయుచున్నది. అందుత్తరదిశను తెల్లని కాం

తితో తేజరిల్లుచు బ్రహ్మహృదయమును, దక్షిణమున బహుబాగ్నియు మెఱయు చున్నారు. ఈబ్రహ్మ హృదయమునకు మీదుగాను, అప్పురో మండలమునకు దిగువను స్వల్పకాంతితో కల్పవృక్షము కానవచ్చుచున్నది.

రోహిణికి దిగువ మృగశిర్ష చుక్కలున్నవి. ఆప్రక్కనే పగడమువలె ఆద్రి మెఱయుచున్నది. ఆద్రి యొక బాహువుగను, గొల్లకావడి చుక్కలు పటకాగాను, ఆద్రి కెదురుగా పడమటనున్న చుక్క రెండవ బాహువుగాను, గొల్లకావడి దిగువను వ్రేలాడు మూడు చుక్కలు ఖడ్గముగాను, దిగువ మరిరెండు చుక్కలు పాదములుగాను కలిగి ఒరయన్ (Orion) యోధుడు ప్రకాశించుచున్నాడు. వాని దిగువను శతకము ఆడుచున్నది. ఇంకను దిగువను కపోత మున్నది. యమున కీవల ఉపరిచర వసువును, ఆదిగువను అద్రికయు, వలయు కానవచ్చుచున్నారు.

ఆద్రికు తూర్పుగా మత్స్యలహరీములనున పునర్వసు చుక్కలు మెఱయుచున్నవి. దిగువను కౌండిన్యకును, పూర్వశ్వానమును వెలుగొందు చున్నారు. వీనికి దక్షిణముగా శ్వానమండలము కలదు. ఆకాశమునందు మనకు కానవచ్చు చుక్కలన్నిటిలో తేజోవంతమైన మృగవ్యాగుడు బహుభవశీమకు కాంతితో ప్రకాశించుచున్నాడు. ఈశ్వానమునకు దక్షిణముగా నాకామండలము గలదు. ఈనాకాస్తంభపృష్ఠాదిభాగములు గమనింపవలయును. అన్నిటికి దిగువను అగస్త్యుడగుత్త ప్రకాశముతో మెఱయుచున్నాడు.

కౌకామండలము పైని పాలసముద్ర మగ్గనమున మండిరగిరియు, దానికి కవ్యప్రతాడయిన వాసుకియు చక్కగా నగపడుచున్నారు. ఈమగ్గనమువలన ముందు పుట్టిన హాలాహలాగ్ని వృత్తాంతమును, దాని నవలీలగా మ్రొగి నీలకంఠుడయిన రుద్రుని వృత్తాంతమును ముందు వ్యాసములలో చూతము. పునర్వసునకు పశ్చిమదిశను పుష్యమి పొట్లపూవువలె ధవళమయియున్నది. పుష్యమి కీవల ఆక్రేషాసర్పబుతు అనగా సర్పాకారము గలిగి ఆరసంఖ్యగల చుక్కలతో ఆక్రేష మెఱయుచున్నది.

దీని ననుసరించియే అహిమండలము (Hydra) ఉన్నది. అందులో నగస్త్యశాపత పుడై యజగరమైన నహుషుడును కలడు. ఈయహిమండలమునకు మైన సమసమున్నది. దీనినే పాశ్చాత్యులు క్రేటరు (Crater) అనుచున్నారు. క్రేటరు అనగా cup—పానీయములు త్రాగుటకు అనుకూలమైన పాత్ర. దేవతలకును, వేదకాలమునాటి ఋషులకును అత్యంత ప్రియమైన సోమరసమున్న పాత్ర యిదియే. దీనినిగూర్చి త్వరలో మరల ప్రసంగింతము. ఈచునసమునకు తూర్పున వార్తికమును పక్షి ఇప్పుడే ఉదయించినది.

పువ్వుని ఆశ్రేషనక్షత్రములకు తూర్పుగా మఘనక్షత్రము కలదు. మఘు కొడవలిసంజీయాకారముగలదని పాశ్చాత్యులందురు. పల్లకివలె ఐదునక్షత్రములని మనవారు చెప్పుదురు. ఇంసు మిక్కిలి లేజోపంతమయిన దానిని పాశ్చాత్యులు రెగ్యులస్ (Regulus) అని చెప్పుదురు. ఇయ్యది మనసూర్యునికంటె 33౦ రెట్లు లేజోధికమైన మహాగోళము. మఘుకు తూర్పుగా పూర్వఫల్గునియు, ఉత్తరఫల్గునియును ఉన్నవి. ఇవి కన్నులవలె రెండేసి నక్షత్రములు. నాలుగును దీర్ఘచతురస్రమువలె నుండును. ఎట్టినికాంతితో కుజగోళమును, తేల్లనికాంతితో బృహస్పతి గోళమును గ్రహములలో నిపు డీఫల్గునీనక్షత్రముల చెంతనే కనబడుచున్నవి. ఫల్గునీనక్షత్రములను పేరు పిమ్మట వచ్చెను కాని ఋగ్వేదము ౧౦-వ మండలము, ౮౧-వ సూక్తములో నివి అర్జునీనక్షత్రములనియే చెప్పబడినవి (“అర్జునోఽపర్యుష్మాతే”) ఋగ్వేదమునాటి యీ యర్జునీ నక్షత్రములందు మహాభారతయోధుడైన అర్జునుని లక్షణములు మాపట్టుచున్నవి. ఈ ప్రసంగమునకు మరల వత్తము.

ఫల్గునీ నక్షత్రములకు తూర్పున హస్తానక్షత్రమున్నది. ‘హస్తా పాణీనాం పంచ’—ఐదువేళ్లకు అరచేయివంటి నక్షత్రములు ముఖ్యముగా ఐదున్నవని మనవారు చెప్పుదురు. ఇవి మైరి వ్రాయబడిన వార్తికపక్షి మండలములోని చుక్కలని పాశ్చాత్యులపండితులు కొందరు పోల్చిచెప్పిరి. అది సరి కాజాలదని నావిన్నపము.

హస్త కీవల తూర్పుగా చిత్రయు, ఈశాన్యదిశను స్వాతియు వెలుగుంచు నుదయించినవి. ‘చిత్రా మాక్షిక మేకమ్’ అనగా చిత్రముత్యమువలె ఒక్కటే నక్షత్రమనియు, ‘స్వాతీ ప్రవాళ మేకమ్’ అనగా స్వాతీ పగడమువలె యెఱ్ఱని యొక్క నక్షత్రమనియు మనవారు నిర్వచించినారు.

శ్రీనాగకవిసార్వభౌముడు కాశీఖండములో—
గీ. “స్వాతిచిత్రలు తోరణస్తంభయుగము
ననుకరించుచు నొక్కచో నత్తమిల్లె” అని వర్ణించెను.
మఱియు రాసులలో,

మఘ + పూర్వ ఫల్గుని + ఉత్తర ఫల్గుని ౬ = సింహము.
ఉ. ఫ. ౩ + హస్త + చిత్ర ౬ = కన్య.
మైరి వర్ణింపబడిన నక్షత్రములలో

మఘకు పిత్తులును,
పూర్వఫల్గునికి అర్జునుడును,
ఉత్తరఫల్గునికి భనుడును,
హస్తకు సువితృడును,
చిత్రకు త్వష్టయు,
స్వాతికి వాయువును,

}

అధిదేవత లని వేదము
తెలుపుచున్నది.

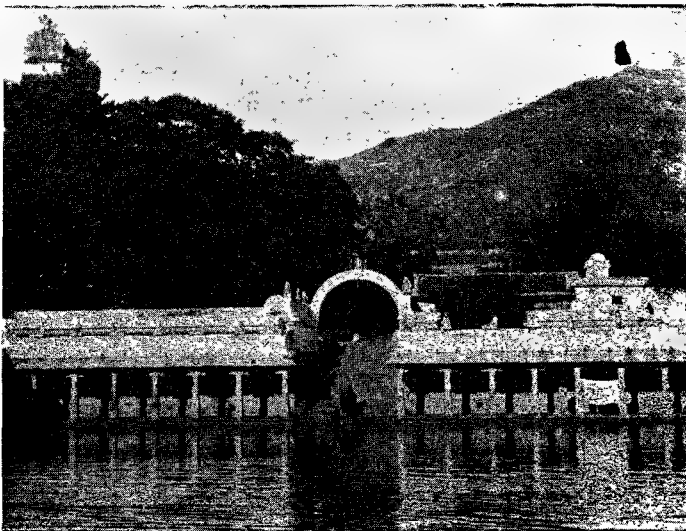
సప్తములకును స్వాతికిని నడుమ పాశ్చాత్యులచే (Canes Venatici) అని లాటిన్ భాషలోను, Greyhounds అని ఇంగ్లీషు భాషలోను చెప్పబడు సారమేయ మండలమున్నది. కన్యారాశి ననుసరించి స్వాతిమీ సనే వేణీమండలమున్నది. దీనినే పాశ్చాత్యులు Coma Berenices = The Hair of Berenice అందురు; అనగా బెర్నిస్ మహారాణియొక్క కేశములని యర్థము. దీనిని గూర్చి యొక చిత్రకథ కలదు.—

ఈబెర్నిస్ అనునామె గొప్పవంశమున జన్మించినది. ఈశిష్టదేశపురాజున ఎవర్గెస్ అను నామాంతరముగల టాలెమీ సోటర్ (Ptolemy Soter) అనునతనిని వివాహమాడినది. ఆదంపతు లొండొరులపై అత్యంత ప్రేమ కలిగియుండిరి. ఒకసారి రాజు తనశత్రువులను ఆస్సీరియ నుల(Assyrians) పై యుద్ధమునకు బోయెను. ప్రబల శత్రులతో భర్తకు యుద్ధము తలపించెనని భయ

పడి రాణి తన యిష్టదైవమున వీనస్ (Venus) దేవుని యాలయమునకు బోయి తనభర్త విజయము బహసి తేమ ముగా మరలి వచ్చిన యెడల తనశిరోజము లాదేవునికి సమర్పించుకొందునని మ్రొక్కుకొనెను. మనదేవతలలో మన్మథు డెట్టివాడో ఈజిప్టు దేశస్థులకు వీనస్ దేవు డెట్టి వాడు. అనగా స్త్రీపురుషులకేమ కభిమానదేవత. ఆదేవు డామె కనుకూలు డాయెను. భర్త శత్రువుల నోడించి జయభేరితో స్వపురి కరుడెంచుచుండెను. ఆ శుభవార్త విని సంజోషముతో నామె వీనస్ దేవాలయము నకు వెళ్లి శిరోజములు తీయించుకొని మ్రొక్కు చెల్లిం చెను. విజయగర్వముతో ప్రియురాలిం జూడవచ్చు సరికి—ఏమన్నది? బోడితలతో నామె యెదుట బడెను. రాజు నివ్వెరపడి కారణ మడిగెను. ఆవృత్తాంత మామె నోటను విని, యామె పాతివ్రత్యమును మెచ్చుకొనినను, విరూప యసుటకు మిక్కిలి చిన్నబోయెను. మరునాడు దేవాలయమున రాణిగారుంచినచోట నామె కేశజాల మగ

పడక యశుశ్యమయ్యెను. ఏమైపోయినదని రాజు విచారణ చేయగా నచటి పురోహితులు “మహాప్రభో! ఈమహాపతివ్రత భగవంతునికి సమర్పించిన శిరోజములు భగవత్కృతాత్ముడేత నక్షత్రమండలము చేరుకొన్నవి. చూడు”డని, స్వాతికి చిత్రకు నడుమ నస్పష్ట తేజముతో నున్న యామండలమును చూపిరట! రాజు తృప్తు డయ్యెనట! అప్పటినుండి యామండలము బెర్నిస్ రాణి యొక్క వేణీమండలమని పాశ్చాత్యులచే వ్యవహరింప బడుచున్నది. శ్రీ. పూర్వము ౨౦౦ సంవత్సరములకు ముందు ఇరట్రాస్థినీస్ (Eratosthenes) అను ఈజిప్టు దేశసిద్ధాంతి యీగుంపున కీనామకరణము చేసె నందురు.*

ఈమండలమునకు మనద్రౌపది ప్రతిజ్ఞ, వేణీసం హారముతో సంబంధ మున్నదని నామనవి. మనరాసులలో కన్యారాశియే భారతప్రసిద్ధమైన ద్రౌపది కన్యయని నిరూపించుచు నీయంశమును గూర్చి విపులముగా వ్రాయు చున్నాను.



తిరువణ్ణామలై పుష్కరిణి

M. K. R.

* There Berenice's locks first rose so bright.

The Heavens bespangling with dishevelled light."

నిసర్గరమణీయము లగు మహాన్నత
పర్వతపంక్తులతోడను, నిర్మలజలపూరపూరిత
ములగు నదీనదములతోడను విరాజిల్లుచున్న
భారత దేశము దేవభూమి యనబరగినది. నిరం
తరదైవభక్తిపరిపుత్రమగు భారతీయుని హృద
యకేదారము పండినపంటగా ఆ సేతుశీతనగము
నందు ననంతసహస్రములగు పుణ్యక్షేత్ర
ములు, పవిత్రతీర్థములు నెలకొని నిత్యసమా
రాధ్యము లయ్యెను. సుందరశిల్పనమంచితము
లగు నాలయములు నిర్మితములయ్యెను. నివిధ

అనంతవిధముల పురాణాదలయందు వర్ణితము
లయినవి. తతోధికముగ ప్రత్యేకము తత్తతో
క్షేత్రములకు మాహాత్మ్యములు వెలసినవి. ఏ
క్షేత్రమున కాక్షేత్రమే యనుత్తమఫలదమని
యవి యుద్ఘోషించుచున్నవి. అశోకము,
ఊహమాత్రము నగు ఫలముమాట యటుండు
గాక, దైవచింతనాపరుడగు భారతీయుడు
వానినన్నింటి నొక్కరూపున భావించి ముక్తుడు
కాగోరుచుండును.

అట్టిక్షేత్రములకు పెక్కింటికి దక్షిణ
దేశము జన్మభూమి. అచ్చటి
గ్రామములు, నగరములు
నన్నియు నించుమించు సుప్ర
సిద్ధక్షేత్రములు. ఎల్లక్షేత్రము
లందును దివ్యశిల్పకళామండిత
ములగు దేవాలయము లొప్పారి
యుండును. అవి విశాలప్రాంగ
ణములు, బహుస్తంభవిరాజిత
మంటపములు, ఉన్నత గోపుర
ములు గలిగి నాస్తికునివైన
ఆస్తికుని జేయజాలినవి. సంవ
త్సరము పొడవునను నిరంతర
ముగ నాయాక్షేత్రముల నెల



మహామఘ తీర్థము

M. K. R. కొనిన దైవములకు మహా
త్సవము లపరిమిత వైభవముతో జరుగు
చుండును. చుట్టుపట్టులవారలెకాక దూర
దేశములవారును అట్టిమహాత్సవముల కే
తెంచి యాదైవముల సేవించుచుండురు. వారికి

నామరూపభేదములతో నా యాలయముల
యందు దేవతావిగ్రహములు ప్రతిష్ఠాపితము
లయి పూజితములగుచున్నవి. తటాకాదుల
ప్రతిష్ఠలు జరిగినవి. ఆయాక్షేత్రమహిమలు

భనాభివము, దూరగమనము, మాగ్గశ్రమము నయి దక్షిణదేశము సత్యధికభాగమును
లెక్కలోనిది కావు. సహారసస్యసంపన్నముగను, వెక్కు దివ్య



క్షేత్రములను ఆత్మసాన్నిధ్య
ముచే నతిమాత్రమహిమా
న్వితములుగను గావించు
చున్న కవేరకస్యక (కావేరి)
యీపురాణనగరము సంతి
ప్రవహించుచు దాని సౌంద
ర్యమును, మాహాత్మ్యమును
పొడిగించుచున్నది.

ఈ క్షేత్రమహిమను
బేర్కొను పురాణ గాథ
తత్ఫలమాహాత్మ్యమున
నిలుస్తుంది.

మహామఘ తీర్థము, ఒండలి, పాచి, మొదలగు వానిని తీసివేసి
శుభ్రపరుపబడినది. ఇందు గంగాదివగులు ప్రవేశించియున్నవి. మామలలో
కొన్ని కానవచ్చుచున్నవి.

“మహాప్రళయమునకు
మున్ను బ్రహ్మశివునాడ్లి మే
రకులమృతముపోసి మంటిని

ఇట్టి దివ్యక్షేత్రములలో
కుంభఘోణ మొక్కటి. ఆ
పురము చరిత్ర ప్రసిద్ధమయి
నది. ప్రాచీనకాలమున నది
చోళ రాజులకు రాజధాని.
అది సకల కళలకును నిలయ
మయి మహోచ్చస్థితి నుండి
నది. శిల్పమునను, సంగీతము
నను, సాహిత్యమునను,
వేదాంతమునను ప్రవీణులయి,
ఆయాశాస్త్రములకు వికాస
మును గలిగించిన పండితుల
కానగర మాటవట్టు. కశ్చిమ
పర్వతమాలయం దుత్పత్తిని గని, సుదూర పినికి దానితో నొకకుండనుచేసి, స్వప్తిదీపము
వాహినియు, నిత్యనిర్గుణజలప్రవాహభరితయు లందుంది, దాని సమృద్ధిముతో నింపి కలశము



మహామఘ తీర్థము గోతరు-న సంవత్సరమునందు S. K.



నాగేశ్వరస్వామి ఆలయము M. K. R.



నాగేశ్వరస్వామి ఆలయము; అంతఃప్రాకారము S. K.

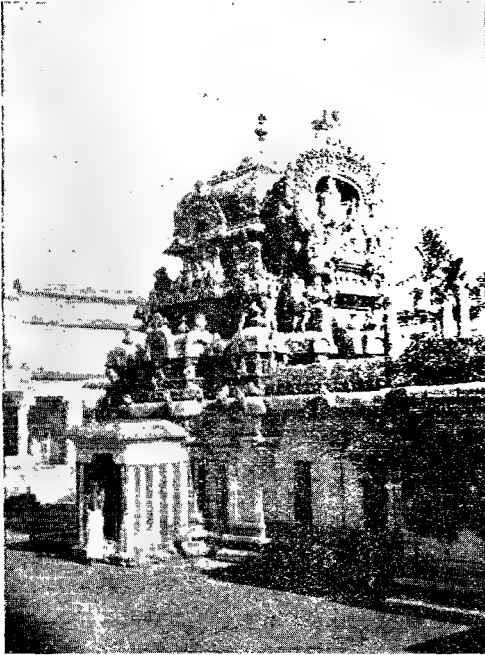


కుంభేశ్వరస్వామి ఆలయము; పాంచాయితీలను
M. K. R.



మహాలక్ష్మీదేవి ఆలయము కుంభేశ్వరస్వామి స్థానము
దర్శనమిచ్చు మంటపము. M. K. R.

వలె నలంకరించి మేరువుదక్షిణమున నుట్టిగట్టి యందుంచెను. అంత మహాప్రళయముప్రాప్తిం

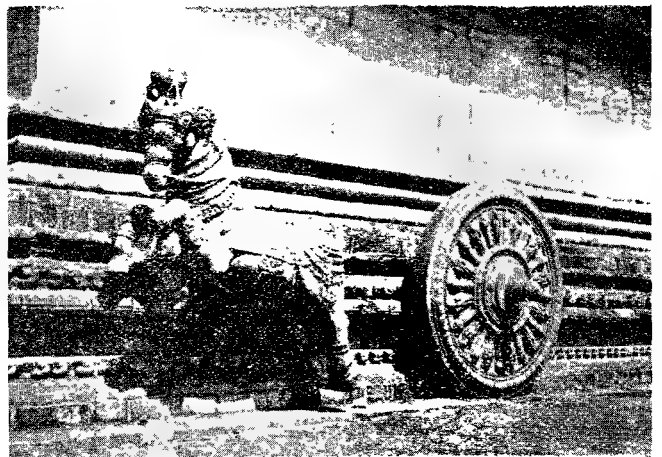


నాగేశ్వరస్వామి ఆలయము: గర్భగృహము M.K.R.

చెను. అపుడు చరాచరప్రపంచము ప్రళయోద కమున నిమగ్నమయ్యెను. ప్రళయ కాల ఘోరముగా మారుతాహతిచేత ఉట్టి అల్లలనాడి యందలికలశము, దానిపయినున్న యలంకారములు చెల్లాచెదరయి నేలపయి బడిపోయెను. ఈ కలశము పడినచోలు మహామఘత్యేత్ర మనబరగినది. కలశముపయి నున్న యలంకారాదులన్నియు అచ్చటచ్చట క్రింద బడినతోడనే లింగాకృతులయినవి. కలశము మాత్రము భిన్నము కాకుండినది. దానిని పరమేశ్వరుడు వ్యాధ రూపమున నొక బాణ

ముతో బ్రద్దలుకొట్టెను. అందలి యమృత మంతయు నేలపా లయిపోయినది. కొంత యొక పల్లమున నిలిచెను. దీనికి కన్యాతీర్థమను పేరు కలిగెను. అదియే మహామఘతీర్థతటాక మనబడునది. అమృత సిక్తమగు మృత్తికతో లింగము రొకదానిని చేసి పరమేశ్వరుడు తానం దైక్యము నందెను. ఈ కార్యమంతయు జరిగిన స్థానము కుంభాక్షాణం నామకత్రేత్ర మయ్యెను. ఈ కుంభాక్షాణము కారణముగ తత్సరిసరముల కత్తియక్రొశములమేర ననేక దేవతానిలయములు, పెక్కుతీర్థములు నేరుపడినవి.

మఘానత్యేత్రమున గురుచంద్రులును, కుంభరాశియందు సూర్యుడును ఉన్న సమయమున నీకలశము క్రింద బడియెను. అయ్యది మహామఘపుణ్యకాలమన ప్రసిద్ధికెక్కినది. ఈ పుణ్యకాలము పండ్రెండేడుల కొకమారు సంప్రాప్తమగుచుండును. అయిదుదినము లీ



నాగేశ్వరస్వామి ఆలయమునందలి సుబ్రహ్మణ్యస్వామి గర్భగృహము రథాకృతి నున్నది. M. K. R.

పుణ్యకాలము. ఈ సమయమున ముప్పది
మూడుకోట్ల దేవతలు, విజయతీర్థములును,
నదులును విమానములతోను స్రవేశించి

వారాణస్యాం కృతం వాచం
కుంభఘోషే విసశ్యతి,
కుంభఘోషే కృతం వాచం
కుంభఘోషే విసశ్యతి.

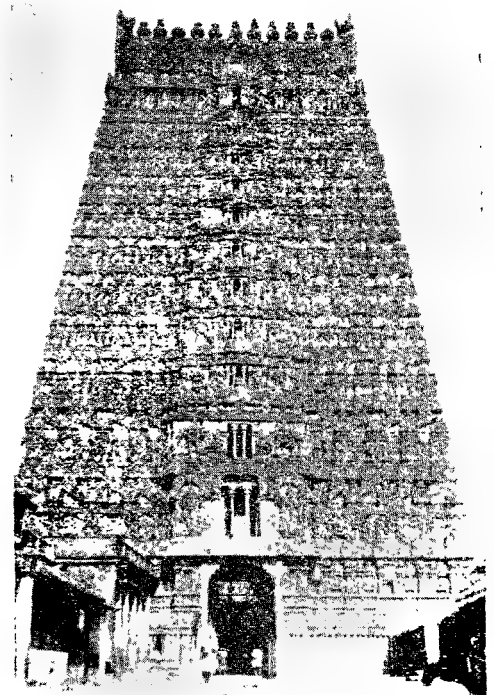


కార్జునాణి దేవాలయము, పాంచామరకొలను M. K. R.

యును. గంగ, కావేరి, గోదావరి, నర్మద,
సరస్వతి, సింధు, యమున, యోగి, కన్య
యనునందు తీర్థమున కూడములహూడమున
నిశ్చయివాసము లేదుపరిచుకొని యున్న వని
ప్రతీతి.

ఈ మహాపుణ్యకాలమున నియమాను
సారము ఈతీర్థమున గ్రుంకులాడి యీశ్వేత్ర
మున నెలకొనియున్న దేవతలను సేవించిన
వారికి సకలపాపములు నశించి పుణ్యలోక
ప్రాప్తి గలుగును.

‘అశ్వత్థేత్రే కృతం వాచం
పుణ్యత్థేత్రే విసశ్యతి,
పుణ్యత్థేత్రే కృతం వాచం
వారాణస్యాం విసశ్యతి.



కార్జునాణి దేవాలయగోపురము M. K. R.

శ్రీమదవిద్యమహామయ, తిరు
నాగేశ్వరము, తారాసురము,
స్వామిమల, త్రిభువనము అను
నవి అమృతకలశక్షతనము కార
ణముగా కుంభ ఘోణము
చుట్టుపట్టు నేరువడిన ష్టేత్ర
ములలో ప్రధానములు. వీరిని
సంచక్రకోశము అందురు.

ఈ ష్టేత్రమున కాశీ విశ్వ
నాథాయము, నాగేశ్వరాయము,
సోమేశ్వరాయము, శార్దూల
పాణి-ఆలయము, (ఆది)
కుంభేశ్వరాయము, (ఆది)

విశ్వేశ్వరాయము, భూవరాహమూర్తి -
ఆలయము, లక్ష్మీ నారాయణాలయము,
వరదరాజస్వామి - ఆలయము మొదలయిన
దేవాలయము లనేకములు గలవు; ఇవి
నయిదా తీర్థములు గలవు. ఇచటి దేవాలయ
ములు, తటాకములు రమణీయ శిల్ప విరాజిత



కావేరితటమున కళాశాల

M. K. R.

ములు. మహామథుతీర్థము దక్షిణ దేశమునందలి
తటాకములలో నెల్ల సుందరమయినది. నలు
కొంకుల చక్కగా నమరిన విశాలసోపానము లీ
తటాకమునకు గలవు తటముల, లింగములు
నెలకొలుపబడిన విమానాదులు, చిన్నచిన్న
దేవాలయములు గలవు. ఇవి యన్నియు తటా
కము సొంపునకు పెంపునొసగు
చూడును.



కావేరి స్నానస్థుట్టము

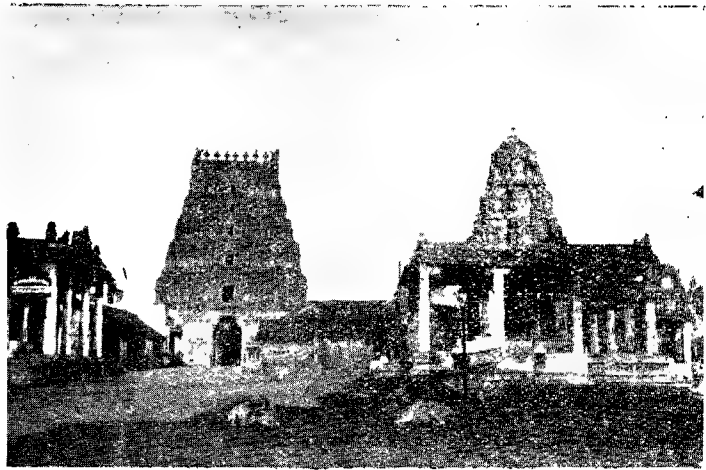
S. K.

కుంభ ఘోణమున కొక
వైపున కావేరియు, రెండవ
వైపున శచ్చామియు గలవు.
నగరమునకు చక్కని నీటివనతి
గలదు. అక్షుకొండగ నేతెంచు
క్షేత్రమును సౌకర్యములును
సమగ్రములు ముందును.
నానాజాతులయు, నానాభాష
లయు జనులు అపుడు ఇచ్చట
జేరుదురు. సమ్మర్దము అత్యధి

కముగ నుండును. ప్రతి తైత్తిరీకుడు తోడితైత్తిరీకుని సౌహార్దమును సంపాదించుకొని, తన సూర్యోగ్యమును కాపాడుకొనవలెను. 'శరీర మాద్యం ఖలు ధర్మసాధనమ్' (శరీరము ధర్మసాధనలలో మొదటిది) అని సూక్తి. ఆరోగ్యవంతుని హృదయము నిర్మలముగ నుండును. దైవ చింతాపరాయణుని హృదయ మపుడు దైవమునందు నిశ్చలముగ లగ్నము కాగలదు. అది యశవర్గ సాధమునకు ప్రథమసోపానము.

ఇట్టిమహోత్సవమువలన తొలికప్రయోజనము బహుళముగ గలదు. తైత్తిరీకు లెల్లరు నేకకార్యాసక్తులు; అనుద్రిక్త మనస్కులు. వారి స్వరూపస్వభావములు యథాప్రకృతికములుగ నుండును. అపుడు వారు పరస్పర నేషభాషలయు, ఆచారాదులయు తత్త్వములను

చక్కగా గుర్తించుటకును, తద్వినిమయముచు గావించుకొనుటకును, సౌహార్దము నలవించుకొనుటకును చక్కని యవకాశము లభించును.



కాశీవిశ్వనాథస్వామి ఆలయము

M. K. R.

లోకజ్ఞత యిందువలననధికముగచేకూరగలదు.

ఈ యుత్సవమును పురస్కరించుకొని కుంభఘోణమున అఖిలభారత స్వదేశీ వస్తు ప్రదర్శనమును జరుగుచున్నది.



ఆంధ్ర దేశమున ప్రథమ గ్రంథాలయమును స్థాపించిన గౌరవము గుంటూరు మండలమునకే లభించినది. ౧౮౯౪-వ సంవత్సరమున ఒంగోలు నగరమున 'శ్రీ కీశింకరూము'ను పురజనులు స్థాపించిరి. తదుపరి యితర గ్రామాదులలో గ్రంథాలయములు, పుస్తకాలయములు స్థాపింపబడెను. గ్రంథాలయముల సంఖ్య నానాట వృద్ధి చెందుచుండెను. సమస్త స్త్రీయములకు పునాది యైన గ్రంథాలయోద్యమమును పెంపొందింపదలచి ౧౯౧౬-వ సంవత్సరమున శ్రీయుత తాడంకి వెంకయ్య ప్రభృతులు తెనాలియందు మండల గ్రంథాలయమును స్థాపించి తద్వారా వివిధ గ్రామములలో గ్రంథాలయ స్థాపనకు కృషి యొనర్చిరి. తదాది ౧౯౨౧-వ సంవత్సరము పర్యంతము మండల గ్రంథాలయ మహాసభలు జరిగినవి. ఆప్పటినుండి పదిసంవత్సరములపాటి యుద్యమము నిరవదులుండే కొన్ని గ్రంథాలయములు ప్రోత్సహము లేక నామమాత్రావశిష్టము లైనవి.

ఈ దుఃఖితికి బాప ౧౯౩౧లో మండల గ్రంథాలయ సంఘము పునరుద్ధరింపబడినది. ౧౯౩౧ లో వేల పాత్రమునందు మగల గ్రంథాలయసభ జరిగినది. ఉద్యమాభిలాషుల ప్రచారమువలనను, ప్రోత్సహమువలనను కొన్ని గ్రంథాలయములు క్రిగోద్ధారణ గావింపబడినవి. సంఘ యాజమాన్యమున గుంటూరు మండల గ్రంథాలయ చరిత్ర ప్రకటింపబడినది. మగల ఈ సంవత్సరము తెనాలి తాలూకా అమృతలూరు గ్రామమునందు మండల గ్రంథాలయ మహాసభ జరిగినది. గ్రంథాలయోద్యమము వర్తమానకాలమున జిల్లాలో తీవ్రోత్సాహముతో నిర్వహింపబడుచున్నది. ౧౯౨౦-వ సంవత్సరంలో ఉద్యమానికి ౧౩౬ గ్రంథాలయములు పనిచేయుచుండెను, ౧౯౩౧లో ౮౧ గ్రంథాలయములే పనిచేయుచుండెను, ఇందు వేయింటికి పైబడిన గ్రంథములు గల గ్రంథాలయములు బాపట్ల తాలూకాలో ౬, తెనాలి తాలూకాలో ౫, గుంటూరు తాలూకాలో ౩, రేపల్లె తాలూకాలో ౧, ఒంగోలు తాలూకాలో ౧, నర్సరావుపేట తాలూకాలో ౨, సత్తెనపల్లి తాలూకాలో ౨ మాత్రము గలవు. సొంత భవనములు గల గ్రంథాలయములు బాపట్ల తాలూకాలో ౬, తెనాలి తాలూకాలో ౬, గుంటూరు తాలూకాలో ౩, రేపల్లె తాలూకాలో ౧, ఒంగోలు తాలూకాలో ౨, నర్సరావుపేట తాలూకాలో ౧ మాత్రము గలవు. మూలనిధివసతి గాని, భూవసతి గాని గల గ్రంథాలయములు జిల్లా మొత్తముమీద ౫ మాత్రము గలవు. ౧౮౬౦ సం. ౨౧-వ చట్టముక్రింద రెజిస్టరు చేయబడిన గ్రంథాలయములు ౫. ఈ ౮౧ లో పురపాలక గ్రంథాలయములు ౨ న్ను, పంచాయితీ గ్రంథాలయములు ౯ న్ని గలవు. ౬-వ మండల గ్రంథాలయసభ నారు చేరి పాలెం సారస్వత నికేతనమును మండల కేంద్ర గ్రంథాలయముగా అంగీకరించెనున్నారు. ౮-వ మండల గ్రంథాలయసభవారు అమృతలూరు భాషాసంఘానికి గ్రంథాలయముగా అంగీకరించెనున్నారు.

దేశాభ్యుదయము నభిలషించు మండలవాసులు శ్రద్ధతో గ్రంథాలయోద్యమ పునరుద్ధరణకార్యమునందు పాల్గొని మాకు చేయూత నొసంగగోరుచున్నాము.

పట్టిక ౧.

గ్రంథాలయములు, వానియందు గల గ్రంథములు

బాపట్ల తాలూకా :—

౧. ఆంధ్ర వాణీ గ్రంథనిలయము, ఇనగల్లు, ౨,౦౦౦.



అమెరికా పిల్లసాండ్లో

మాజేండ్లనయ్యన. మీదికే తిప్పటియన్న లంగరు కల పానుల బరువుగలది.

G. S. A.

ఇది నిరహాయకరమలు. లండను జంతుశాలయందు గలవు.

G. S. A.



సముద్రపు ఉడుము

ఈజంతువులు నాలుగుమాత్రమే బ్రతికినవి దొరికినవి. పొడవు నాలుగడుగులు. ఇవి ముక్కులనుండి నీటియాపిరి విడుచుచుండును. బొటికి ఆహారము సముద్రపుమొక్కలు. ఇవి దక్షిణ అమెరికాను దూరముగానున్న 'కలపెగోసు' దీవులయందు దొరికినవి. వీవుపయ్యనుండి నైతిమిదికి ముండ్లు చాలుగను, చర్మము కవచములైన ఉండును.



సెంటుమారిజులో పేరుడుమంచునయి, జారుచు ఆడు తెన్ని సుఆట

G. S. A.



౧. మోట



శ్రీ వి. యస్. నర్సయ్యగారి

౨. సిడివాటు

౨. ఆంధ్ర సరస్వతీ గ్రంథాలయము, నిడుబ్రోలు, ౧,౫౦౦.
౩. ఆంధ్ర సరస్వతీ గ్రంథాలయము, గోల్లపూడిపాడు, ౬౧౫.
౪. కన్యకాపరమేశ్వరీ గ్రంథాలయము, చినగంజాం, ౪౨౧.
౫. కన్యకా పరమేశ్వరీ గ్రంథాలయము, పందిళ్లపల్లి, ౫౯౦.
౬. కడలిశయన గ్రంథాలయము, వాడలేవు, ౧౦౬.
౭. కోదండరామ పుస్తకభాండాగారము, నంపూరు, ౩౫౦.
౮. గ్రామపంచాయితీ గ్రంథాలయము, పావులూరు, ౧౪౫.
౯. గోళ్లే విద్యానిలయము, పచ్చిల తాడిపల్లి, ౨౦౦.
౧౦. గోళ్లే పశనమందిరము, చేబ్రోలు, ౩౦౦.
౧౧. గౌరీ సరస్వతీనిలయము, చేబ్రోలు, ౩౨౦.
౧౨. చివానంప సరస్వతీ గ్రంథాలయము, పెనచెట్టుకూరు, ౧,౨౦౦.
౧౩. చాకిశ్వరీ విద్యానిలయ సమాజము, పంపిళ్లపల్లి, ౫౨౦.
౧౪. జాతీయసమితి గ్రంథాలయము, పెననందిపాడు, ౮౦౦.
౧౫. పంగాయతీ గ్రంథాలయము, ఇంకొల్లు, ౭౦౦.
౧౬. " " పరుచూరు, ౩౦౦.
౧౭. " " పూండ్ల, ౧౨౪.
౧౮. " " పాలపర్రు, ౭౦.
౧౯. " " అన్నవరం, ౨౯.
౨౦. " " తుర్లపాడు, ౨౬.
౨౧. " " సంచెపూడి, ౪౫.
౨౨. బాలభక్త పుస్తక భాండాగారము, కారంచేడు, ౬౦౦.
౨౩. భగవద్భక్తభాండాగారము, లింగంకుంటపాలెం, ౩౫౦.
౨౪. భారత యువజన సంఘము, బాపట్ల, ౧,౦౦౦.
౨౫. మారుతీరాం గ్రంథాలయము, ఈలేరు, ౬౦౬.
౨౬. మహా త్రిపురసుందరీ గ్రంథాలయము, కామనూరు, ౩౦౦.
౨౭. మార్కండేయ గ్రంథాలయము, పేరాల, ౩౦౦.
౨౮. రామమోహన గ్రంథాలయము, ఈపూరిపాలెం, ౭౫.
౨౯. రామసుబ్బ యాంధ్ర గ్రంథాలయము, పొన్నూరు, ౫౦౦.
౩౦. నాణీ నికేతనము, చీరాల, ౩౫౨.
౩౧. షీరాంజనేయ పుస్తక భాండాగారము, మునిపల్లె, ౩౫౭.
౩౨. శంకరపుస్తకభాండాగారము, మన్నవ, ౫౦౦.
౩౩. శంకరగ్రంథాలయము, మర్రిపూడి, ౧,౨౦౦.
౩౪. సారస్వతనికేతనము, వేటపాలెం, ౬,౨౭౫.
౩౫. సరస్వతీగ్రంథాలయము, చిన్నబాప, ౨౫౦.
౩౬. సరస్వతీ నిలయము, బాగల్లపూడి, ౨౨.

32. సత్యజ్ఞానానంద గ్రంథాలయము, మామిళ్లపల్లి, 300.
 33. మామయితే పుస్తక భాండాగారము, నాగులపాడు, 400.

తెనాలితాలూకా :—

34. ఆర్య బాల సమాజము, పెదపాలెము, 200.
 35. ఆంగ్ర సరస్వతీనిలయము, మండ్లూరు, 1,000.
 36. ఇందిరానిశాంత గ్రంథనిలయము, మూలుపూరు, 522.
 37. నన్నయార్య సరస్వతీ నిలయము, ప్యాపర్రు, 400.
 38. నన్నయంగ్ర గ్రంథనిలయము, పెదపూడి, 1,000.
 39. నవనీతహార గ్రంథాలయము, చినపులివర్రు, 300.
 40. పురపాలక సంఘ గ్రంథాలయము, తెనాలి, 450.
 41. భాషా సంశ్లీషణసంఘము, అమృతలూరు, 3,000.
 42. భారతీవిాస విద్యానిలయము, అనంతవరము, 1,000.
 43. రాజరాజనరేంద్ర గ్రంథాలయము, గోవాడ, 420.
 44. రామచంద్ర పుస్తకభాండాగారము, వరహపురం, 300.
 45. వాణివిలాస గ్రంథనిలయము, కొల్లిపర, 200.
 46. వెంకటేశ్వరనిలయము, కొల్లూరు, 200.
 47. కృష్ణమోహనవిలాస గ్రంథాలయము, నాజరుపేట, 300.
 48. సప్తకోటేశ్వర గ్రంథాలయము, అనంతవరం, 200.
 49. సరస్వతీనిలయము, మాచిపూడి, 1,000.
 50. సారస్వతనిలయము, నామనగుంటపాలెం, 300.

గుంటూరు తాలూకా :—

51. ఆర్య వైశ్యయువకుల సాహితీ సంఘము, గుంటూరు, 3,400.
 52. జ్ఞానాభివర్ధనీ గ్రంథనిలయము, ముట్లూరు, 1,200.
 53. పురపాలక గ్రంథాలయము, గుంటూరు, 2,500.
 54. బాలసరస్వతీ పుస్తకనిలయము, శేషూరు, 220.
 55. మురళీధర గ్రంథాలయము, అబ్బనేని, గుంటపాలెం, 0
 56. వేదాంతగ్రంథాలయము, గారపాడు, 120.
 57. సీతారామ గ్రంథాగారము, సుద్దపల్లి, 1,000.
 58. స్త్రీసనాతన గ్రంథమండలి, గుంటూరు, 400.

శేషలై తాలూకా :—

59. బాలగంగాధర పుస్తకాలయము, పెదపులివర్రు, 520.
 60. రైతుగ్రంథాలయము, మాచవరం, 1,000.
 61. సీతారామాంగ్ర గ్రంథాలయము, కావూరు, 200.

ఒంగోలు తాలూకా:—

౬౭. ఆంధ్రభాషానిలయము, కొణికి, ౩౦౦.
 ౬౮. గౌరీశంకర గ్రంథాలయము, టంగుటూరు, ౮౦౦.
 ౬౯. శంకరమనోరంజనీ గ్రంథాలయము, తిమ్మసముద్రము, ౩౫౦.
 ౭౦. సరస్వతీగ్రంథాలయము, ఒంగోలు, ౨,౮౨౦.
 ౭౧. సర్వోత్తమ గ్రంథాలయము, పెల్లూరు, ౮౫౦.

నరసరావుపేట తాలూకా:—

౭౨. కన్యకాపరమేశ్వరీ గ్రంథాలయము, నరసరావుపేట, ౩,౧౧౫.
 ౭౩. రామకవి గ్రంథాలయము, ఏర్పూరు, ౫౦౦.
 ౭౪. వివేకానంద గ్రంథాలయము, అనంతవరం, ౧,౪౦౦.

సత్తెనపల్లి తాలూకా:—

౭౫. కన్యకాపరమేశ్వరీ గ్రంథాలయము, బెల్లంకొండ, ౨౫౦.
 ౭౬. వేణుగోపాల గ్రంథాలయము, నెమలికల్లు, ౧,౦౫౨.
 ౭౭. శారదానిలయము, సత్తెనపల్లి, ౧,౦౦౦.
 ౭౮. సీతారామ గ్రంథాలయము, ఇరుకుపాలెం, ౪౦౦.

పల్నాడు తాలూకా:—

౭౯. ఆంధ్ర గ్రంథాలయము, రెంటిపింతల, ౩౦౦.
 ౮౦. లక్ష్మీచన్నేశ్వరగ్రంథాలయము, కారెంపూడి, ౨౭౫.
 ౮౧. శారదా గ్రంథాలయము, జూలకల్లు, ౨౦౦.

పట్టిక ౨.

గుంటూరు మండల గ్రంథాలయముల సంఖ్య

తాలూకా	౧౯౨౦	౧౯౩౨
బాపట్ల	...	౩౫ ౩౮
గుంటూరు	...	౨౨ ౮
నరసరావుపేట	...	౮ ౩
ఒంగోలు	...	౧౬ ౫
పల్నాడు	...	౪ ౩
రేపల్లె	...	౧౪ ౩
సత్తెనపల్లి	...	౩ ౪
తెనాలి	...	౩౩ ౧౭
వినుకొండ	...	౧ ౦
	<hr/>	<hr/>
	౧౩౬	౮౧

వైదికకాలంలో మహర్షులు యోగదృష్టితో సాధించి సూత్రరూపంగా చెప్పిన మహాసత్యా లతో ఆయుర్వేదం నిండిఉందనీ అది విశాలమైనభావమూ, గంభీరమైన అర్థమూ కలిగి సమస్త శాస్త్రాలకూ ప్రమాణి స్థానము మాత్రమే కాకుండా పరమావధిమాడా అయి ఉందనే విషయాలు యిదివరకే సూచించినాను.

సమస్త మానవజాతికి ఇహలోకసంబంధమైన ఆయు రారోగ్య సౌభాగ్యాలు మాత్రమే కాకుండా పరలోక సుఖింకూడా సమూహార్పణమే పరమప్రయోజనముగా కల ఆయుర్వేదమూ తత్తుల్యములైన యితరవేదశాస్త్ర ములూ పాశ్చాత్యదేశాల్లో యొక్కడా పుట్టుకుండా భారతదేశంలోనే ఎందుకు పుట్టవలెను? మనుష్యుడు యీలోకంలో పొందవలసిన వివిధసౌకర్యాలు మాత్రమే కాకుండా అత డనుభవించవలసిన అనేకవిధములయిన భోగభాగ్యాలుకూడా సమూహార్పకలిగిన ఆధునికశాస్త్ర ములు పాశ్చాత్యదేశాల్లోనే ఎందుకు పుట్టవలెను? వైదిక సత్యములను దర్శించగల యోగదృష్టి పూర్వంభారతదేశ ములో ఉండే మహర్షులకే ఎందుకు లభించవలెను? ఈవిధ మైన యోగదృష్టి పాశ్చాత్యదేశములలో ఎక్కడా కను పించకపోవడానికి కారణము ఏమయిఉంటుంది? శాస్త్ర సత్యములను నిర్ణయించడానికి పాశ్చాత్య లవలంబించే శాస్త్రప్రయోగమూ (scientific experimentation), తర్కమిమాంసా (logical process) పూర్వం భారత దేశములో కనుపించకపోవడానికి కారణ మేమయి ఉం టుంది? పాశ్చాత్యుల ఆధునికశాస్త్రములకూ ప్రాచీన ములైన హిందూశాస్త్రములకూ వస్తుతః ఏదైనా భేదం ఉందా? ఉన్నట్టుయితే ఆభేద మేమిటి? అది ఎందుకు కలిగింది? ఇటువంటి ప్రశ్నలు కలుగుతవి. ఈసందేహం లన్నిటికీ కారణం మాత్రము ఒక్కటే. ప్రాచ్యదేశాలవారి దృష్టికినీ, పాశ్చాత్యదేశాలవారి దృష్టికినీ ఉన్న భేదమూ, ఆభేదానికి గల కారణమూ తెలుసుకొంటే ఈసందేహం

లన్నీ నివారణ అయిపోతవి. కనుక ఆవిషయమై కృష్ట ముగా చెప్తాను.

ప్రాచ్యదేశాలలోనూ పాశ్చాత్యదేశాల లోనూ పూర్వకాలంలో నామరూపాలు కలవి చాలా తక్కువ. ప్రాచ్యదేశాలకు భారతదేశమూ పాశ్చాత్య దేశాలకు గ్రీసుదేశమూ ప్రాచీనవిజ్ఞానమునూ, నాగర కతనూ భిక్షపెట్టినవి. ఈజిప్టు, రోమూ తరువాత తల యెత్తినవే. కనుక ప్రాచీనకాలములో, అంటే మానవ జాతియొక్క బాల్యదశలో, భారతదేశమూ గ్రీసు దేశమూ ఎట్టిస్థితిలో ఉండేవో తెలుసుకొంటేనే తప్ప కావలసిన విషయం బోధపడదు. కాని యీదేశాల పురాతనస్థితిగతులను గురించి తెలుసుకొనడానికి ప్రస్తు తం చరిత్ర అనుకూలేది ఏమీ ఉపకరించదు.

మనుష్యుడి స్వరూపస్వభావాలూ, రూపరేఖావి లాసాలూ, తెలివి తేబటూ, మనస్తత్వం మొదలయినవి చాలావరకు ఆతని జన్మయొక్క పూర్వాపరపరిస్థితులవల్ల కలుగుతవి. ప్రత్యేకవ్యక్తి విషయములో ఎలాగో వ్యక్తిమయం అయిన జాతివిషయంలోనూ అలాగే. అయితే ఒక్కభేదం మాత్రం ఉంది. ప్రత్యేకవ్యక్తికి పుట్టడం చావడం ఉండడము చేత ఆవ్యక్తి జన్మించిన కాలాన్నిబట్టి పూర్వాపరపరిస్థితులు నిర్ణయించడానికి వీలుంది. జాతివిషయంలో అట్లా కాదు. జననమరణాలు జాతికి లేవు. చచ్చేవాడు చిహ్నాఉంటే పుట్టేవాడు పుడు తూఉండడముచేత, గమనించలేనింత మార్పు జాతిలో ఏమీ కనబడదు. జాతివిషయంలో ఏకాలాన్ని గురించి వ్యవహరిస్తామో దాన్నిబట్టే పూర్వాపరసంజ్ఞ కలుగుతుంది. పురాతనమునకు పూర్వం లేదు. కనుక మన మొకదేశము యొక్క పురాతనస్థితిని గురించి యోజించదలచుకొన్నప్పుడు పూర్వమును విడిచి పరమునే స్వీకరించవలెను.

ప్రస్తుతము భారతదేశాన్ని గురించీ గ్రీసుదేశాన్ని గురించీ పరిశీలించవలసిఉంది. పూర్వార్థగోళంయొక్క

నాశిస్థులమందు భారతదేశ మన్నట్లు కనుపిస్తుంది. భూభాగములో ఆక్రమించిన స్థానమును బట్టి స్వీకరించిన స్వరూపమునుబట్టి భారతదేశము అన్ని దేశముల వంటిది కాదనీ, దీని కొక ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వం ఉన్నట్లు చటుక్కున స్ఫురిస్తుంది. ప్రపంచమందుండే సమస్తమూ యథోచితముగా భారతదేశమం దుండడంచేత భారతీయులు దేనికొరకూ దేశము విడిచి బయటకు పోవలసిన అవసరము కలిగేది లేదు. భారతీయులకాంతికి ఇతరదేశములవారు ఏవిధమయిన భంగమూ కలిగించకుండా ఉండడానికి పర్యతపంతులనే రాతిగోడలూ, సముద్రము లనే లోతైన అగడ్తలూ నిర్మించినట్లు తోస్తుంది. ఏవంక చూసినా సస్యసమృద్ధములయిన పచ్చని పయిరుల తోనూ పుష్పఫలసమృద్ధములయిన వృక్షములతోనూ దేశమంతా నిండిఉండేది. అంతే కాకుండా ఎక్కడ బశిలే అక్కడ అనేక విధములయిన ప్రకృతిసౌందర్యాలూ విచిత్రపరిణామాలు కనబడడమువల్ల భారతీయుడికి దేశమంతా ఒకస్వాభావికమయిన చిత్రవస్తుప్రదర్శనశాలలాగా తోచేది. అన్నీ అతన్ని అద్భుతాశ్చర్యచకితమాన సుణ్ణిగా చేసివేళేవి. కొంతనేపు అతడు వాటిలో లీనమయి తన్ను తాను మరచి పోయేవాడు. తనకూ ప్రకృతికీ ఒక విధమయిన జీవసంబంధమూ ఆత్మసంబంధమూ ఉందని గుర్తించినాడు. సూర్యచంద్రనక్షత్రాదులను చూచి ననుస్కరించి ఆరాధించేవాడు. అవన్నీ అతని హృదయాన్ని ఆకర్షించేవి. వాటి నన్నిటిని ఆప్తమిత్రులనుగా భావించి ప్రేమించేవాడు. దేవతలనుగా భావించి అమితగౌరవముతో ఆరాధించేవాడు. అతడారాధించేది చర్యచక్షువులకు గోచరమయ్యేదానిని కాదు. దానివెనక లీనమయి దానిలో అంతర్గతమయి ఉండే శక్తిని. అతనికి విశ్వమంతా శక్తిమయముగా కనబడేది. అతనికి ఆముహూళికి మధ్యను ఉన్న పాంశభౌతికపదార్థము ఎంత స్థూలమయినప్పటికీ అతనిదృష్టి ఎదల అద్దమువలె స్వచ్ఛము కావలసినదే. అతని దృష్టి ప్రసారమును అడ్డగలిగినది ఏదీ ఉండేది కాదు. కనుక అతడేవంక చూచినా ప్రకృత్యంతర్గతమయిన ఆముహూళికి అతనికి ప్రత్యక్షమయ్యేది. ప్రకృతిమూర్తులన్నీ అతనికి కరతలామలకములు అయ్యేవి. తనకు బాహ్యప్రకృతికి

నిజముగా ఏమీ భేదము లేదని గుర్తించినాడు. సృష్టి కంతకూ కర్త ఒక్కడు ఉన్నాడనీ, అతడమితశక్తిజ్ఞాననంపన్నుడు మాత్రమే కాకుండా ప్రేమమయుడూ సుందరమూర్తి సూడా అయిఉన్నాడనీ అతనికి తోచింది. వివిధములైన ప్రకృతిపరిణామములలో అంతర్గతమయిన శక్తులన్నీ ఆముహూళికి రూపాంతరా లేనని గుర్తించినాడు. ఆనాటి దేశకాలపరిస్థితుల ననుసరించి అతనికి అవసరములయిన ఆహారాది సమస్తసౌకర్యములూ కష్టపడనక్కరలేకుండా సమహుడడమువల్లనూ, అతన్ని ఆపరించిఉన్న ప్రకృతిసౌందర్యమూ దాని విచిత్రపరిణామములు అతని హృదయాన్ని ఆకర్షించి అతని దృష్టిని వ్యావహారిక విషయములనుంచి పారమార్థిక విషయముల వంకకు మరలించడమువల్లనూ, దేన్ని చూచినా స్థూలదృష్టితో చూడక స్ూక్ష్మదృష్టితో చూడడము అతని స్వభావ మయిపోయింది. అందుచేతనే అతడు పారమార్థికదృష్టితో చూస్తాడుకాని వ్యావహారికదృష్టితో చూడడు. అతనికి కావలసినది అంత స్పష్టమే కాని బాహ్యస్వరూపము కాదు. నాశరహితుడై నిత్యకళ్యాణ సుఖస్వరూపుడయిన భగవంతుడొకడు ఉన్నాడనీ, అద్వితీయుడయిన అతడే యాజగత్తుకు సృష్టికర్త అనీ, మానవుడాదిగాగల సమస్తజీవకోటికి ఆశేడే తండ్రి అనీ, ప్రకృతీ మానవునూ తీరని అన్యోన్య సంబంధము కలవారనీ, మృత్యువు శరీరముకే కాని ఆత్మకు లేదనీ, యివి మొదలయిన విషయములను గుర్తించడమువల్ల అతడేమి చేసినా, చెప్పినా, ఏమీ ఊహించినా, యాభావములే వ్యక్తము చేస్తూఉంటాడు.

ఇక గ్రీకు దేశవిషయము. ఈదేశము మధ్యధరా సముద్రములో తూర్పున మూలగాఉన్న ఒకద్వీపకల్పము. సముద్రము యీదేశముయొక్క భూభాగమును అనేక ప్రదేశములలో తొలిచివేయడమువల్ల ఓడలు నిలవడానికి తగిన ప్రదేశములు అనేక చిన్న చిన్న ద్వీపకల్పములలో స్వాభావికముగా ఏర్పడ్డవి. దేశమంతా పర్వతమయము. వలయాకృతి వహించిన పర్వతపంతులు దేశాన్ని వివిధ భాగములుగా విభజించినవి. ఎక్కడనుంచి చూచినా పది మైళ్లలోపల పర్వతములూ నల్లమైళ్లలోపల సముద్రమూ

కనబడుతూ ఉంటుంది. కొండలనుంచి శీఘ్రగతిని ప్రవహించే నెలయేళ్లు తప్ప వ్యవసాయమున కనుకూలమయిన నదులు లేవు. మురుగునీరు బయటకు పోవడానికి అవకాశము లేనందువల్ల అనేక ప్రదేశములు లేమతోనూ దొంగ యూబులతోనూ ఉండేవి. ఇందువల్ల చాలా అపాయకరముగానూ అనారోగ్యముగానూ ఉండేది. అయినప్పటికీ అనుకూలమయిన శీతోష్ణస్థితి, నేత్రానందకరములయిన ప్రకృతిసౌందర్యముతో నిండిఉన్న ప్రదేశములూ ఉన్నవి. కాని అగ్ని పర్వతములున్న ప్రదేశములు సమీపములో ఉండడమువల్ల భూకంపములవల్ల బాధలు నేటికిని కలవు. లోపలిపర్వతపంక్తులూ వెలుపలిసముద్రమూ దేశాన్ని శత్రువునుంచి రక్షించినా వలయాకారములయిన పర్వత పంక్తులు మండలములుగా విభజించడముచేత ఒక్కసారి ప్రవేశించిన శత్రువును వెలుపటికి తరమడానికి దుస్తరమే కాకుండా అతడు దేశమంతా ఆక్రమించడానికి అవకాశమునూ ఉంది. మనుష్యున కాహారసౌకర్యములు ఏమీ లేవు. తెల్లవారి లేస్తే తిండికి వెతుకవలసినదే. అక్కడ కొన్ని పండ్లు దొరికినా అవి ఒకలెక్కలోనివి కావు. సముద్రానికి పోయి చేపలు పట్టుకోవడమో, కొండకో కోనకో పోయి జంతువులను వేటాడడమో తప్ప మరి గతి కనిపించదు. తెల్లవారి లేచి తిండికి పాకులాడుతూ కడుపు చేత పట్టుకొని బయటకు బయలుదేరినవాడు తిరిగి ప్రాణాలతో యింటికి వచ్చేదాకా నమ్మకము లేదు. ఒక్కరోజు బయటకు పోవడము మానివేస్తే కడుపు కాలి చావవలసినదే. అందువల్ల జీవితము దుర్భరముగా ఉండేది. కొండా, అడవి, సముద్రమూ, భూమి, పీటిల్లో ఏదో మ్రోరమయిన మహాశక్తి దాగిఉందని, అది మనుష్యునికి ఎప్పుడూ ఏదోవిధమయిన అపకారము చేస్తూఉంటుందని భావించేవారు. అందుచేత భగవంతుడు దయామయుడనీ, సౌందర్యరాశి అనీ, న్యాయమూర్తి అనీ ఎన్నడూ అతనికి తోచేది కాదు. అనుక్షణమూ ఏవంక తిరిగినా ప్రకృతి అతన్ని ప్రతిఘటిస్తున్నట్టే కనబడుతూ ఉండేది. ఏరోజు

కారోజు తిండి బ్రతుకూ కూడా నిశ్చయము కాకపోవడముచేత మనస్థిమితము ఎన్నడూ ఉండేదికాదు. తన ప్రయోజనీత్యముచేత తానే ప్రకృతితో పోరాడి దాన్ని భేదించో ఛేదించో తనకు కావలసినవాటిని బలవంతముగా లాగుకొనవలెననే స్వభావము అయిపోయింది. ఎంతో కష్టపడితేనే కాని ఏదిన్నీ లభించేదికాదు. కాబట్టి అతనికి వంచి పట్టుదల, చురుకుతనము, శరీరపాటవము మొదలయిన యోగలక్షణాలు అభివృద్ధి. ఇందువల్ల అతడు దేన్ని చూచినా వ్యావహారికదృష్టితో చూచేవాడే కాని పారమార్థికదృష్టితో చూడలేకపోయ్యేవాడు. తుద్బాధ, మృత్యుభయము, ఎప్పుటి కప్పుడు అతన్ని పీడించడము వల్ల అతనికి ప్రకృతిపరమేశ్వరులు పరమశత్రువులవలె కనబడుతూ ఉండేవారు. ప్రకృతిసౌందర్యము అతనికి ఆనందము కలిగించడానికి బదులు వెక్కిరించిన ట్లుండడమువల్ల అతని హృదయాన్ని ఆక్రమించలేకపోవడమే కాకుండా పగటుకామాడా కనుపించేది. ఆకారణము చేత ప్రకృతిరహస్యములను జీవేశ్వరసంబంధమును యోజింపతగిన పరిస్థితులు కాని, అనుకూలమయిన దృష్టికాని అతనికి లభించలేదు. అతని తలపులూ పలుకులూ చేతలూ అతని వ్యావహారికదృష్టిని అనుసరించేఉంటవి.

జాతకశాస్త్ర రీత్యా కూడా ఈరెండుదేశముల దృష్టులూ ఇదేవిధముగా ఉంటవని అనేకజ్యోతిషాస్త్రజ్ఞులే తల్లెలు తెలిపిఉన్నారు. ఆవిషయములను దిశ్శాస్త్రముగా రాబోయే వ్యాసములో కనబరుస్తాను.

ఇంతవరకూ ప్రాచ్యపాశ్చాత్యదృష్టులకు కల భేదమూ, ఆభేదమునకు గలకారణమూ తెలపడానికి ప్రయత్నముచేసినాను. ఈభేదమే వారి జాతీయజీవితములూ, మతసాంఘికసంస్థలూ, సారస్వతములూ, శాస్త్రములూ, కళలూ మొదలగు వాటియందు మాత్రమే కాక వారి వైద్యసంప్రదాయములందు కూడా ఎట్లు ప్రతిబింబితములైఉన్నవో ముందు కృత్యముగా వ్యక్తము చేస్తాను.

రాయప్రోలు వెంకటరామ సోమయాజులుగారు

149



రాయప్రోలు వెంకటరామసోమయాజులుగారు

ఇరువదియారు వత్సరములు నిజాంరాష్ట్రము హైద్రాబాదునందలి యున్నతకలాశాలలో, సంస్కృతాంధ్రశీతము నధిపసించి, ఉభయభాషలయందును ననమానపండితుడై బహుగ్రంథ నిర్మాత యయ్యి వివక్షుడగుటచే, సనాతనమతోద్ధారకుడై, కొలది దినముల క్రిందట నుపకారవేతనము నొందిన శ్రీయుత వేంకటరామసోమయాజులుగారు శ్రీ. శ. ౧౮౭౫ సం. మార్చి నెలలో మిక్కిలి ప్రాచీనమైన యొక యాంధ్ర వైదిక కుటుంబమున జనించిరి. వీరివంశనామము వరంగల్లు రాజ్యరమాధురంధరుడగు చెండన ప్రోలరాజుచ్చిన యగ్రహారమునుండి వచ్చెనని వీరిగూతము. ఈవంశము ప్రశమమునుండియు నోరుగల్లురాజ్యమున నుండిన దియ్యమహమ్మదీయు లారాజ్యమును స్వాధీనపరచుకొనిన వెనుక వేశాంతరము (గుంటూరు) నెడలవలసినచ్చెను.

వీరి తండ్రితాత లందరును వైదికకర్మనిష్ఠాగరిష్ఠులై సోమయాజులై వరలిరి. వీరిని తండ్రిగారతి బాల్యముననే వేదవాక్యోచ్ఛారణమున దక్షుల నొనర్చిరి. వీరి

గ్రామ మొకమారు పుష్పగిరి సీతాధిపతులు వేంచేసినపుడు బాలురగు వీరివేదోచ్ఛారణమున కచ్చేరువంది పితృసహితముగా వీరికి తమయూస్థానగజముపై స్థాన మొసంగిరట. దీని బాల్యమునుండియేవీరికి క్తిసామర్థ్యములు సువిదితములు. వీరికి మిక్కిలి బాల్యముననే పితృవియోగము తటస్థించెను. అప్పటికే వైదికవిద్యయుం దాదరము తగ్గుచున్నందున వీరితల్లిగారు వీరికి రాజకీయవిద్య చెప్పింపసెంగి, యది బహుధనసాధ్య మగుటచే వీరికిని వీరిసోదరునికిని (వారిస్వంతు దివంగతులైరి) తమ స్వల్పకుటుంబాస్తిని విక్రయించి చెప్పించెను. పేదకుటుంబ మగుటచే నప్పుడప్పుడు గల్గెడి యంతరాయములతో నెట్లెట్లోవీరు పట్టపరీక్షవరకు చదివి మొదట చెద్దరుపూటు గవర్నమెంటువారి యున్నతపాఠశాలయం దుపాధ్యాయ పదవిని స్వీకరించి కొన్నివత్సరము లచ్చటనుండి తదనంతరము నిజాంకళాశాలలో నాంధ్రగీర్వాణ విద్యాశీకము నధిష్ఠించిరి. మధ్యకాలములో, ౧౮౯౬-వ వత్సరమున వేదాంతగ్రంథపఠనముచే వీరికి వైరాగ్యము జనించి ప్రప్రశంస నిచ్చుకల్గెను గాని సురువర్ణుల సలహా గొని కర్మసన్న్యాసము కంటె కర్మయోగము విశేషమును గీతావాక్యమును స్మరించి వీరట్టి ప్రయత్నమునుండి విరమించిరి. అప్పటినుండియు జీవితమున జనకమహారాజు నాదర్శముగ గొని నిరభినందికర్మాప్రాప్తానము నాచరించుచు, శిష్యులకు పాఠముల గరపుచు, విద్యుక్తముగా జీవితమును గడపుచున్నారు. వీరి స్వచ్ఛజీవితము వీరి దుస్తులలో ప్రతిబింబితమై యున్నది. వీరి మనస్సంతృప్తి వీరి నిరంతరమందహాసభూషితవదనము చాటుచున్నది. నిరాడంబర జీవనము వీరియాదర్యము.

వీరిప్రతిభ సర్వతోముఖము. వీరు రచించిన గ్రంథముల విలకించిన నిది విదితము కాగలదు. భూగోళ

శాస్త్రము, రసాయన శాస్త్రము, మొదలగు వానిపండితేజాంతముచరకు వీరిపాండిత్యము వీరిగ్రంథములవలన స్పష్టము. మహారాష్ట్రకవివర్యుడగు మోరోపంతు వ్రాసిన “కేకావళీ” యను నత్యుత్తమపద్యకావ్యమును వీర్రాంధ్రగీర్వాణములలోని కనువడించి మించిరి. మేక్సియరు మహాకవిరచితముగు ‘టెంపెస్టా’ అను నాటకమును ‘మహారాంధ్రభారతి’ యను నామముతో వాండ్లికరించిరి.

వయోవృద్ధులగు వీరితల్లి గారిప్పటికిని బెజనాడ పట్టణమున నొక సంస్కృత పాఠశాలను నడుపుచున్నదన్న వీరి కుటుంబముయొక్క దృక్పథము తెల్లము కాగలదు. వీరు ఆరోగ్యసంపన్నులయి తమజీవితకేవలమును స్వార్థపరార్థములకొర కుపయోగించుచుండురు గాత యని సత్యముగా ప్రార్థించుచున్నామి.

(గు. నీ.)



గడగంతు (Pole Jump) మదరాసు

కొచినువారగు శ్రీ సి. కృష్ణదాసుగారు. వీరికి మొదటి బహుమతి లభించినది,



నేటి భారతరమణులు

దేశాభివృద్ధికయి నేటి భారతరమణులు కావించుచున్న సర్వవిధములగు కార్యములగు గూర్చి శ్రీ పి. సత్యనాథను కన్య 'యంగ్' బిల్డిర్ పత్రికయం దిట్లు వ్రాసెను.

భారతవర్ష యువంశి స్త్రీ ప్రపంచమునందు ప్రజ్ఞావిజ్ఞానములు త్వరితముగ వ్యాపించుచున్నవి. మన దేశమునం దుత్తమజాతులం దెప్పుడును సభ్యత కారవడి యుండలేదు. కాని జనసామాన్యమునందు విద్యావ్యాప్తి లేకుండెను. ఆగునికవిద్య ఆలోపమును తీర్చెను. ఇప్పుడు మనదేశమునం దెన్నియో నారీకళాశాలలు పాఠశాలలు తలయెత్తుచున్నవి. వానియం దెందరో కన్యలు విద్య సభ్యసించుచున్నారు. చాలమంది ప్రవేశము గోరుచుండుటచే నెందరినో చేర్చికొనుటకు వీలు కలుగుటలేదు. ఏబదిఏండ్లక్రిత మిటు లుండలేదు. అప్పుడు స్త్రీ యున్నత విద్యాభ్యాసమునకు తలపెట్టుటయే అబ్బురముగ నుండెను. అప్పటికి నిప్పటికి నెంత తారతమ్యము? నూతనదశ యెంతలో తలయెత్తుచున్నది?

స్త్రీలలో విద్యావంతులు నేడు చాలమంది తలయెత్తుచుండుటచే వారు సంఘసేవ చేయుట కెక్కువ యవకాశము లుదయించుచున్నవి. స్త్రీలు చాలమంది విద్యాలయ నిర్వాహకురాండ్రుగ నున్నారు. వారు దక్షతతో వానిని నిర్వహించుచున్నారు. స్త్రీలెందరో వైద్యవృత్తి నవలంబించి ప్రజాసేవను చేయుచున్నారు.

స్త్రీ లెందరో విదేశములకేగి యున్నతజ్ఞానము నార్జించుచున్నారు. వారికి విద్యాపేక్ష యతిశయించెను.

వారు కేవలము పరీక్షలందు కృతార్థత పొందుటతో తృప్తిపొందక జ్ఞానార్జనాతత్పర లగుచున్నారు. కేవలము కన్యలే కాక వివాహితలై గృహిణులైనవారును దేశాటనము చేసి లోకానుభవమును జ్ఞానమును పొందవలయుననెడి తత్పరత్వమును కనుపరచుచున్నారు.

స్త్రీలయందు స్వాతంత్ర్యాభిలాష పెరుగుచు వారు పురుషులతో సరిసమాన హక్కులను గోరుచున్నారు. కొందరు పాశ్చాత్యచారముల యనుకరణమును గోరుచున్నారు. ఇట్టి దగత్యము కాదు. పాశ్చాత్యమకరణోత్సాహమునందు వారు తరచు హద్దు మీరి పోవుట కలదు.

అట్టివారేమి, వారికంటె కొంచెము మితభావాదర్శములు గలవారేమి, యుత్తమకార్యములు నిర్వహించుచు సంఘసంస్కరణమును కొనసాగించుచున్నారు. దురాచారములను వారు పారద్రోలుచున్నారు. స్త్రీలు కొందరు శాసనసభ్యురాండ్రై యున్నారు. వారికి మునిసిపలు సభ్యత్వములు కూడ కలవు. జిల్లాబోర్డు విద్యాసంఘములందు వారికి సభ్యత్వము లున్నవి. ఇవి ౩౦క యెన్నియో గౌరవోద్యోగములు నెరవేర్చుచున్నారు.

రాజకీయరంగమునందును నారీమణులు వెనుకబడి యుండలేదు. వా రద్భుతత్యాగములు చేసి దేశోన్నతికి పాటుపడుచున్నారు. స్వదేశీ ప్రచారమునకు స్త్రీ లెక్కువగ కృషిచేయుచున్నారు. అస్పృశ్యతనిరూపమునకు వారు సర్వవిధముల పనిచేయుచున్నారు.

నేటి స్త్రీల సంచలనమును పాటించినప్పుడు వారు వెనుకబడి యుండలేదని తేలును. వా రసమర్థు

రాండ్రై) ముండులేదు. పూర్వము వారియం దెట్టి భావము లుంకినను ఇప్పుడు డబ్బి యన్నియు పోయి వారభ్యున్నతికి ముందుకు దుముకుచున్నారనుట నిశ్చయము!

సోవియటురష్యాలో స్త్రీలు

సోవియటురష్యా ఆధునికులకు యాత్రాస్థలమై పోయినది. సైన్యహావేకిన్సు అను పాశ్చాత్య మహాశయు డీమగ్యనే తన రష్యాయాత్ర ముగించినాడు. కార్మిక యుగము (Labour Age) అను ఆంగ్ల పత్రికలో 'రష్యాలో స్త్రీలు' అను శీర్షికక్రింద హావేకిన్స్ గారిట్లు వ్రాయుచున్నారు:

“మేము వినాహములు, విడితములు లెట్టరుచేయు కచేకి వెళ్లి నాము. ఆదేశములో వినాహములకు ఏమీ అడంబరము లేదు. ఇఘాకరు లిర్వరూ కచేకి వచ్చి తాము గూ సంతకముల వయస్సు దాటితిమని రూపుచేయవలెను. ఏవిధమైన తీవ్రమగు వ్యాధులు లేవని రూఢిపరచి కొన్ని కాలతములు సంతకము చేయగానే వినాహము పూర్తియగును. రూపులలో తకరారులకు చూపునెలల శిక్ష.

ఒకపోట్టుకార్డు సహాయముతో భార్యాభర్తలలో నెవరైనను విడితములు పొందవచ్చును.

గల సంతకములవరకు పిల్లలను తండ్రియే పోషించవలెను. ఎవరి యాజమన్యము కింద పెంచవలెనో కోర్టువారు నిర్ణయించెదరు.

తదితర పశ్చిమ దేశములలోవలె బహిరంగ ప్రదేశములలో స్త్రీపురుషులు అనుమానాస్పదములగు అన్యోన్యసంభాషణాది క్రియలలో ప్రవర్తింపరు. స్త్రీలు తమ సౌందర్య శృంగారాది విషయములపై నంత ఆసక్తి చూపరు. అత్తరులు, సువాసన తలనూనెలు, ముఖపు మెరుగులు, మొదలగు అలంకారద్రవ్యములు ఆదేశపు పట్టణములలో అంతవీరివిగా చలామణీకావు. మాతో యాత్రా రథమై వచ్చిన స్త్రీలు రషియను పురుషులెవ్వరూ తమను కన్నెత్తిచూడనైన లేదని విచారించుచున్నారు. కేళీవన

మునకుకూడ వెళ్లి నాము. తక్కిన పాశ్చాత్య దేశములలో కేళీకావనములంగునూ, ఉద్యాన వనములంగునూ, గుంపులుగూడిన స్త్రీపురుషులలో విచిత్రములయిన కామవికారములు గాంచుట పరిపాటి. కాని రష్యాలో స్త్రీపురుషు లట్టి నీచక్రియలయం దాసక్తి చూపించునట్లు లేదు. అట్టి అనిసీకులు సంఘములో నిరసించబడును. ఆర్థికపునర్నిర్మాణమునం దప్రమత్తులై పనిచేయుచున్న ఆధునిక రషియనులకు అట్టియప్రస్తుత చేష్టలు వికారముగ తోచును. స్త్రీపురుషులు అన్యోన్యలోలరు కారు. ఇట్టి నీతివంతమున ఆరోగ్యవిహ్నుములు అనేకము లీదేశమందు చూడనగును.

తరువాత “ప్రాఫిటాబ్లియరు” అను దుశ్చరిత్రలగు స్త్రీల రక్షణమందిరమునకు పోతిమి. దుర్విసేతలగు స్త్రీలను సన్మార్గములోనికి మరల్చి వారికి జీవనోపాధి కలిగించి సంరక్షించుటకు, సంఘ సంస్కారలగు దేశసేవకులచే ఈసంస్థ నిర్మించబడినది. పోలీసువారికిగాని, ప్రభుత్వమునారికిగాని దీనితో నేమీ సంబంధములేదు. ఈసంఘసభ్యులు దేశములో ప్రచారము చేసి, పిఠులు, వాడలు తిరిగి అట్టిస్త్రీలకు నీతిబోధ గావించి రక్షణ మందిరమునకు తీసికొనివత్తురు. జీవనోపాధి లేని పల్లటూరి పడుదు లే ఈవృత్తి నవలగించుచుండిరి. రోగసీడితలై, చివర కనాదలై జీవములు చాలించుటతప్ప వీరికి వేరు తరణిసాయము లేదు.

రక్షణమందిరమువారు అట్టి వారిని గ్రహించి రోగచికిత్స గావించి జీవనోపాధి చూపుచుందురు. మందు పుచ్చుకొను కాలములో పనిపాటులు చేయగలవారికి ఉదయము రంగంటలు మొదలు సాయంకాలము రంగంటలవరకు ఫ్యాక్టరీలో పనిచేయింతురు. గుంపులు గుంపులుగా ఒకే నోట పనిచేసిన వారి కాభిజాత్యము కల్గునేమోనని వేరు వేరుగా పంపుదురు. కాయకష్టముచే పొట్టకు సంపాదించుకొనుటకు నేర్చుకొన్న రక్షణమందిరములోని స్త్రీలు తిరిగి దుర్మార్గమునకు మరలట లేదు. పనిలేక సోమరులగు సంపన్నయువకులు వీరి నాదరించుచుండిరి. సంఘవైరులగు వారి నుండి ఈఅనాధలను వేరుచేయుగానే ఈవృత్తి నెమ్మదిగా నశించుచున్నది.

౧౯౩ సంవత్సరములో మాస్కో పట్టణములో వ్యభిచారిణులు ౨౦,౦౦౦ మంది ఉండిరట. కాని ప్రస్తుతము వారిసంఖ్య ౪౦౦ మాత్రమే. ప్రబలమగు దుర్విసీతి సమసిపోవుటకు సంఘసంస్కారులను నేవాసక్తియే కారణము.

మాస్కోజిల్లాలో నేడు ౬౦౦మంది వ్యభిచారిణులున్నారు. వారుమాడ ఒక్కొక్కరే ఉచితవైద్య సహాయమునకై రక్షణమందిరమునకు వచ్చుచున్నారు. వచ్చినవారు తిరిగిపోవుటలేదు.

కమ్యూనిజమ్ ప్రపంచమునకు పట్టిన పెద్దవ్యాధి యని ధనవంతులు మనకు బోధించుచున్నారు. కాని పై చెప్పబడిన సుగుణములవంటి వన్నియో కమ్యూనిజమ్లో కాననగును.



జర్మనీ వ్యవసాయపరిస్థితులు; రైతుల దీక్ష

భారతదేశ పరిస్థితులను, జర్మనీదేశ పరిస్థితులను ఎంతయో వ్యత్యాసము కలదు. జర్మనీ రైతులు తమవృత్తియంద ప్రమత్తులై తదేకదీక్షతో నుందురు. గృహ నిర్వహణమునను అటులనే ప్రవర్తించెదరు. భారతదేశపు రైతులు ఆ సదుమ పంట కాలములోనే వ్యవసాయము చేయుదురు. తక్కిన మాసములయందు ఊరక యుండవలసివచ్చును.

అందుచేతనే మహాత్ముడు చరఖామంత్రము నుపదేశించెను.

జర్మనీలో అటులు కాదు. వ్యవసాయమును ఒక వ్యాపారముగ వారు తలంపరు. ఆ వ్యాపారము లాభకరముగ నుండుట మానినవెంటనే దానిని విడిచిపెట్టరు. జర్మనీలో ముఖ్యముగ జాతీయపరిశ్రమలలో వ్యవసాయమును ఒకటిగ పరిగణింపబడుచున్నది. జర్మనీ యుద్ధమునకు పూర్వము వ్యవసాయము నిదానముగ యభివృద్ధిగాంచెను. అయ్యది తాత్కాలికముగ ఊణించినను యుద్ధానంతరమున మరల సభివృద్ధి గాంచెను. పంట ఇంత ఎక్కువగా పండుటకు వారు క్రొత్తపద్ధ

తుల నవలంబించి క్రొత్తవ్యవసాయమునకు భూమి కొంచెముగ నుండుటచే ఆ కొద్దిపాటి భూమిలోనే ఎక్కువ పంటను బడయుటకు తోడ్పడు పద్ధతులను అవలంబించిరి. వ్యవసాయ సాధనము లన్నిటిని యభివృద్ధిచేసి క్రొత్త ఎరువులను ఉపయోగించిరి. ప్రకృతి పరిస్థితుల ననుసరించి పంటలను ఒక పంటపెనుక ఇంకొక రికపు పంటను పండించిరి. ఇట్టిపద్ధతులవలన పంట ఎక్కువయ్యెను కాని యుద్ధభారముచే ప్రజలు భూములపయి శ్రద్ధనని కృషి తగ్గించుటచే భూమిసారము తగ్గెను. దానివలన ఏర్పడిన ప్రతిమాలపరిస్థితు లింకను అంతరించలేదు. జర్మనీ అంతటను వ్యవసాయ పరిస్థితులు ఒకే రీతిగ లేవు. భూసారము శీతోష్ణపరిస్థితులు పంట విక్రయమునకుటన్న ఆవకాశములను బట్టి వ్యవసాయము సాగుచుండును.

జర్మనీలో తూర్పుభాగమున ఎండ తక్కువ విస్తారముగ నుండును. శీతోష్ణ పరిస్థితులు మారుచుండును. నిలకడగా నుండవు. ఈ ప్రదేశమున భూములు విస్తారముగ గలవు. మైదానములు పెండు. వ్యవసాయపు జిల్లాలలో పరిశ్రమలు లేవు. అందుచే జనసంఖ్య విస్తారముగ లేదు. చాలభాగము లందు భూసారము అంత మందిదికాదు. భూమి ఇసుకతో గూడుకొన్నది. మరి యితర స్థలముల మంచిపంటను ఇవ్వగల భూములు గలవు. ఉరలగడ్డలు ముఖ్యముగా పండును. మధ్యజర్మనీలోను ఫలవంతమగు తూర్పు జర్మనీ భాగములందును గోధుములు చెఱుకుపంటయు విస్తారముగ నుండును. పశ్చిమోత్తరజర్మనీలో చల్లగా నుండును. శీతోష్ణపరిస్థితులందు అంతగా మాగ్నండదు. వేసవి అంత వేడిగా నుండదు. భూములు సారవంతములు గావు. బంజరుభూము లనవచ్చును. పట్టిగడ్డి, పచ్చిక, గుఱ్ఱములు తిను ఆహారము లభించును. ఈ ప్రాంతమందు ఇవే ముఖ్యముగ లభించును. పశువులు పందులు బాగుగ పెంచబడును. రైతుల ధాన్యపుపంట బహుస్వల్పముగ నుండును. ఎట్టి పంపకము లేకనే భూములు జ్యేష్ఠకొమారునకు దాఖలుపడును. శతాబ్దములకొలది ఆకుటుంబములోనే మంచిభూము లుండును.

జర్మనీ పడమర దక్షిణ భాగములందు పరిస్థితులు వేరు. ఈ ప్రదేశమున పర్వతములు మంచి ఆకర్షణీయముగు లోయలు కలవు. భూములు పెక్కుచీలికలుగ జేయబడినవి. ఏకచెక్కలుగ నున్న భూములు తక్కువ. చిన్నచెక్కలే ఎక్కువ. కుటుంబములో పంపుళ్లచే ఇట్టి చిన్నచెక్కలు ఏర్పడుచుండుటవలన దక్షిణ పడమర జర్మనీలో పంట విక్రయమును అవకాశములు విస్తారముగ గలవు. లోయలలో మరింత అనుకూలముగ నున్నవి. రైసులోయలో ఫలములు, ద్రాక్షతోటలు చక్కగ పండును. రైసునది కాలు ప్రవహించు భూములయందు కూడ ఈపంట బాగున్నది. గోధుమ న్యాపారము ఇచట విస్తారముగ నున్నది. కొన్నిచోట్ల పొగాకు పండును జర్మనీలో 3,2,10,200 అశ్వములు, 10,350,200 పశువులు, 200,22,300 పండ్లు, 3,200,200 గొట్టెలు కలవు. అడవులు చాల ముఖ్యము. 1,500 జనాభా ప్రకారము జర్మనీలో 3,00,000 ఎకరముల నేల అటవులతో నిండి యున్నది. చాలవరకు ఈ అడవులు ప్రభుత్వపాలనము నందే కలవు. జర్మను ప్రభుత్వ అటవీపాలన పద్ధతులు

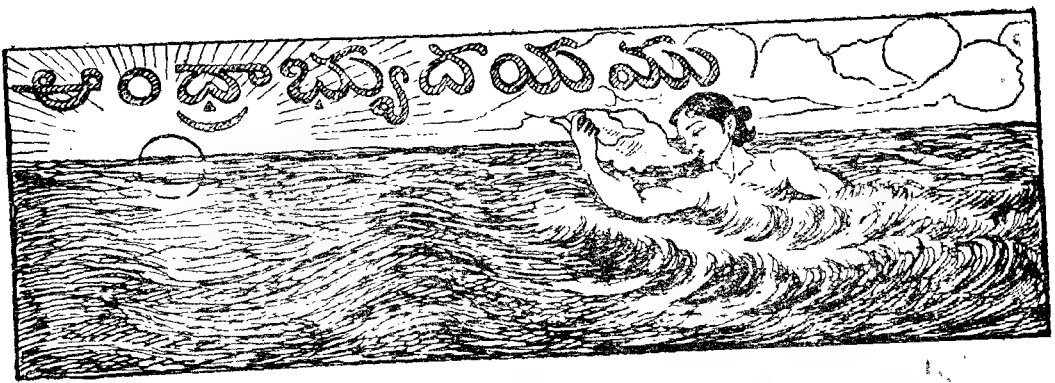
ప్రపంచ మందు ప్రసిద్ధిగాంచెను. ప్రత్యేకముగ వీటిని నేర్చుకొనుటకు విదేశీయులు జర్మనీకి పోయెదరు.

వ్యవసాయపరిపాలనము తత్సంబంధమును పనులన్నియు వ్యవసాయసంఘమువారి హస్తగత మైనవి. అనేకరకముల వ్యవసాయపాఠశాలలు ఎన్నియో కలవు. వ్యవసాయకళాశాలలందును, విశ్వవిద్యాలయములయందును వ్యవసాయవిద్య నేర్పెదరు. వీటిలో ప్రత్యేకముగ వ్యవసాయశాఖల నేర్పాటుచేసిరి. వ్యవసాయపరిశోధనలు ఈసంస్థలలోనే గాక ఇతరసంఘములవారిచే కూడ జరుపబడుచున్నవి. ప్రభుత్వమువారి రెంథయు ఈ విషయమై శ్రద్ధవహించుచున్నారు. ఇటీవల జర్మనీ వ్యవసాయపంటసరుకులను ఎంతయో యభివృద్ధిచేయుటకు ప్రభుత్వమువారు విశ్వప్రయత్నములను సల్పిరి. వ్యవసాయదారులు చాల ప్రతికూలముగ ఏర్పడుట చేతను పన్నులభారము హెచ్చిపోవుటచేతను 1923 నుండి వ్యవసాయము కష్టపడెనుం దున్నది.

ప్రతిసంవత్సరము వ్యవసాయ ప్రదర్శనములు జరుగును. ముఖ్యముగ జర్మను వ్యవసాయసంఘమువారు తమ ప్రదర్శనములను గావించెదరు.



చెలిమి కలిమి డాక్టరు మోహనరంగంగారు తీసిన ఫోటో.



శ్రీ అంకాల వెంకటసుబ్బరావుగారు



ఆంధ్రదేశమున నెన్నికగన్న చిత్రకారులలో నొకరగు శ్రీ అంకాల వెంకటసుబ్బరావుగారు భీమవర నివాసులు. అచ్చటి ఉన్నత పాఠశాలయందు చిత్రకళా బోధకులుగ నున్నారు. నవీన భారతీయ చిత్రకళావైఖరి ననుసరించి నీటిరంగులతో 'మోహినీ', 'బావిచెంత', 'అచ్చర', 'తత్వక', 'శ్రీమహావిష్ణు', 'దీప్యన్తము', 'పురుషోత్తమ', 'పుండరీకాక్ష' మొదలగు చిత్రములను రచించిరి. వీరిచిత్రములు బొంబాయి, బెంగళూరు, ధార్వాడ్, రాజమహేంద్రవరము, చెన్నపురము మొదలయిన నగరములయందు జరిగిన చిత్రప్రదర్శనముల పాగడ్డను గవినవి. రెండుమూడు బహుమతులను బడసి

నవి. రెండుచిత్రములు మైసూరువివాహము నలంకరింప విశ్రీతములయినవి. 'మోహినీ', 'బావిచెంత' అనుచిత్రములు భారతీయందును, 'అచ్చర' అనుచిత్రము ఆంగ్ల పత్రిక సంవత్సరాదిసంచికయందును ప్రకటితములయినవి. వీరిరేఖాచిత్రములు కొన్ని భారతీయందు ముద్రితములయినవి. ఇతోధిక సుందరచిత్రముల నీచిత్రకారుని తూలీక సృష్టింపగలదను నూచనలు తచ్చిత్రములయందు కానుపించుచున్నవి.

శ్రీ కె. రఘురామయ్యగారు



లక్ష్మీ విశ్వవిద్యాలయ పుటాండ్రవిద్యార్థి. అఖిల భారతవిశ్వవిద్యాలయోపన్యాసముల పోటీయందు జయము బడసినవారు. వీరికి ప్రథమబహుమతి బంగారుపతక మొసగబడెను.

శ్రీ యస్. వి. యస్. రామారావుగారు

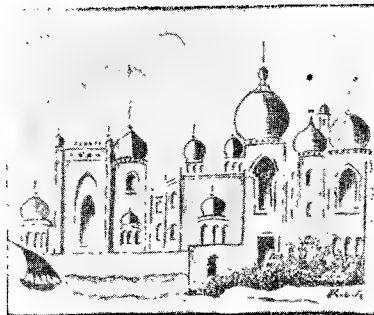


చెన్నై పురపు లలితకళాసంఘమువారి నలుబడెనిమిదవ చిత్రప్రదర్శనమున సుద్దరంగులతో (Pastors) వీరు చిత్రించిన రూపచిత్రమునకు లలితకళాసంఘమువారి ప్రశంసపహుమతి (రూ. 50) లభించినది.

శ్రీ న్యాయవతి శ్రీనివాసరావుగారు

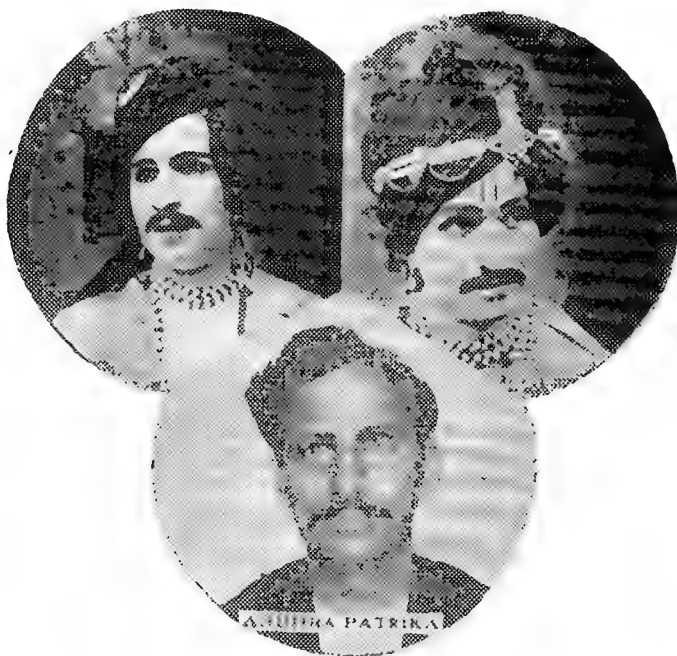


ఈమధ్యనే విశాఖపట్టణమునందు జరుపబడిన అఖిలభారతస్వదేశీ వస్త్రాదిప్రదర్శనమున వీరికి శిల్పమునకుగాను ప్రశంసపహుమాన మొసంగబడినది. మఱియు అద్దపు డట్రములపైవేసిన వర్ణచిత్రములకై యొకప్రశంసా పత్రముకూడ వీరి కొసంగబడినది.





152



తూములూరి శివకామయ్యగారు

నెల్లూరుపుర నివాసు లగు శ్రీ శివకామయ్యగారు (క్రిందిచిత్రము) కాల్లూరి గోపాలరావుగారు రచించిన 'వాల్మీకి' నాటకమున 'ప్రాచేతన' పాత్రమును (కుడివైపు చిత్రము), శ్రీ గుండ్లమెడ వెంకటసుబ్బారావు రచించిన 'ఖిలీ రాజ్యపతనము' నాటకమున 'ఖిలీ' పాత్రమును ధరించిరి. పైన కేర్పానినపాత్రము లా నాటకములయందు ప్రధానపాత్రములు. ప్రధానపాత్రనిర్వహణము సమర్థు డగు నటకునికిమాత్రమే సాధ్యము గా గలదు. శివకామయ్యగారు ప్రధానపాత్రములను ధరించి రంగమున కెక్కిరన్న వారి సామర్థ్యమును వేరుగ వేరు కొనుట నావశ్యకము.



శ్రీమతి రెడ్డి లక్ష్మమ్మగారు

సత్తికొండతాలూకా కో-ఆపరేటివ్ సంఘములకు అధ్యక్షురాలు, కో-ఆపరేటివ్ బ్యాంక్ కి డైరెక్టరు నయిన యీ శ్రీమతి కర్నూలు జిల్లా బోర్డు మెంబరుగా నియమింపబడెను.

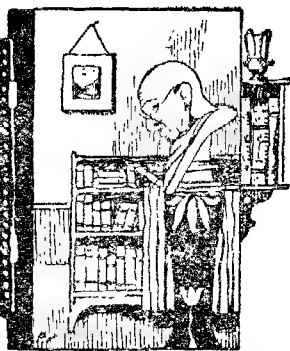


శ్రీమతి ఆచార్య సతిగారు

ఈమహిళామణి చెన్న పురమున గౌరవస్వ్యాధిగాధి కారిణిగా నియమిత యయ్యెను.



విమర్శనము



స్వ స్వ ము

గ్రంథకర్త: నందివాడ కామేశ్వరరావు గారు,
బి. యె., కాకినాడ.

రాయలు గై వైజు, రూ పుటలుగల చిన్న నాటకము. తలిదండ్రులు మొదలగు ఇరుగుపొరుగు దంపతుల ప్రేమచర్యములు సంభాషణములు చూచుటవలనను వినుట వలనను క్రీడాప్రాయముగు 2-12 సంవత్సరములలోనే బాలురకును బాలికలకును శాశ్వతవివాహప్రేమయొక్క అంకురము లుదయించునని చూపుటకే ఈగ్రంథము వ్రాయబడినది తోచుచున్నది. కాకినాడ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము, వెల తెలియదు. X. స.

My Experience as A Legislator :
(నాయొక్క శాసనసభానుభవములు)

వెల రు. 2-0-0.

డాక్టరు ముత్తులక్ష్మిరెడ్డి సతీమణిగారు, బి. యె.,
ఎమ్. బి. సి. యమ్.

తా మెట్టిసంఘములలో శాసనసభ్యురాలును శాసనసభా ఉపాధ్యక్షురాలును నైనదియు, యేయే బిల్లులవిషయములో నెట్లు ప్రసంగించి శ్రమపడినదియు ఆంగ్లేయభాషలో డెమోన్స్ట్రేషన్లు సుమారు 210 పుటలలో విస్తరించి వ్రాసినారు. ఆమెయొక్క దేశాభిమానము, స్త్రీజనోద్ధానాభిలాష, ఆరోగ్యవిషయముల యందలి శ్రద్ధ, నవీనభావ తరంగములయందు పక్షపాతము, మొదలగు లక్షణము లిందు అందముగ వ్రాయబడినవి. శైలి సుమధురము, సులభము, ధారాతుల్యము నైయున్నది.

దీనిని పఠించినవారికి మంచి రాజకీయపరిజ్ఞానము కుదురును. మదరాసు కర్రెంటుథాటు ముద్రణాలయమున, (ప్రింట్ చేసు) ముద్రితము. X. స.

శ్రీగౌతమక్షేత్ర (బుగ్గ) మాహాత్మ్యము

గ్రంథకర్త: శతావధాని దోమా వేంకటస్వామి గుప్తగారు, క్రిష్టియను కళాశాల, మద్రాసు. క్రొనువైజు సుమారు 120 పుటలు. వెల రు. 0-10-0.

మునివర్మడుగు గౌతముడు తనసతికిని ఇంద్రునకును శాపములిచ్చి తీర్థయాత్రాపరుడగుటయు, ప్రమాదవశమున గోవును సంహరించుటయు, దానిని బ్రతికించుటకు తపస్సుచేసి గౌతమిని భూలోకమునకు రప్పించుటయు, గౌతమీప్రవాహము, తత్తీర్థ పుణ్యక్షేత్రముల మాహాత్మ్యము, మొదలగు విషయములు సులభముగు శైలిలో శివభక్తిరసపోషకముగ వ్రాయబడినవి.

X. స.

దస్తావేజుల మతలబులు

గ్రంథకర్త: కర్ణపాలెం కృష్ణరావుగారు. డెమోన్స్ట్రేషన్లు 20 పుటలు. వెల రు. 0-12-0.

ఇందు నోట్లు, రసీదులు, అద్దెచీట్లు, తపఖాలు, క్రయచీట్లు, పట్టాట్రాన్సుఫరులు, దత్తతాధికారములు వగైరా 30 విధముల పత్రములకు మతలబు లున్నవి. ఇది వ్యవహారస్తులకు చాలా ఉపయోగకరము. సాధారణజనులు కూడ దీని ననుసరించి తమ వ్యవహారములు చేసుకొన్నచో వ్యవహారస్తులవలన నెట్టి దగా కాని

కొంగువండ చూచుకొనగలరు. పులిపాటి రంగయ్య, బుక్కునెల్లరు, చీరాలకు వ్రాసి, పుస్తకములను బడయ నగును.

గ. న.

కి శో గ వీ రు లు

(Wolf Cubs)

గ్రంథకర్త: పరిగె వెంకటరమణ రావుగారు, బి. యె., బి. ఇడి. క్రొనునైజు ౭౬ పుటలు.

ఇది బాలభటులకు శిక్షణము నొసగగోరు వివిధ పాఠశాలల ఉపాధ్యాయులకు మిగుల ఉపయోగకరము. ఇందు దీక్షాస్వీకారము, తరగతులు, డిల్లు, చిన్నములు, మల్లు, ఆరోగ్యవిధులు, దేశీయగీతములు, ప్రథమసహాయములు మొదలగు విషయములు తేటతెనుగున వ్రాయబడినవి. ఏలూరు రామకృష్ణవీరసమాజము వారి చే ప్రకటితము.

గ. న.

మనస్సావ్యతంత్ర్యము—ప్రథమభాగము

(Rationalistic Free Thought)

గ్రంథకర్త: వల్లూరి సూర్యనారాయణరావుగారు, బి.యె., బి.యల్., యల్. టి., ఆడ్వోకేటు, కొవ్వూరు. క్రొనునైజు, ౧౬౦ పుటలు. వెల రు. ౦-౮-౦.

అప్పుడప్పుడు ప్రతికలకు వ్రాసిన వ్యాసముల నిట్లు సంపుటముగా ప్రకటించినారు. మతములను, ఆధ్యాత్మికశక్తిని, దైవప్రార్థనమును, దైవమును, దయ్యములను, పూజలను, కర్మకాండను మొగమోటుమి లేకుండ ఖండించి కృతకృత్యులైనారు. అనేకమంది విద్యాహీనులను విద్యాధికులను గూడ ఇట్టిభావములకు రోతనొందుదురని యెఱిగిపూడ తమ విశ్వాసములను ఢంకామీద డబ్బుకొట్టినట్లు ప్రకటించినారు. ధౌతిక శాస్త్రనేత్రలే మనకు ప్రమాణముకాని ఆధ్యాత్మిక చింత నాపరులు వట్టి భావదాస్యమునకు భాజనులై ప్రపంచమును దాస్యభావమున ముంచుచున్నారని వీరి వాదన. భగవంతుడు కర్మలను తప్పించలేకపోయినపు డతనిని

ప్రార్థించుట వ్యర్థమునుచున్నాడు. అసలు భగవంతు డెవడు? ప్రకృతి యుండగా వేరొకపురుషుని యొక్క యావశ్యకత యెచ్చట? అనిపూడ ప్రశ్నించుచున్నాడు. దయ్యములయందును భీతియే పితృపూజకు తద్దినములకు పునాదియనియు వ్యాసాదు లెల్లరును పారబడినవారై యనియు మోక్షాపక్తి స్వాధ్యప్రేరేతమనియు ధౌతికసంపదను వృద్ధిపరచుకొని సుఖసల్లాపముల నోలలాడుచుండుటయే మానవజీవితమునకు పరమావధియనియు పురాణాదులను వ్రాసినవారు తమ కేమియు తెలియకున్నను తెలిసినట్లు నటించియో నమ్మియో పుక్కిటికళ్ల నల్లి నృప్తి మొదలగు వానిని గూర్చి వింతవింత సిద్ధాంతములు వ్రాసినారనియు ఆఖరుమాట దైవవిశ్వాసమువల్ల జనించు ఆనందము కంటే అతనిని గూర్చి కాని తత్సంబంధ సిద్ధాంత గ్రంథములను గాని విశ్వసించకుండ వర్తించు మనస్సావ్యతంత్ర్యమునందే యొక్కన సాఖ్యము, శాంతి, ఘనత యున్నవనియు నెలవిచ్చిరి.

గ. న.

౧. శివతారావళి

చిన్ననైజున ౧౫ పుటలు. వెల తెలియదు. పద్యములు. భక్తిరసపూరితములు. ఆకుపుగ రచింపబడినవి.

౨. రామామృతము

పద్యములు. ఆకురచనములే. చిన్న ౬ పుటల పాత్రము. వెల తెలియదు.

౩. స్నేహలతా కవితాసంఘము

క్రొనునైజున ౮౮ పుటలు. వెల తెలియదు.

పై మూడుపుస్తకములను శ్రీ వాణిపేయయాజుల రామసుబ్బారాయణు గారు, బి. ఏ. (పెనిడెంటు, స్నేహలతా కవితాసంఘము, కొల్లాపురం, జటప్రోలు సానము) రచించినవి.

మానవప్రకృతి అనాదినుండియు కేవల ధౌతిక శక్తుల పరిణామములను ప్రశ్నింపగ చూచి తృప్తినొ

దక దాని కతీతమున శక్తిని ఆనందమును గోరుచు పరితపించుచున్నది. తనకొనంగబడిన ఇంద్రియాదులమూలముననే ఇంద్రియాతీతమున జ్ఞానము నెఱుంగ ప్రయత్నించుచున్నది. కేవల మైహికసుఖపరాయణులగు భోగులు, ఈ ప్రపంచమును ఇందలి స్థావరజంగమములనే సర్వమును అనుకొను పరిమితజ్ఞానసంతృప్తుల, తప్ప తక్కినవారందరును ఆమహాశక్తియొక్క అనుభవముకొరకు, ఇందువల్ల లూరించు మోహములను, వాంఛలను, విశాలతరమానవ సేవాసంకల్పములను గూడ అతిక్రమించి, తపశ్శాఖలై ఆధ్యాత్మిక చింతానిమున్నలై కఠినతలై తామసుకొన్న ఈశ్వరశక్తికి సాక్షాత్కారమునకై ప్రయత్నించి అనుభవములంది, వానిని ప్రపంచమునకు చాటినారు. ఇంద్రియాతీతజ్ఞానమును ఇంద్రియజన్యజ్ఞానమునకు నచ్చునట్లు సామాన్యభావలతో వ్రాయుట కష్టము కనుక అనేకకల్పనాలంకారములతో గూడి ఆ అనుభవములు వెలువడినవి. వాని నన్నిటినితూచా తప్పకుండ భౌతికపరముగ అర్థము చేసుకొన్నచో అజ్ఞానమునకు భావదాస్యమునకు బాల్పడకమానము. ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానానస్తలట్లు చేయక ఆసంకేతముల అర్థము నెరిగి అంచలి నూక్కురహస్యములను మాత్రమే పాటించురు. దీని నెఱుగుట మొట్టమొదట సాధ్యముకాదు. అంతమాత్రమున వాని ననలే త్రోసిపెట్టుట అవివేకము. బహుకాలపరిచయ, పున, మనన ధ్యానముల వలన నది లభ్యమగును. సాధ్యమైనంతవరకు వానిలో కొన్ని భౌతికశాంత సౌఖ్య శీవనమునకు మాడ సరిపడునట్లును ఆధ్యాత్మికాధిభౌతికములకు సామరస్యము కూడునట్లునే ఉన్నది. ఆధ్యాత్మికపు గొడవలే మాకక్కరలేదు, తత్ప్రయత్నములు చేసినవారును వారి సాక్షాత్కారములను వట్టిబూటకములు, అనువాదితోమాకు వాదనయే లేదు. అసలు చిరచ్ఛేదమును విమయములతోనే అంగీకారము లేనప్పుడు చర్చయెందులకు? ఒకరినొకరు మూర్ఖులనియు, మాఘులనియు, తిట్టుకొంటామా? ఇరువ్విధయొక్క దృష్టిలోనె ఆశయములోనె భేదమున్నది. ఎవరంతట వారు తమ కార్యకలాప సంకల్పములయందు ఉన్ముఖులై యుండుటయే కర్తవ్యము.

లోకమును సంస్కరించు సంకల్పముతో ఇరువురును తమ విశ్వాసముల ప్రచారము చేయవచ్చును. వద్దన్నమానువారు లేరు. ఎవరి నైజయుకొలది వారు ఆయా బోధనలకు వశ్యులగుదురు. సచ్చీలము కలిగినచో కాణాదుడు కపిలుడు, హాక్స్లీ, డార్విను, స్పెన్సరు, హ్యూము, మిల్లు మొదలగు భౌతికవాదులు దూష్యులగు నాస్తికులు కారు. జ్ఞానవంతులగు వ్యాస, వాల్మీకి, విద్యారణ్య, శంకర, మాధ్వ, రామానుజాచార్యులగును మూర్ఖులు కారు. మన యజ్ఞానముచేతనో ఆశయభేదముచేతనో మనము వేఱుత్రోవ బడి అన్యులతత్త్వములను గ్రహింపలేక వారిని పాపులనిగాని, మాఘులనికాని, బూటకములవారినికాని నిందించినచో మన కది యేమాత్రమును అందమును చేకూర్చదు.

ఇక పాఠశాలలలోని విద్యార్థుల కేమి చెప్పడమా? అని ప్రశ్న. పూర్వకాలములో ఆధ్యాత్మికజ్ఞానమునం దెక్కువ గుఱి యుండెడిది. కనుక బాల్యమునుండియు గురుకులములందు విద్యను తత్సంప్రదాయముల ప్రకారము నేర్పెడివారు. నేడు భౌతికజ్ఞానమునే ప్రధానముచేసుకొని ప్రభుత్వములు బలవంతములై, ఆసలేనివారిని భౌతికశక్తులతోను, క్షజన్యములగు ఆధికశక్తులతోను ఏడించుచున్నవి. కనుక, స్వయంసంరక్షణార్థ మైనను భౌతికశక్తుల నారాధించి పశేషమకొని శ్రమంతులమును బలవంతులమును నై భౌతికశక్తులతో పరులను ఏడించుకొన్నమానె (ఇది మహానాగరికత), మనము ఏడింపబడి నశంపబడకుండ నైన నుండవలెను. కనుక ఈ విషయే పాఠశాలలలో నేర్పవలెను. ఆధ్యాత్మికజ్ఞానమును జనులు తమయిండ్లలోను, సంప్రదాయములలోను, గురువులదగ్గరను నేర్చుకొందురు. అక్కడ మాడ నేర్చుకొనకుండ మా విద్యాశస్త్రమును ప్రయోగించుము చూడం డని బోల్సు విమర్శ ప్రభుత్వమును ప్రయోగింపదలచుకొన్నచో సర్వమును ఈశ్వరుడు నిర్ణయించినట్లే యగును.

గ. స.

హరిజనుల పాటలు

సుప్రసిద్ధ జాతయగీతముల ననేకము రచించి వేరొందిన శ్రీ గరిమెళ్ల సత్యనారాయణగారు వ్రాసినవి. డెమ్మిసైజున ౧౮ పుటలు. వెల రు. ౦-౨-౦.

ఇందు గాంధీమహాత్ముని యుపవాస ప్రారంభము యమున పాడబడిన హిందీపాటయు, అందుకు ఆంధ్రానువాదమును, 'హరిజనులము', 'జ్ఞానోదయము', 'నూతనతేజము', 'ప్రార్థన', 'హిందూసంఘములము', 'అస్పృశ్యతాసిద్ధాంతనిరసనము', 'వంతసనాతనముతము', 'ఎటువంటి మాటలము', 'క్రాంతిరథులు', 'సర్వసమత్వము', 'భారతదేశప్రతిభ', 'రామనామ మంత్రోపదేశము' అనుపాటలు కలవు. దొరకువోటు :—౪. సత్యనారాయణగారు, బి. ఏ., 5 కచ్చేరిలేట్, మైలాపూర్, మద్రాసు.

నాటకమర్మము

శ్రీ పోరంకి వెంకటసుబ్బారావుగారిచే రచింపబడినది. సంపాదకుడు యేలూరిపాటి వెంకట సత్యనారాయణగారు, తాళ్ల పూడి, పశ్చిమగోదావరి. క్రాసుసైజున ౧౫౬ పుటలు. వెల రు. ౦-౮-౦.

శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహకవిగారు దీనిగూర్చి యిట్లునిరి "చిరంతనీ సుబ్బారావుచే రచింపబడిన 'నాటకమర్మము' అద్భుతమునుపే నేను ఆమూలాగ్రముగ వింటిని. ఈనాటి నాటకసమాజములలోని సభ్యులు చేయునట్టి అపకృత్యములన్నియు ఇందు వెలిపుచ్చబడినవి. నవలవలె నిక చదువుకొనుట కెంతో మనోహరము గ నున్నది."

నారదోఽన్యాయములు

కర్త : పిశిపాటి సత్యనారాయణగారి, రిపోర్టర్, "రంగూణ్ డెయిలీన్యూస్," ౧౫౯-౮౦-వ వీధి, రంగూన్. క్రాసుసైజున ౧౧౮ పుటలు. వెల రు. ౦-౬-౦.

"విరావతి" యను రంగూనులోని తెలుగు వారపత్రికాముఖమున నప్పు డప్పుడు లోకవ్యవహారములను గురించి వెలువడిన కొన్ని విమర్శ లిట్లు సంపుటికరింపబడినవి.

గ్రంథస్వీకారము

సాంబోపాఖ్యానము

రామరాజు రంగప్పరాజుకవి ప్రణీతము. ఇది శ్రీ పైడా వెంకటాచలపతి తెలుగు అముద్రితగ్రంథ ప్రచురణనిధి నుండి ముద్రితమయిన మొదటి పుస్తకము. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు వారిచే (కాకినాడ) ప్రకటింపబడినది.

రాయల్ సైజున ౨౦౦ పుటలు. గట్టిఅట్ట బైండు. వెల రు. ౧-౦-౦.

భగ్నకుంభము

టి. యల్. అహోబిలాచారిగారి ఏకాంక ఆంగ్లనాటకము ననుసరించి వ్రాయబడినది.

గ్రంథకర్త : చిట్టూరి సత్యనారాయణ చౌదరిగారు. గుంటూరులోని ఆర్యవైశ్యప్రెస్ నందు ముద్రితము.

క్రాసుసైజున ౧౨ పుటలు. వెల తెలియదు.

భక్తజీవనము

గ్రంథకర్త : పుతుంబాక శ్రీకృష్ణయ్యగారు. ప్రకాశకులు, పెదపాలెము లోని నేనాశ్రమమువారు. ఇది నేనాశ్రమ గ్రంథమాలా ప్రథమకుసుము, ౧౯౩౩ ప్రచురము.

ఇది భక్తప్రబోధకములగు దైవప్రార్థనములు గల సంపుటికరణము. ఇందు ఆష్టోత్తరశతప్రార్థనములు గలవు. ఫూల్ స్క్రీప్ గ్లె సైజున ౭౮ పుటలు. అంటిక్ టైపు. సుందరమును బైండు, వెల ౦-౫-౦.

చారుచర్య

పద్యకావ్యము. తేమేంద్రుని సంస్కృతమునకు తెనుగు. శతశ్లోక పరిమితము. ఒక్కొక్కశ్లోకము నొక్కొక్క ఇతిహాసమును సూచించును.

అనువాదకుడు: శ్రీమక్కపాటి వేంకటరత్నకవి గారు కవితావిలాసము, అనమనమూరు అగ్రహారము, గుంటూరు జిల్లా. ఈపాత్రము శారదారత్నమాలా తృతీయ రత్నము. క్రానుసైజున 30 పుటలు. వెల 0-1-0.

శ్రీ గాంధీదండకము, పద్యములు

రచయిత, బి. ఆంజనేయులుగారు. చిన్నిసైజున 40 పుటలు. వెల 0-1-0.

దొరకుచోటు: వారణాసి పీఠరాఘవస్వామి, పొన్నూరు, గుంటూరుజిల్లా.

సు మ వ ల్లి

గ్రంథకర్త, 'కవిమిత్రులు.' శ్రీయుతులు రెండు చింతల లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి, కలపంపు రామగోపాల రావు, కొమరవోలు వెంకటసుబ్బారావు, కాకిరాజు రామమోహన శర్మ, పప్పు వెంకటసుబ్బారావుగార్లు తెనుగుపద్యములను, పి. భూమి, కె. ఆర్. గోపాల్, ఆచంట వెంకటరామారావుగార్లు ఆంగ్ల కవనములును, ఈ పుస్తకమున గలవు. కాకినాడ రంగాఅండ్ కో. వారిచే ముద్రింపబడినది. క్రానుసైజున 10 + 100 పుటలు. వెల తెలియదు.

క లు వ లు

ఖండకావ్య సంపుటి. కర్త, టేకుమళ్ల కామేశ్వరరావుగారు, ఇన్ని సుపేట, రాజమహేంద్రవరం. క్రాను సైజున 34 పుటలు. 1933 జనవరి ప్రచురము. వెల 0-2-0.

యో గ ద ర్శ ని

శ్రీఅరవిందయోగి విరచితము "The Yoga and Its Object" అను పేర ఆంగ్లమున వలసిన గ్రంథము నకు ఆంధ్రానువాదము. రాజమహేంద్రవరములోని పీఠ భద్రపురమునందలి భారతశక్తి నిలయమువారిచే గుప్తా రిరామకృష్ణారావు గారు, బి. ఏ. ద్వారా ప్రకాశితము.

సంపాదకులు: స్వామి శుద్ధానందభారతి, మంగిపూడి పురుషోత్తమశర్మగార్లు. డెమ్మి 10 పుటల సైజున 24 పుటలు. చక్కనియచ్చు, ముచ్చటయిన బైండు. వెల 0-1-0.

సుభాషితరత్నాష్టోత్తర శతకము

కర్మభక్తిజ్ఞాన నీతిబోధకము.

కర్త: ఊటుపూరు వేంకట గోపాలరావు గారు రైడ్ల తహశీల్దారు, బరంపురం, గంజాం జిల్లా.

పూర్వస్కేపు చిన్నసైజున 13 పుటలు. వెల తెలియదు.

హృదయవిహంగము

భాషీతములు. గ్రంథకర్త: రెండుచింతల లక్ష్మీనరసింహ శాస్త్రి గారు, కాకినాడ. క్రానుసైజున 12 పుటలు. వెల తెలియదు. కాకినాడ, రంగాఅండ్ కో. లో ముద్రితము.

మ హే శా

100 కంద పద్యములు. కర్తలు, వేం.పీ.కవులు, విశాఖపట్టణము.

పూర్వస్కేపు చిన్నసైజున 100 పుటలు. వెల 0-1-0 ప్రతులకు, శ్రీయుత పూనల్ల నారాయణమూర్తి గారు, కొత్తపేట, విశాఖపట్టణము, అని వ్రాయవలెను.

హంపీక్షేత్రము

శ్రీ. శ్రీ. కొడాలి వెంకటసుబ్బారావు గారు, బి. ఏ. శ్రీకామరాజుగడ్డ శివయోగానందరావు గారి పేరుమూడ చేర్చుకొని భారతిలో ప్రచురించాయుండిన పద్యకావ్య మిపు డీగ్రంథరూపమును దాల్చినది. శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగా రీగ్రంథమున కొక సవిమర్శమును 'ప్రవేశము' ను సూర్చిరి.

క్రొనునైజున ౭౭ ఫుటలు. నుంచి అందమును బైండు. వెల ౦-౧౦-౦. ప్రశులు వలయువాడు, కొడాలి శివరామకృష్ణారావుగారు, ఆంధ్రపత్రిక ఆఫీసు, జి. టి. మద్రాసు అని గాని, విశ్వనాథ వెంకటేశ్వర్లుగారు, కృష్ణపత్రికాఆఫీసు, బందరు అనిగాని వ్రాయవలయును.

శ్రీరామచక్రవర్తి

అనబడు

కోసల సామ్రాజ్యము

శ్రీరామచక్రవర్తిని గుటించిన యాణంకముల నాటకము. కర్త, ఇదివరలో "మణిహారము" అను నవలను రచించిన శ్రీ బులుసు వెంకటసుబ్బారావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్., వకీలు, కాకినాడ. క్రొనునైజున ౧౬౭ ఫుటలు గలది. వెల ౦-౧౨-౦.

కథాగుచ్ఛము

(మూడవ భాగము)

విశ్వవిరవీంద్రనాథరామూర్ విరచితము. తెనుగు అనువాదము. ప్రకాశకుడు కారుమూరి నైకుంతరావు గారు, ౩౨౩ తిరువత్తూర్ హైరోడ్, మద్రాసు. విశ్వభారతి చెన్నపురి ఏజెన్సీ వారి రౌ-వ ప్రచురము. ౧౯౩౦. వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రులు అండ్ సన్స్,

౨౯౨, ఎస్ ప్లనేడ్, చెన్నపురి, ఈ. వడ్ల ఈగ్రంథము వెల ఖ దొరకును. ఈసంపుటము నందు అక్క, చిక్క, నోటుబుక్కు, రామకనయుని బుద్ధిహీనత, నగదు, హేమమృగము, ఆతిథి, దాన ప్రతిదానములు, చివరరాత్రి, దాలియా, అనధికార ప్రవేశము, అను పదునొకండుకథలు ఉన్నవి. క్రొనునైజున ౨౩౦ ఫుటలు. వెల ౧-౪-౦.

సుప్రసిద్ధ చిత్రకారుడు శ్రీ ముకుళదేవు విరచితమును శ్రీ రవీంద్రనాథరామూర్ గారి స్కెచ్ ఒకటి ఈసంపుటము ముఖచిత్రమయి యలరారుచున్నది.



దాహము

డాక్టరు మోహనరంగంగారు తీసిన ఫోటో.

గుంటూరుమండలము : గ్రంథాలయములు

గుంటూరుమండల గ్రంథాలయ సంఘము గుంటూరుమండల గ్రంథాలయచరిత్రను (ప్రజోత్పత్తి) ప్రకటించినది. ఆమండలమున నేనున్న యెనుబదియొక్క గ్రంథాలయముల సంగ్రహచరిత్రము లిందు గలవు. ఆంధ్రదేశమున నాదిమ గ్రంథాలయ మీమండలమున నే ఒంగోలునందు ౧౮౯౩-వ సంవత్సరమున స్థాపితమయ్యుండుట ప్రశంసార్హము. తరువాత నీమండలమున కొన్ని గ్రంథాలయములు మొలకలెత్తినవి. ౧౯౧౬-వ సంవత్సరమున మండలగ్రంథాలయసంఘ మేర్పరచినది. తత్కృషివలన తదనంతర మింకను గ్రంథాలయములు పెరిగినవి. నేడున్న ౮౧ గ్రంథాలయములలో ౫౧ ౧౯౧౬ కు తరువాత పుట్టినవే. సంఘము పుట్టినది మొదలు ౧౯౨౧ వరకు ఏటేట మండలగ్రంథాలయముహాసభలును జరిగి గ్రంథాలయాభివృద్ధికి చాల తోడుపడినవి. ౧౯౨౧-వ సం. నాటికి గ్రంథాలయములు ౧౩౬ దాక పెరిగినవి. తరువాత నవి క్రమముగ తరుగుచువచ్చి యీచరిత్రముద్రణకాలమునాటికి—నేటికిని * ౮౧ మిగిలినవి. మరల నీగ్రంథాలయసంఘము ౧౯౩౧ వ సంవత్సరమున మండల గ్రంథాలయముహాసభను జరిపినది. ప్రతిగ్రామమునందును జీర్ణగ్రంథాలయముల సుద్ధరించుటకును, నూతన గ్రంథాలయములను స్థాపించుటకును అందుద్దేశింపబడినది. తమను గుణముగ నీసంఘము మండలమున గ్రంథాలయములను విరివిగ స్థాపించుటకు ప్రయత్నింపవలసియున్నది. ఇట్టి సంఘములు ప్రతిమండలమునకు నావశ్యకములు. వీని ద్వారా ఆచూకములగుట గ్రంథాలయములు పెరుగుట కవకాశముండును. ఈగ్రంథాలయచరిత్రములన గుంటూరు మండలమున గ్రంథాలయములు, వాని ఆయతి, వాని యందలి గ్రంథములసంఖ్య, వానిపని, ఆంధ్రలోకమునకు వెల్లడియగుచున్నవి. తక్కినమండలములవారు

ఈమండల కార్యమును మార్గదర్శకముగా స్వీకరింప దగుదురు.

గ్రంథాలయాభివృద్ధికి ప్రజాసామాన్యము విద్యావంతులగు టావశ్యకము. విద్యాసంపన్నులుకాని ప్రజలు గ్రంథాలయములవలని లాభములను గుర్తింప జాలరు. గ్రంథాలయస్థాపనము సులభముగనే కావచ్చును. తత్తోషణము సుకరముకాదు. వానివలని లాభము పెరిగిన ప్రజలు కావించుకొనవలసి యుండును. నేటి విద్యావిధానమున ప్రజలెల్లరు విద్యావంతులు కాదను నవకాశములు మృగ్యములు. అత్యధిక వ్యయ ప్రయాసములకు లోనయి పట్టుములను పొందియు, ఉద్యోగములు లభింపక పరితపించుచు స్వపగ్గదూరులు, ఉత్సాహ హీనులు నయి యూరూర దిరుగుచున్న యువకు లెందరో నేడు ప్రతిమండలమునను గలరు. వీరు తలపెట్టినచో ప్రజలెల్లరు విద్యావంతులు కాదను నవకాశ మేర్పడును. వీరిలో జీవనోపాధి యేపాటియేని గలవారు, దాస్యదీన్యములకు పుట్టినిండ్లయిన యుద్యోగములకయి పరుగులువారక విద్యావిహీనులగు దేశీయులకు విద్యాదానము చేయుట వివేకము. జీవనోపాధి లేనివారి కిది జీవనోపాయముహూడ కాగలదు. ఇట్లుభయతారకముగు కార్యమును నిర్వహింప వారు పూనినచో ప్రజలెల్లరు విద్యావంతులు కాగలుగుదురు. అపుడు గ్రంథాలయసౌధము చిరస్థితికి గట్టిపునాది యేర్పడగలదు.

తదుపరి సాంతభవనము, సమీచీన గ్రంథసంచయము, ప్రజోపయోగి వివిధవిషయపరిజ్ఞాతయు, పండితుడు నగు నధికారి, మూలధనము, గ్రంథాలయప్రవృత్తికి గావలసిన పరికరములు. అవి విజ్ఞానోపార్జనాసక్తులగు ప్రజలయొక్క ప్రజాక్షేమాభిలాషులగు శ్రీమంతులయొక్క ధనసాహాయ్యమున సమహరగలవు. ఇట్లు సర్వాంగ

* ఈసంచికయందు ప్రకటితమయిన 'గుంటూరుమండల గ్రంథాలయములను వ్యాసమును పరికింపదగును, అందు గ్రంథాలయములగూర్చిన వివరణము కొంత గలగు.

సంపన్నములయిన గ్రంథాలయములు చిరస్థాయులు కాగలవు!

అభినవాంశ్రకవిపండితసభ

నవ్యవిధానము ఆంధ్రసరస్వతిగతులు మార్పు కన్నతర్వాత నవీను లందఱూ కలిసి ఒక్కసారి పండుగు చేసికొలేదు ఇంతవఱకు. ఆలాటిది నిర్వర్తించడానికి ఎండటికో కోరిక ఉంది. 'వీళ్ల నందఱిని ఒక్కచోటికి చేర్చిస్తే — కోతులలాంటి వాళ్లు — చెబ్బలాడుకుంటారు. వాళ్ల నిలా వేరే ఉంచడమే మంచిది' అని ఒక మాటాధిపతి అయిన సారస్వతుని విరక్తి. కాని ఇట్టిభయమును గుఱించి అందఱూ తలచిఉండరు. అయినా ఆసంకల్పము సాగకపోవడానికి ఇంక కారణాలు లేవని యోచనకుంటారు, మన దేశంలో?

ఈదశకము చాలా చిత్రమైన చరితము ముసుగులు తీసేటట్టుంది—అసలు ప్రపంచానికే. మన తెలుగుభాషకీ ఒకనికాసంఘటన చేపడుతుంది కాబోలు.

క్రాంత్యవముసహా మైకముగా నిల్చిన నేటి అవస్థలో 'అభినవాంశ్రకవిపండితసభ' కు గాను ఒక సాహసికమైన ఆహ్వానము వినవస్తోంది: బరంపురములో మార్చి ౧౧, ౧౨, ౧౩ తేదీలు జరుగుతుంటు సభ. కిష్కింధా ప్రకృతికి భయనీరిజనము పెడుతూ బయలుదేరినక్కఱలేదు మనము—నిజముగా పనిచేయ దలచుకొన్నప్పుడు. కాని, దేశముకొనను నిల్చి కొలదిలో సమావేశము సాధించబూనడము తత్రతులకు పెద్ద పూనిక. దాని బరువుమాట యెటున్నా, విలువమాత్రము కొంచెపరచడానికి ఎవరికీ శక్యము కాదు.

నవ్యగతి పట్టిన ప్రతిచేయీ అక్కడ ఆహూతి పొందింది. రచనలు ప్రదర్శిస్తారట. వ్యాసాలు చదివిస్తారట.

“దేశమున చెడరియున్న అభినవాంశ్రకవికుమారులను, పండితులను, వారి సారస్వతరచనములను ఏకత్ర సమావేశపఱచి, అన్యోన్యపరిచయము కూర్చుట, వారి రచనముల జదివించి తదుత్కృష్టతను లోకమునకు వెల్లడిపఱచుట, దేశీయుల ఆచరాభిమానములను వారియెడల ప్రసరించునట్లు చేయుట, వారిగ్రంథములను దేశమున ప్రచారిమునకు గొనివచ్చుట—అనునివి సభోద్దేశములు.”

ఈసంగ్రహములో కావలసినంత పని ఊహింపవచ్చు.

ఈ 'ఏకత్రసమావేశము' చిరంజీవిగా చేసికోవచ్చు. ఆగునికులు కొన్ని సమితులుగా, సమాజాలుగా కూడి చక్కని నిర్వహణము చూపుతున్నారు. అందఱూ సమ్మతపడుతూ ఒక కేంద్రపరిషత్తు రచించుకోవచ్చు, తమసంస్థలకు భంగము లేకుండానే. అయితే అది సంస్థల సంస్థాత్వానికే గణనము ఈయ సమకట్టేది కాక, నికరమైన ప్రతిభావ్యక్తితో తన స్వత్వము లగ్నముచేసుకొనేది అవుగాక ఒక పాదాబ్జప్రతిక అను, ఒక వార్షిక సంచిక అను, ఒక వార్షికసమావేశ మను—అనేకవిధాల అది తన సంకల్పాలు వాస్తవపఱచుచుంటుంది.

లేదా, ఆ మహదాశయాలకు మఱొక త్రోవ.

'ఆంధ్రమహాసభ' సారస్వతగోష్ఠి యేమీ జరుపుకోవడము లేదు. అక్కరలేదని ఒకమతము కావచ్చు, కాని జరుపుకోవడము లేదు. 'ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు' ఆంధ్ర సాహిత్యగతుల జీవద్వాప్తిపారమునుండి ఒక కోసకు ముణిగిపోయింది ఈసభకు, ఒకకేంద్రపరిషత్తుకు, అవసరము, ఔచిత్యం లేదని చెప్పవద్దు.

రాజధానీ, విశ్వకలాపరిషత్తు లేక కుడిచుకొని వ్యర్థపడిపోతూవచ్చిన ఆంధ్రప్రతిభకు విశ్వకలాపరిషత్తు సిద్ధించి చేయవలసిన మేలుకు ఇటుకూడా ఒక ముఖమున్నదని చాటవలసినది అశియాసచేత గాదు.

సారస్వతములైన ఫిర్యాదులు కావలసినన్ని; సంకల్పాలు కావలసినన్ని. అన్నిటికీ కల్పవృక్ష మొకటి ఉజ్జీవింప జేసుకొనేటందుకు పురుషుల సంకల్పము

తీండిస్తే చాలు; తపతమ అంశలు, అస్త్రాలు హోమ కుండములో విసరితే చాలు. అదియట, మనవారిలో —ఆంగ్లలో—ప్రత్యేకము చాలా తక్కువట. ఎంత ప్రసిద్ధి అనుకున్నారు మనది? అయితే ఈదేశము చాలా దివ్యార్థాలు సాధించేది అనుకున్నాము కామా? మనమే అనుకున్నదై నా సరే, సరిగా అనుకుంటే తప్పక జరుగుతుంది. (అనుకునేది మంచిది అనుకుంటూ ఉండాము.)

ఈసభవిషయమా అంతే.

పూనినవారు ఇప్పటికి తెలుగువారి నిష్పాక్షికమైన, సహజమైన గౌరవమును పొందినవారు. గౌరవాస్పదులే కాక సమర్థులును అయిన వీరిఆహ్వానములో శుద్ధసంకల్పితయే చూచి, 'అభినవాండ్రకవిపండితులు' పలికే బగులుపలుకు మనము మన ఇతిహాసములో అంకించుకోగల మార్గాలలో పడితే బాగుండును.

చిత్రప్రదర్శనము, ౪౮-౧౯౩౩, చెన్నపురి

చెన్నపురి లలితకళాసంఘము జరిపిన యీనలుకదెనిమిదవ చిత్రప్రదర్శనమున వివిధ శాఖలకును, వివిధసంప్రదాయములకును చెందిన చిత్రములు నాలుగువందలు కలవు. వానిలో వర్ణాదిచిత్రములు ౩౮౯; శిల్పచిత్రములు ౧౦; తక్కినవి అల్లికపనియందును, కుట్టుపనియందును గల కౌశలమును తెలుపునవి. అన్నివైఖరులచిత్రములలోను ఉత్తమము

లని, అందుకొరకు ఏర్పడిన కళాకుశలుల సంఘము నిర్ణయించిన చిత్రములకు బహుమతులు లభించినవి. కొన్ని ప్రశంసకుమాత్రము పాత్రములయినవి. యస్. ఆర్. సాద్దేశాయి గారి చిత్రము ప్రదర్శనమున సర్వోత్తమముగా నిశ్చయింపబడినది. దీనికి గవర్నరుగారి సర్వోత్తమమగు బహుమతి నూరురూపాయలు కడచినది. ఇది తైలవర్ణ చిత్రము కావున తైలవర్ణ చిత్రములలో నుత్తమబహుమానము ఏబది రూపాయలును దీనికే కడచినది. సుద్ధరంగుల చిత్రములలో, చెన్నపురి లలితకళాశాల విద్యార్థి యస్.వి. యస్. రామారావుగారు రచించిన రూపచిత్రమును,* కర్రదిమ్మెపయి చెక్కి ముద్రించిన (Wood Cut) చిత్రములలో తేజోమూర్తుల కేశవరావు (చిత్రకారుడు, భారతీయ, చెన్నపురి) గారి పడవ చిత్రమును† ఉత్తమములుగ పరిగణింపబడి మొదటిబహుమతులకు పాత్రము లయినవి. మరియు యం. వి. నారాయణరావుగారి చిత్రములలో‡ రేఖాచిత్ర మొకటి, శిల్పచిత్ర మొకటి మొదటిబహుమతికి అర్హములయినవి. ప్రకృతి చిత్ర మొకటి ప్రశంసించబడినది. గోపాలకృష్ణ గోఖలేగారి సుద్ధరంగుల చిత్ర మొకటి ప్రశంసను గన్నది.¶ వీరిద్దరును

* వీరిచిత్ర మొక్కటే ప్రదర్శింపబడినది. సుద్ధరంగుల చిత్రములు ప్రదర్శనమున ఏడుమాత్రము కలవు.

† వీరిచిత్రములు రెండు ప్రదర్శింపబడినవి. రెండును Wood Cut చిత్రములే. రెండవది 'బహుమతు' అనునది ప్రశంసించబడినది. ఈ విధము లగు చిత్రములు ప్రదర్శనమున నయదారుమాత్రము గలవు.

‡ వీరిచిత్రములు, అన్ని శాఖలకు చెందినవి పదోకండు ప్రదర్శింపబడినవి. వానియందు భారతీయ చిత్ర కళావైఖరికి చెందిన నీటిరంగులచిత్ర మొకటిమాత్రమే యున్నది.

§ ఇతని చిత్రము, ప్రదర్శనమున నొక్కటియే కలదు.

చెన్నపురి లలితకళాశాల విద్యార్థులు. ఈచిత్రకారులు నలువురు నాంధ్రులు. వీరి కళి నందనములు. బహుమతులలో నొక కొన్ని కళాభిమాను లొసగునవి. తక్కినవన్నియు లలితకళాసంఘ మొసగునవి. ఏటేట నిట్లు చిత్ర ప్రదర్శనముల జరిపి చిత్రకళాభివృద్ధికి అవలంబ నము నొసగుచు, చిత్రకారుల నాదరించుచు నున్న యీలలితకళాసంఘము, కళాభిమా నులు నభినందనార్హులు.

ఈప్రదర్శనము కళాకుశలుని దృష్టికి సామాన్యముగ గోచరింపగలదు. చాలతక్కు వగా నున్న సుప్రసిద్ధచిత్రకారుల చిత్రములు తప్ప తక్కినవన్నియు నించుమించుగ అను కరణములు. రచనాకౌశల మొకింతయున్నచో భావుకత, భావుకత యొకింత గలదేని రచనా కౌశలము మృగ్యములగుచుండును. సంస్కారము చాలనియెడల చిత్రకారులు నిర్జీవాను కరణచిత్రములను సృష్టించుచుందురు.

చిత్రసంచయమున పాశ్చాత్యవైఖరి నను సరించిన చిత్రము లధికముగ నున్నవి. నీటిరం గుల చిత్రములలో పాశ్చాత్యవైఖరి ననుసరించి నవి ౧౬౩ గలవు. భారతీయవైఖరి ననుస రించినవి ౬౧ మాత్రమే కలవు. భారతీయ చిత్రవిధానము సులభసాధ్యము కాదు. భావన, సాహిత్యము, వైజ్ఞానికసంస్కారము, శరీరీల నము, కళాకౌశలము భారతీయచిత్రకళకు ప్రశస్తిని చేకూర్చును. ఇన్నిటిని సంపాదించు కొనుటకు ఓర్పు, నేర్పు కావలెను. సిద్ధహస్తు

డగు చిత్రకారుడు తనచిత్రములయందు ప్రత్యక్షమగు కళాసౌందర్యమును, అప్రత్యక్షముగా భావనాగమ్యము నగు నిగూఢతత్త్వమును నిం డారజేయగలడు. సర్వలక్షణసంపన్న మగునట్టి చిత్రము కళావేత్తయగు ద్రష్ట కలౌకికానంద మును సమకూర్పగలదు. పాశ్చాత్యచిత్రముల యందు ప్రత్యక్షవిషయములకుతప్ప అప్ర త్యక్షవిషయములకు తావు తక్కువ. కావున తద్విధానము ననుగమించుటకు సంస్కార మెక్కువ శనిలేదు. మీదుమిక్కిలి రచనా విధానమునను సౌలభ్యము కలదు. ఇందుచేత చిత్రకారులు పాశ్చాత్య చిత్రకళావైఖరిని వెంటాడుచుందురు. ఈకాలమున ఎల్లవిషయ ములయందును అనుకరణమే శరణ్యమయినది. అనుకరణము అధమమార్గము.

ప్రదర్శింపబడిన ౧౬౩ పాశ్చాత్యవైఖరి చిత్రములలో ౧౮ చిత్రములుమాత్రమే అమృడుపోవ, ౬౧ భారతీయవైఖరి చిత్ర ములలో ౧౮ అమృడుపోయినవి. అమ్మక మునగల యీయంతరము భారతీయకళా వైఖరి చిత్రముల సౌందర్యగౌరవములకు నిదర్శనము.

రాజధానినగరమున జరుగుచున్న యీ ప్రదర్శనమున ఆంధ్రదేశచిత్రకారుల చిత్రము లొకపదియేని లేకపోవుట ఆంధ్రదేశచిత్ర కారుల గౌరవమునకు న్యూనత నాపాదించు చున్నది. ఆంధ్రచిత్రకారుల చిత్రముల కేల యవకాశము లేకపోయెను? ఉన్న ఆకొన్ని

టిలో సి. బి. రావు (రాజమండ్రి) గారి 'పుష్కర స్నానఘట్టమున యాత్రికులు' అను చైలవర్ణ చిత్ర మొక్కటి గలదు. దానికి ఎనిమిదివేల రూపాయలు మూల్యము. చిత్రమునకును మూల్యమునకును గల సంబంధ మూహితీతముగ నున్నది.

ప్రకృతము ప్రదర్శనమున బహుమతులను బడసిన చిత్రములకన్న ఆయాశాఖలయం దుత్తమ చిత్రములు కలవు. కాని బహుకరణయోగ్యచిత్రనిర్ణయము తదర్థమునియమితమయిన సంఘమునకు గల నిర్ణయావకాశములను, దృక్పథమును బట్టి జరుగక తప్పనది కాదు.

చెన్నపురి సంగీతపరిషత్తు

చెన్నపురి సంగీతపరిషత్తువారి ౧౯౩౨ వార్షికనివేదిక చూడ, పరిషత్తు ఎట్టి అభివృద్ధి సాగుచున్నదియు వ్యక్తమగుచున్నది. ప్రసిద్ధులగు దాక్షిణాత్యులును ఆంధ్రులును పెక్కురు విద్వాంసులు, ప్రముఖులు నగువారు దీని నిర్వహణమున పలుతెఱగుల పాల్గొనుచు, సంగీతశాస్త్రమునకు మిక్కిలి ఒప్పదమగు నట్టియు, వన్నెగూర్చునట్టియు సంస్థగ దీనిని నిల్పుచున్నారు.

వార్షికసమావేశమున పరిషత్పథ్యుల చర్చకు పాల్పడ్డవిషయములలో రాగస్వరూప నిర్ణయ మొకటి. ప్రాతనిర్ణయములకు కట్టుపడియేయుండక, వాడుకయందుగల రాగముల సంచారము ననుసరించి, అనుభవతః రాగ

స్వరూపముల నూత్నముగ సంస్కరింపబూనుచున్నదన, పరిషత్తు సంగీతకలాతత్వమున కంటి, మాధుర్యమునకు ప్రాధాన్య మిచ్చుచు తత్కళకు వికాసముచేకూర్చుచున్నదన్నమాట. ఈగతిని క్రమముగ, ఇతరసంగీతపద్ధతులసారమును సహా స్వీకరింపసాగి, దాక్షిణాత్యసంగీతపద్ధతి శాస్త్రముగీతలలో నిజీకి కళగా పికసింప జాలకున్నదన్న సంకుచితత్వమును తొలగించుట పరిషత్తువారి కర్తవ్యము.

క్రిస్మస్ సమయమున తమ వార్షిక సమావేశసందర్భమున జరుపు ౧౨ సభలకును కలాభిమానుల కూరక ప్రవేశ మిచ్చియు, సీజన్ టిక్కెట్లు నేర్పఱచియు జనమునకు సంగీతమునం దాస్థ పెంపొందించిరి ఈపరిషత్తువారు. వార్షికమహోత్సవమున చదివిన వ్యాసములు, కావించిన చర్చలు నటుండ, సాలుపొడవున పెక్కురుపండితులచే నుపన్యాసము లిప్పించి జనుల కందుబడి యిచ్చిరి. త్యాగ రాజాదికలాతపస్వుల జయంతులు నిర్వర్తించిరి. నగరమున జంత్రగాత్రాదులకు వేర్వేరుగ పోటీలు జరపి బహుమతు లిచ్చిరి. ఇట్లు ప్రజల నుత్సాహపఱుచుటయే కాక, వారికి శాస్త్రజ్ఞానము స్వయముగ నందించుటకు 'The Teacher's College of Music' అనుపేర నొక కలాశాలను మంచి అధ్యాపకత్వమున నడపుచున్నారు. నగరమున పెక్కు స్థలములందు పాఠశాలలుకూడ నేర్పఱుప ప్రారంభములు చేసిరి. కొందఱకు ఊరక విద్య నేర్పుచున్నారు. ఇంకను చాలమందికి విద్యార్థి

వేతనము లిచ్చియు, మూల్యము లేక విద్య గఱపియు సంస్కారముగల పేదలకు విద్యాసంపద నందజేయుట ఈపరిషత్తు వికాసపీఠిని తగులునని ఆశింపవచ్చును.

వీరి త్రైమాసికప్రతికయు ఉత్కృష్టము లగు వ్యాసములతో అలరారుచుండును. ఇది సకాలమున వెలువడ వీలుపడకుండుటకు గల కారణములలో, దీని ఉన్నతాభిరుచియు, సంగీతకలాపగత్తున వింతమార్పులు ఘటించు విప్లవశీలమును ఈపరిషత్తువారు లెక్కపెట్టినారు. ఇది సకాలమున వెలువడుచుండు నావశ్యకతను గుర్తించి, అట్లు వెలువడు భాగ్యము చేకూరినచో దీని ఈ ఆశయములు లోకమున పాదుకొనినవని సంతసింప లోకులు సిద్ధముగ నుండురు.

ఇది పెక్కువిధముల ఆదర్శప్రాయమగు సంస్థగ నున్నదని చెప్పవచ్చును. ఔత్తరాహ సంగీతపద్ధతితో మనవారికి తగినంత సంపర్కము గలుగజేయుచు, సంగీతము శాస్త్రోత్పత్తిమును దాని కలాత్వమునకు సార్థకముగ వినియోగపఱుచు పూనికికై ఈపరిషత్తుశక్తు లింక నెక్కువగ వినియోగపడుట ముఖ్యముగ ఆంధ్రుల వాంఛలలోనో, ఆశలలోనో ఒకటి.

శ్రీకృష్ణదేవరాయ విద్యాపరిషద్వార్షికోత్సవము-రాయలసీమ

చరిత్రాంకితములయిన ఆంధ్రసామ్రాజ్యములకు విజయనగరసామ్రాజ్యము, తగధి

పతులకు శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు తలమానికములు. శ్రీకృష్ణదేవరాయలు సార్వభౌముడయి ఆంధ్రదేశమునకు సమకూర్చిన సకల సంపదల నిండుదనమును చరిత్రము, సాహిత్యము, శిల్పము, శాసనములు చాటుచున్నవి. ఆ సామ్రాజ్య మెన్నడో అంతరించినది; ఆ సార్వభౌముడును కాలగర్భమున గలసి పోయినాడు. తక్కి ర్నిచంద్రులు మాత్రము ఆంధ్రదేశ ముండునంత కాలము స్థిరముగ నుండగలవు. ఆ మహాపురుషునినామ మాంధ్రులకు నిత్యస్మరణమననయోగ్యము ; ఆయనపవిత్ర చరిత్ర ప్రవర్తనములు సమాదరణ సమాచరణార్హములు.

‘శ్రీ కృష్ణదేవరాయ విద్యాపరిషత్తు’ పెనుగొండయందు ‘కేవలము విద్యాసంస్థగా’ ౧౯౩౦-వ సంవత్సరమున జన్మించినది. పశ్చిమాంధ్రు లీపరిషత్తును స్థాపించి సకలాంధ్రలోకమునకును గౌరవమును దెచ్చిరి. ఈపరిషద్వార్షికోత్సవము (నాలవదికాబోలు) ఈ మారు అనంతపురమున జరిగినది. దీని కనుబంధముగా వ్యవసాయాది పరిశ్రమలప్రదర్శనమును జరిగినది. జన్మించినదాదిగా నీపరిషత్తు విద్యావిషయములయందే ప్రవృత్తి కలిగియుండినది. ‘గుత్తివద్దనున్న అశోకునిశాసనముల ప్రతులనెత్తి, వానిని చదువుట, ఇతరశిలాశాసనములనెత్తి పరిశోధించుటవిజయనగరరాజులు, నొలంబులు మొదలగువారి తామ్రశాసనములను సంపాదించి, చదివి, ప్రకటించుట. ఈ

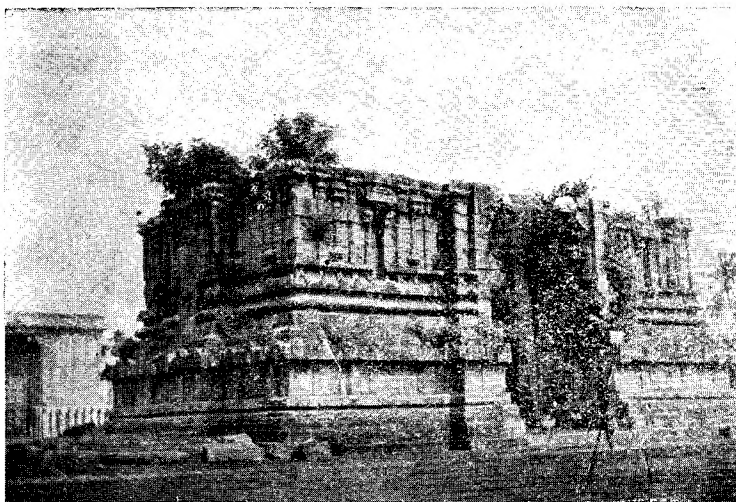
మొదలయినవి...చారిత్రకకృషి..పల్లెలలోతిరిగి ప్రాతతాటియాకు పుస్తకములు ౧౫౦౦ నేకరింపబడినవి. వీనిలో కొన్ని అపూర్వగ్రంథములుకలవు. పరిషత్తునకు తగినంతధనము చేరినంతనే ఈపుస్తకములప్రకటన కార్యమును చేపట్టగలదు. సారస్వతోపన్యాసములు, గాథాసప్తశతీసారము, వదరుబోతు అను గ్రంథములు ప్రకటితములు. ఈగ్రంథములు ప్రశస్తములు. ఇదియంతయు పశ్చిమాంధ్రులయందు పెంపొందుచున్న విజ్ఞానసంపదకు నిదర్శనము. వీరికార్యకౌశలము మిగుల ప్రశంసింపదగినది.

పరిషత్తు 'కేవలము విద్యాసంస్థ' యని పేర్కొనిన ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులు తమ యుపన్యాసమున విద్యాసంస్థకు సంబంధించని విషయములను గూర్చిన ప్రసంగమునకే ఎక్కువ అవకాశము నిచ్చినారు. అది కేవల

మప్రస్తుతము ; అప్రశస్తము. తద్విషయ గత ప్రసంగము స్థలకాలాంతరాపేక్షము.

కృష్ణ దేవరాయ లాంధ్రులెల్లరకు నారాధ్యుడు. తన్మహోత్సవకాలమున నెల్లర హృదయములు నేకముఖముగ తదధీనములుగ నుండవలయును. అట్లులయిననే యిట్టిమహోత్సవములు కొంతయైన ఫలవంతములు కాగలవు.

ఈ మహోత్సవమును ప్రశస్తముగ నిర్వహించినపరిషత్తునకు ధన్యవాదములు. మహోత్సవమునకు విషయమయిన మహాపురుషుడు, శ్రీకృష్ణ దేవరాయలను ఆదర్శముగా గొని ఆంధ్రులెల్లరు తమ్మును, తమదేశమును నూతన తేజోవిరాజితము కావించుకొన దగుదురు ; ఈపరిషత్తు చిరస్థాయియై ఇతోధిక ప్రయోజనకారి యగుటకును తోడ్పడదగుదురు.



తిరువమ్మియూరు శిథిలములు ఛాయాచిత్రకారుడు : సి. బి. జగన్నాథదాసుగారు.

